

RU
SOC

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2
กรกฎาคม -
ธันวาคม 2565

JOURNAL OF
**HUMANITIES
AND SOCIAL
SCIENCES**

BANSOMDEJCHAOPRAYA
RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN
1906 - 1102

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2565)

Vol. 16 No. 2 (July - December 2022)

ISSN 1906 - 1102 (Print)

2673 - 0073 (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) ของทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้เผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัย รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นทางวิชาการ และการวิจัยในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในศาสตร์ดังกล่าวต่อไป

ขอบเขตเนื้อหา

บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์และ บทความหนังสือในสาขาที่เกี่ยวข้องทางศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ ปรัชญา ศาสนา ภาษาและวรรณกรรม จิตวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ศิลปะ ศิลปกรรม มานุษยวิทยา บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ วัฒนธรรมศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์กับการพัฒนา คติชนวิทยา นิเทศศาสตร์

ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewer) ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ดังกล่าวไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ซึ่งทั้งผู้เขียนและผู้ประเมิน จะไม่ทราบข้อมูลรายชื่อของกันและกัน (Double - Blind Peer Review)

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความต่าง ๆ ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถือเป็นความเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียน

จัดพิมพ์โดย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

1061 ซอยอิสรภาพ 15 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

โทรศัพท์: 0 2473 7000 ต่อ 2073 มือถือ: 081 - 657 - 4023

อีเมล: husocjournal@bsru.ac.th เว็บไซต์: <http://huso.bsru.ac.th/husocjournal>

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลินดา เกณฑ์มา
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทชชยา วนนະบวรเดชน
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาปี คงอินทร์
รองคณบดีฝ่ายประกันคุณภาพการศึกษา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการฝ่ายวิชาการ

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรรณ กำคำ
สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณวดี ชัยชาญกุล
สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา พงศ์พัฒนโยธิน
สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาณี พัดทอง
ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญมิ่ง คำประเสริฐ
สาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นนท์ณิ ดุลยทวิสิทธิ์
สาขาวิชาอาเซียนศึกษา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัค มหาวรากร
ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กองบรรณาธิการฝ่ายประสานงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ อ่อนตา
สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวี ศรีราชเลา
สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาปี คงอินทร์
สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (ค.บ.)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารีย์ รุ่งแสง
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์อุตร หลักทอง

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์นิศาชล ฉัตรทอง

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์กุลชาติ ทักษ์ไพบูลย์

สาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

นางสาวศิริขวัญ ปิ่นเพชรสวรรค์

นักเอกสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการฝ่ายพิสูจน์อักษร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประภาพรณ หิรัญวัชรพฤกษ์

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรุณรัตน์ คนซื่อ

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพิชฌาย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์สุภัทรา จันทะคัต

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมทรัพย์ กรณจักรวุฒิ

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (ค.บ.)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิลเบิร์ต อีเด็นส์ เมามี่ศรี

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์ขวัญนภา วัฒนรัตน์

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์พิพิพร อินพานิช

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์สไบทิพย์ คิมทอง

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการฝ่ายศิลปกรรม

อาจารย์ ดร.วิสิทธิ์ โพธิวัฒน์

สาขาวิชาออกแบบกราฟิกและอินโฟร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านประเมินคุณภาพบทความ (Peer Reviewer)

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุจิต เพียรชอบ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.สายหยุด จำปาทอง

ข้าราชการบำนาญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทิมา อังคพณชกิจ

ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิธอร พรอำไพสกุล

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสพงศ์ ผิวพอใช้

สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีตะวันออก

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนิดา พลอยสังวาลย์

สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารธุรกิจ

คณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักรินทร์ ณ น่าน

แผนกสังคมศาสตร์ สาขาศิลปศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรศักดิ์ เขียวชาญ

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านประเมินคุณภาพบทความ (Peer Reviewer)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา แสงเดือน

ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมิตรา ด้านพาณิชย์

ข้าราชการบำนาญ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ ไม่เจริญ

สาขานาฏศิลป์และการละคร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาณี พัดทอง

ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรากร จันทะสาโร

สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ อินทรพร

ข้าราชการบำนาญ

อาจารย์ ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก

สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

รองศาสตราจารย์ณัฐ ลำเลิศ

สาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสมฉาย บุญญานันต์

ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านประเมินคุณภาพบทความ
(Peer Reviewer)

อาจารย์ ดร.บรรลือ ขอรวมเดช

ภาควิชาจิตกรรมไทย วิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์ ศรีสมถวิล

สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.พรพรรณ จันทโรนานนท์

วิทยาลัยนานาชาติภาษาและวัฒนธรรมจีน

มหาวิทยาลัยเกริก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ อิ่มสำราญ

วิทยาลัยจีนศึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

รองศาสตราจารย์ ดร.อาภรณ์พันธุ์ จันทรวงศ์

ข้าราชการบำนาญ

รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ สิริสุนทร

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

อาจารย์ ดร.วิสูตร ดารากัย

วิทยาลัยการฝึกหัดครู

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์

ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านประเมินคุณภาพบทความ
(Peer Reviewer)

อาจารย์ ดร.พรพฐ ฐปจำลอง
สำนักงานกฎหมาย ไทย ลีทิล เคาน์เซลส์

บทบรรณาธิการ Editorial

ในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้รับงบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพระบบการดำเนินการรับและพิจารณา การตีพิมพ์เผยแพร่วารสารตามแผนยุทธศาสตร์ของคณะโดยมติที่ประชุม กองบรรณาธิการครั้งที่ 2/2565 เห็นชอบให้วารสารเข้าระบบ Thai Journals Online (ThaiJO) หรือระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งรวมวารสารวิชาการที่ผลิตในประเทศไทยทุกสาขาวิชา ทั้งสาขา วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี และมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทั้งนี้ วารสารฯ จะทดลองใช้ระบบปิดระหว่างกรกฎาคม-ธันวาคม 2565 เพื่อปรับกระบวนการ ดำเนินงานก่อนการเปิดใช้งานจริงในเดือนมกราคม 2566 เป็นต้นไป โดยคาดหวังว่า จะช่วยให้ระบบการรับพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำหรับวารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 มีบทความท่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการ และกระบวนการพิชญพิจารณา โดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องภายนอกสถาบัน จำนวน 12 บทความ จำแนกเป็นบทความวิจัย จำนวน 8 บทความ มีขอบเขตเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ นาฏยศิลป์ การจัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา เทคนิคทางทัศนศิลป์ การวิเคราะห์วรรณกรรม และบทความวิชาการ จำนวน 4 บทความ ประกอบด้วย บทความที่สังเคราะห์องค์ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการคิดเชิงบวก การวิเคราะห์ บทบาทของตัวละครในวรรณคดี และข้อบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย

ขอขอบคุณผู้แต่งทุกท่าน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกในความกรุณา ให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้บทความมีคุณภาพในการนำเสนอมากขึ้น ขอขอบคุณ ทุกฝ่ายที่ได้สนับสนุน ให้วารสารฉบับนี้สำเร็จตามเป้าหมายรวมถึงสมาชิก วารสารและผู้อ่านทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจและติดตามวารสารอย่างต่อเนื่อง

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาปี คงอินทร์

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (Publication Ethics)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ ดังนี้ เพื่อเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ ดังนั้น เพื่อให้การเผยแพร่เป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส และสอดคล้องกับมาตรฐานการตีพิมพ์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จึงได้กำหนดแนวทางปฏิบัติ และจริยธรรมการตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ โดยได้กำหนดบทบาทสำหรับผู้นิพนธ์ (Author) บรรณาธิการวารสาร (Editor) และผู้ประเมินบทความ (Reviewer) เนื่องด้วยบุคคลทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน จึงใคร่ขอให้บุคคลทั้ง 3 กลุ่มนี้ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อประโยชน์ต่อผู้อ่านและแวดวงวิชาการต่อไป

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors)

1. ผู้นิพนธ์ต้องซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และมีจรรยาบรรณในการวิจัย การดำเนินงานและการรายงานผลการวิจัย
2. ผู้นิพนธ์ต้องรับรองว่าผลงานที่เขียนขึ้นได้มาจากข้อเท็จจริงจากการศึกษา ไม่บิดเบือนข้อมูลและไม่มีข้อมูลที่เป็นเท็จ
3. ผู้นิพนธ์ต้องมีความรับผิดชอบต่อผลงานของตน และรับรองว่าผลงานไม่เคยถูกตีพิมพ์หรือกำลังอยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาตีพิมพ์ที่ใด
4. ผู้นิพนธ์ต้องระบุชื่อผู้เป็นเจ้าของผลงานร่วมทุกคนอย่างชัดเจนในกรณีที่ไม่ได้เขียนคนเดียว

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors) (ต่อ)

5. ผู้นิพนธ์ต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่นที่ปรากฏอยู่ในงานของตน รวมทั้งการเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้
6. ผู้นิพนธ์ต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)
7. ในกรณีที่ผู้นิพนธ์ทำผิดข้อตกลง วารสารจะตัดสิทธิการตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 2 ปี และวารสารจะแจ้งผู้นิพนธ์และหน่วยงานที่ผู้นิพนธ์สังกัดแล้วแต่กรณีหรือทั้งสองอย่าง

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่ดำเนินงานวารสารให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของวารสาร ปรับปรุงและพัฒนาวารสารให้ได้มาตรฐานสากลอย่างสม่ำเสมอ
2. บรรณาธิการมีหน้าที่ดำเนินการงานวารสารโดยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้นิพนธ์ ผู้อ่าน ผู้ประเมินบทความ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคัดเลือกบทความ เพื่อเข้าสู่กระบวนการประเมินคุณภาพเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ
4. ระหว่างการประเมินบทความ บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
5. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผู้อื่น (Plagiarism) และการนำบทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นแล้วมาเสนอเพื่อขอรับการตีพิมพ์ซ้ำเพื่อให้บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editors) (ต่อ)

6. หากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นหรือการนำบทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นแล้วมานำเสนอเพื่อขอรับการตีพิมพ์ซ้ำ บรรณาธิการจะหยุดกระบวนการประเมินบทความและหากบทความได้รับการเผยแพร่ไปแล้ว บรรณาธิการจะใช้สิทธิในการถอดถอนบทความและแจ้งผู้นิพนธ์หรือหน่วยงานที่ผู้นิพนธ์สังกัดแล้วแต่กรณีหรือทั้งสองอย่าง
7. บรรณาธิการไม่ตีพิมพ์บทความในวารสารเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน
8. บรรณาธิการจะปกป้องมาตรฐานของทรัพย์สินทางปัญญาจากการแสวงหาผลประโยชน์และความต้องการทางธุรกิจ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับของบทความที่ส่งมาเพื่อขอรับการประเมินแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง (Confidentiality)
2. ผู้ประเมินบทความต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นอย่างอิสระได้ โดยผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น
3. ผู้ประเมินบทความควรทำการประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาจากคุณภาพของบทความเป็นสำคัญ ไม่ใช่ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
4. หากผู้ประเมินบทความพบว่าบทความที่ประเมินมีส่วนหนึ่งส่วนใดที่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบด้วย

สารบัญ Table of Contents

บทความวิจัย

กระบวนท่าหนุมานรรมัจฉานุในบทร่ายจากพระราชนิพนธ์ เรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 พรรวินท์ ชุนเกษฯ นิวัฒน์ สุขประเสริฐ และอัศวิทย์ เรืองรอง	1 - 27
การประเมินโครงการนันทะภายในโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ทรงพล เจริญคำ	28 - 48
การพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณา วิสาฯ เทียมลม	49 - 73
การศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทย โดยวิธีการเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนช่างตราครุฑคอนแวนต์ จิตยากร วุฒิกุล อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด และจิตติวิสุทธิ์ วิมุตติปัญญา	74 - 90
เทคนิคการวาดภาพแบบเกลียส์ด้วยสีพลาสติคอล พัทธนันท์ วรรณพงศ์ศิริ และพีระพงษ์ กุลพิศาล	91 - 119
นางยุบลค่อม: บทบาทนางค่อมในละครใน เรื่องอิเหนา เมศิณี มัชฌิเชียร สุขสันติ แวงวรรณ และจุลชาติ อรัณยะนาถ	120 - 143

สารบัญ Table of Contents

บทความวิจัย

- ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมจีน เรื่อง “หงเหาเหลียงเจี๋ยจู”
ของโมเหยียน 144 - 172
ภัทรวดี ตริยทิพย์
- หลักการและขั้นตอนการปรับใช้วิธีสะกดฮั่นในประเทศไทย 173 - 189
อรรณพ แดงโกเมน และอัครกุลเลาะ หนู่มสุข

บทความวิชาการ

- การคิดเชิงบวก 190 - 223
ปัญจนาวุ วรวิเศษชัย
- ข้อจำกัดของการอุ้มบุญตามกฎหมายไทย: ศึกษากรณี
ผู้ที่มีสิทธิขอให้ดำเนินการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน 224 - 251
ปาริชาติ ม่วงศิริ
- นางบุษมาลี: บทบาทตัวละครหญิงในละครนอกแบบหลวง 252 - 276
เรื่องพระสมุท
นพวดี ไชยรัตน์ ชนัย วรรณะสี
และพินณภัทร์ ฅมมังรักษ์สัตว์
- ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ 277 - 296
กิตติคุณ มีนพัฒนสันติ สุเมธ จานประดับ
และธนกฤต วรธนัชชากุล

กระบวนท่าหนุมานรบมัจฉานุในบทร้องรำจากพระราชนิพนธ์ เรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1¹

Hanuman battling Macchanu stance in the chant from the royal work Ramayana by the King Rama I

(Received: March 8, 2022 Revised: June 2, 2022 Accepted: June 26, 2022)

พรรวรินทร์ ชุนกะสา², นิวัฒน์ สุขประเสริฐ³, อัครวิทย์ เรืองรอง⁴

Phonrawin Chunkesa, Niwat Sukprasert, Akhawit Ruengrong

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษากระบวนท่ารบของตัวละครลิงในเรื่องรามเกียรติ์และกระบวนท่าหนุมานรบมัจฉานุในบทร้องรำ ตามแนวทางของ ครูกรี วรเศริน ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-โขน) พ.ศ. 2531 ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และรับการถ่ายทอดกระบวนท่ารบจากนายวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทยจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผู้ได้รับการถ่ายทอดและร่วมประดิษฐ์กระบวนท่ารบ

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนท่ารบตัวละครลิงในเรื่องรามเกียรติ์ปรากฏใน 3 ลักษณะคือ 1. ในภาพจิตรกรรมฝาผนัง 2. การแสดงหนังใหญ่ในภาพหนังจับ 3. กระบวนท่าลิงรบลิงในการแสดงโขน ทั้งสามลักษณะนี้เมื่อศึกษาแล้ว

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง หนุมานรบมัจฉานุ: กระบวนท่ารบของตัวละครลิงหลักสูตรศิลปหัตถ์บัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

²นิสิตศิลปหัตถ์บัณฑิตสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Email: Phonrawin.chunkesa@gmail.com

³อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พบว่ามีความเชื่อมโยงในแง่ของอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ กระบวนท่าหนุมาน
รบบัณฉานุในบทร้องรำ จากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ส่วนกระบวนท่า
หนุมานรบบัณฉานุในบทร้องรำนั้น พบว่า มีกระบวนท่ารบ 14 ท่า
แยกลักษณะกระบวนท่ารบออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. กระบวนท่ารบ
ที่มีความสัมพันธ์กับคำร้อง 30 ท่า และ 2. กระบวนท่าที่เกิดจากจินตนาการ
ของผู้ประติษฐ์ 21 ท่า ทุกกระบวนท่ามีโครงสร้างหลัก 3 แบบ คือ
1. กระบวนท่าลิงรบลิง 2. กระบวนท่าพระรยภัย และ 3. กระบวนท่ายักษ์รบลิง
เช่นเดียวกับการแสดงโขน แต่รายละเอียดของกระบวนท่ามีความแตกต่างกัน
เพราะมีลักษณะเด่นอันเป็นลักษณะเฉพาะ คือเป็นกระบวนท่ารบของลิงรบลิง
ที่มีความประณีต เพราะว่ามีกริยาที่ที่มีความสัมพันธ์กับคำร้อง และ
ตามจินตนาการอย่างละเอียดลออ ตามบทพระราชนิพนธ์ซึ่งเป็นบทละคร
จึงทำให้กระบวนท่ารบบัณฉานุนี้มีคุณค่าและน่าสนใจทั้งในแง่ที่เป็นกระบวนท่า
ที่เกิดจากศิลปินแห่งชาติประติษฐ์ขึ้น และถ่ายทอดกระบวนท่าโดยผู้เชี่ยวชาญ
ทางนาฏศิลป์ไทย จึงเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์
ต่อการศึกษาทางนาฏศิลป์

คำสำคัญ: รามเกียรติ์ โขน กระบวนท่ารบ บทร้องรำ

Abstract

This research focuses on studying the components of battle movements of the humanoid apes in the Ramayana as well as the battle movements of Hanuman in the chant version of Kree Worasarin, who has officially been a National Artist in Thai Dance performing art (Thai Dance – Khon) since 1988. The qualitative research method is employed in this study by gathering, comprehending, and analysing related documents, textbooks, research, and exclusive interviews, including the instruction given by Viroj Yusawat, an expert in Thai dance from Bunditpatanasilpa Institute, who has inherited and participated in the invention of battle stances.

According to the study, the battle stance of the monkey characters in Ramayana appears in three different references: mural, grand shadow play, and Khon (pantomime). The study result shows that there is correlation among these three references in the term of influence to create the battling stance of Hanuman in the Ramayana literary work by King Rama I. The details of Hanuman's fighting posture in the chant are summarized in 14 different movements and categorized into two subgroups, which are the battle moves related to the lyrics and battle moves designed by the choreographers, respectively. The three main structures of the battling stances are similar in every movement for monkeys' fighting stance, giant fighting stance, and monkey-giant fighting stand. Even though the battling stances bear most similarity

to Khon performance, the details of the movement are different, particularly for the monkey fighting moves, where the most distinctive feature is unique and exquisite due to the highest level of correlation among movements, lyrics, and thorough imagination of the choreographers. This combined characteristic adds value to the performance and distinguishes it because it was created by a Thai National Artist and enhanced by a Thai dance expert, resulting in the preservation of intangible cultural heritage and bringing more benefit to arts-related studies.

Keyword: Rammayana, Khon Performance, Monkey Battling Standees, Chant

บทนำ

รามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของไทยที่แต่งขึ้นเพื่อฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าด้านสุนทรียะให้มีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมกับสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีตั้งแต่ก่อนมา ทั้งเนื้อความและภาษาสำนวนที่มีความไพเราะงดงาม และเป็นรามเกียรติ์ที่มีความสมบูรณ์ที่สุดของไทย นอกจากวรรณกรรมรามเกียรติ์จะเป็นหนังสือที่น่าอ่านแล้ว การแสดงหลายประเภทได้นำเรื่องรามเกียรติ์ไปประกอบการแสดง ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงหนังใหญ่ การแสดงละครใน การแสดงหุ่น และการแสดงโขน

การแสดงโขน เป็นมหรสพชั้นสูงของไทยที่เป็นแหล่งรวบรวมศิลปะหลายแขนงเข้าด้วยกัน เกิดจากการละเล่น 3 ชนิดมาผสมผสานกัน อันได้แก่หนังใหญ่ กระบี่กระบอง และชกนาटकตัมบรพ (ธีรภัทร์ ทองนิม, 2555, น. 4) โดยอัตลักษณ์การแสดงโขน คือ มีวิธีการดำเนินเรื่องด้วยการพากย์ เจระจา โดยจะใช้คนพากย์พูดแทนตัวละครที่สวมหน้ากาก เหตุการณ์สำคัญของการแสดงโขนคือการทำศึกสงคราม ดังนั้นในการทำศึกสงคราม แต่ละตอนก่อให้เกิดศิลปะการแสดงในกระบวนท่ารบระหว่างสองฝ่าย โดยมีลักษณะการรบ 3 ลักษณะ คือ การรบในเพลงหน้าพาทย์ (เพลงเชิด) การรบในบทเจาจา และการรบในบทร้อง แสดงได้ถึงความคิดสร้างสรรค์ของครูทางด้านนาฏศิลป์ไทยที่ได้สืบทอดสั่งสมและส่งต่อมาในหลาย ๆ รุ่น ไม่ว่าจะเป็นกระบวนท่ารบระหว่าง พระกับยักษ์ ยักษ์กับลิง ลิงกับควาย และลิงกับลิง การรบแต่ละรูปแบบล้วนเป็นกระบวนท่าที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของตัวละครอันสัมพันธ์กับพฤติกรรมและชาติกำเนิด

กระบวนท่ารบระหว่างลิงรบลิง ได้นำลักษณะทางธรรมชาติ พฤติกรรมบางส่วนของอากัปกริยาความว่องไวของตัวลิงผสมผสานกับการใช้อาวุธ และคิดสร้างสรรค์ออกมาเป็นกระบวนท่ารบในรูปแบบ

นาฏศิลป์ไทย จากภูมิปัญญาของครูโบราณที่ได้คิดประดิษฐ์กระบวนการบทรบขึ้น ในยุครวมศิลปากรปรับปรุงใหม่ มีการฟื้นฟูการแสดงโขนละคร จัดแสดง ในวาระงานสำคัญต่าง ๆ กรมศิลปากรมีแนวทางในการจัดทำบทรบในการ แสดงโขน โดยนำบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 รวมไปถึงบทพากย์โขนสำนวนต่าง ๆ จัดเรียบเรียงและปรับปรุงบทรบเสียใหม่โดยผู้รู้ ทางด้านการจัดทำบทรบ การแสดงโขนของกรมศิลปากรจึงมีทั้ง บทพากย์ บทเจรจา อย่างการแสดงโขนดั้งเดิม และบทขับร้องอย่างละครใน กรม ศิลปากรเคยจัดการแสดงโขนที่กล่าวถึงการสู้รบระหว่างลิงกับลิง 4 คู่ด้วยกัน คือ 1. พาสีรบสุครีพ 2. หนุมานรบนิลพัท 3. หนุมานรบมัจฉานุ และ 4. มัจฉานุรบทำวมหาชมพู ทั้งนี้เมื่อศึกษากระบวนการบทรบของทั้ง 4 คู่พบว่า มีลักษณะการรบ 2 ลักษณะ กล่าวคือ การรบในเพลงหน้าพาทย์ (เพลงเชิด) และการรบในบทเจรจา ซึ่งไม่พบลักษณะการรบในบทร้องระหว่างลิงรบลิง ในยุครวมศิลปากรปรับปรุงใหม่นี้

จากการสัมภาษณ์ นายวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ (2564, สัมภาษณ์) ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทยโขนลิง และยังคงเคยรวมแสดงโขนในยุครวมศิลปากร ปรับปรุงใหม่ ถึงประเด็นกระบวนการบทรบลิงในการแสดงโขนไว้ว่า กระบวนการบทรบลิงที่ใช้ออกแสดงตามงานสำคัญต่าง ๆ ของกรมศิลปากร และที่บรรจุ อยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ มีลักษณะการรบ 2 ลักษณะเท่านั้น คือการรบในเพลงหน้าพาทย์ (เพลงเชิด) และการรบ ในบทเจรจา แต่ยังมีกระบวนการบทรบอีกลักษณะหนึ่งคือ การรบในบทร้องร้าย ของหนุมานกับมัจฉานุ เป็นกระบวนการบทรบที่ใช้บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 โดยไม่มีการปรับปรุงบท ตอนหนุมานรบมัจฉานุ เป็นแนวคิดการประดิษฐ์กระบวนการบทรบของ ครูกรี วรสระริน และ ครูวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ กระบวนการบทรบในบทร้องร้ายนี้ มีความแตกต่างจากการรบ ในเพลงหน้าพาทย์ (เพลงเชิด) และในบทเจรจา ซึ่งมีความละเอียดประณีต มากกว่าเพราะเป็นการรบในบทร้อง ผู้แสดงที่ปฏิบัติกระบวนการบทรบ ในบทร้องร้ายนี้ จะต้องมีความที่ชัดเจน และปฏิบัติกระบวนการบทรบให้ทัน

กับบทร้องราย แต่กระบวนทำรบในบทร้องรายนี้ ยังไม่เคยออกแสดงและเผยแพร่เป็นองค์ความรู้ที่แพร่หลาย

จากเหตุผลดังกล่าวนี้ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา กระบวนทำรบนุমানรมัจฉานุ ในบทร้องราย จากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาในการประดิษฐ์กระบวนทำรบของตัวละครลิงจากครูผู้เป็นศิลปินแห่งชาติ และครูผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทยโขลงเป็นองค์ความรู้ต่อการศึกษากระบวนทำรบของตัวละครลิงให้เกิดประโยชน์สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนทำรบของตัวละครลิงในเรื่องรามเกียรติ์ ศึกษากระบวนทำรบของหนุมานและมัจฉานุในเพลงร้องราย

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษากระบวนทำรบของตัวละครลิงในเรื่องรามเกียรติ์ จากเอกสารต่าง ๆ และศึกษากระบวนทำรบนุমানรมัจฉานุในบทร้องรายพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 จากครูวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผู้ได้รับการสืบทอดและร่วมประดิษฐ์ กระบวนทำรบนุমানรมัจฉานุจากครูกรี วรสระริน ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ - โขน) พ.ศ. 2531

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ อีกทั้งการลงภาคสนาม การสัมภาษณ์ และรับการถ่ายทอดทำรำ ใช้ระยะเวลาในการวิจัยช่วงเดือน มกราคม – มีนาคม พ.ศ. 2565 โดยมีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 การวิจัยเอกสาร ศึกษาความสำคัญของกระบวนท่ารบของตัวละครลงในเรื่องรามเกียรติ์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ทรงคุณวุฒิ

1.2 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) ด้วยวิธีการบันทึกเสียง และการจดบันทึก

1.3 การลงภาคสนาม โดยศึกษากระบวนท่ารำและฝึกปฏิบัติกระบวนท่าหนุมานรบมัจฉานุ ในบทร้องรำ จากบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1

2. การวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสาร การสัมภาษณ์ การลงภาคสนาม และสรุปข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยเรียบเรียงเป็นพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูล และเผยแพร่ในรูปแบบบทความวิจัย

ผลการวิจัย

รามเกียรติ์ เป็นวรรณกรรมที่รู้จักแพร่หลายของคนไทยในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องเล่านิทานในลักษณะสำนวนโวหารเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวละคร อีกทั้งรูปแบบของการแสดง หนึ่งใหญ่ ละคร โขน ซึ่งช่วยให้รามเกียรติ์มีความแพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะการแสดงโขนที่สร้างอรรถรสทางด้านเนื้อหาอารมณ์ได้อย่างสนุกสนานเข้มข้นผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละครที่มีลักษณะเฉพาะ กระบวนท่ารบของตัวละครลิง ซึ่งงานวิจัยนี้ให้ความสำคัญ สามารถสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น กล่าวคือ กระบวนท่ารบของตัวละครลงในเรื่องรามเกียรติ์ กระบวนท่าหนุมานรบมัจฉานุในบทร้องรำ จากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1

1. กระบวนท่ารบของตัวละครลิงในเรื่องรามเกียรติ์

กระบวนท่ารบของตัวละครลิง แสดงให้เห็นถึงลักษณะการต่อสู้ของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งในหัวข้อนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษากระบวนท่ารบลิงกับลิง ซึ่งเป็นตัวละครหลักในเรื่อง กระบวนท่ารบมีลักษณะเฉพาะตามลักษณะนิสัยของลิงตามธรรมชาติ ถูกถ่ายทอดเรื่องราวผ่านวรรณกรรมสู่งานศิลปะประเภทต่าง ๆ กระบวนท่ารบลิงกับลิงปรากฏในลักษณะการแสดงประเภทหนังใหญ่ ภาพเขียนอย่างจิตรกรรมฝาผนัง รวมไปถึงกระบวนท่ารบลิงกับลิงในการแสดงโขน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การแสดงหนังใหญ่ เป็นการแสดงชนิดหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นมหรสพชั้นสูงอย่างหนึ่งของไทย ที่มีประวัติความเป็นมาแต่สมัยโบราณ พบหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดกล่าวถึงการแสดงหนังใหญ่ในสมัยอยุธยา คือ กฎมณเฑียรบาลในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 กล่าวไว้ในเรื่องพระราชพิธีจองเปรียง ลดชุด ลอยโคมลงน้ำ ซึ่งอาจเทียบเคียงได้กับการฉลองปีใหม่ พระราชพิธีจองเปรียงที่กล่าวถึงในกฎมณเฑียรบาลอยุธยานี้ จัดเป็นพระราชพิธีสำคัญที่พระเจ้าแผ่นดิน พระเหสี และเจ้านายสำคัญหลายพระองค์เสด็จทรงร่วมงาน จัดที่บริเวณพื้นที่หน้าพระลานพระราชวังและเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคไปประกอบพิธีที่หน้าวัดพุทไธสวรรย์อีกแห่งหนึ่ง มหรสพที่จัดขึ้นในพระราชพิธีนี้คือการจุดดอกไม้ไฟ และหนัง 2 โรงหนังที่แสดง ณ พื้นที่หน้าพระลานกล่าวว่า เป็นหนังระบำ ซึ่งอาจหมายถึงหนังชุดใหญ่ที่ผู้เชิดหนังออกตัวแสดงลีลาหน้าจอ (กรมศิลปากร, 2551, น. 8-9) การแสดงหนังใหญ่มีรูปแบบการแสดงโดยดำเนินเรื่องด้วยการพากย์เจรจา และคนเชิดหนังมีหน้าที่ทำให้ตัวหนังใหญ่มีชีวิตสามารถขยับไปตามเสียงของเพลงหน้าพาทย์และบทพากย์เจรจา โดยตัวหนังสร้างขึ้นจากหนังวัวหรือหนังควาย แต่ความนิยมจะอยู่ที่หนังวัวมากกว่า ด้วยเหตุผลที่ว่าหนังวัวนั้นบาง มีความโปร่งแสงในตัวอย่างที่เราเรียกว่าหนังแก้ว ซึ่งเมื่อถูกแสงไฟในเวลากลางคืนจะทำให้เห็นเป็นลวดลายอย่างชัดเจน มีขนาดตั้งแต่ 1 เมตร

ขึ้นไปจนถึง 2 เมตรเศษ ซึ่งเวลาคนแสดงจะใช้คนจับตัวหนังเชิด หนึ่งหนังตัวจะมีคนเชิดเพียงคนเดียว แบ่งออกได้เป็น 6 ชนิด คือ 1. หนังเฝ้า 2. หนังคนจร 3.หนังง่า 4.หนังเมือง 5.หนังจับ 6.หนังเบ็ดเตล็ด (ธีรภัทร์ ทองนิม, 2555, น. 6-7) ตัวหนังประเภทหนังจับปรากฏเป็นภาพการต่อสู้ของตัวละครในลักษณะต่าง ๆ ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 1 หนังใหญ่ กระบวนท่ารบระหว่างลิงขาวกับลิงดำ
(สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2551)

ภาพตัวหนังที่ปรากฏกระบวนท่ารบของตัวละครลิง จัดอยู่ในประเภทของหนังจับ ซึ่งภาพหนังจับเป็นภาพหนังที่มีตัวละคร 2 ตัวขึ้นไป ทำท่าในลักษณะสู้รบ มีลักษณะกระบวนท่ารบในท่ากอดรัด ท่าขี่หรือท่าแบก (ขึ้นลอย) และท่าจับในท่าทางต่าง ๆ

1.2 ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เป็นงานศิลปะแขนงหนึ่ง ที่มีความวิจิตรงดงามด้วยลายเส้นการเขียนรูปตามจินตนาการของศิลปิน งานจิตรกรรมฝาผนังของไทย จัดได้ว่าเป็นงานจิตรกรรมที่ประณีตด้วยลายเส้นที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากงานศิลปะของชาติอื่นอย่างชัดเจน ซึ่งงานศิลปะด้านจิตรกรรมฝาผนังยังสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาติไทย ไม่ว่าจะเป็นศาสนา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ตลอดจนวรรณคดีต่าง ๆ ของชาติไทย จิตรกรรมรามเกียรติ์ วัดสุทัศนเทพวราราม เป็นงานศิลปะด้านจิตรกรรมฝาผนัง

ที่มีความงดงาม บอกกล่าวเล่าเรื่องราวเกียรติในรูปแบบการบรรยายด้วยภาพตัวละครในอิริยาบถต่าง ๆ ในภาพจิตรกรรมฝาผนังนี้ปรากฏภาพการสู้รบลิงกับลิง คือ หนุมานกับมัจฉานุ ดังภาพประกอบ

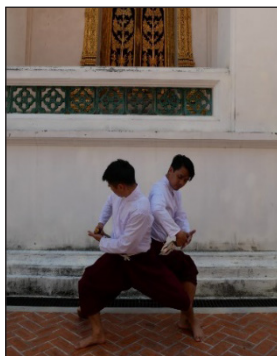

ภาพที่ 2 จิตรกรรมฝาผนัง หนุมานรบมัจฉานุ
(สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2551)

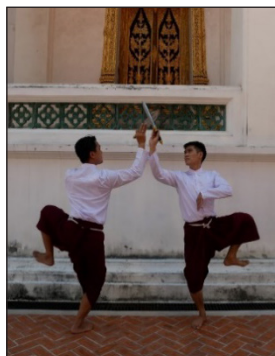
ภาพจิตรกรรมแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ระหว่างหนุมานกับมัจฉานุ ในภาพหนุมานใช้เท้าเหยียบไปบนตัวของมัจฉานุแสดงให้เห็นถึงความได้เปรียบเสียเปรียบในเชิงการต่อสู้ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับภาพหนึ่งใหญ่ คือท่าชีหรือท่าแบก (ขึ้นลอย)

1.3 การแสดงโขน เป็นมหรสพชั้นสูงของไทยอีกประเภทหนึ่ง เป็นการแสดงที่วิจิตรงดงามประณีตและยังรวมงานด้านศิลปกรรมของไทยในแขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น วิจิตรศิลป์ วรรณศิลป์ ประติมากรรม การแสดงโขนเกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยใดไม่ทราบแน่ชัด มีเพียงหลักฐานจากในจดหมายเหตุของชาวต่างชาติ มองสิเออร์ เดอ ลา ลูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศส ชาวต่างชาติที่เดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาได้บันทึกเกี่ยวกับการแสดงของไทยไว้ว่า

“ชาวสยามมีมหรสพประเภทเล่นในโรงอยู่ 3 อย่าง อย่างที่ชาวสยามเรียกว่าโคน (Cone) นั้น เป็นการร่ายรำเข้าๆ ออกๆ หลายคำรบตามจังหวะซอและเครื่องดนตรีอย่างอื่นอีก ผู้แสดงนั้นสวมหน้ากาก (หัวโคน) และถืออาวุธแสดงบทบาทไปในทางสู้รบกันมากกว่าจะเป็นการร่ายรำ...หน้ากาก (หัวโคน) ส่วนใหญ่นั้นน่าเกลียด เป็นหน้าสัตว์ที่มีรูปพรรณวิถถาร (ลิง) หรือไม่ก็เป็นหน้าปีศาจ (ยักษ์)” (สันต์ ท. โกมลบุตร, 2510, น 157) จากจดหมายเหตุที่กล่าวมาพบว่าเริ่มมีการแสดงโขนมาแต่สมัยอยุธยา การแสดงโขนนิยมแสดงเพียงเรื่องเดียวคือ รามเกียรติ์ ดังที่ ธนิต อยู่โพธิ์ (2539, น. 67) ได้กล่าวไว้ในหนังสือโขนว่า “เรื่องที่น่ามาใช้สำหรับการแสดงโขนแต่เดิมจะเคยนำเอาเรื่องอื่นมาเล่นบ้างหรือไม่ ผู้เขียนไม่มีหลักฐานจะทราบได้ แต่เรื่องที่ใช้สำหรับเล่นโขนตามที่รู้จักกันแพร่หลายตลอดมาจนถึงบัดนี้คือ เรื่องรามเกียรติ์” จากจดหมายเหตุมองซิเออร์ เดอ ลา ลูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศส เป็นผู้จัดบันทึกในเรื่องการแสดงของไทย มีการกล่าวถึงการแสดงที่สวมหน้ากากเป็นรูปสัตว์หน้าตาแปลกประหลาด จากข้อความนี้คาดว่าคงจะหมายถึงการแสดงโขน ซึ่งเนื้อเรื่องสำคัญในเรื่องรามเกียรติ์ เป็นการทำศึกสงครามระหว่างฝ่ายพระรามอันมีกองทัพเป็นเหล่าวานร กับฝ่ายทศกัณฐ์อันมีเหล่าอสูรยักษ์เป็นพันธมิตร จากเนื้อเรื่องสำคัญนี้ ทำให้การแสดงโขนเกิดกระบวนท่ารำในลักษณะที่เป็นกระบวนท่ารบของตัวละคร ทั้งนี้พบว่าการจัดการแสดงโขนของกรมศิลปากรในยุคปรับปรุงใหม่ มีการจัดการแสดงโขนที่กล่าวถึงบทบาทการสู้รบระหว่างลิงกับลิง ในตอน พาลีสอนน้อง เป็นการรบระหว่างพาลีกับสุกริพ ตอน จองถนน เป็นการรบระหว่างหนุมานกับนิลพัท ตอน ตึกโมยราพ เป็นการรบระหว่างหนุมานกับมัจฉานุ และตอน ตัดหางมัจฉานุ เป็นการรบระหว่าง ท้าวมหาชมพูกับมัจฉานุ ผู้วิจัยได้รวบรวมกระบวนท่ารบระหว่างลิงกับลิงในการแสดงโขนบางส่วน ดังภาพประกอบ

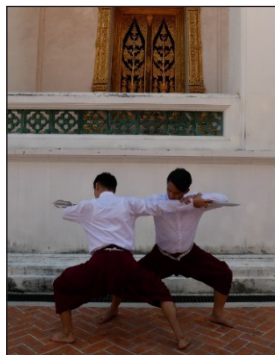
ภาพที่ 3 ท่ากระบอบอาวุธ
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2565)

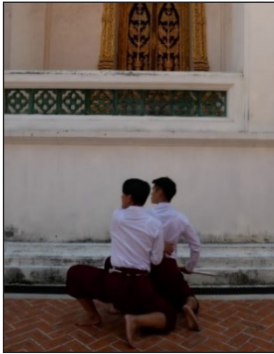
ภาพที่ 4 ท่าดีเลาะ
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2565)

ภาพที่ 5 ท่ายืนแทง
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2565)

ภาพที่ 6 ท่ายืนแทงกัฒมือ
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2565)

ภาพที่ 7 ท่าจับเหวี่ยง
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

ภาพที่ 8 ท่าลอยมัจฉานู
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

กระบวนท่าลิงรบลึงในการแสดงโขนมีลักษณะเป็นกระบวนท่าจับในท่าต่าง ๆ กระบวนท่าการใช้อาวุธในลักษณะแทง และกระบวนท่าในการขึ้นลอย นอกจากนี้ยังพบกระบวนท่าลิงรบลึงในรูปแบบของการออกกราวคือชุดการแสดง ระบุว่าวีรชัยลิง เป็นชุดการแสดงที่เกิดขึ้นจากการประดิษฐ์ท่ารำของนายกรั้ว วรเศริน ซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่จากนายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีศิลปกรรมศิลปากร ให้คิดชุดการแสดงระบุว่าวีรชัย เมื่อคราวไปเผยแพร่ นาฏศิลป์ไทย ณ ประเทศสหภาพพม่า เมื่อ พ.ศ. 2498 เป็นระเบียบเกี่ยวกับการแสดงตรวจพลของลิงก่อนที่จะยกทัพออกสู่สนามรบ โดยเน้นหนักในทางเดินตามจารีตการแสดงโขน การแสดงชุดนี้ได้สอดแทรกท่าทางพลิกแพลงท่าโลดโผนต่าง ๆ ของพลลิงโดยเฉพาะ แสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียงความแข็งแกร่ง คล่องแคล่วว่องไวของบรรดาทหารวานร (สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, 2555, น. 218) กระบวนท่าลิงรบลึงที่พบในระบุว่าวีรชัยลิง ดังตัวอย่างภาพ

ภาพที่ 9 ระบำวีระชัยลิง

(สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, 2551)

ระบำวีระชัยลิง เป็นระบำที่แสดงถึงการรำตราวจพลของเหล่าวานร การเตรียมความพร้อมในการออกรบ ซึ่งมีกระบวนท่าที่แสดงถึงความแข็งแกร่งของตัวลิงและความพร้อมเพรียงของกองทัพ รวมไปถึงกระบวนท่าการฝึกซ้อมการรบในกองทัพ จึงทำให้ระบำวีระชัยลิง มีทั้งกระบวนท่าที่มีความสวยงามพร้อมเพรียงแสดงถึงความแข็งแรง และยังประกอบไปด้วยกระบวนท่าที่เป็นท่ารบระหว่างลิงกับลิงอยู่ด้วย

จากการศึกษากระบวนการทำរបของตัวละครลิงในการแสดงโขน สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการทำរបของลิงกับลิงปรากฏอยู่ 3 ลักษณะ คือ 1. การแสดงหนังใหญ่ 2. ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และ 3. กระบวนการทำลิ้งรบลิง ในการแสดงโขน กระบวนการทำที่ปรากฏทั้ง 3 ลักษณะนี้ มีกระบวนการทำใน ลักษณะ ทำจับในท่าทางต่าง ๆ ท่ากอดรัด ท่าทางการใช้อาวุธ และท่าขึ้นลอย ในลักษณะเดียวกัน แสดงให้เห็นถึงภาพการรับรู้ความได้เปรียบเสียเปรียบ ในเชิงการต่อสู้ เมื่อศึกษากระบวนการทำทั้ง 3 ลักษณะแล้ว ยังพบอีกว่า มีความเชื่อมโยงในแง่ของอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์กระบวนการทำหุ่นมารบ มัจฉานุในบทร้องรำ จากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอ ในหัวข้อถัดไป

2. กระบวนการทำหุ่นมารบมัจฉานุในบทร้องรำ พระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ 1

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลกระบวนการทำหุ่นมารบมัจฉานุในบทร้องรำ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ซึ่งเป็นแนวคิดการประดิษฐ์กระบวนการทำរបของครุฑรี วรเศริน ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ - โขน) พ.ศ. 2531 และนายวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทยโขนลิง โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลกระบวนการทำរបในบทร้องรำ จากนายวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ ผู้ร่วมประดิษฐ์กระบวนการทำរបและผู้ถ่ายทอดกระบวนการทำนี้ พบว่ากระบวนการทำหุ่นมารบมัจฉานุในบทร้องรำ จากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 เป็นกระบวนการทำที่เป็นการรูปแบบการรบในบทร้อง โดยใช้บทละครเรื่อง รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ในตอน หุ่นมารบมัจฉานุ ประกอบการแสดง โดยไม่มีการปรับปรุงหรือตัดตอนตัวบท กระบวนการทำมีลักษณะ การตีบทตามบทละครอย่างประณีตและละเอียดลออ (วิโรจน์ อยู่สวัสดิ์, 2564, สัมภาษณ์) ซึ่งมีประเด็นในการศึกษาดังนี้

2.1. บทที่ใช้ประกอบการแสดง บทที่นำมาประกอบการแสดงในตอนหนุมานรบมัจฉานุ เป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เป็นบทละคร นำบทมาใช้ในการประกอบการแสดงโดยไม่มีการปรับปรุงตัวบท มีเพียงการนำเพลง “ร้าย” บรรจุลงไปในตัวบทละครเท่านั้น ซึ่งบทที่กล่าวถึงการรบมีทั้งหมด 6 บท ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างบทละครเพียง 3 บท ดังนี้

เพลงร้าย

บัดนั้น	มัจฉานุฤทธิไกรใจหาญ
ได้ฟังกริ้วโกรธคือไฟกาล	ตบมือฉัดฉานแล้วตอบไป
ถึงตัวกู้น้อยเท่านี้	จะกลัวฤทธิเืองก็หาไม่
อย่าพักอาจองทะนงใจ	ใครดีจะได้เห็นกัน
ว่าแล้วสำแดงเดช	พสุธาบาดาลไหวหวั่น
โลดโผนโจนรุกบุกบัน	เข้าไล่โรมรันราวี ฯ

ฯ 6 คำ ฯ เชิด

เพลงร้าย

บัดนั้น	หนุมานผู้ชาญชัยศรี
กริ้วโกรธพิโรธตั้งอัคคี	ขุนกระบี่รับระปะทะกร
เคล้าคล่องว่องไวทั้งสองข้าง	ต่างตนต่างหาญชาญสมร
ถ้อยทีถ้อยมีฤทธิรอน	ต่อกรไม่ละลดกัน ฯ

ฯ 4 คำ ฯ

เพลงร่าย

บัดนั้น	มัจฉานฤทธิแรงแข็งขัน
ปล้ำปลุกคลุกคลีตีประจัญ	พลวันหลบหลีกไปในที่
ถีบกัดวัดเหวี่ยงอุตุลุด	ทะยานยุทธ์ไม่ท้อถอยหนี
กอดรัดฟัดกันเป็นโกลี	เปลี่ยนท่าเปลี่ยนที่รอนราญ ฯ

ฯ 4 คำ ฯ เชิด

(พุทธรียอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, พระบาทสมเด็จพระ, 2553, น. 358)

2.2 ลักษณะของผู้แสดงในกระบวนท่าหนุมานรบมัจฉานู ผู้แสดงจะยึดหลักการคัดเลือกตามลักษณะลิงโล้น คือ จะต้องมียูปร่างสันทัด ไม่สูงมากนัก มีร่างกายแข็งแรง มีปฏิภาณไหวพริบ ไหวพริบ สามารถจดจำบท และกระบวนท่ารบได้อย่างแม่นยำ โดยผู้ที่รับบทหนุมานและมัจฉานูจะต้องมีลักษณะทางกายภาพที่สำคัญต่อการปฏิบัติกระบวนท่ารบ กล่าวคือ ผู้แสดงทั้งหนุมานและมัจฉานูจะต้องมีรูปร่างที่ใกล้เคียงกัน โดยผู้รับบทเป็นมัจฉานูจะไม่คัดเลือกผู้แสดงที่ตัวเล็กมาก ด้วยกระบวนท่ารบมีกระบวนท่าที่แสดงถึงพลังกำลังของตัวมัจฉานู นอกจากนี้ ผู้แสดงจะต้องมีทักษะทางด้านการหาคะเมนตีลังกาได้อย่างคล่องแคล่ว และชำนาญ (วิโรจน์ อยู่สวัสดิ์, 2564, สัมภาษณ์) ภาพตัวอย่างผู้แสดง

ภาพที่ 10 ลักษณะผู้แสดงหนุมาน

(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

ภาพที่ 11 ลักษณะผู้แสดงมัจฉานู

(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

2.3 กระบวนท่าหนุมานรบมัจฉานู ในบทรื่องร้าย พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนท่ารบดังกล่าวจาก นายวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ ผู้ได้รับการถ่ายทอดและร่วมประดิษฐ์กระบวนท่ารบในบทรื่องร้ายนี้ จากการศึกษา และได้วิเคราะห์กระบวนท่าหนุมานรบมัจฉานูในบทเพลงรื่องร้ายจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ผู้วิจัยพบว่า ท่าร่าที่เป็นเป็นกระบวนท่ารบมี 14 ท่า อันสามารถแยกลักษณะท่าร่าที่ใช้ในกระบวนท่ารบนี้ได้ 2 ลักษณะ กล่าวคือ 1. กระบวนท่ารบที่มีความสัมพันธ์กับคำร้อง 30 ท่า และ 2. กระบวนท่าที่เกิดจากจินตนาการของผู้ประดิษฐ์ 21 ท่า มีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 ท่าร่าที่เป็นกระบวนท่ารบ เป็นกระบวนท่ารบตามบทรื่องร้าย บรรยายถึงการสู้รบระหว่างสองลิงมีลักษณะท่าร่าเป็นกระบวนท่าจับ ท่าการใช้อาวุธในลักษณะแทง การกอดรัด ถีบ การขึ้นลอยเพื่อชิงความได้เปรียบเสียเปรียบในเชิงการต่อสู้ พบกระบวนท่าที่เป็นท่ารบ 14 ท่า ดังนี้ 1) ท่ากระทบอาวุธ 2) ท่าตีเลาะ 3) ท่ายืนแทง 4) ท่ายืนแทงกัดมือ 5) ท่าถีบเท้าขวา 6) ท่าจับเหวี่ยงหูกคะเมน 7) ท่าข้าวต้มมัด 8) ท่าจับแขนเงื้อมือ 9) ท่าส่งตีลังกากลางหลัง 10) ท่าหกฉีก 11) ท่าแทงอาวุธตรี 12) ท่าแทงอาวุธพระขรรค์ 13) ท่าตีพลาดปะทะอาวุธ 14) ท่าลอยมัจฉานู

ตัวอย่างกระบวนท่ารบในบทรื่องร้าย

ภาพที่ 12 ท่ากระทบอาวุธ
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

ภาพที่ 13 ท่าตีเลาะ
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

ภาพที่ 14 ท่าจับแขนเงื้อ
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

ภาพที่ 15 ท่าหกฉีก
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

2.3.2 กระบวนท่ารบที่มีความสัมพันธ์กับคำร้อง 30 ท่า มีลักษณะกระบวนท่าเป็นการตีบทประกอบคำร้อง ซึ่งเป็นกระบวนท่าที่ตีบทตามความหมายตรงตรงหรือใกล้เคียงกับความหมายของคำประพันธ์มากที่สุด เป็นกระบวนท่าที่แสดงถึงท่าทางในกิริยาอาการต่าง ๆ และที่เป็นกระบวนท่ารบ ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 16 ท่าถีบเท้าขวา
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

ภาพที่ 17 ท่าข้าวต้มมัด
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

ภาพที่ 19 ท่าถีบเท้าขวา คำร้อง “ถีบกัด” การปฏิบัติ หนุมานใช้เท้าขวาถีบไปที่ขาขวาของมัจฉานุ จากภาพจะเห็นได้ว่า ท่าถีบเท้าขวา กระบวนท่ากับคำร้องมีความสัมพันธ์ตรงตามความหมายเป็นอย่างดี

ภาพที่ 20 ท่าข้ามตัมมัด คำร้อง “กัดรัดพัดกัน เป็นโกลี” การปฏิบัติหนุมานจะใช้แขนทั้งสองข้างรัดไปที่เอวของมัจฉานุ โดยมัจฉานุจะอยู่ในลักษณะปลายเท้าชี้ขึ้นด้านบนบน ศีรษะอยู่ด้านล่าง มือทั้งสองข้างกอดรัดเอวหนุมานไว้ (ลักษณะอุ้ม) การปฏิบัติท่าข้ามตัมมัด หนุมานและมัจฉานุจะผลัดกันเป็นฝ่ายยกคนละหนึ่งครั้ง จะเห็นได้ว่ากระบวนท่ารบดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความหมายของบทร้อง

2.3.3. กระบวนท่าที่เกิดจากจินตนาการของผู้ประดิษฐ์
ท่า 21 ท่า เป็นกระบวนท่าที่ผู้ประดิษฐ์กระบวนท่าคิดขึ้น เพื่อใช้ทดแทนให้สอดคล้องกับคำประพันธ์เพื่อให้เกิดความสวยงามและความหลากหลายของกระบวนท่า ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 18 ท่าตีพลาดปะทะอาวุธ
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

ภาพที่ 19 ท่ายืนแทง
(พรรวินท์ ชุนเกษฯ, 2551)

ภาพที่ 21 ท่าตีพลาตปะทะอาวุธ คำร้อง “กลับกลอกไปมา” การปฏิบัติหนุมนและมัจฉานุใช้มือข้างที่จับอาวุธโดยใช้ส่วนข้อมือชนกันในลักษณะดัน เป็นการปะทะอาวุธของทั้งสองฝ่าย จากภาพจะเห็นได้ว่ากระบวนท่ารบกับคำร้องมีความสอดคล้อง

ภาพที่ 22 ท่ายืนแทง คำร้อง “เคล้าคล่องว่องไว ทั้งสองข้าง” การปฏิบัติหนุมนและมัจฉานุใช้อาวุธประจำกายของตนแทงไปที่ข้างลำตัวของฝ่ายศัตรูจากทางด้านหลังระดับเอว สื่อให้เห็นถึงความว่องไวในการใช้อาวุธของทั้งสองฝ่าย จากภาพจะเห็นได้ว่า กระบวนท่ารบกับคำร้องมีความสอดคล้องกัน

2.4 โครงสร้างกระบวนท่าหนุมนรบมัจฉานุในบทร้องรำย จากการศึกษากะบวนท่าหนุมนรบมัจฉานุ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 เมื่อนำกระบวนท่ารบมาเปรียบเทียบกับกระบวนท่ารบในการแสดงโขนพบว่ากระบวนท่ารบส่วนใหญ่มีความเหมือนและตรงกับ กระบวนท่าลิงรบลิง กระบวนท่าพระรยภัย กระบวนท่าลิงรยภัย ในการแสดงโขน ดังอย่างภาพเปรียบเทียบดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบกระบวนท่ารบ

ลำดับ	กระบวนท่ารบในการแสดงโขน	กระบวนท่าหนุมนรบ ในบทร้องรำย
1	 กระบวนท่าลิงรบลิงในการแสดงโขน	

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบกระบวนท่ารบ (ต่อ)

ลำดับ	กระบวนท่ารบในการแสดงโขน	กระบวนท่าหนุมานรบ ในบทร้องรำ
2	 กระบวนท่าลิงรบยักษ์	
3	 กระบวนท่าพระรบยักษ์	

จากตารางการเปรียบเทียบกระบวนท่ารบบางส่วนข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนท่ารบในการแสดงโขนกับกระบวนท่าหนุมานรบมัจฉานุในบทร้องรำ จากพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 มีกระบวนท่าที่เหมือนและตรงกัน อันสามารถสรุปได้ว่ากระบวนท่าหนุมานรบมัจฉานุในบทร้องรำ จากพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 มีโครงสร้างหลัก 3 แบบ คือ 1. กระบวนท่าลิงรบลิง 2. กระบวนท่าพระรบยักษ์ 3. กระบวนท่าลิงรบยักษ์ จากการแสดงโขน จึงทำให้กระบวนท่าหนุมานรบมัจฉานุในบทร้องรำนี้ มีกระบวนท่าที่ผสมผสานมีความหลากหลายและแตกต่างออกไปจากกระบวนท่าลิงรบลิงในการแสดงโขน

สรุป

เมื่อรวบรวมและศึกษาข้อมูลตรวจสอบข้อมูลข้างต้นทั้งหมด ในประเด็นกระบวนการรับของตัวละครลงในเรื่องรามเกียรติ์ และกระบวนการทำ หนุมานรมัจฉานุในบทร้องรำย จากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. กระบวนการรับของตัวละครลงในเรื่องรามเกียรติ์ ปรากฏใน 3 ลักษณะ คือ 1. การแสดงหนังใหญ่ 2. ภาพจิตรกรรมฝาผนัง 3. กระบวนการรับลงในการแสดงโขน ซึ่งภาพจิตรกรรมฝาผนังปรากฏรูปวาดที่แสดงถึงการต่อสู้ระหว่างลิงกับลิง การแสดงหนังใหญ่พบตัวหนึ่งในประเภทหนังจับ เป็นภาพหนังใหญ่ที่มีตัวละครสองตัวขึ้นไปทำท่าในลักษณะต่อสู้ และการแสดงโขนพบกระบวนการรับลงกับลิงในกระบวนการต่าง ๆ กระบวนการรับของตัวละครทั้ง 3 ลักษณะที่ปรากฏนี้เป็นกระบวนการรับที่มีลักษณะเป็นท่าจับ ท่าการใช้อาวุธ การขึ้นลอย การเหยียบ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสู้รบ เมื่อศึกษากระบวนการทั้ง 3 ลักษณะ พบว่ามีความเชื่อมโยงในแง่ของอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ กระบวนการทำหนุมานรมัจฉานุในบทร้องรำย จากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ซึ่งกระบวนการรับในบทร้องรำยนี้ มีกระบวนการรับที่เป็นท่าจับ ท่าการใช้อาวุธ การเหยียบ และการขึ้นลอย เช่นเดียวกันกับการแสดงทั้ง 3 ลักษณะที่กล่าวไปข้างต้น

2. กระบวนการทำหนุมานรมัจฉานุในบทร้องรำย จากบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 เป็นกระบวนการที่ครูกรี วรเศริน ได้คิดประดิษฐ์ขึ้น ร่วมกับครูวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ กระบวนการรับนี้ เป็นการรับในบทร้องตามแบบจารีตอย่างละครใน ซึ่งกระบวนการระหว่างลิงกับลิงในการแสดงโขน พบว่ามีเพียงกระบวนการรับที่รับกันในเพลงหน้าพาทย์ (เพลงเชิด) และการรับในบทเจรจา ตามแบบฉบับตามจารีตของการแสดงโขนเท่านั้น จึงทำให้กระบวนการทำหนุมานรมัจฉานุในบทร้องรำยนี้ เป็นกระบวนการรับอีกรูป

แบบหนึ่งของตัวละครที่ปรากฏ มีลักษณะกระบวนท่ารบ 2 ลักษณะ คือ 1. กระบวนท่ารบที่มีความสัมพันธ์กับคำร้อง 2. กระบวนท่าที่เกิดจากจินตนาการของผู้ประดิษฐ์ กระบวนท่ารบมีโครงสร้างหลัก 3 แบบ มาจากการแสดงโขน คือ 1. กระบวนท่าลิงรบลิง 2. กระบวนท่าพระรบยักษ์ 3. กระบวนท่าลิงรบยักษ์ ลักษณะดังกล่าวทำให้กระบวนท่ารบในบทร่ายนี้ มีลักษณะเด่นอันเป็นลักษณะเฉพาะ ต่างจากรูปแบบการรบในการแสดงโขน เป็นการรบในบทร่าย ที่เป็นการรบอีกรูปแบบหนึ่งของตัวละคร

อภิปรายผลการวิจัย

1. กระบวนท่ารบของตัวละครในเรื่องราวเกียรติที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนัง การแสดงหนังใหญ่ และการแสดงโขน เป็นรูปแบบกระบวนท่ารบที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์กระบวนท่า หนูมานรรมัจฉานูในบทร่าย ในแง่ของแนวคิดลักษณะกระบวนท่ารบต่าง ๆ กระบวนท่ารบที่เป็นท่าจับ กระบวนท่ารบในท่ากอดรัด กระบวนท่าการใช้อาวุธ และกระบวนท่าการขึ้นลอย ลักษณะดังกล่าวนี้ส่งผลต่อการแสดงหนึ่งไปสู่การแสดงหนึ่ง ทำให้เกิดความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมที่สืบต่อในรูปแบบการเล่นแบบกันและกัน แนวคิดที่เป็นอิทธิพลนี้ ยังส่งผลต่อกระบวนท่ารบในบทร่าย ซึ่งมีโครงสร้างกระบวนท่ารบ 3 แบบ มาจากการแสดงโขน คือ 1. กระบวนท่าลิงรบลิง 2. กระบวนท่าพระรบยักษ์ 3. กระบวนท่าลิงรบยักษ์ จากโครงสร้างกระบวนท่าทั้ง 3 แบบนี้แสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์กระบวนท่ารบในบทร่ายมีการสืบทอดมาจากความรู้พื้นฐานจากงานเก่า ทำให้เห็นว่าการสร้างสรรค์งานวัฒนธรรมทุกด้าน ไม่มีงานใดที่เกิดขึ้นใหม่โดยขาดจากการสืบทอดงานเก่า การสร้างสรรค์งานใหม่ล้วนมีการสืบทอดงานเก่าจากพื้นฐานเดิมทั้งสิ้น สอดคล้องกับ ไพโรจน์ ทองคำสุก (2549, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง แนวคิด และวิธีการแสดงโขนลิง ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดเชิงวิจิตรศิลป์กระบวนท่าจับของโขนลิงกับโขนตัวอื่น ๆ ปรากฏในภาพศิลปกรรม จิตรกรรมฝาผนัง และภาพหนังใหญ่

2. ลักษณะเด่นของกระบวนท่าหุนามานรมัจฉานุในบทร้องรำจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 มีลักษณะเฉพาะอันเป็นลักษณะเด่นประกอบไปด้วยกระบวนท่ารบ 2 ลักษณะ คือ 1. กระบวนท่ารบที่มีความสัมพันธ์กับคำร้อง และ 2. กระบวนท่าที่เกิดจากจินตนาการของผู้ประดิษฐ์ท่า ตีบทกระบวนท่ารบตามบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ทำให้กระบวนท่ารบในบทร้องรำนี้ มีความประณีต ละเอียดลออ มีลักษณะเฉพาะเป็นการรบตามจารีตอย่างละครใน แม้จะมีโครงสร้างของกระบวนท่ารบมาจากการแสดงโขนก็ตาม แต่มีความแตกต่างจากการรบในการแสดงโขนที่มีกระบวนท่ารบที่กระชับ รวดเร็ว ต่างจากการรบในบทร้องรำ ที่มีความประณีต ละเอียด ตามการพรรณนาจากตัวบทละคร ส่งผลให้กระบวนท่ารบมีความประณีตตามไปด้วย แสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงของวัฒนธรรมในรูปของการผสมผสาน ปรับปรุง ระหว่างกระบวนท่ารบในการแสดงโขนและรูปแบบการรบในบทร้องตามจารีตอย่างละครใน อันเป็นประโยชน์แก่การศึกษากระบวนท่ารบในรูปแบบต่าง ๆ ของตัวละครลิง และชี้ให้เห็นถึงความสามารถของผู้คิดค้นกระบวนท่ารบคือ ครูกรี วรเชริน และครูวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ เป็นภูมิปัญญาการประดิษฐ์กระบวนท่ารบของตัวละครลิง และการถ่ายทอดที่ทรงคุณค่า ของครูทางนาฏศิลป์ไทยโขน สอดคล้องกับสุกัญญา ภัทรราชัย และคณะ (2540, น. 48-49) กล่าวว่า ศิลปะการแสดงย่อมผ่านกระบวนท่าปรับปรุงทางวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้โดยการปรับปรุง ปรับเปลี่ยน ปะปน ผ่อนปรนทั้งรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการแสดงเพื่อความอยู่รอดของศิลปะการแสดงนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ควรมีการศึกษากระบวนท่ารบในบทร้องในการแสดงโขนกับตัวละครอื่น ๆ เพื่อให้ทราบถึงกลวิธีในการปฏิบัติกระบวนท่าได้อย่างสมบูรณ์ ตลอดจนแนวคิดภูมิปัญญาของครูทางนาฏศิลป์ไทยในการสร้างสรรค์กระบวนท่ารบในบทร้อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร (2556). จิตรกรรมรามเกียรติ์วัดสุทัศนเทพวราราม.
กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2539). โขน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- ธีรภัทร์ ทองนิม. (2555). โขน. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีเมียม เอ็นเตอร์เทนเมนต์.
- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, พระบาทสมเด็จพระ. (2553). บทละคร
เรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช เล่มที่ 2. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- พรรวิพันธุ์ ชุนเกษ. (2551). รวมผลงานกระบวนท่าหุ่นมากรบมัจฉานุ
ในบทร้องรำจากพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1.
[ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ไพโรจน์ ทองคำสุก. (2549). แนวคิด และวิธีแสดงโขนลิง. [วิทยานิพนธ์
ปริญญาดุริยางค์บัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- วิโรจน์ อยู่สวัสดิ์. ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทยโขนลิง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
(สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2564).
- สันต์ ท. โกมลบุตร. (2510). จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม.
นนทบุรี: โสภณ.
- สุกัญญา ภัทรราชย์ และคณะ. (2540). การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง: การปรับปรุง
ในชีวิตไทยสมัยใหม่. (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. (2555). ครูกรี วรเศริน ศิลปินแห่งชาติ.
กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. (2551). หนังสือประกอบนิทรรศการพิเศษ
เหลียวหน้าแลหลัง. กรุงเทพฯ: บางกอก อิน เอ็นเตอร์เทนเมนต์.

การประเมินโครงการนิเทศภายในโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก
สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
An Evaluation of the In-school Supervision Project
of Wat Bang Khun Thian Nok School,
Chom Thong District Office, Bangkok

(Received: April 8, 2022 Revised: May 2, 2022 Accepted: May 26, 2022)

ทรงพล เจริญคำ¹

Songpol Charoenkham

บทคัดย่อ

การประเมินโครงการครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบ CIPP Model โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ประเมินด้านสภาพแวดล้อมของโครงการ (2) ประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ (3) ประเมินด้านกระบวนการของโครงการ (4) ประเมินด้านผลผลิตของโครงการ และ (5) ประเมินด้านผลกระทบของโครงการ ซึ่งประกอบด้วย 5.1) การประเมินการคุณภาพภายนอก ภายใต้สถานการณ์ COVID – 19 การศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2564 5.2) การประเมินผลการเปรียบเทียบคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 5.3) การประเมินผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 5.4) การประเมินความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูที่มีต่อโครงการนิเทศภายใน 5.5) การประเมินผลการเปรียบเทียบรางวัลที่ได้รับ ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา

¹ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร Email: songpol.c2021@gmail.com

จำนวน 1 คน ครูจำนวน 25 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 13 คน รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ ได้แก่ แบบสอบถามตามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert Method) การวิเคราะห์คือ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการประเมินพบว่า

1. การประเมินด้านสภาพแวดล้อมของโครงการ โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสม สอดคล้องอยู่ในระดับมาก/ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.24$, S.D.=0.62)

2. การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสม เพียงพออยู่ในระดับมาก/ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.59)

3. การประเมินกระบวนการดำเนินงานของโครงการ โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสมของขั้นตอนการดำเนินงานสอดคล้องอยู่ในระดับมาก/ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.60)

4. การประเมินผลผลิตของโครงการ โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสม สอดคล้องอยู่ในระดับมาก/ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.57)

5. การประเมินผลกระทบของโครงการ ดังนี้

5.1 การประเมินการคุณภาพภายนอก ภายใต้สถานการณ์ COVID – 19 การศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2564 โดยภาพรวม อยู่ในระดับดี

5.2 การประเมินผลการเปรียบเทียบคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 โดยภาพรวม มีการพัฒนาสูงขึ้น

5.3 การประเมินผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 มีผลการพัฒนาเฉลี่ย 2.22

5.4 การประเมินผลการเปรียบเทียบรางวัลที่ได้รับ ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 โดยภาพรวมมีจำนวนมากขึ้น

คำสำคัญ: การประเมินคุณภาพการศึกษา การประเมินโครงการ CIPP Model โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก

Abstract

In evaluating this project, the researcher used the CIPP Model with the objectives to (1) assess the project environment, (2) assess inputs of the project, (3) assess project process, (4) assess project output, and (5) assess impacts of the project on 5.1) External quality of early childhood and basic education under COVID-19 situation in the academic year 2021; 5.2) Quality education in Bangkok Metropolis Administration schools in the academic years 2020 and 2021; 5.3) Student achievement in the 2020 and 2021 academic years; 5.4) The school principal's and teachers' perspectives on the in-school supervision project; and 5.5) Award comparison between the academic years 2020 and 2021. The sampling group consisted of one school administrator, twenty-five teachers, and thirteen basic education school boards, totaling thirty-nine in all. The research instrument was the Likert five-point rating scale questionnaire used to collect data, and the data was analysed using percentage, mean, and standard deviation.

The results of the study were found as follows:

1. Assessment of the environment was found to be at a high level ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.62).
2. Assessment of project inputs was found to be at a high level ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.59).
3. Assessment of project implementation was found to be at a high level ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.60).
4. Assessment of project production was found to be at a high level ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.57).

5. Assessment of project impact:

5.1 Early childhood education and basic education external quality were found to be at a high level.

5.2 Comparison of the educational quality of schools between the academic years of 2020 and 2021 found that the progress was at a high level.

5.3 Comparison of student achievement between the academic years of 2020 and 2021 found that the progress was at an average level.

5.4 Comparison of the awards received between the academic years of 2020 and 2021 found that the increase was at an average level.

Keywords: Educational Quality Assessment, Project evaluation, CIPP Model, Wat Bang Khun, Thian Nok School.

บทนำ

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคน ให้มีคุณภาพ มีความรู้และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และเทคโนโลยีของประเทศตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการปฏิบัติอย่างหลากหลาย ประกอบด้วย กระบวนการที่สำคัญ คือ กระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และการนิเทศภายในมีกำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พ.ศ. 2542 หมวด 1 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ข้อ 3 กำหนดให้มีการพัฒนาคุณภาพ การตรวจสอบ ติดตามคุณภาพและการประเมินคุณภาพภายใน การจัดการศึกษาของผู้บริหารไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ เกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้กำหนดให้การนิเทศภายในเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การประเมิน เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญ และนำไปปฏิบัติในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562, น.13)

สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร กำหนดเป้าหมายให้โรงเรียนมีกระบวนการนิเทศภายในที่ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดให้การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นงานที่โรงเรียนต้องปฏิบัติอย่างจริงจังอย่างต่อเนื่อง

เนื่องและมีส่วนร่วม โดยการดำเนินงานตามแนวทางของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร กำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานตำแหน่งงาน 5 ด้าน คือ 1) ด้านองค์การการนิเทศ 2) ด้านระบบข้อมูลสารสนเทศ 3) ด้านการวางแผนงานนิเทศ 4) ด้านการปฏิบัติการนิเทศ และ 5) ด้านการประเมินผลการนิเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อมุ่งพัฒนา ปรับปรุงการปฏิบัติงาน ในหน้าที่ของครูให้มีประสิทธิภาพส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ตามสำนักงานการศึกษาที่กำหนดไว้ จึงได้มอบหมายให้หน่วยศึกษานิเทศก์ จัดทำคู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร การยกระดับคุณภาพการศึกษาของกรุงเทพมหานครให้สูงขึ้น (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2560, น. 10)

โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เปิดสอนในระดับชั้นปฐมวัยถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การบริหารจัดการภายในโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอนได้ยึดนโยบายของกรุงเทพมหานคร เป็นแนวทางการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานการเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียน สร้างความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง ชุมชน ด้วยโครงการและกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น รูปแบบการเรียนการสอนตามปกติที่โรงเรียนและการสอนผ่านตัวกลางที่เป็นสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ในรูปแบบ 4 On ประกอบด้วย 1) แบบการจัดการเรียนการสอนผ่านช่องทางออนไลน์ (Online) 2) แบบการจัดหนังสือแบบเรียน และสื่อการเรียนรู้ถึงบ้าน (On Hand) 3) แบบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มขนาดเล็กที่โรงเรียน (On Site) และ 4) แบบการจัดการเรียนการสอนผ่านไลน์กลุ่มโรงเรียน (On School Group Line) การผลิตสื่อการเรียนรู้ การส่งเสริมงานวิจัยในชั้นเรียนการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการกำกับติดตามหรือการนิเทศอย่างเป็นระบบการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียน ปีการศึกษา 2563 พบปัญหา ด้านจำนวนนักเรียนของโรงเรียน ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านคุณภาพนักเรียน ผลการพัฒนาการ

ระดับปฐมวัย และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากการศึกษางานวิจัย โครงการที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายใน โรงเรียนพบว่าสามารถใช้กระบวนการนิเทศ กิจกรรมการนิเทศหรือแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้สามารถทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขึ้นผู้ประเมินจึงได้มีการประสานความร่วมมือในการนิเทศภายในโรงเรียน รวมทั้งหาแนวทางในการนิเทศภายในโรงเรียนร่วมกันระหว่าง ผู้บริหารและครู ได้วางแผนดำเนินงานในรูปของโครงการชื่อว่า “โครงการนิเทศภายใน ของโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก ปีการศึกษา 2564” ผู้ประเมินในฐานะ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามโครงการ ดังกล่าวจึงได้ศึกษาค้นคว้าวิธีการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการ โดยยึดรูปแบบประเมินซีปปี้ (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม (Daneil L. Stufflebeam) เพราะเป็นรูปแบบในการประเมินโครงการที่ครอบคลุมการ และเป็นที่ยอมรับใช้ประเมินโครงการ ซึ่งประกอบด้วยการประเมินทั้ง 4 ด้าน คือ 1) การประเมินด้านสภาพแวดล้อม (Context Evaluation: C) 2) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) 3) การประเมิน ด้านกระบวนการ (Process Evaluation: P) และ 4) การประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation: P) เพื่อทราบว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ของโครงการหรือไม่ จะได้นำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ด้านการจัดการเรียนการสอนและพัฒนากระบวนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินด้านสภาพแวดล้อมของโครงการนิเทศภายในของโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก
2. เพื่อประเมินด้านปัจจัยการดำเนินงานของโครงการนิเทศภายในของโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก
3. เพื่อประเมินด้านกระบวนการของโครงการนิเทศภายในของโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก
4. เพื่อประเมินด้านผลผลิตของโครงการนิเทศภายในของโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก
5. เพื่อประเมินด้านผลกระทบของโครงการนิเทศภายในที่มีต่อโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก ได้แก่
 - 5.1 การประเมินการคุณภาพภายนอกภายใต้สถานการณ์ COVID – 19 การศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2564
 - 5.2 การประเมินผลการเปรียบเทียบคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564
 - 5.3 การประเมินผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564
 - 5.4 การประเมินผลการเปรียบเทียบรางวัลที่ได้รับ ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการประเมินโครงการผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการประเมินโดยใช้ CIPP Model โดยแบ่งลำดับการประเมินเป็น 5 ด้าน และดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้ คือ (1) ด้านสภาพแวดล้อมของโครงการ (2) ด้านปัจจัยการดำเนินงานของโครงการ (3) ด้านกระบวนการของโครงการ

(4) ด้านผลผลิตของโครงการ (5) ด้านผลกระทบของโครงการ โดยประเมินองค์ประกอบย่อยดังนี้ 5.1) การประเมินการคุณภาพภายนอกภายใต้สถานการณ์ COVID – 19 การศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2564 5.2) การประเมินผลการเปรียบเทียบคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 5.3) การประเมินผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 5.4) การประเมินผลการเปรียบเทียบรางวัลที่ได้รับ ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 2 คน 2) ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 28 คน 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 13 คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 43 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วยรองผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน 1 คน 2) ครูจำนวน 25 คน โดยการแบบเฉพาะเจาะจง 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 13 คน โดยการแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม มีจำนวน 4 ฉบับ ดังนี้

1. แบบสอบถามการประเมินด้านสภาพแวดล้อมของโครงการนิเทศภายใน เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating-scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.72

2. แบบสอบถามการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการนิเทศภายในของโรงเรียน เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating-scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.86

3. แบบสอบถามการประเมินด้านกระบวนการของโครงการนิเทศภายใน เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating- scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.68

4. แบบสอบถามการประเมินด้านผลผลิตของโครงการนิเทศภายใน เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating- scale) 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.82

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบเครื่องมือ ได้แก่ การหาความเที่ยงตรง (Validity) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability), ของแบบสอบถามตามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale), หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบมาตราส่วนประมาณค่าวิธีของ Cronbach

ผลการวิจัย

1. การประเมินด้านสภาพแวดล้อมของโครงการ โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมพบว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องอยู่ในระดับมาก/ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.62)

2. การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสมเพียงพออยู่ในระดับมาก/ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.59)

3. การประเมินกระบวนการดำเนินงานของโครงการ โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสมของขั้นตอนการดำเนินงานสอดคล้องอยู่ในระดับมาก/ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.60)

4. การประเมินผลผลิตของโครงการ ในภาพรวมผ่านเกณฑ์ทุกการประเมิน โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสมของขั้นตอนการดำเนินงานสอดคล้องอยู่ในระดับมาก/ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.57)

5. การประเมินผลกระทบของโครงการ 5.1 การประเมินการคุณภาพภายนอกภายใต้สถานการณ์ COVID – 19 การศึกษาปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2564 โดยภาพรวม อยู่ในระดับดี 5.2 ผลการเปรียบเทียบการประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2563 - 2564 โดยภาพรวม มีการพัฒนาสูงขึ้น 5.3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2563 และ ปีการศึกษา 2564 โดยภาพรวม ตามรายกลุ่มสาระการเรียนรู้พบว่า มีผลการพัฒนาเฉลี่ย 2.22 เรียงลำดับผลการพัฒนาจากมากไปหาน้อย ดังนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้มีผลการพัฒนามากที่สุด คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ผลการพัฒนาเฉลี่ย 4.22 กลุ่มสาระการเรียนรู้มีผลการพัฒนารองลงมา คือ คณิตศาสตร์ มีผลการพัฒนาเฉลี่ย 3.41 และกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีผลการพัฒนาน้อยที่สุด คือ สุขศึกษาและพลศึกษา มีผลการพัฒนาเฉลี่ย 0.37 ตามลำดับ และ 5.4 ผลการเปรียบเทียบรางวัล

ที่ได้รับ ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 โดยภาพรวมมีจำนวนมากขึ้น ผลการเปรียบเทียบรางวัลที่ได้รับ ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 โดยภาพรวม พบว่า ปีการศึกษา 2563 จำนวน 7 รางวัล และปีการศึกษา 2564 จำนวน 32 รางวัล มีจำนวนรางวัลเพิ่มขึ้น จำนวน 25 รางวัล

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการประเมินสภาพแวดล้อมของโครงการพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีความเหมาะสม ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดพบว่า ครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความร่วมมือ สนับสนุนเข้าร่วมกิจกรรม และสนับสนุนในการดำเนินโครงการและกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด อันดับรองลงมา ครูให้ความสำคัญกับการนิเทศภายในเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก และโครงการและกิจกรรมมีเนื้อหาสาระการนิเทศเหมาะสมกับบริบทของครู อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดตามลำดับ เพราะโรงเรียนมีนโยบายบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชนและสังคมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ สมจินตนา แสงทองและประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2563, บทคัดย่อ) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการนิเทศการสอนที่พึงประสงค์ของครูในโรงเรียนวัดปรกเจริญ พบว่า 1) การนิเทศการสอนที่พึงประสงค์ของครูในโรงเรียนวัดปรกเจริญเป็นการนิเทศแบบร่วมมือ 2) แนวทางในการส่งเสริมการนิเทศของครูในโรงเรียนวัดปรกเจริญมี 10 แนวทาง คือ 1) ทำความเข้าใจกับครูผู้รับการนิเทศ 2) รับฟังปัญหาของครูผู้สอน 3) ผู้นิเทศต้องทบทวนปัญหาของครูเพื่อการตอบสนองปัญหาได้อย่างถูกต้อง 4) ผู้นิเทศสนับสนุนข้อมูลครูผู้สอนและต้องเปิดโอกาสให้ครูนำเสนอข้อมูล 5) ผู้นิเทศนำปัญหาของครูมาปรับความเข้าใจเพื่อแก้ปัญหาที่นั้น ๆ ให้เป็นในทิศทางเดียวกัน 6) ผู้นิเทศ

และ ครูผู้สอนสรุปปัญหาโดยแลกเปลี่ยนข้อเสนอแนะ 7) ข้อโต้แย้งระหว่าง
ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศควรมีการ ชี้แจงและหาข้อสรุปที่เหมาะสม
8) ในการหาข้อตกลงในการแก้ปัญหาผู้นิเทศอาจใช้วิธีการอภิปราย
9) ผู้นิเทศร่วมมือกันหาหรือให้ชัดเจน เพื่อกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติ และ
10) ผู้นิเทศสรุปแนวทางและ แผนปฏิบัติงานให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

2. ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการพบว่า โดยภาพรวมพบว่า โดยรวมของกิจกรรมมีความพร้อม ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด คือระดับความพร้อมของด้านปัจจัยนำเข้า (Input) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด พบว่า โรงเรียนมีคู่มือ แนวทางการปฏิบัติ การนิเทศภายในเพียงพอกับความต้องการของครู อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา โรงเรียนมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนและ โครงการและกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนบรรจุไว้ในแผนการพัฒนาศึกษาของโรงเรียนตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการจะดำเนินโครงการให้บรรลุเป้าหมายหรือประสบความสำเร็จได้นั้นควรมีทิศทางหรือคู่มือเพื่อให้ครู บุคลากรสามารถดำเนินกิจกรรมไปด้วยความเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับ สุขฤทัย สุขเสวี (2554, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนราชมนตรี สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนราชมนตรี โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกขั้นตอน และสอดคล้องกับนารันโจ (2008, pp. 973-A) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนที่พึงประสงค์ของประเทศโคลัมเบีย ผลการศึกษาพบว่า ครู ศึกษา นิเทศก์ และนักวิชาการมีความเห็นสอดคล้องกับกิจกรรมที่ใช้ในนิเทศภายในโรงเรียน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การฝึกอบรม แนะนำ การฝึกอบรมปฏิบัติการ การสาธิตการสอนโดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มย่อยของครู การเยี่ยมชั้นเรียนและสังเกตการสอน

3. ผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานของโครงการพบว่า โดยรวมของกิจกรรมมีการดำเนินการ/ การปฏิบัติ ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด คือ ระดับความเหมาะสมของด้านกระบวนการ (Process) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด พบว่า โรงเรียนจัดทำรายงานผลการประเมินโครงการและกิจกรรมไปยังต้นสังกัด อยู่ในระดับ มากที่สุด รองลงมา โรงเรียนจัดทำการประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่ชัดเจน และโรงเรียนมีการวางแผนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการและกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ เพราะโรงเรียนมีการจัดทำรายงานผลการประเมินโครงการในแต่ละปีงบประมาณและสรุปผลการดำเนินงาน รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีตามกระบวนการของโครงการประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ 2) ด้านการวางแผน 3) ด้านการปฏิบัติการณ์เทศ และ 4) ด้านการประเมินผล ดังรายละเอียดของแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ มีการศึกษาจากผลการดำเนินงาน เช่น ผลงานครู ผลงานนักเรียน สำรวจความต้องการของครู มีการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพมีการใช้เครื่องมือในการประเมินผล ศึกษาการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาของครู มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลสรุปและรายงานผลการนิเทศ และมีการเผยแพร่ผลงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ พิมพา ศิริวงศ์ (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนวัดศรีนวลธรรมวิมล สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านการนิเทศ เช่น การประเมินสภาพ ปัญหา การออกแบบวิธีการทำงานและสำนักการศึกษาควรมีนโยบายในการดูแลด้านนิเทศของผู้บริหารโดยเฉพาะเพราะมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการสอนของครูอันจะส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ ทักษะความสามารถของผู้เรียน นอกจากนี้ แฮร์ริส (Harris, 1975,

pp. 173-181) ได้สรุป กระบวนการนิเทศการศึกษาที่เรียกว่าอักษรย่อว่า POLCA ดังนี้ 1) การวางแผน Planning (P) หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงานโดยคิดว่าจะทำอย่างไรกำหนดจุดมุ่งหมายของงานพัฒนาวิธิดำเนินงาน กำหนดงานที่จะดำเนินงาน คาดคะเนผลที่ได้รับจากโครงการและวางแผนโครงการ 2) การจัดโครงสร้าง Organizing (O) หมายถึง การจัดโครงสร้างของการดำเนินงาน โดยสร้างหลักเกณฑ์ในการดำเนินงาน จัดหาทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินการสร้างเกณฑ์ในการทำงานสร้างความสัมพันธ์ของการแบ่งงาน โดยกำหนดหน้าที่ในการปฏิบัติงานมีการประสานงาน มอบหมายอำนาจให้ตามหน้าที่ วางโครงการของหน่วยงานและพัฒนา นโยบายต่าง ๆ 3) บทบาทในฐานะผู้นำ leading (L) หมายถึง บทบาทในฐานะผู้นำโดยดำเนินการวินิจฉัยสั่งการ การคัดเลือกตัวบุคลากร กระตุ้นให้บุคลากรทำงาน การสาธิตในการปฏิบัติงาน การให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ การติดต่อสื่อสาร การให้กำลังใจ การแนะนำให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ให้มีความรู้ความเข้าใจในการทำงาน 4) การควบคุม Controlling (C) หมายถึง การควบคุมการปฏิบัติงานดำเนินงานโดยการพิจารณามอบหมายงาน ให้ความสะดวกในด้านต่าง ๆ พิจารณาลงโทษมีการแก้ไขทันที เมื่องานผิดพลาด การให้บุคลากรออกจากงานการว่ากล่าวตักเตือนและการกำหนดระเบียบในการปฏิบัติงาน 5) การตรวจสอบ Assessing (A) หมายถึง การตรวจสอบผลการปฏิบัติงานโดยการประเมินผลการปฏิบัติงานวัดผลการปฏิบัติงาน วิจัยผลการปฏิบัติงาน

4. ผลการประเมินผลผลิตของโครงการ โดยรวมของกิจกรรมการบรรลุวัตถุประสงค์ผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่กำหนด คือ ด้านผลผลิต (Product) ของโครงการและกิจกรรมนิเทศภายใน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านเรียงลำดับจากค่าที่มากที่สุดไปหาค่าที่น้อยที่สุด พบว่า ผลการประเมินโครงการและกิจกรรมมีความมีประสิทธิภาพแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา อยู่ในระดับมาก อันดับรองลงมาผลการประเมิน

โครงการและกิจกรรมมีความคุ้มค่ากับงบประมาณในการดำเนินการ อยู่ในระดับมาก และผลการประเมินโครงการและกิจกรรมการนิเทศภายใน โรงเรียนตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ เพราะว่าโรงเรียนจัดทำโครงการต่าง ๆ คำนึงถึง ประโยชน์ที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาจะได้รับเป็นสิ่งสำคัญและความคุ้มค่า ในการดำเนินงานด้านงบประมาณ สอดคล้องกับงานวิจัย สุขฤทัย สุขเสรี (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนตามความคิดเห็นของครู โรงเรียนราชมนตรี สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียน ราชมนตรี โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทุกขั้นตอนเมื่อพิจารณา เป็นรายชั้น เรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ขั้นการประเมินผลการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ขั้นการวางแผนการนิเทศและขั้นการสร้างเสริมขวัญและกำลังใจ แก่ผู้ปฏิบัติงานนิเทศมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

5. ผลการประเมินผลกระทบของโครงการ ดังนี้ 1) ผลการประเมิน คุณภาพภายนอกภายใต้สถานการณ์ COVID - 19 การศึกษาปฐมวัยและ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2564 โดยภาพรวม อยู่ในระดับดี ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอกได้นำการนิเทศภายในแบบต่าง ๆ มา ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ทำให้ครูผู้สอนเห็นความสำคัญของการจัด การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่นำไปสู่การปฏิบัติจริงและจัดทำสื่อการเรียนรู้มาใช้ในการประกอบการสอน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้สอดคล้องกับหลักสูตร นำไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สอดคล้องแนวคิดของ ชูติมา แยมจำเมือง (2554, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษากระบวนการนิเทศที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติงาน ของครูโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการ นิเทศของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2563 - 2564 โดยภาพรวม มีการพัฒนาสูงขึ้น 3) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2563 และ ปีการศึกษา 2564 โดยภาพรวม ตามรายกลุ่มสาระการเรียนรู้พบว่า มีผลการพัฒนาเฉลี่ย 2.22 เรียงลำดับผลการพัฒนาจากมากไปหาน้อย ดังนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้มีผลการพัฒนามากที่สุด คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ผลการพัฒนาเฉลี่ย 4.22 กลุ่มสาระการเรียนรู้มีผลการพัฒนารองลงมา คือ คณิตศาสตร์ มีผลการพัฒนาเฉลี่ย 3.41 และกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีผลการพัฒนาน้อยที่สุด คือ สุขศึกษาและพลศึกษา มีผลการพัฒนาเฉลี่ย 0.37 ตามลำดับ เพราะว่าโรงเรียนกำหนดนโยบาย ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารแก่นักเรียนทุกคนแบบเข้มข้น มีครูต่างชาติมาสอน โดยมีผู้บริหารและครูติดตาม ควบคุมดูแล มีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ได้นำหลักการสอนสะเต็มศึกษา (STEM Education) มาบูรณาการในวิชา คณิตศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ผลการเปรียบเทียบรางวัลที่ได้รับ ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 โดยภาพรวมมีจำนวนมากขึ้น ผลการเปรียบเทียบรางวัลที่ได้รับ ปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 โดยภาพรวม พบว่า ปีการศึกษา 2563 จำนวน 7 รางวัล และปีการศึกษา 2564 จำนวน 32 รางวัล มีจำนวนรางวัลเพิ่มขึ้น จำนวน 25 รางวัล ผลการพัฒนา มีจำนวนมากขึ้น เพราะว่าโรงเรียนกำหนดนโยบาย การนิเทศ ติดตาม แก้ไข พัฒนาส่งเสริมครูและนักเรียนทุกคน เข้าประกวดการแข่งขันในภายในโรงเรียน และภายนอกโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการประเมินไปใช้ ดังนี้

1.1 เชิงนโยบาย โรงเรียนควรนำผลการประเมินโครงการนิเทศ

ภายในวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร นำไปใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนตามลำดับผลการประเมินโครงการในครั้งนี้

ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนแบบพัฒนาตนเอง กิจกรรมการนิเทศภายใน โรงเรียนพฤติกรรมกรรมการนิเทศแบบชี้แนะโดยให้ข้อมูลข่าวสาร และกิจกรรม การนิเทศภายในโรงเรียนแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพและด้านผลผลิต (Product) ตามลำดับ

1.2 เชิงปฏิบัติ ผู้บริหารโรงเรียนและครูควรนำข้อค้นพบ จากการประเมินโครงการในครั้งนี้ ไปใช้ไปประยุกต์ใช้ในการนิเทศภายใน โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนแบบพัฒนาตนเอง กิจกรรมการนิเทศ ภายในโรงเรียนพฤติกรรมกรรมการนิเทศแบบชี้แนะโดยให้ข้อมูลข่าวสาร และ กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน แบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ และด้านผลผลิต (Product) โดยจัดลำดับความสำคัญเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน คำนึงถึงนโยบายของกรุงเทพมหานคร สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ทุกฝ่าย มีการติดตามผลเป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้โรงเรียนมีคุณภาพตาม มาตรฐานสากล

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำโครงการนิเทศภายในครั้งต่อไป

2.1 ควรการประเมินโครงการกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน มุ่งเน้นผลผลิต

2.2 ควรศึกษารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนแบบร่วมพัฒนา วิชาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ชุติมา แยมจำเมือง. (2554). กระบวนการนิเทศที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- พิมพา ศิริวงศ์. (2554). การดำเนินการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนวัดไผ่เงินโชตนาราม สำนักงานเขตบางคอแหลม สังกัดกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา].
- สมจินตนา แสงทอง และประเสริฐ อินทร์รักษ์. (2563, มกราคม – มิถุนายน). แนวทางการส่งเสริมการ นิเทศการสอนที่พึงประสงค์ของครูในโรงเรียนวัดปรกเจริญ จังหวัดราชบุรี. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 11(1), 139-152.
- สุขฤทัย สุเสวี. (2554). การปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนราชมนตรีสำนักรงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา].
- สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร. (2560). รายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2560. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Harris, B.M. (1975). *Supervision Behavior in Education*. (2nd ed). Englewood Cliffs N.J.: Prentice-Hall, Inc.

Naranjo, V. (2006). Educational Supervision in Columbia: The Role of the Supervision. *Dissertation Abstracts International*, 31(3), 973.

การพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณา¹
Media Literacy Development of Suan Dusit
University's Students on the Health Discourse
of Advertising

(Received: Dec 3, 2022 Revised: June 20, 2022 Accepted: June 24, 2022)

วิสาखा เทียมลม²
Visakha Tiemlom

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณา มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณาใน 3 องค์ประกอบคือ การเข้าถึงสาร (Access) การวิเคราะห์สาร (Analyze) และการประเมินสาร (Evaluation) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีวิทยา (Mixed Methodology) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ผลการวิจัยพบว่า 1) คะแนนการวัดผล การรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณาแบบรูปрик โดยรวมมีคุณภาพของการรู้เท่าทันสื่อในระดับดี ค่าเฉลี่ย 88.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.125 และ 2) กลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ และรู้เท่าทันสื่อโฆษณา

¹งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ปีงบประมาณ 2564

²อาจารย์ ดร. หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Email: visakha1409@yahoo.com

ได้ใน 3 องค์ประกอบคือการเข้าถึงสาร (Access) การวิเคราะห์สาร (Analyze) และการประเมินสาร (Evaluation) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในองค์ประกอบที่ 2 การวิเคราะห์สาร (Analyze) ที่กลุ่มนักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความหมายที่แฝงมากับโฆษณาได้อย่างลึกซึ้ง เช่น ค่านิยมการให้คุณค่ากับผิวขาว ความผอม และความอ่อนเยาว์ที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงในสังคมไทย รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมบริโภคนิยม ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นในวิถีการผลิตแบบระบบทุนนิยมสมัยใหม่ที่ส่งเสริมให้คนในสังคมบริโภคสินค้าที่เกินความจำเป็น

คำสำคัญ: การรู้เท่าทันสื่อโฆษณา วาทกรรมเพื่อสุขภาพ
โฆษณากับสุขภาพ

Abstract

The objective of this research, “Media Literacy Development of Suan Dusit University’s Students on the Health Discourse of Advertising,” is to analyze the students’ media literacy on the health discourse of advertising. In analyzing media literacy, there are three components: access, analysis, and evaluation. The research methodology is a mixed methodology between quantitative research and qualitative research methods. The results have shown that: 1) The quality of media literacy scores of students is at a good level (mean = 88.11, standard deviation = 1.125), and 2) Most of the students have an ability to analyze media literacy in advertising in 3 components: access, analysis, and evaluation. In particular, in the second component (analysis), the groups of students can analyze the connotations of the advertisement in depth, such as the values of valuing whiteness, thinness, and youthfulness that occur with women in Thai society, including the creation of a consumerist culture. This is the result of modern capitalist production methods that encourage people in society to consume excess goods.

Keywords: Media Literacy in Advertising, The Health Discourse, Advertising and Health

บทนำ

ในงานเขียนของ Wiston Fletcher (2010) ได้ให้ความหมายของโฆษณาว่าเป็น การสื่อสารที่ต้องมีการจ่ายเงิน โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อแจ้งข่าวสาร และ/หรือโน้มน้าวใจผู้คนจำนวนมาก และ Willaim Leiss et al (1990) ยังกล่าวว่า โฆษณาเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เติบโตมาพร้อมกับระบบทุนนิยมที่มีความสัมพันธ์กับสังคมสมัยใหม่โดยเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจกับรูปแบบชีวิตประจำวัน ดังนั้น โฆษณามีใช่เป็นเพียงสื่อในวงจรการผลิตสินค้าเท่านั้น แต่โฆษณายังมีผลกระทบต่อความคิดและจิตสำนึกของคนในสังคมสมัยใหม่

นอกจากโฆษณาจะมีอำนาจทางสังคมและวัฒนธรรมแล้ว การแข่งขันทางการตลาดทำให้โฆษณา ต้องมีกลวิธีจูงใจหรือโน้มน้าวใจผู้บริโภคอย่างมาก โฆษณาจึงไม่ใช่แค่โฆษณา แต่โฆษณายังส่งสารแฝงที่ซ่อนเร้นไว้ นั่นคือ วัฒนธรรม

จากธรรมชาติของโฆษณาที่คาบเกี่ยวระหว่างความจริงและความลวงนี้ เรียกว่า “วาทกรรม” ซึ่งทำหน้าที่ประกอบสร้างความหมายหรือสร้างชุดความรู้ให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันก็ปิดกั้นความหมายอื่นในลักษณะเดียวกัน เช่น วาทกรรมเพื่อสุขภาพในสื่อโฆษณากระแสหลักได้กำหนดความมีสุขภาพที่ดีนั้นหมายถึง ความขาว ความผอม ความอ่อนเยาว์ และความแข็งแรง โดยโฆษณาได้ประกอบสร้างความหมายว่าจะต้องมีผิวขาว รูปร่างผอมบาง ใบหน้าที่ปราศจากริ้วรอย ดูแลสุขภาพด้วยผลิตภัณฑ์เสริมอาหารหรือดื่มเครื่องดื่มที่บำรุงร่างกาย และนำเสนอผลของความมีสุขภาพที่ดีว่าจะนำมาซึ่งความมั่นใจ การได้รับการยอมรับ สามารถสร้างแรงดึงดูดใจให้กับเพศตรงข้ามได้ และมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ในขณะเดียวกันก็สร้างความเป็นอื่นให้กับชั่วตรงข้ามของความจริงชุดดังกล่าว นั่นคือ ความดำ ความอ้วน ความชรา ร่างกายที่อ่อนแอไม่มีพลัง

เนื่องจากธรรมชาติของโฆษณาอีกประการหนึ่ง คือ การปรากฏตัวได้บ่อยถี่และทุกเวลา ทำให้ผู้รับสารจึงไม่จำกัดเฉพาะผู้ใหญ่เพียงอย่างเดียว วัยรุ่นก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากโฆษณา เช่น การพูด ความคิด และภาษา เพราะวัยและประสบการณ์ที่น้อยกว่าผู้ใหญ่ทำให้วัยรุ่นไม่อาจคัดกรองสิ่งที่โฆษณานำเสนอได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการพัฒนาระบบความคิด รับรู้ แยกแยะ วิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้รับ มีประสบการณ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น ต้องการการยอมรับและเลือกรับสิ่งที่เป็นตามกระแสหลักได้ง่าย เป็นวัยที่มีการแสวงหาต้นแบบในอุดมคติ ดังนั้น นักร้อง ดารา จึงเป็นต้นแบบในการเลียนแบบของเด็กรุ่น โดยเฉพาอย่างยิ่ง ภาพลักษณ์ที่ถูกนำเสนอจะมีอิทธิพลต่อความคิด และพฤติกรรมของวัยรุ่น เนื่องจากเป็นวัยที่มีความต้องการเป็นแบบผู้ใหญ่ อยากแสดงพฤติกรรมเลียนแบบผู้ใหญ่ เพื่อแสดงว่าตนเองโตแล้ว โดย Peter and Olsen (1990) ได้กล่าวว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับความพยายามปรับพฤติกรรมของตน ให้เป็นไปตามความคาดหวังของบุคคลแวดล้อม โดยพยายามเลียนแบบดารา นักแสดงที่ชื่นชอบ โดยสื่อมวลชนและเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อวัยรุ่น ด้านการแต่งกาย พฤติกรรม และแนวทางการดำเนินชีวิตนักศึกษาในฐานะผู้รับสารที่อยู่ในวัยรุ่นจึงจำเป็นต้องรู้เท่าทันสื่อ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ตัวเอง

การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เป็นทั้งศาสตร์และทักษะชีวิตที่สำคัญในยุคปัจจุบัน ที่นักศึกษาต้องเรียนรู้ ซึ่งไม่ใช่แค่ การอ่านสื่อออก ดูสื่อเป็น เข้าใจสื่อได้ แต่คือ การตั้งคำถาม การคิด การวิเคราะห์ วิพากษ์ และรู้เบื้องหน้า เบื้องหลังของสื่อโฆษณา เพื่อสร้างความรู้ในมิติของความตระหนัก และมีสติในการพิจารณาสิ่งรอบตัวให้มากขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว เป็นที่มาของการวิจัย การพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) โฆษณาของนักศึกษามหาวิทยาลัยสวนดุสิตว่า นักศึกษามีความสามารถและทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่จะสามารถคิด วิเคราะห์

วิพากษ์สื่อโฆษณา ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณาอย่างไร ทั้งนี้เพราะ การรู้เท่าทันสื่อถือเป็นทักษะทางสังคมที่จำเป็นและสำคัญทักษะหนึ่งของเด็ก และเยาวชนในยุคศตวรรษที่ 21

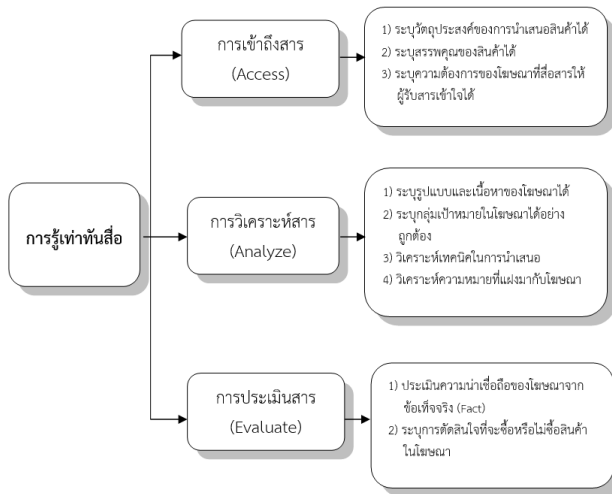
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณา

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีวิทยา (Mixed Methodology) ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) โดยมีแนวทางในการดำเนินการวิจัยดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้สถิติในการคำนวณ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากเกณฑ์การให้คะแนน แบบรูบริคเพื่อวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา ด้วยการให้นักศึกษา เลือกโฆษณาที่เกี่ยวกับวาทกรรมเพื่อสุขภาพมากลุ่มละ 1 ชิ้น แล้ววิเคราะห์ โฆษณา ตามหลักการรู้เท่าทันสื่อใน 3 องค์ประกอบ คือ 1) การเข้าถึงสาร (Access) 2) การวิเคราะห์สาร (Analyze) และ 3) การประเมินสาร (Evaluate) (ตามแผนภาพที่ 1) ดังนี้

แผนภาพที่ 1 หลักการการรู้เท่าทันสื่อ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากสิ่งที่มีนักศึกษานำเสนอเพื่อทราบถึงการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิตภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณา

ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยสวนดุสิต

กลุ่มตัวอย่าง เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยเฉพาะเจาะจงจากนักศึกษามหาวิทยาลัยสวนดุสิตที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา ความเข้าใจและการใช้ดิจิทัล รหัสวิชา 4000113 หมวดวิชา การศึกษาทั่วไป เนื่องจากเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อในภาคเรียนที่ 1/2563 ในรายวิชาที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอน ซึ่งมี 2 ตอนเรียนคือ ตอนเรียน M1 (มีนักศึกษาลงทะเบียน 55 คน) และ J1 (มีนักศึกษาลงทะเบียน 55 คน) รวมทั้งสิ้นมีนักศึกษาจำนวน 110 คน นักศึกษารหัส 60, 61 และ 62 โดยแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4-5 คน โดยทั้งสองตอนเรียนมีนักศึกษา 24 กลุ่ม

เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบการวัดผลการรู้เท่าทันสื่อแบบรูปรีค เป็นเครื่องมือในการวัดผลเพื่อวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิตภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณา โดยกำหนดขอบเขตตามองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อและนำไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้น นักวิจัยได้ปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และให้ผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาตรวจอีกครั้ง

ซึ่งมีข้อคำถาม 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 การเข้าถึงสาร (Access) ตอนที่ 2 การวิเคราะห์สาร (Analyze) ตอนที่ 3 การประเมินสาร (Evaluate) จากนั้นจึงประเมินผลการรู้เท่าทันสื่อดังนี้

ระดับคุณภาพของการรู้เท่าทันสื่อ

คะแนน	90-100	หมายถึง	ดีเยี่ยม
คะแนน	80-89	หมายถึง	ดี
คะแนน	70-79	หมายถึง	ดีพอใช้
คะแนน	50-69	หมายถึง	พอใช้
คะแนน	1-49	หมายถึง	ไม่ผ่าน

การเก็บข้อมูล

เริ่มต้นจากที่ผู้วิจัยได้สอนหลักการรู้เท่าทันพร้อมยกตัวอย่าง โฆษณา เพื่อสุขภาพประกอบการอธิบาย หลังจากนั้นให้นักศึกษาทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อ ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณา กลุ่มละ 4-5 คน จำนวน 2 ตอนเรียน ๆ ละ 55 คน ดังนั้น จึงมีนักศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 24 กลุ่ม โดยให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มเลือกโฆษณาที่ปรากฏใน Youtube เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อ โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตโฆษณา

ที่เกี่ยวกับวาทกรรมเพื่อสุขภาพในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ ครีมบำรุงผิวที่ปรับสีผิวขาว ครีมบำรุงผิวที่ลดริ้วรอย ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เครื่องดื่มรังกและเครื่องดื่มชูกำลัง ที่มีความสัมพันธ์กับความขาว ความผอม ความอ่อนเยาว์และความแข็งแรง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนกลุ่มของนักศึกษาที่ทำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อ ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณา

ลำดับ ที่	วาทกรรม เพื่อสุขภาพ	โฆษณา ในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ	ตอนเรียน J1 (กลุ่ม)	ตอนเรียน M1 (กลุ่ม)
1	ความขาว	ครีมบำรุงผิวที่ปรับสีผิวขาว/ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	2	4
2	ความผอม	ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	4	2
3	ความ อ่อนเยาว์	ครีมบำรุงผิวที่ลดริ้วรอย/ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	3	3
4	ความ แข็งแรง	เครื่องดื่มรังก และเครื่องดื่มชูกำลัง	3	3
รวม			12	12
รวมทั้งสิ้น			24	

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการประเมินผลคะแนนในแบบการวัดผลการรู้เท่าทันสื่อแบบรูปรีดจากกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณาของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง

คือค่าเฉลี่ย (Mean) และการจัดการกระจาย คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2) วิเคราะห์ตัวบท (Content Analysis) โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาการรายงานการรู้เท่าทันสื่อ ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณาที่นักศึกษาทำเป็นรายกลุ่มเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาใน 3 องค์ประกอบคือ การเข้าถึงสาร (Access) การวิเคราะห์สาร (Analyze) และการประเมินสาร (Evaluate) หน่วยของการวิเคราะห์คือชุดความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินผลคะแนนในแบบการวัดผลการรู้เท่าทันสื่อแบบรูปรีดจากกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อ ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณา สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1) ข้อมูลเกี่ยวกับโฆษณาที่กลุ่มนักศึกษาเลือกมาวิเคราะห์

กลุ่มนักศึกษามีทั้งสิ้น 24 กลุ่ม จากตอนเรียน J1 มีจำนวน 12 กลุ่ม จากตอนเรียน M1 มีจำนวน 12 กลุ่ม เมื่อพิจารณาวาทกรรมเพื่อสุขภาพเป็นรายด้านพบว่า มีกลุ่มที่เลือกวิเคราะห์โฆษณาเกี่ยวกับความขาว มีจำนวน 6 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 25 โฆษณาเกี่ยวกับความผอม มีจำนวน 6 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 25 โฆษณาเกี่ยวกับอ่อนเยาว์ มีจำนวน 6 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 25 และโฆษณาเกี่ยวกับแข็งแรง มีจำนวน 6 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 25 โฆษณาที่นักศึกษาเลือกมาวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณา แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ความขาว 2) ความผอม 3) ความอ่อนเยาว์ และ 4) ความแข็งแรง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ รายชื่อโฆษณาเกี่ยวกับความขาวมี 6 ชิ้น คือ 1) ฟังก์ กลูต้า คอลลาเจน 2) ซิตร้า เพิร์ลลี่ ไวท์ ยูวี 3) นีเวีย ชัน บอดี้ SPF50 4) นีเวีย C&A วิตามินโลชั่น 5) ซิตร้า เนเซอร์ลไวท์ ยูวี ออรั 6) นีเวีย ดิวอี้ ซากุระ ไวท์ โลชั่น

รายชื่อโฆษณาเกี่ยวกับความพอมมี 6 ชิ้น คือ 1) สลิมมา 2) Donut Miracle Perfecta Slim 3) ผลิตภัณฑ์อาหารเสริม Verena The Secret Plus 4) Daily Mate Healthy Tea ชาเขียวผสมสารสกัดจากบัสซัมแพร์ (มะระขี้นก) 5) Colly chlorophyll plus fiber และ 6) ดัชมิลล์ โลฟพลัส 0% fat

รายชื่อโฆษณาเกี่ยวกับความอ่อนเยาว์ มี 6 ชิ้น คือ 1) Smooth-E Acne 2) Loreal รีไวทัลลิฟท์ ไฮยาลูรอนิก แอซิด เซรัม 3) OLAY Regenerist 4) ProX by Olay 3D Youth Essence 5) Smooth E Gold 24K Serum 15s และ 6) L'Oreal Revitalife Duo Serum

รายชื่อโฆษณาเกี่ยวกับความแข็งแรง มี 6 ชิ้น คือ 1) นมเมจิ ไฮโปรตีน (Meiji high protein) 2) Royal D Whey Protein 3) เครื่องดื่ม โสมพลัส (SOMPLUS) 4) ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเซนทรัม 5) แบรินด์ซูปไก่สกัด และ 6) Ensure

2) ผลคะแนนในแบบการวัดผลการรู้เท่าทันสื่อแบบรูปรีค

คะแนนการวัดผลการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณาแบบรูปรีค โดยรวมมีคุณภาพของการรู้เท่าทันสื่อในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 88.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.12)

โดยในองค์ประกอบที่ 1 การเข้าถึงสาร (Access) ข้อ 1.1 ระบุวัตถุประสงค์ของการนำเสนอสินค้าได้มีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .000)

ในองค์ประกอบที่ 2 การวิเคราะห์สาร (Analyze) ข้อ 2.2 ระบุกลุ่มเป้าหมายในโฆษณาได้อย่างถูกต้องมีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .000)

และในองค์ประกอบที่ 3 การประเมินสาร (Evaluate) ข้อ 3.2 ระบุการตัดสินใจที่จะซื้อหรือไม่ซื้อสินค้าในโฆษณาพร้อมให้เหตุผลประกอบการอธิบาย มีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 8.25 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.39) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ของคะแนนการวัดผล

คะแนนการวัดผลการรู้เท่าทันสื่อแบบบูรณาการ	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
1. การเข้าถึงสาร (Access)			
1.1 ระบุวัตถุประสงค์ของการนำเสนอสินค้าได้	5	5.00	0.00
1.2 ระบุสรรพคุณของสินค้าได้	5	4.96	0.20
1.3 ระบุความต้องการของโฆษณาที่สื่อสารให้ผู้รับสารเข้าใจได้	5	4.75	1.03
2. การวิเคราะห์สาร (Analyze)			
2.1 ระบุรูปแบบและเนื้อหาของโฆษณาได้ (ใน 1 โฆษณาอาจมีมากกว่า 1 รูปแบบ)	5	4.67	1.09
2.2 ระบุกลุ่มเป้าหมายในโฆษณาได้อย่างถูกต้อง	5	5.00	0.00
2.3 วิเคราะห์เทคนิคในการนำเสนอ			
2.3.1 เทคนิคการใช้เสียงดนตรี			
- จำแนกความแตกต่างระหว่างการใช้เพลงประกอบและเพลงบรรเลงได้	7	6.58	0.83
- บอกความหมายจากการรับรู้ความรู้สึกจากเสียงดนตรีได้ว่าการให้ผู้รับสารรับรู้ความรู้สึกอย่างไร	7	6.83	0.56
2.3.2 เทคนิคด้านภาพ			
- อธิบายการตัดต่อภาพ หรืองานด้านกล้อง เช่น มุมกล้อง ตำแหน่งกล้อง	7	6.33	1.09
- อธิบายการใช้ข้อความ ได้แก่ คำบรรยาย การใช้สี และขนาดตัวอักษร	7	6.08	1.66

ตารางที่ 2 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ของคะแนนการวัดผล (ต่อ)

คะแนนการวัดผลการเรียนรู้เท่าทันสื่อแบบบูรณาการ	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2.3.3 เทคนิคการเล่าเรื่อง อธิบายตัวละคร: เพศ อายุ รูปร่างลักษณะ การแสดงออก หรือฉาก	7	3.37	3.30
2.4 วิเคราะห์ความหมายที่แฝงมากับโฆษณา เช่น วัฒนธรรม ค่านิยม การบริโภคนิยม หรือ วัตถุนิยม เป็นต้น	20	18.08	1.84
3. การประเมินสาร (Evaluate)			
3.1 ประเมินความน่าเชื่อถือของโฆษณา จากข้อเท็จจริง (Fact)	10	8.21	1.61
3.2 ระบุการตัดสินใจที่จะซื้อหรือไม่ซื้อสินค้าในโฆษณา พร้อมให้เหตุผลประกอบการอธิบาย	10	8.25	1.39
รวม	100	88.11	1.12

สรุปผลวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาการเรียนการสอนเท่าทันสื่อ ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า นักศึกษาทำเป็นรายกลุ่มเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาการเรียนการสอนเท่าทันสื่อของนักศึกษาใน 3 องค์ประกอบคือการเข้าถึงสาร (Access) การวิเคราะห์สาร (Analyze) และการประเมินสาร (Evaluate) ดังนี้

1) การเข้าถึงสาร (Access) คือ ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจเนื้อหาสาระของโฆษณา ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาจำนวน

24 กลุ่ม สามารถรับรู้และสรุปสาระสำคัญของโฆษณาได้ โดยกลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่สามารถอธิบายวัตถุประสงค์ของการนำเสนอสินค้า สรรพคุณของสินค้าและความต้องการของโฆษณาที่สื่อสารให้ผู้รับสารเข้าใจ

2) การวิเคราะห์สาร (Analyze) คือ ความสามารถในการแยกแยะองค์ประกอบของสื่อโฆษณาในการนำเสนอรูปแบบและเนื้อหา กลุ่มเป้าหมาย เทคนิคในการนำเสนอ และวิเคราะห์ความหมายที่แฝงมา กับโฆษณา

2.1) รูปแบบและเนื้อหาของโฆษณา เนื่องจากการโฆษณา มีการใช้รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การสาธิตการใช้สินค้าโดยตรงผ่านผู้แสดง การสาธิตให้เห็นผลของการใช้สินค้า การนำเสนอภาพสินค้าให้เห็นโดยตรงอย่างชัดเจน และการนำเสนอปัญหาหรือสถานการณ์โดยมีสินค้าเป็นทางออกในการแก้ปัญหา เป็นต้น พบว่ากลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่สามารถวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอของโฆษณาได้ และยังสามารถวิเคราะห์ได้อีกว่าบางโฆษณามีการนำเสนอมากกว่า 1 รูปแบบ

2.2) กลุ่มเป้าหมาย พบว่ากลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่ สามารถวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายในแต่ละโฆษณาได้อย่างถูกต้อง

2.3) เทคนิคในการนำเสนอ

2.3.1) เทคนิคการใช้เสียงดนตรี พบว่ากลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่สามารถวิเคราะห์เทคนิคการใช้เสียงดนตรีในโฆษณาได้ โดยสามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างการใช้เพลงประกอบและเพลงบรรเลงได้ รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ความหมายจากการรับรู้ความรู้สึกจากดนตรีได้ว่า ต้องการให้ผู้รับสารรับรู้สึกอย่างไร เช่น กังวลใจ ตื่นเต้น สนใจ ร่าเริง สดใส และมีความสุข เป็นต้น

2.3.2) เทคนิคด้านภาพ พบว่านอกจากกลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่สามารถวิเคราะห์ข้อความขนาดใหญ่ที่ปรากฏในโฆษณาได้แล้ว กลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่ยังสามารถวิเคราะห์ข้อความขนาดเล็กที่ถูกนำเสนอในโฆษณาได้อีกด้วยว่า ข้อความขนาดเล็กเหล่านั้นว่า มีตัวอักษรที่มีขนาดเล็กมากและยังมีสีขาวหรือสีโทนมืดจนทำให้ผู้รับสารไม่สามารถ

รับรู้ข้อมูลเหล่านั้น ทั้งนี้เพราะการนำเสนอของโฆษณาเป็นการนำเสนอในเวลาทีรวดเร็วซึ่งแตกต่างกับข้อความหรือตัวเลขที่มีขนาดใหญ่ที่โฆษณาตั้งใจให้ผู้รับสารจดจำและรับรู้จุดเด่นหรือสรรพคุณของผลิตภัณฑ์นั้นๆ

2.3.3) เทคนิคการเล่าเรื่อง พบว่ากลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่จำนวน 13 กลุ่มสามารถวิเคราะห์เทคนิคการเล่าเรื่องได้ ในขณะที่มีกลุ่มนักศึกษาจำนวน 11 กลุ่มไม่ได้วิเคราะห์เทคนิคการเล่าเรื่อง

2.4) วิเคราะห์ความหมายที่แฝงมากับโฆษณา เช่น วัฒนธรรม ค่านิยม การบริโภคนิยม หรือวัตถุนิยมที่แฝงมากับโฆษณา พบว่ากลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่สามารถวิเคราะห์ความหมายที่แฝงมากับโฆษณาใน 4 ประเด็น ดังนี้

2.4.1) การสร้างค่านิยมการให้คุณค่ากับผิวขาวให้กับผู้หญิงในสังคมไทย

การสร้างค่านิยมการให้คุณค่ากับผิวขาวให้กับผู้หญิงในสังคมไทย ทั้งผิวหน้าและผิวกาย โดยในโฆษณาได้เปรียบเทียบระหว่างผู้หญิงที่มีผิวสีแทนกับผู้หญิงที่มีผิวขาว โดยนำเสนอ “ความขาว” ไปผูกโยงกับความมั่นใจในตนเองของผู้หญิง และสร้างการมีคุณค่าของผู้หญิงผ่านการจับจ้องหรือการจ้องมองของผู้ชาย หรือการที่จะเป็นเน็ตไอดอล หรือคนที่มิชื่อเสียงมีความจำเป็นที่จะต้องผิวขาว ทำให้ “ความขาว” กลายเป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับผู้หญิงในสังคมปัจจุบัน ในทางตรงกันข้าม ผู้หญิงที่มีผิวคล้ำหมอง ผิวสีแทน ไม่กระจ่างใส นำมาซึ่งอุปสรรคต่อการใช้ชีวิต เป็นผู้หญิงที่ไม่สวย สร้างความทุกข์ใจ ความกังวลใจ

2.4.2) การสร้างค่านิยมการให้คุณค่ากับความผอมให้กับผู้หญิงในสังคมไทย

ความผอมจัดเป็นค่านิยมที่สังคมไทยให้คุณค่า ซึ่งถูกเชื่อมโยงไปกับการมีรูปร่างดีและการมีสุขภาพที่ดี โดยโฆษณาได้สร้างความหมายให้กับคู่ตรงข้ามของ “ความผอม” นั่นคือ “ความอ้วน”

ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวาทกรรมเพื่อสุขภาพที่กำหนดความหมายของความอ่อน
 ว่าเป็นสิ่งไม่ดี สร้างความอับอายให้กับเจ้าของรูปร่าง การเป็นผู้หญิงที่
 อ้วน ชีวิตจะพบกับความยากลำบาก ความร้อนใจ อุปสรรค และถูกสังคม
 มองเหยียดด้วยสายตาในเรื่องของรูปร่าง ความอ้วนจึงเป็นสิ่งที่ควรขจัด
 ออกไปจากชีวิต ซึ่งวิธีในการแก้ไขปัญหาคือ การรับประทานอาหารเสริม
 หรือเครื่องดื่มเพื่อลดน้ำหนัก นอกจากนี้ โฆษณายังผูกโยงความผอม
 กับความมั่นใจในตัวเอง การมีบุคลิกภาพที่ดีของผู้หญิง การมีชีวิตที่มีความสุข
 ประสบความสำเร็จ เป็นผู้หญิงที่มีแต่คนรักและอยากเข้าหา ซึ่งโฆษณา
 ได้สนับสนุนทำให้ “ความผอม” กลายเป็นความชอบธรรมของการมีสุขภาพ
 ดีเป็นกระแสหลักของผู้หญิงในสังคมไทย

2.4.3) การสร้างค่านิยมการให้คุณค่ากับความอ่อนเยาว์ ให้กับผู้หญิงในสังคมไทย

โฆษณาได้สร้างค่านิยมการให้คุณค่ากับความ
 อ่อนเยาว์ให้กับผู้หญิงในสังคมไทย การมีใบหน้าที่อ่อนเยาว์กว่าอายุจริง
 ถือเป็นหนึ่งชุดวาทกรรมของวาทกรรมเพื่อสุขภาพของผู้หญิงที่สร้างขึ้น
 เพื่อสนองต่อระบบทุนนิยม โดยกระทำผ่านความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์
 ที่กำหนดว่าผู้หญิงต้องมีใบหน้าอ่อนกว่าอายุ ไม่มีริ้วรอยต่าง ๆ บนใบหน้า
 ด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวต่าง ๆ และโฆษณายังประกอบสร้างความหมายให้
 “ความแก่” เป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข ทั้ง ๆ ที่ความแก่เป็นสิ่งที่มนุษย์
 ทุกคนต้องเผชิญ โดยโฆษณาได้สร้างความชอบธรรมในการซื้อผลิตภัณฑ์
 บำรุงผิว ทั้ง ๆ ที่ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวเหล่านี้เป็นสินค้าที่มีราคาแพงและจัดเป็น
 สินค้าฟุ่มเฟือย ให้กลายเป็นสินค้าที่จำเป็นและสำคัญสำหรับชีวิตผู้หญิง
 ที่มีอายุมากขึ้นทุกคน

2.4.4) การสร้างค่านิยมการให้คุณค่ากับความแข็งแรง ให้กับคนในสังคมไทย

โฆษณาได้สร้างค่านิยมการให้คุณค่ากับความแข็งแรง
 ให้กับคนในสังคมไทย โดยแสดงให้เห็นว่าการมีร่างกายที่แข็งแรง การมีซิกแพค

ที่หน้าท้อง การมีสมองที่ดี หรือการมีสายตาที่ดี ต้องบริโภคสินค้าเพื่อความแข็งแรง เหล่านี้ เช่น ชุปไก่สัปดาห์ อาหารเสริม เครื่องดื่มบำรุงร่างกาย โดยโฆษณาเหล่านี้ มีนัยยะเกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้าในระบบทุนนิยม ด้วยการหาเหตุผล ในการสร้างความแข็งแรงให้กับร่างกายด้วยวิธีลัด ผ่านการนำเสนอสินค้า ที่ไม่จำเป็นเหล่านี้ ทั้ง ๆ ที่การสร้างควมแข็งแรงของร่างกายของคนเรา มีหลายเหตุปัจจัย เช่น อากาศ สภาพแวดล้อม อาหาร อารมณ์ การออกกำลังกาย และการพักผ่อน เป็นต้น

3) การประเมินสาร (Evaluate) คือ ความสามารถในการ ประเมินความน่าเชื่อถือของโฆษณา จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มนักศึกษา ส่วนใหญ่มีความสามารถในการประเมินสาร ด้วยการศึกษาค้นคว้า หาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสรรพคุณของสินค้าเพื่อค้นหาข้อมูลที่เป็นจริง และข้อมูลที่เกินจริง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการตัดสินใจได้ว่าควร จะเชื่อหรือไม่เชื่อโฆษณาเพราะเหตุผลอะไร โดยกลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่พบว่า ข้อมูลในโฆษณาไม่สามารถเชื่อถือได้ทั้งหมด ต้องผ่านการคิดวิเคราะห์ก่อน จะตัดสินใจเชื่อข้อมูลในโฆษณา

ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังพบว่ามียุทธศาสตร์ทางการศึกษาจำนวน 1 กลุ่ม ที่ตัดสินใจที่จะซื้อครีมบำรุงเพื่อความอ่อนเยาว์ แม้ว่ากลุ่มนักศึกษา จะได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อเติมเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของโฆษณา มาอย่างลึกซึ้งแล้ว โดยกลุ่มนักศึกษาให้เหตุผลด้านส่วนผสม ประกอบกับ ความเชื่อที่ว่าตัวเองมีผิวที่หมองคล้ำ รุขุมขนกว้าง และผิวขาดน้ำ รวมถึง การอ่านรีวิวจากผู้ที่เคยใช้จึงเชื่อว่าเมื่อใช้เป็นประจำต่อเนื่องก็จะได้ผลลัพธ์ ที่พึงพอใจ

อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มนักศึกษามีคะแนนการวัดผลการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาที่นำเสนอวาทกรรมเพื่อสุขภาพ โดยภาพรวมในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 88.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.12) โดยกลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่สามารถวิเคราะห์ การเข้าถึงสาร (Access) ด้วยความสามารถระบุวัตถุประสงค์ สรรพคุณ และความต้องการของโฆษณาที่จะสื่อสารได้ มีทักษะการวิเคราะห์สาร (Analyze) คือ สามารถวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของโฆษณา กลุ่มเป้าหมาย เทคนิคการใช้เสียงดนตรี เทคนิคในการนำเสนอภาพและข้อความ และวิเคราะห์ความหมายที่แฝงมากับโฆษณาได้และมีทักษะการประเมินสาร (Evaluate) ด้วยการประเมินความน่าเชื่อถือของโฆษณาจากข้อเท็จจริง (Fact) พร้อมทั้งระบุการตัดสินใจที่จะซื้อหรือไม่ซื้อสินค้าในโฆษณา พร้อมให้เหตุผลประกอบการอธิบายได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เกศราพร บำรุงชาติ (2550) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมีความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาโทรทัศน์ในระดับสูง โดยมีความรู้ความเข้าใจ และมีแนวทางพิจารณาความน่าเชื่อถือ รวมทั้งมีเหตุผลในการตัดสินใจซื้อสินค้าตามโฆษณาโทรทัศน์ได้ และเป็นไปในทิศทางเดียวกับ มาตี ลิมสกุล (2561) ที่ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาโทรทัศน์ของเด็กและเยาวชนพบว่า เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงสารได้ และมีความสามารถในการวิเคราะห์สารโดยการแยกแยะองค์ประกอบของสื่อในการนำเสนอทั้งรูปแบบ เนื้อหา กลุ่มเป้าหมาย และเทคนิคในการนำเสนอ นอกจากนี้ยังสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของโฆษณาได้ด้วย

โดยในองค์ประกอบที่ 1 การเข้าถึงสาร (Access) พบว่า กลุ่มนักศึกษามีคะแนนการวัดผลการรู้เท่าทันสื่อใกล้เคียงกันในระดับสูงทั้ง 3 ข้อ กล่าวคือ ข้อ 1.1 ระบุวัตถุประสงค์ของการนำเสนอสินค้าได้มีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .00) ซึ่งมีคะแนนใกล้เคียงกับข้อ 1.2 ระบุสรรพคุณของสินค้าได้ (ค่าเฉลี่ย 4.96 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .20) และข้อ 1.3 ระบุความต้องการของโฆษณาที่สื่อสารให้ผู้รับสารเข้าใจได้

(ค่าเฉลี่ย 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.30) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มนักศึกษาสามารถวิเคราะห์การเข้าถึงสาร (Access) ของโฆษณาได้ด้วยการสรุปสาระสำคัญหรือใจความสำคัญของโฆษณาโทรทัศน์ได้

องค์ประกอบที่ 2 การวิเคราะห์สาร (Analyze) พบว่า กลุ่มนักศึกษามีคะแนนการวัดผลการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาที่นำเสนอวาทกรรมเพื่อสุขภาพใกล้เคียงกันในระดับสูง ทั้ง 4 ข้อ ยกเว้น ข้อ 2.3.3 วิเคราะห์เทคนิคการเล่าเรื่อง อธิบายตัวละคร: เพศ อายุ รูปร่างลักษณะ การแสดงออก หรือฉาก ซึ่งพบว่า กลุ่มนักศึกษามีคะแนนการวัดผลการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาที่นำเสนอวาทกรรมเพื่อสุขภาพ ในระดับค่อนข้างต่ำ (ค่าเฉลี่ย 3.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.30) จากคะแนนเต็ม 7 สะท้อนให้เห็นว่ามีกลุ่มนักศึกษาบางกลุ่มที่ไม่สามารถวิเคราะห์เทคนิคการเล่าเรื่อง เพื่ออธิบายตัวละครด้าน เพศ อายุ รูปร่างลักษณะ การแสดงออก หรือฉากได้ และบางกลุ่มได้ข้ามหัวข้อนี้ไป ซึ่งอาจเกิดจากกลุ่มนักศึกษาไม่เข้าใจประเด็นเทคนิคการเล่าเรื่องในโฆษณาว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร เนื่องจากกลุ่มนักศึกษาที่เรียนวิชานี้มาจากหลักสูตรที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านสื่อสารมวลชน ได้แก่ การศึกษา ปฐมวัย รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เทคโนโลยีอาหาร ธุรกิจการบิน ธุรกิจโรงแรม และการบริการ หรืออาจเกิดจากประเด็นในการวิเคราะห์ซึ่งมีจำนวนมากจนทำให้กลุ่มนักศึกษาสับสนจนข้ามหัวข้อนี้ไป

องค์ประกอบที่ 3 การประเมินสาร (Analyze) พบว่า กลุ่มนักศึกษามีคะแนนการวัดผลการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาที่นำเสนอวาทกรรมเพื่อสุขภาพใกล้เคียงกันในระดับสูง ทั้ง 2 ข้อ กล่าวคือ ข้อ 3.1 ประเมินความน่าเชื่อถือของโฆษณาจากข้อเท็จจริง (Fact) (คะแนนค่าเฉลี่ย 8.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.61) ซึ่งมีคะแนนใกล้เคียงกับข้อ 3.2 ระบุการตัดสินใจที่จะซื้อหรือไม่ซื้อสินค้าในโฆษณา พร้อมให้เหตุผลประกอบการอธิบาย (ค่าเฉลี่ย 8.25 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.39)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่จะสามารถประเมินสารที่สื่อโฆษณานำเสนอได้ แต่ยังมีกลุ่มนักศึกษาจำนวน 1 กลุ่มที่เต็มใจจะซื้อครีมบำรุงผิวเพื่อความอ่อนเยาว์ โดยกลุ่มนักศึกษาให้เหตุผลด้านส่วนผสมของครีม และเชื่อว่าตัวเองมีผิวที่หมองคล้ำ รูขุมขนกว้าง และผิวขาดน้ำ ทั้งนี้เพราะสื่อมวลชนในระบบทุนนิยมได้ประกอบสร้างความจริง หลอกล่อมความคิด ค่านิยมความอ่อนเยาว์จนกลุ่มนักศึกษาไม่รู้ตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงแก้ว เจริญสวัสดิ์กิจ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาครีมปรับสีผิวขาวทางโทรทัศน์ของผู้รับสารสตรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้รับสารมักยอมรับเนื้อหาและข้อมูลที่โฆษณาครีมปรับสีผิวขาวนำเสนอไปอย่างอัตโนมัติโดยไม่รู้ตัว เนื่องจากในขณะที่เปิดรับโฆษณาครีมปรับสีผิวขาวไม่ได้มีกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเต็มที่ เช่น การที่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ใส่ใจสงสัยเกี่ยวกับส่วนผสมสารเคมี หรือกระบวนการในการทำให้สีผิวขาวที่ไม่ได้มีการนำเสนอเป็นข้อมูลโฆษณา เนื่องจากผู้รับสารขาดทักษะต่าง ๆ มาคิดวิเคราะห์ข้อมูลในโฆษณา และเกิดเป็นการตั้งคำถามตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับข้อมูลที่ไม่ชัดเจน ค่านิยมที่แฝงอยู่ในโฆษณา ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประสิทธิภาพและคุณสมบัติของครีมปรับสีผิวขาวได้

นอกจากนี้ กลุ่มนักศึกษายังให้เหตุผลถึงความเต็มใจที่จะซื้อครีมบำรุงผิวเพื่อความอ่อนเยาว์ว่า เกิดจากการอ่านรีวิวจากผู้ที่เคยใช้ จึงเชื่อว่าเมื่อใช้เป็นประจำต่อเนื่องจะได้ผลลัพธ์ที่พึงพอใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า Influencer (บุคคลที่มีอิทธิพลบนโลกออนไลน์) ที่รีวิวครีมบำรุงผิวสามารถสร้างความเชื่อมั่นในสินค้า จนกลายเป็นความสำเร็จ ทำให้ผู้บริโภคซื้อครีมบำรุงผิวตามคำบอกเล่าของ Influencer เนื่องจาก Influencer พูดถึงสินค้าในเชิงผู้บริโภคคนหนึ่งที่ได้ใช้สินค้า ซึ่งในงานวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา โดยให้นักศึกษาวิเคราะห์โฆษณา ซึ่งบทบาทของ Influencer ไม่ได้อยู่ในหน่วยการวิเคราะห์ ดังนั้น การวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อในประเด็นอิทธิพลของ Influencer จึงควรนำมาศึกษาในครั้งต่อไป

เนื่องจากวัฒนธรรมบริโภคนิยมนั้นได้แทรกซึมไปในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตประจำวัน อย่างเช่น ค่านิยมที่ให้คุณค่ากับความอ่อนเยาว์และความขาวของผู้หญิงในสังคมไทย ซึ่งวัฒนธรรมบริโภคนิยมเกิดจากระบบการค้าเสรี จนทำให้สินค้าไม่ได้สนองแค่ความต้องการสินค้า แต่เป็นหนทางในการสร้างค่านิยมใหม่ให้แก่คนกลุ่มต่าง ๆ จนกลายเป็นความคุ้นชิน เช่น ความต้องการสร้างภาพลักษณ์ (Celia Lucy, 1996) ซึ่งแนวความคิดการบริโภคนิยมนั้น เป็นแนวคิดที่ผู้ผลิตได้ผลิตสินค้า แต่สินค้าไม่ได้เป็นเพียงแค่สินค้าหรือวัตถุเพียงเท่านั้น หากแต่ว่ามันได้สะท้อนคุณค่า หรือค่านิยมบางประการให้เกิดขึ้นกับสังคมปัจจุบัน แต่ที่สำคัญไปกว่านั้น คือการบริโภคความหมายที่ติดมากับสินค้าซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ผลิตสร้างขึ้นและใส่ลงไปในสินค้านั้น ๆ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2547) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา โครงการเสริมสร้างสื่อมวลชนศึกษาเพื่อสุขภาวะ (2557) ที่พบว่า การโฆษณาสินค้า/บริการด้านสุขภาพและความงามมีการโอ้อวดสรรพคุณเกินจริงและใช้ถ้อยคำที่ผลิตซ้ำค่านิยมทางเพศ โดยเพศหญิงถูกนำเสนอในความหมายเชิงรูปลักษณ์ให้ดึงดูดความสนใจทางเพศ เช่น ผิวขาวอมชมพูสดใส เปล่งปลั่ง มีน้ำมีนวล ไร้ริ้วรอย

นอกจากนี้ จากผลการศึกษายังพบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยสวนดุสิตมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาภายใต้ว่าทกรรมเพื่อสุขภาพ ในระดับดี โดยนักศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ และรู้เท่าทันสื่อโฆษณาได้ใน 3 องค์ประกอบคือการเข้าถึงสาร (Access) การวิเคราะห์สาร (Analyze) และการประเมินสาร (Evaluation) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในองค์ประกอบที่ 2 การวิเคราะห์สาร (Analyze) ที่กลุ่มนักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความหมายที่แฝงมากับโฆษณาได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาสามารถได้พัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งเกิดจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบที่เน้นกระบวนการคิด (Thinking Skills) มาเป็นนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้โฆษณาเพื่อสุขภาพ

เป็นข้อมูลในการคิด ตามแนวทางของหลักการรู้เท่าทันสื่อโดยใช้วิธีคิดที่เรียกว่า การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ซึ่งเป็นกระบวนการคิดเพื่อตั้งคำถามหรือข้อโต้แย้งกับคำกล่าวอ้างของโฆษณาและตั้งคำถามต่ออุดมการณ์ ค่านิยมต่าง ๆ ในสังคม เพื่อวิเคราะห์ความหมายแฝงที่อยู่ในโฆษณา เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะความคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นและสำคัญในยุคดิจิทัล และได้พัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันมิให้นักศึกษตกเป็นเหยื่อของคำกล่าวอ้าง และดำเนินชีวิตในสังคมดิจิทัลอย่างมีสติในการพิจารณาสิ่งรอบตัวให้มากขึ้น

ด้วยเหตุนี้การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นทักษะทางสังคมที่สำคัญและจำเป็นสำหรับนักศึกษาซึ่งเป็นเยาวชนในยุคศตวรรษที่ 21 ในการรู้เท่าทันการประกอบสร้างความหมายของสื่อโฆษณา และรู้เท่าทันวาทกรรมเพื่อสุขภาพได้อย่างชาญฉลาด เพื่อลดผลกระทบทางด้านสุขภาพ พฤติกรรม และค่านิยมทางสังคม ที่อาจส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อนักศึกษา

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ด้วยกลยุทธ์การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบที่เน้นกระบวนการคิด (Thinking Skills) โดยใช้วิธีคิดแบบ การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) มาเป็นนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อตั้งคำถามหรือข้อโต้แย้งกับคำกล่าวอ้างของโฆษณา วิเคราะห์ความหมายแฝง อุดมการณ์ ค่านิยมต่าง ๆ ในสังคมที่อยู่ในโฆษณา ตามแนวทางของหลักการรู้เท่าทันสื่อ

2. ควรส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้เรื่องการประกอบสร้างวาทกรรมเพื่อสามารถพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองได้อย่างหลากหลายและเท่าทันต่อวาทกรรมชุดต่าง ๆ ของสังคม โดยเฉพาะวาทกรรมความขาว วาทกรรมความผอม วาทกรรมความอ่อนเยาว์ และวาทกรรมความแข็งแรง

3. ควรพัฒนาเนื้อหาวิชาความรู้เท่าทันสื่อ โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นสื่อที่ใกล้ตัวนักศึกษาในยุคปัจจุบัน และดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย และสนับสนุนให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ควรสนับสนุนให้นักศึกษาผลิตสื่อสร้างสรรค์ด้วยตนเอง เพื่อครอบครองความเป็นเจ้าในการประกอบสร้างความหมายและชุดความรู้และความคิดให้กับสังคม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นการรู้เท่าทันสื่อละคร ภาพยนตร์ หรือเกมสื่อออนไลน์ในด้านวัฒนธรรมที่ครอบคลุมทั้งสังคมไทย

2. ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นการรู้เท่าทันข่าวลวง (Fake News) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบ

3. ควรมีการศึกษาวิจัยบทบาทของ Influencer ต่อการส่งเสริมการขายและการโน้มน้าวผู้บริโภคให้บริโภคสินค้าเหล่านั้น โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบ

เอกสารอ้างอิง

- เกศราพร บำรุงชาติ. (2550). การศึกษาเชิงเปรียบเทียบสาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการคิดอย่างมีวิจารณญาณและระดับการตระหนักรู้ตนเองแตกต่างกัน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- ดวงแก้ว เขียวสวัสดิ์กิจ. (2552). กระบวนการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาครีมีปรับสีผิวขาวทางโทรทัศน์ของผู้รับสารสตรี. [วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2547). บริโภคโพลโมเดิร์น. กรุงเทพฯ: มติชน.
- มาตี ลีมสกุล. (2561). การรู้เท่าทันสื่อของเด็กและเยาวชนภายใต้วาทกรรมความสวยในโฆษณาโทรทัศน์. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 26(2), 59-80.
- มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษาโครงการเสริมสร้างสื่อมวลชนศึกษาเพื่อสุขภาวะ. (2557). การศึกษาวิเคราะห์สื่อดิจิทัลโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพและความงามทางวิทยุกระจายเสียงที่ปรากฏในเว็บไซต์. สืบค้น 26 กันยายน 2563, จาก <https://www.healthymediahub.com/media/detail/การศึกษาวิเคราะห์สื่อดิจิทัลโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพและความงามทางวิทยุกระจายเสียงที่ปรากฏในเว็บไซต์>
- Fletcher, W. (2010). *Advertising: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Leiss, et al. (1990). *Social Communication in Advertising: Persons, Products and Images of Well-Being*. London: Routledge.
- Lucy, C. (1996). *Consumer Culture*. New Brunswick: Rutgers University Press.

Peter, J. P. & Olsen, C. J. (1990). *Consumer Behavior and Marketing Strategy*. (4th ed). USA: Richard D. Irwin.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทย
โดยวิธีการเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนขางตราครุฑคอนแวนต์
A Study of Thai Reading Comprehension Achievement
Under Standing Level Through Group Process
of Grade 4 Students at Santa Cruz Convent School

(Received: March 2, 2022 Revised: June 10, 2022 Accepted: June 22, 2022)

จิตยากร วุฒิกุล¹, อาวีวรรณ เอี่ยมสะอาด², จิตติวิสุทธิ์ วิมุตติปัญญา³
Jatiyakorn Wutikul, Areewan Iamsa-ard, Jittawisut wimuttipanya

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทยระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนขางตราครุฑคอนแวนต์ และ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนขางตราครุฑคอนแวนต์ที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 35 คน โรงเรียนขางตราครุฑคอนแวนต์ ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบ

¹นักศึกษาลัทธิสุทธครุฑศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

²รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

³รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทยโดยวิธีการเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
2. ความพึงพอใจการเรียนการอ่านจับใจความภาษาไทยโดยใช้วิธีการเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโรงเรียนช่างตราครุฑคอนแวนต์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = .37)

คำสำคัญ: การอ่านจับใจความภาษาไทย การเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์ การสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา

Abstract

The purpose of this research were to 1) compare Thai reading comprehension at understanding level through group process for Grade 4 students at Santa Cruz Convent School and 2) study students' satisfaction towards group process. The sample group included 35 Grade 4 students obtained through simple random sampling. The research tools involved 1) lesson plans 2) pretest and posttest and 3) a set of questionnaire. Data were statistically analyzed by MEAN, standard deviation, and paired t-test for dependent samples.

The findings of this research revealed that:

1. Thai reading comprehension at understanding level through group process for Grade 4 students at Santa Cruz Convent School was significantly at 0.05

2. The students' satisfaction towards group process of Grade 4 students at Santa Cruz Convent School was generally found at the highest level ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = .37).

Keywords: Thai Reading Comprehension, Group Process Learning, Thai Teaching in Primary School

บทนำ

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติ ให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจกรรม การงานและ ดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุขและเป็นเครื่องมือ ในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ พัฒนาความรู้ เสริมสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ และสร้างสรรค์ ให้ทัน ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ กระทรวง ศึกษาธิการ จึงกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิด ความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การอ่านเป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ อันจะนำไปสู่ การสร้างความรู้และพัฒนากระบวนการคิด บุคคลที่มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูล แปลความหมายข้อมูล ตีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูลได้อย่างถูกต้องนั้น จะต้องได้รับการฝึกทักษะ กระบวนการอ่านที่ดี ปิยะฉัตร ศรีสุราช (2561) กล่าวว่า “การอ่านทำให้ เป็นคนโดยสมบูรณ์” หมายความว่า การอ่านทำให้เกิดพัฒนาการทางด้าน สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ พฤติกรรม การดำเนินชีวิต ศีลธรรม จรรยา และค่านิยม จุดหมายปลายทางของการอ่าน คือ การพัฒนา ไปสู่สิ่งที่ดีที่สุดและสมบูรณ์ที่สุด นอกจากนี้การอ่านจับใจความนั้นเด็ก จะต้องสามารถรู้ว่าเรื่องนั้นมีความสำคัญอยู่ที่ใดโดยต้องหัดสังเกต คำโครงเรื่อง ข้อความ และประโยคในเรื่องที่น่าไปสู่ข้อสรุปของเรื่อง โดยเฉพาะ การฝึกให้เด็กได้ค้นหาสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กสามารถสรุปเรื่องราวและเข้าใจ เรื่องราวได้เร็วขึ้น

นโยบายโรงเรียนช่างตราครุฑสคอนวนตที่ต้องการให้ผู้สอนพัฒนาความสามารถอ่านจับใจความให้แก่ผู้เรียนทุกระดับชั้น ดังนั้น ผู้สอนจึงเห็นความสำคัญในการสอนอ่านจับใจความภาษาไทยเพื่อความเข้าใจ ซึ่งจากการที่ศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือและงานวิจัย พบว่า บาร์เรทท์ (Barett, 1976) ได้จัดลำดับขั้นทักษะการอ่านโดยอาศัยการแบ่งวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของ Bloom เป็น 5 ระดับ ดังนี้ ระดับที่ 1 ระดับความเข้าใจ ความหมายตามตัวอักษร (Literal Comprehension) ระดับที่ 2 ระดับการจัดเรียบเรียงใหม่ (Reorganization) ระดับที่ 3 ระดับการให้ความคิดเห็น (Inferential comprehension) ระดับที่ 4 ระดับการประเมินค่า (Evaluation) และระดับที่ 5 ระดับความซาบซึ้ง (Appreciation) ซึ่งในแต่ละระดับจะมีรายละเอียดปลีกย่อยที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามความเหมาะสมกับวัย และพบว่าการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งเป็นการจัดกลุ่มให้นักเรียนฝึกทำงานร่วมกัน แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการค้นคว้า การทำงานเพื่อประสบความสำเร็จฝึกทักษะการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ฝึกฝนทักษะในการแสดงบทบาทหน้าที่ของผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มที่ดี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักเรียน เพื่อให้กลุ่มเกิดประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของใจทิพย์ เย็นสุข (2562) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถอ่านจับใจความภาษาอังกฤษโดยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเซนคาเบรียล ซึ่งพบว่า ความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษโดยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก และหัสตินทร์ โคทวิ (2542) ศึกษาเรื่องการใช้กิจกรรมที่เน้นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้กิจกรรมที่เน้นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

มีความเข้าใจในการอ่านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความคิดเห็นต่อการเรียนภาษาไทยโดยใช้กิจกรรมที่เน้นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในระดับมาก

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทยโดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนขางตาครูสุคอนแวนท์ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการอ่านเพิ่มขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการแสวงหาความรู้และการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทยก่อนเรียนและหลังเรียนโดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนขางตาครูสุคอนแวนท์
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนขางตาครูสุคอนแวนท์ที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 - 4/4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 77 คน โรงเรียนขางตาครูสุคอนแวนท์ เป็นนักเรียนความสามารถ เก่ง ปานกลาง และอ่อน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนขางตาครูสุคอนแวนท์ จำนวน 35 คน โดยสุ่มอย่างง่าย วิธีการจับฉลาก ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทประกอบด้วย

1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรรายวิชาภาษาไทยเพิ่มเติม ท 14201 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนช่างตราครุฑคอนแวนต์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 รวมถึงคำอธิบายรายวิชา มาตรฐาน ตัวชี้วัด กำหนดเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นกิจกรรม 3) ขั้นอภิปราย และ 4) ขั้นสรุป และตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ ความสอดคล้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนและการประเมินผล รวมถึงการใช้สำนวนภาษาเหมาะสม โดยการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ตามเกณฑ์ของ (วรณีย์ แกมเกตุ, 2555) คือ มากกว่า 0.5 ($IOC > 0.5$) ตามผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน จึงจะถือว่าแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัดที่ระบุไว้ ทั้งนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าเฉลี่ย IOC เท่ากับ 1.00 จึงถือว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (Pretest-Posttest)

โดยผู้วิจัยศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อกำหนดจุดประสงค์ในการสร้างแบบทดสอบ จากนั้น จึงสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถ 2 ระดับ เป็นแบบปรนัย คือ ระดับที่ 1 ระดับความเข้าใจความหมายตามตัวอักษร จำนวน 15 ข้อ และ ระดับที่ 2 ระดับการจัดเรียบเรียงใหม่ จำนวน 15 ข้อ แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้อง (IOC) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของแบบทดสอบ แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ตามเกณฑ์ของ (วรณีย์ แกมเกตุ, 2555) คือ มากกว่า 0.5 ($IOC > 0.5$) ตามผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน จึงจะถือว่าแบบทดสอบ

สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัดที่ระบุไว้ ทั้งนี้ แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าเฉลี่ย IOC เท่ากับ 0.83 จึงถือว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และหาค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่า KR-20 โดยนำไปทดลอง (Try-out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนขางตาครูสคอนแวนท์ จำนวน 35 คน ที่เคยเรียนเนื้อหาเรื่องนี้มาแล้ว เพื่อปรับปรุงให้แบบทดสอบมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยพบว่าแบบทดสอบมีค่า (p) เท่ากับ 0.41 ค่า (r) เท่ากับ 0.24 และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากการคำนวณสูตร KR-20 เท่ากับ 0.92

2.2) แบบสอบถามความพึงพอใจ ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับขั้นของลิเคิร์ต (Likert, 1976) กำหนดขอบข่าย กรอบเนื้อหาที่จะสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจตามแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อวิธีการสอน จำนวน 20 ข้อ จากนั้น นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการประเมินหาค่าดัชนีความสอดคล้องสอดคล้อง (Index of congruence: IOC) ซึ่งค่า IOC ที่ใช้ได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไป (วรณี แกมเกตุ, 2555) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้ ผลการประเมินแบบสอบถามมีค่า IOC เฉลี่ยทั้งฉบับเท่ากับ 0.33 – 1.00 ขึ้นต่อไป ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/3 จำนวน 35 คนโรงเรียนขางตาครูสคอนแวนท์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.70

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบแผนการทดลอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2540, น. 60 – 61) ซึ่งมีแบบแผนการวิจัยดังตาราง

ตารางที่ 1 แบบการวิจัย

ทดสอบก่อนการทดลอง	ทดลอง	ทดสอบหลังการทดลอง
T_1	X	T_2

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

T_1 หมายถึง การทดสอบก่อนการทดลอง

X หมายถึง การทดลองโดยการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์

T_2 หมายถึง การทดสอบหลังการทดลอง

วิธีดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ชี้แจงการจัดการเรียนรู้และทำการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) และบันทึกคะแนน
2. ดำเนินการทดลองสอนกับกลุ่มตัวอย่างตามแผนการจัดการเรียนรู้ในเวลาเรียนปกติใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 7 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ รวม 14 คาบ
3. เมื่อสิ้นสุดการสอนแล้วผู้วิจัยทำการทดสอบหลังการทดลอง (Posttest) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์และวิเคราะห์ผลข้อมูล

4. ผู้เรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์
5. สรุปข้อมูลและเรียบเรียงเนื้อหาให้สมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทย

1. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทย ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (S.D.) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 106)
2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทย ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ค่าสถิติ t-test for dependent samples โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ 0.05

ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

วิเคราะห์ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (S.D.) (บุญชม ศรีสะอาด, 2535, น. 106) ในการแปลความหมายข้อมูลค่าเฉลี่ยทั้งในภาพรวม 3 ด้านและรายด้านที่เก็บได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การวัดโดยใช้แบบประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert) (ยุทธ ไกยวรรณ, 2550) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ดังนี้

4.50 - 5.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
3.50 - 4.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
2.50 - 3.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
1.50 - 2.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
1.00 - 1.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทย โดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนช่างตาครูส์คอนแวนท์ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทย ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนช่างตาครูส์คอนแวนท์ (n = 35) โดยรวม

การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig. (One-tailed)
ก่อนเรียน	35	10.77	3.97	22.94	34	0.00
หลังเรียน	35	26.86	2.29			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยผลสอบก่อนเรียนเท่ากับ 10.77 และ หลังเรียนเท่ากับ 26.86 ค่าคะแนนแตกต่างกันอยู่ที่ 16.09 ผลการทดสอบ ค่าที่ (t-test) แสดงให้เห็นว่าค่าที่ที่คำนวณได้ (22.94) มีค่ามากกว่าค่าที่ ในตารางการแจกแจงค่าที่ (1.69) และมีค่า p เท่ากับ 0.00 (* $p < 0.05$) จึงสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ผลศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนช่างตาครูส์คอนแวนท์ที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ ตามตารางที่ 4.2

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนขางตาครูสคอนแวนท์ที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ (n = 35) โดยรวม

ลำดับ	ด้าน	($\bar{X}$)	(SD)	แปลผล
1	ด้านความรู้และทักษะการอ่าน	4.66	.30	มากที่สุด
2	ด้านเนื้อหา	4.65	.48	มากที่สุด
3	ด้านกลุ่มสัมพันธ์	4.70	.32	มากที่สุด
รวม		4.67	.37	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนขางตาครูสคอนแวนท์ที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์โดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = .37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกลุ่มสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D.=.32) รองลงมา ได้แก่ ด้านความรู้และทักษะการอ่าน ($\bar{X} = 4.66$, S.D.=.30) และด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = .48)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีเหตุผลดังนี้

1.1 การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีการเรียนแบบร่วมมือกัน โดยสมาชิกในกลุ่มประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันที่ความสามารถ เก่ง ปานกลางและอ่อน สมาชิกภายในกลุ่ม จะศึกษา ทำงานร่วมกัน มีการระดมความคิด รับผิดชอบและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อความสำเร็จของกลุ่ม ตรงกับที่ หัสตินทร์ โคทวิ (2542) และจิตทิพย์ เย็นสุข (2562) กล่าวว่า

วิธีการนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูลหรือประสบการณ์ของตนเองเพื่อให้กลุ่มได้ข้อมูลมากขึ้นช่วยให้มีประสบการณ์ในการรับรู้เหตุผล ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของผู้อื่นซึ่งจะช่วยฝึกทักษะการทำงานร่วมกันและรับผิดชอบร่วมกัน ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการเรียนรู้จากกลุ่ม เมื่อทำแบบทดสอบ ทำให้เข้าใจและได้คะแนนมากขึ้นกว่าก่อนเรียน

1.2 ด้านเนื้อหา ผู้สอนเลือกเนื้อหาบทอ่านที่น่าสนใจ มีภาพประกอบสวยงาม น่าอ่าน นอกจากนี้บทอ่านให้คติธรรมทุกเรื่อง ทำให้ผู้เรียนเก็บสาระประเด็นต่างๆ อย่างละเอียดลออตลอดเรื่อง สามารถรับรู้และทำความเข้าใจในเนื้อหาสำคัญของเรื่องได้อย่างกระจ่างแจ้ง สามารถจับประเด็นสำคัญๆ หรือเก็บสาระสำคัญในแต่ละย่อหน้า ตรงกับสุนันทามันเศรษฐกิจวิทย์ (2545) สุคนธ์ สิ้นธพานนท์และคณะ (2564) และสมุทร เชนชวนิช (2545) ที่กล่าวว่า การเลือกเนื้อหาที่ดีจะทำให้ผู้เรียนจับประเด็นสำคัญของเรื่อง สร้างแผนผังความคิด การหาแก่นของเรื่อง และโครงเรื่อง รวมทั้งการตั้งคำถามจากเรื่องที่อ่าน ได้ทบทวนและทำความเข้าใจเรื่องโดยตลอด

1.3 ด้านขั้นตอนการสอน ผู้สอนนำขั้นตอนของ โจทิพย์ เย็นสุข (2562) ที่ประสบความสำเร็จในการสอน จึงนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1. ขั้นนำ เป็นขั้นเตรียมความพร้อมให้นักเรียนอาจเป็นการทบทวนความรู้ สร้างบรรยากาศให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ที่จะตามมา 2. ขั้นกิจกรรม เป็นการให้นักเรียนลงมือทำกิจกรรมที่เตรียมไว้ เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการเรียนของตน และเพื่อให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์ อภิปรายให้เกิดการเรียนรู้ 3. ขั้นอภิปราย ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้สึก และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และ 4. ขั้นสรุป และนำไปใช้เป็นขั้นของการรวบรวมความคิดเห็น และข้อมูลต่าง ๆ จนได้ข้อสรุปชัดเจนและเป็นขั้นกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเอาการเรียนรู้ไปปฏิบัติหรือใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ความพึงพอใจของผู้เรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีเหตุผลดังนี้

2.1 ผู้เรียนได้แสดงความสามารถของตนว่ามีความรู้ความสามารถในการเรียนตรงกับความต้องการขั้นพื้นฐานตามทฤษฎีมาสโลว์ (Maslow) ดังที่ ใจทิพย์ เย็นสุข (2562) กล่าวถึง จัดลำดับความต้องการขั้นพื้นฐานไว้ 5 ชั้น

2.2 ผู้เรียนมีทักษะการอ่านจับใจความมากขึ้น มีความสุขในการเรียน และได้แสดงความคิดเห็นในการอ่านเวลาเรียนร่วมกันในกลุ่ม และร่วมสรุปบทอ่านด้วยกัน ดังที่ ใจทิพย์ เย็นสุข (2562) กล่าวถึงลักษณะกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ คือ การจัดกิจกรรมที่สร้างคนในกลุ่มมีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความกระตือรือร้น การทำงานรวมพลังกันเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนสมาชิกในกลุ่มดีขึ้น ตรงกับ หัสตินทร์ โคทวิ (2542) กล่าวว่า ลักษณะกิจกรรมกลุ่ม เรื่องการทำงานเป็นทีม ได้กำหนดให้ผู้นำกลุ่มทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการอภิปรายสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแล้วสรุปหรือประมวลสาระที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน วิธีการนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูลหรือประสบการณ์ของตนเองเพื่อให้กลุ่มได้ข้อมูลมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทยระดับความเข้าใจโดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนช่างตาครุสคอนแวนท์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. ควรนำรูปแบบการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาหรือทักษะในรายวิชาต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีม/กลุ่ม การระดมความคิด การกำหนดหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูลหรือประสบการณ์ของผู้เรียนเพื่อให้กลุ่มได้ข้อมูลมากขึ้น เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ในการรับรู้เหตุผล ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของผู้อื่น

2. ผู้สอนควรเลือกเนื้อหาบทอ่านที่น่าสนใจ มีภาพประกอบสวยงาม น่าอ่าน สอดแทรกคติธรรมสาระประเด็นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถรับรู้และทำความเข้าใจในเนื้อหาสำคัญของเรื่องได้ดียิ่งขึ้น

3. ควรกำหนดขั้นตอนการสอนอย่างเป็นระบบใน 4 ขั้น ได้แก่ **ขั้นนำ** เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียน **ขั้นกิจกรรม** ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการเรียนของตน นำไปสู่การสร้างประสบการณ์ที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์ อภิปรายให้เกิดการเรียนรู้ **ขั้นอภิปราย** ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้สึก และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และ**ขั้นสรุปและนำไปใช้** ซึ่งผู้เรียนต้องรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูลต่าง ๆ จนได้ข้อสรุปชัดเจนและเป็นขั้นกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเอาการเรียนรู้ไปปฏิบัติหรือใช้ในชีวิตประจำวัน

ส่วนข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทยโดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ในระดับอื่น ๆ ได้แก่ ระดับความเข้าใจความหมายตามตัวอักษร ระดับการจัดเรียงเรียงใหม่ ระดับการให้ความคิดเห็น และระดับการประเมินค่า

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ใจทิพย์ เ็นสุข. (2562). *การพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษโดยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคาเบรียล. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา]*.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: วงกลม โปรดักชั่น
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2555). *วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- สมุทร เช็นชวนิช. (2545). *เทคนิคการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2554). *วิธีสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน*. กรุงเทพฯ: เทคนิคพรินติ้ง.
- สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2545). *หลักและวิธีการสอนภาษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช*.
- หัสตินทร์ โคทวิ. (2542). *การใช้กิจกรรมที่เน้นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]*.
- Barrett, T. C. (1976). *Teaching Reading in the Middle-Class Reading*. Boston: Addison-Wesley.

Likert, R. (1976). *New Patterns of Management*. New York: McGraw-Hill.

เทคนิคการวาดภาพแบบเกลี่ยสีด้วยสีพลาสติกซอล

Plastisol colour Blending technique Painting

(Received: Mar 2, 2022 Revised: May 26, 2022 Accepted: June 20, 2022)

พัทธนันท์ วรรณพงษ์ศิริ¹, พีระพงษ์ กุลพิศาล²

Pattanun Wannapongsiri, Pirapong Gulpisal

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัสดุ คือ ผ้าใบ และเครื่องมือ คือ พู่กัน และศึกษาเทคนิคการวาดภาพแบบเกลี่ยสี และคุณภาพสีพลาสติกซอล และการนำผลการศึกษามาสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัย เก็บข้อมูลโดยวิธีสังเกต ทดลอง บันทึกผลในแบบบันทึกพร้อมอภิปรายผล สถิติที่ใช้ คือ การหาค่าความเที่ยงตรง มาตราส่วนประมาณค่า การหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผ้าใบทำจากเส้นใยธรรมชาติ ขนาด 360 แกรม พู่กันทำจากขนธรรมชาติ ได้แก่ ประเภทกลม แบนขนยาว แบนปลายเฉียง พัดตัดเส้น ความอ่อนแข็งของขนระดับปานกลาง เทคนิคการวาดภาพ มี 4 ตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมวาดภาพ ผสมสีลงหน้าด้วยแม่สี เป็นสีขั้นที่ 2 และสีขั้นที่ 3 และเตรียมสีขาว เทา และดำ ขั้นตอนวาดภาพ ทำได้ 2 วิธี วิธีแรก ระบายสีครั้งเดียวเสร็จด้วยการเกลี่ยสี การทำให้ขอบรูปทรงผสมกัน และการใช้วัสดุอ่อนนุ่มระบายสี วิธีที่สอง ระบายทับหลังจากสีขั้นแรกแห้ง ด้วยการระบายทิ้งรอยพู่กัน ระบายไม่เกลี่ยสี ระบายสีหนาทับซ้อน และระบายสีร่วมการขีดขีด ขั้นตอนหลังวาดภาพ ผึ่งภาพ 1 ชั่วโมง สีจะหมาดและด้าน เป่าลมร้อนให้แห้งด้วยอุณหภูมิ

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาครีเอทีฟกราฟิก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา Email: jannookbsru@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ประจำสาขาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

250 องศาเซลเซียส แรงลมระดับ 1 สีแห่งสันทนาการจะดูเงางาม ขึ้นทำความสะอาดล้างเครื่องมือและอุปกรณ์ด้วยน้ำมันสน และน้ำยาล้างจาน ผลการประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัย ประเด็น เทคนิคการวาดภาพ เทคนิคการผสมสี เทคนิคการสร้างน้ำหนักสี ผลงานหลังจากสีแห้ง และการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ พบว่า มีคุณภาพระดับมากที่สุดในภาพรวม

คำสำคัญ: เทคนิคการวาดภาพ การวาดภาพแบบเกลี่ยสี การวาดภาพสีพลาสติคอล วัสดุและเครื่องมือสำหรับวาดภาพ

Abstract

The objectives of this research were to study materials and tools using for Plastisol colour blending painting, in this case materials were canvases and tools were brushes, and to study blending techniques and qualities of Plastisol colour, and created painting according to the results of study by researcher. Data collections were observation and experiment. The results were accumulated in the tables and discussed. Statistics used were IOC, Likert scale, Means and Deviation. The research results revealed that 360 grams natural fiber canvases were appropriated, and brushes made of natural bristles including Round, Flat, Angle, Fan and Rigger were used. The softness-hardness of the bristles was medium. Painting techniques included four stages in process. Pre-painting process, referred to mixing primary colours, created Secondary colours and Tertiary colours, and prepared white, gray and black. Painting process, included 2 methods, the first method was Alla prima technique together with Blending, Soft edge and Dabbing, the second method was Layer painting techniques done after the first layer had dried, they were Brushwork, Broken colour, Impasto and Sgraffito. Post-painting process included leaving the painting about 1 hour so that the body colour would be half dry and matt as well as blowing hot air temperature of 250°C, with first speed blowing. After the body colour was thoroughly dry, the painting would look glossy shiny. Cleaning process, included cleaning up tools and equipment with turpentine and

dishwashing liquid. The quality assessment of Painting created by the researcher in the aspects of painting techniques consisted of Colour mixing techniques and Colour values created techniques. The dry finished painting and the research findings applications were at the highest level quality in overall image.

Keywords: Painting techniques, Colour Blending Painting Techniques, Plastisol Colour Painting, Materials and Tools for painting.

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การวาดภาพเป็นการแสดงออกของมนุษย์อันเก่าแก่ที่สุดรูปแบบหนึ่งในทัศนศิลป์ซึ่งได้รับความนิยม และเป็นวิธีการสื่อสารความคิดที่ง่ายและทรงประสิทธิภาพตลอดประวัติศาสตร์ของมนุษย์ รวมทั้งเป็นรากฐานของการฝึกฝนศิลปะ การแสดงความคิดสร้างสรรค์ และทางสุนทรียภาพของผู้วาดทั้งทางด้านวิจิตรศิลป์ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปะสื่อผสม ภาพพิมพ์ และนำไปใช้ทางด้านประยุกต์ศิลป์เพื่อการพาณิชย์ การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งทางด้านวิศวกรรม เป็นต้น นอกจากนี้การวาดภาพยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบการเรียนการสอนศิลปะทุกระดับชั้น เพื่อพัฒนาการทางด้านประสาทสัมผัส ความคิดสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ ทักษะการวาดภาพ และความเข้าใจในวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดผลงานออกมาตามจินตนาการของตน และในปัจจุบันมีการผลิตวัสดุอุปกรณ์สำหรับการวาดภาพออกมามากมายให้ผู้วาดภาพได้เลือกตามต้องการ เช่น สีปลอดสารพิษที่ผลิตขึ้นสำหรับเด็กสีสำหรับการเรียน สีสำหรับศิลปิน และเครื่องมือการวาดภาพที่ทันสมัย ทำให้การวาดภาพเป็นกิจกรรมทางศิลปะที่พบบ่อยที่สุดกิจกรรมหนึ่ง

อุปกรณ์การวาดภาพเบื้องต้นประกอบไปด้วยเครื่องมือ และวัสดุสำหรับการวาดภาพ เครื่องมือ คือ สิ่งอำนวยความสะดวกในการวาดภาพ เช่น ดินสอ ปากกา เกรียง และพู่กันประเภทต่างๆ ได้แก่ พู่กันกลม พู่กันแบน พู่กันพัด พู่กันตัดเส้น เป็นต้น และวัสดุสำหรับการวาดภาพ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก คือ วัสดุสำหรับนำมาเป็นระนาบรองรับ เช่น กระดาษ แผ่นไม้ ผ้าใบ เป็นต้น ประเภทที่สอง คือ สี โดยสีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทสีแท่ง เป็นสีที่สามารถนำมาระบายได้ทันที เช่น ดินสอสี ปากกา แท่งถ่าน สีชอล์ค เป็นต้น และประเภทสีเหลวบรรจุหลอดหรือในบรรจุภัณฑ์แบบต่าง ๆ เวลาใช้ต้องนำมาทำละลายก่อน ซึ่งมีทั้งชนิด

ที่ทำละลายด้วยน้ำ เช่น สีน้ำ สีน้ำทึบแสง สีอะคริลิก เป็นต้น และชนิดที่ทำละลายด้วยน้ำมัน เช่น สีน้ำมัน

สีจึงเป็นวัสดุที่มีความสำคัญมากที่สุดในการวาดภาพ การเลือกจะใช้สีประเภทใดต้องคำนึงถึงวัสดุที่ใช้เป็นระนาบรองรับให้มีความเหมาะสมกัน เช่น วัสดุจากกระดาษจะนิยมนวดภาพด้วยดินสอ สีน้ำ หรือวัสดุประเภทผ้าใบจะนิยมนวดภาพด้วยสีอะคริลิก และสีน้ำมัน เป็นต้น ทั้งนี้แต่ประเภทที่นิยมนำมาใช้กันในปัจจุบันเริ่มมีราคาสูงขึ้นอย่างมาก การหาสีประเภทอื่นที่มีราคาถูกกว่า และมีคุณภาพดีมาทดแทนเพื่อเป็นสีทางเลือก นับว่าเป็นสิ่งที่ควรนำมาศึกษาถึงคุณสมบัติของสี และหาเทคนิคการวาดภาพ ซึ่งมีสีประเภทหนึ่งที่น่าสนใจ คือ สีที่ผลิตขึ้นมาสำหรับใช้ในวงการแม่พิมพ์ผ้าไหม (Silk screen) หรือการพิมพ์ระบบซิลค์สกรีน ทั้งการพิมพ์ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ และการพิมพ์บนวัสดุประเภทต่าง ๆ ประกอบไปด้วยสีประเภทเชื่อน้ำ เช่น สีจม สีลอย สียาง เหมาะกับพิมพ์บนผ้า และประเภทสีเชื่อน้ำมัน เหมาะกับผลิตภัณฑ์ประเภทวัสดุสังเคราะห์ และสีเชื่อน้ำมันยังแยกย่อยตามวัสดุที่จะนำมาพิมพ์ เพราะคุณสมบัติการยึดเกาะของสีบนวัสดุไม่เหมือนกัน เช่น สีน้ำมันสำหรับวัสดุพีวีซี พื่อ พียู เป็นต้น

ในอดีตได้เคยมีการนำสีซิลค์กรีนเป็นประเภทเชื่อน้ำ และเชื่อน้ำมัน มาประยุกต์ใช้ในการวาดภาพทั้งประเภทจิตรศิลป์ และประยุกต์ศิลป์ ทั้งการนำมาวาดบนผ้าใบ และบนเสื้อ หรือกระเป๋าผ้า แต่สีดังกล่าว เมื่อใช้สีเหลือแล้วจะแห้งแข็งไม่สามารถใช้ได้อีกต่อไปเหมือนสีอะคริลิก ส่วนสีซิลค์กรีนประเภทเชื่อน้ำมัน เมื่อแห้งตัวแล้ว สีมักแตกร่อนได้ง่ายในเวลาไม่นาน เนื่องจากเนื้อสีมีความยืดหยุ่นน้อย รวมทั้งมีกลิ่นที่รุนแรงมากจากสารระเหย ในขณะที่ปฏิบัติงาน และเป็นอันตรายต่อสุขภาพในระยะยาว แต่ยังมีสีซิลค์กรีนที่จัดอยู่ในสีประเภทเชื่อน้ำมัน คือ สีพลาสติกซอล ซึ่งเป็นสีที่มีคุณสมบัติที่ดีหลายประการ ทั้งในด้านราคา การยึดติดวัสดุ การไร้กลิ่นรบกวน และการนำกลับมาใช้ใหม่

สารพลาสติกซอล (Plastisol) ถูกผลิตขึ้นสำหรับเป็นวัสดุดิบสำหรับผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ต้องการความยืดหยุ่น พลาสติกซอลเป็นสารแขวนลอยที่เกิดจากการผสมของสารพอลิไวนิลคลอไรด์ (Polyvinylchloride) กับสารพลาสติกไซเซอร์ (Plasticizers) ทำให้ได้สารพอลิเมอร์สังเคราะห์ที่มีความเหลวพอที่จะสามารถไหลลงสู่แม่พิมพ์ได้ พลาสติกซอลมีคุณสมบัติไม่แห้งตัวในอุณหภูมิปกติ เมื่อได้รับความร้อนที่เหมาะสม อนุภาคของพลาสติกซอลจะแข็งตัว และเมื่อเย็นตัวลงอุณหภูมิต่ำกว่า 60 องศาเซลเซียส สารพลาสติกซอลจะแข็งตัวคงรูปร่างตามรูปร่างของแม่พิมพ์ และมีการนำมาใช้เพื่อทำให้ผลิตภัณฑ์พลาสติกมีความอ่อนนุ่ม ยืดหยุ่นสูง ทนต่อสภาวะความเป็นกรดต่าง และอุณหภูมิ สารพลาสติกซอลจึงมีความสำคัญต่อหลายอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมอาหาร และยา เครื่องมือทางการแพทย์ ของเล่นสำหรับเด็ก ไวนิล ฉนวนเคลือบสายไฟ เป็นต้น

ต่อมา มีการนำมาผลิตเป็นสีพลาสติกซอล (Plastisol colour) โดยนำสารสี (Pigment) มาผสมกับสารพลาสติกซอล เพื่อใช้ในการพิมพ์ซิลค์กรีนบนผลิตภัณฑ์สิ่งทอ เพื่อแก้ปัญหาการอุดตันของแม่พิมพ์ที่มีขนาดเล็ก มีความละเอียดสูง สีพลาสติกซอลไม่มีกลิ่น ไม่ระคายเคืองระบบทางเดินหายใจ เนื้อสีมีความข้นหนืดสูง เวลาใช้ต้องผสมกับน้ำยาปรับเหลว (Mixer) เพื่อปรับให้เนื้อสีมีความเหลวพอสำหรับพิมพ์ภาพได้ เนื่องจากสีมีคุณสมบัติไม่แห้งตัว ดังนั้นต้องนำสีพิมพ์ไปอบความร้อน หรือการเป่าด้วยเครื่องเป่าลมร้อน ที่มีอุณหภูมิสูงประมาณ 180 องศาเซลเซียสขึ้นไป ปกติในการพิมพ์ซิลค์กรีนจะใช้สีที่บางมาก การทำให้เนื้อสีแห้งตัวจึงใช้เวลาให้ความร้อนไม่เกิน 5-10 วินาทีเท่านั้น หรืออาจตามประสบการณ์ของผู้พิมพ์ ถ้าต้องการพิมพ์ทับซ้อนสีกันหลายชั้น ต้องอบสีให้แห้งตัวที่ละชั้นสีทุกครั้ง เมื่อเย็นตัวลงเนื้อสีจะมีผิวสัมผัสอ่อนนุ่ม และติดทนบนวัสดุสิ่งทอ นำไปซักได้โดยสีไม่หลุดร่อน หรือซีดจางง่าย ในวงการพิมพ์ซิลค์กรีนจะเรียกสีพลาสติกซอลว่า “หมึกพิมพ์พลาสติกซอล” ซึ่งมีความหมายและคุณสมบัติเดียวกัน

ด้วยคุณสมบัติที่ดีหลายประการของสีพลาสติคอลจึงเป็นสีที่มีความน่าสนใจ เช่น ในด้านการประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะสีมีราคาไม่แพง ได้ปริมาณต่อหน่วยเป็นกิโลกรัม เมื่อเทียบกับสีที่นิยมใช้ในการวาดภาพโดยทั่วไปซึ่งมีราคาสูง และปริมาณต่อหน่วยคิดเป็นจำนวนกรัม และประหยัดสี เพราะเมื่อมีการใช้สีเหลือ สีจะไม่แห้งแข็ง หรือเสื่อมคุณภาพ ทำให้เก็บไว้ใช้ในคราวต่อไปได้ นอกจากนี้ยังหาซื้อได้ง่ายทั้งในระบบร้านจำหน่ายอุปกรณ์จิตรกรรมทั่วไป และระบบออนไลน์

ทั้งนี้ด้วยคุณสมบัติของสีพลาสติคอลในด้านการทำละลายของสารเคมี และในด้านการทนทานต่อความร้อนของวัสดุในกระบวนการทำให้สีแห้งตัว การเล็กวาสุดประเภทผ้าใบ (Canvas) สำหรับเป็นระนาบรองรับ และเครื่องมือประเภทพู่กัน (Brush) จึงต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสีพลาสติคอลไปพร้อมกัน รวมทั้งต้องศึกษาเทคนิคการวาดภาพ โดยเฉพาะเทคนิคการเกลี่ยสี (Blending techniques) เพราะเป็นเทคนิคพื้นฐานที่สำคัญในการถ่ายทอดทัศนียภาพทั้งในรูปแบบเหมือนจริง รูปแบบการลดตัดทอน และรูปแบบนามธรรมได้ดี ซึ่งจิตรกรรมประเภทภาพทิวทัศน์ (Scenery painting) มีความเหมาะสมหลายประการสำหรับเทคนิคการเกลี่ยสี เช่น การวาดภาพท้องฟ้า ภูเขา ต้นไม้ พื้นดิน พื้นน้ำ เป็นต้น ซึ่งเทคนิคการวาดภาพ (Painting techniques) ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมการวาดภาพ ขั้นตอนการวาดภาพ ขั้นหลังการวาดภาพ และขั้นทำความสะอาดเครื่องมือ การนำสีพลาสติคอลมาเป็นสีทางเลือกในการวาดภาพนั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมในหลายด้านดังกล่าว

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัสดุ เครื่องมือ สำหรับการวาดภาพแบบเกลี่ยสีด้วยสีพลาสติคอล ได้แก่ ผ้าใบ และพู่กัน และศึกษาเทคนิคการวาดภาพแบบเกลี่ยสีด้วยสี พลาสติคอลจากผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ของนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์ และการศึกษาคุณภาพผลงานสร้างสรรค์ในด้านการผสมสี ความเข้มของสี

น้ำหนักของสี การคงสภาพของสีหลังผ่านการทำให้สีแห้งตัวด้วยความร้อน แล้วนำผลการศึกษามาสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพทิวทัศน์ เทคนิคการวาดภาพแบบเกลียสีด้วยสีพลาสติคอลของผู้วิจัย เพื่อเป็นสื่อรับรู้ทางสุนทรียภาพ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำผลการวิจัยด้านเทคนิคการวาดภาพแบบเกลียสีนำไปพัฒนาการเรียนการสอนในวิชาทางศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการวาดภาพ และสามารถนำไปต่อยอดในการจัดกิจกรรมทางศิลปะ รวมทั้งนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปต่อยอดในการวาดภาพเพื่อประกอบอาชีพได้ เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์ตรงตามวัตถุประสงค์มากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัสดุ เครื่องมือ สำหรับการวาดภาพแบบเกลียสีด้วยสีพลาสติคอล ได้แก่ ผ้าใบ และพู่กัน
2. เพื่อศึกษาเทคนิคการวาดภาพแบบเกลียสีด้วยสีพลาสติคอลจากผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์
3. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพทิวทัศน์ เทคนิคการวาดภาพแบบเกลียสีด้วยสีพลาสติคอลของผู้วิจัย
4. เพื่อจัดนิทรรศการผลงานสร้างสรรค์ “จิตรกรรมภาพทิวทัศน์: เทคนิคการวาดภาพแบบเกลียสีด้วยสีพลาสติคอล” เผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง เทคนิคการวาดภาพแบบเกลียสีด้วยสีพลาสติคอล เป็นรูปแบบการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาความรู้และวิธีการต่าง ๆ โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน (Arts-Based Research) ในประเด็นการเลือกใช้วัสดุ เครื่องมือ สำหรับเทคนิคการวาดภาพแบบเกลียสีด้วยสีพลาสติคอล และคุณภาพผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์

วิธีดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนสำคัญ 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ศึกษาการเลือกใช้วัสดุ เครื่องมือ สำหรับการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติคอล ได้แก่ ผ้าใบ และพู่กัน

ส่วนที่ 2 ศึกษาเทคนิคการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติคอล และคุณภาพผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ของนักวิชาการสาขาทัศนศิลป์ จำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์ จำนวน 2 ท่าน รวมจำนวน 20 ภาพ

ส่วนที่ 3 การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพทิวทัศน์ของผู้วิจัย จำนวน 5 ภาพ

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มที่ 1 นักวิชาการสาขาทัศนศิลป์ จำนวน 2 ท่าน
2. กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์ จำนวน 2 ท่าน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ 1 นักวิชาการสาขาทัศนศิลป์ เป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ หรือระดับครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ในเขตกรุงเทพมหานคร และสอนระดับปริญญาตรี หรือสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องทางด้านศิลปะ และกลุ่มที่ 2 เป็นผู้ประกอบอาชีพทางด้านการวาดภาพอย่างน้อย 10 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปในสาขาที่เกี่ยวข้องทางด้านศิลปะ

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัย ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผลการเลือกกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย

1. นักวิชาการสาขาทัศนศิลป์ จำนวน 2 ท่าน ได้แก่

1.1 รองศาสตราจารย์นิโรจน์ จรุงจิตวิวัฒน์ หัวหน้าภาควิชาศิลปะประจำชาติ สังกัดวิทยาลัยเพาะช่าง กรุงเทพมหานคร

1.2 อาจารย์ประมินทร์ ตั้งมี ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สังกัดโรงเรียนเคหะชุมชนลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

2. ผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์ จำนวน 2 ท่าน ได้แก่

2.1. นายออด ศรีสมัย ศิลปินอิสระ AOURD ART GALLERY
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2.2 นายวิโรจน์ นาครัตน์ ศิลปินอิสระ AOURD ART GALLERY
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตัวแปรต้น วัสดุ และเครื่องมือสำหรับการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติกชอล์ก ได้แก่ ผ้าใบ และฟูก้น และเทคนิคการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติกชอล์ก และคุณภาพผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ของนักวิชาการสาขาทัศนศิลป์ และผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์

ตัวแปรตาม ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ เทคนิคการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติกชอล์กของผู้วิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 5 ชิ้น ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่

1. เครื่องมือชิ้นที่ 1 แบบบันทึกการเลือกใช้ผ้าใบสำหรับการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสี พลาสติกชอล์ก

2. เครื่องมือชิ้นที่ 2 แบบบันทึกการเลือกใช้ฟูก้นสำหรับการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสี พลาสติกชอล์ก

3. เครื่องมือชิ้นที่ 3 แบบบันทึกเทคนิคการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติกชอล์กจากผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์

4. เครื่องมือชิ้นที่ 4 แบบประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ของนักวิชาการสาขาทัศนศิลป์ และผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์

5. เครื่องมือชิ้นที่ 5 แบบประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ของผู้วิจัย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยให้คะแนน และความคิดเห็น ประกอบด้วย

- 1.1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า สาขาวิชา ศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร
- 1.2 รองศาสตราจารย์นพดล เนตรดี วิทยาลัยเพาะช่าง กรุงเทพมหานคร
- 1.3 รองศาสตราจารย์พัลลภ วังบอน วิทยาลัยเพาะช่าง กรุงเทพมหานคร

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสังเกต (Observational Research) ในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ โดยใช้วิธีสังเกต ทดลอง แล้วบันทึกลงในตารางที่ออกแบบไว้ พร้อมอภิปรายผลในแต่ละประเด็นตามผลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) เป็นสถิติที่นำไปใช้ในการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
2. มาตรวัดลิเคิร์ต (Likert Scale) คือ มาตรวัดสำหรับแสดงค่า ความคิดเห็น มีระดับคุณภาพ 5 ระดับ ใช้ประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์ จิตรกรรมภาพทัศนศึกษากวีวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์ ทั้ง 4 ท่าน เป็นจำนวน 20 ภาพ และคะแนนประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรม ภาพทัศนศิลป์ของผู้วิจัย จำนวน 5 ภาพ

การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) การหาค่าเฉลี่ยของคะแนนประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ เทคนิคการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติกของนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์ทั้ง 4 ท่าน เป็นจำนวน 20 ภาพ และคะแนนประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ของผู้วิจัย เป็นจำนวน 5 ภาพ เพื่อจะได้ทราบว่าผลงานสร้างสรรค์แต่ละภาพ มีระดับคุณภาพอยู่ในช่วงใดตามแบบมาตราส่วนประมาณค่า Likert Scale ของ เรนซิส ลิเคิร์ต (Rensis Likert)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัสดุ และเครื่องมือสำหรับวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสี พลาสติกของ โดยวัสดุ ได้แก่ ผ้าใบ และเครื่องมือ ได้แก่ พู่กัน และศึกษาเทคนิคการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติกของรวมทั้งคุณภาพของสีจากผลงานสร้างสรรค์โดยนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์ เก็บข้อมูลการวิจัยโดยใช้วิธีสังเกต ทดลอง แล้วบันทึกผลลงในแบบบันทึกพร้อมกับอภิปรายผล สถิติที่ใช้ได้แก่ การหาค่าความเที่ยงตรงมาตรวัดลิเคิร์ต การหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาการเลือกใช้วัสดุ เครื่องมือ สำหรับการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วย สีพลาสติกของ โดยนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์ ได้แก่ ผ้าใบ และพู่กัน ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 มีรายละเอียดดังนี้

ผ้าใบสำหรับเป็นวัสดุรองรับที่นำมาศึกษาทำจากวัสดุ 3 ชนิด ได้แก่ ผ้าใบใยสังเคราะห์ ผ้าใบใยกึ่งสังเคราะห์ ผ้าใบใยธรรมชาติ ซึ่งผ้าใบทั้ง 3 ชนิด มีความหนา 3 ขนาด ได้แก่ ขนาด 280 แกรม ขนาด 360 แกรม และขนาด 400 แกรม

ผลการศึกษาพบว่า ผ้าใบใยธรรมชาติขนาด 360 แกรม มีความเหมาะสมที่สุด เนื่องจากทนความร้อนได้ดี ผ้าใบมีความหนาปานกลาง และราคาคู่ค้า เหมาะสมกับการนำมาใช้ในการเรียนการสอน รวมทั้งการวาดภาพแบบอาซีฟทั่วไป

เหตุผลการเลือกใช้ผ้าใบในภาพรวม พบว่า ผ้าใบใยธรรมชาติขนาด 400 แกรม มีความเหมาะสมในการวาดแบบอาซีฟในกรณีที่ต้องการวัสดุคุณภาพสูง และผ้าใบใยธรรมชาติขนาด 280 แกรม มีความบางเกินไป มีความเสี่ยงสูงเรื่องความร้อน ส่วนผ้าใบใยสังเคราะห์ และผ้าใบใยสังเคราะห์ทุกขนาดไม่สามารถนำมาวาดด้วยสีพลาสติคอลได้ เพราะอบความร้อนแล้ว ผ้าใบหด บิดตัว หรือผ้าใบขาด และไหม้ง่าย

ผู้กันสำหรับเป็นเครื่องมือวาดภาพที่นำมาศึกษา ได้แก่ ประกอบด้วย ผู้กัน 8 ประเภท ได้แก่ ผู้กันกลม ผู้กันแบนขนสั้น ผู้กันแบนขนยาว ผู้กันแบนปลายมน ผู้กันแบนปลายเฉียง ผู้กันพัด ผู้กันตัดเส้น และผู้กันมีขอบขนผู้กันทุกประเภททำจากวัสดุต่างกัน 3 ประเภท ได้แก่ ขนสังเคราะห์ ขนกิ่งสังเคราะห์ ขนธรรมชาติ และมีความอ่อนแข็งแตกต่างกัน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับขนอ่อน ระดับขนปานกลาง ระดับขนแข็ง

ผลการศึกษาพบว่า ผู้กันสำหรับการวาดภาพแบบเกลี่ยสีด้วยสีพลาสติคอล ประกอบด้วย ผู้กันกลม ผู้กันแบนแบบขนยาว ผู้กันแบนปลายเฉียง ผู้กันพัด ผู้กันตัดเส้น ทำจากขนธรรมชาติ ระดับขนปานกลาง มีความเหมาะสมที่สุด

เหตุผลการเลือกใช้ผู้กันในภาพรวม พบว่า ผู้กันทุกประเภทนำมาวาดภาพด้วยสีพลาสติคอลได้ แต่เลือกเฉพาะที่มีความเหมาะสมกับการวาดภาพทิวทัศน์บนผ้าใบขนาด 40x50 ซม. อีกด้วย การเลือกใช้ของผู้กันระดับปานกลาง เพราะมีความเหมาะสมกับเทคนิคเกลี่ยสี และเป็นความถนัดส่วนบุคคล ส่วนขนกิ่งสังเคราะห์ และขนสังเคราะห์มีความเหมาะสมกับ

สีน้ำมากกว่า รวมทั้งไม่ทนทานต่อสารเคมี ทำให้รูปทรงพู่กันเสียหายง่าย และพู่กันระดับขนอ่อนเหมาะกับการระบายสีน้ำ และระบายรองรับที่เป็นกระดาษ พู่กันระดับขนแข็งเหมาะกับการวาดภาพพระนาบที่หยาบแข็ง หรือบนผนัง กำแพง

ส่วนที่ 2 การศึกษาเทคนิคการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีฟลาสติคอล ของนักวิชาการสาขาทัศนศิลป์ และผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์ จำนวน 4 ท่าน จากผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ จำนวน 20 ภาพ พบว่า

เทคนิคการวาดภาพประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นเตรียมการวาดภาพ ใช้ผ้าใบใยธรรมชาติขนาด 360 แกรม ใช้พู่กันขนธรรมชาติในการวาดภาพ ได้แก่ พู่กันกลม พู่กันแบนขนยาว พู่กันแบนปลายเฉียง พู่กันพัด พู่กันตัดเส้น ใช้เทคนิคการผสมสีล่วงหน้า ผสมสีขาว เทา ดำ แม่สี ได้แก่ แดง เหลือง น้ำเงิน และผสมสีขั้นที่ 2 ในจานผสมสีแบบหลุม

ขั้นการวาดภาพ กรณีวาดภาพแบบทัศนมิติเชิงเส้น จะร่างภาพก่อน ด้วยดินสอดำ และส่วนการวาดภาพทัศนมิติเชิงบรรยากาศมีสองวิธีคือ ร่างด้วยพู่กัน ใช้สีบาง และระบายพื้นที่ไม่ร่างภาพ ใช้การกำหนดจุดลึบสายตา แบบ 1 จุด และแบบ 2 จุด มีมุมมองในระดับสายตา เส้นขอบฟ้าอยู่ระดับกึ่งกลางภาพ องค์ประกอบในภาพแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน แสดงพื้นที่ส่วนหน้า พื้นที่ส่วนกลาง และพื้นที่ส่วนหลัง ระหว่างการวาดภาพใช้เทคนิคการผสมสีสร้างน้ำหนักสีด้วยสีอ่อน สีหม่น สีคล้ำดำ และสีคล้ำจากสีตรงข้ามในจานสีแบบเรียบ

เทคนิคการวาดภาพ ทำได้ 2 วิธี

วิธีแรก เทคนิคการระบายสีครั้งเดียวเสร็จด้วยการเกลี่ยสี ใช้สีเหลวบาง เทคนิคการระบายสีให้ขอบรูปทรงผสานกัน ใช้สีเหลวปานกลาง การใช้วัสดุอ่อนนุ่มระบายสี โดยใช้นิ้วมือ ฟองน้ำเกลี่ยสี

วิธีที่สอง เทคนิคการระบายสีทับ เมื่อวาดภาพขั้นแรกเสร็จ พักภาพไว้ 1 ชั่วโมง ทำให้ภาพวาดแห้งตัวด้วยเครื่องเป่าลมร้อน จากนั้นนำมาตกแต่งรายละเอียดด้วยเทคนิคการระบายสีทั้งรอยพู่กัน เทคนิคการระบายไม้เกลี่ยสี และเทคนิคการระบายสีหนาทับซ้อน สีที่ใช้มีความหนา ช้น

ผลงานสร้างสรรค์ใช้เทคนิคการระบายสีครั้งเดียวเสร็จ จำนวน 2 ภาพ (ภาพร่มไม้ธารา, ภาพเขากะโหลก) เทคนิคการระบายทับ จำนวน 3 ภาพ (ภาพสะพานไม้, ภาพเรือจ้าง, ภาพบ้านป่า)

ลักษณะการถ่ายทอดรูปแบบ ประกอบด้วย รูปแบบเหมือนจริง รูปแบบตัดทอน รูปแบบนามธรรม

ขั้นหลังการวาดภาพ เมื่อวาดเสร็จแล้วจึงปล่อยภาพให้สีหมาด ประมาณ 1 ชั่วโมง จากนั้นทำให้ภาพวาดแห้งตัวด้วยเครื่องเป่าลมร้อน ปรับความร้อนที่ 250 องศาเซลเซียส แรงลมระดับที่ 1 ไล่ที่ส่วนของภาพ และเอียงเครื่องเฉียงประมาณ 45 องศาห่างจากภาพประมาณ 3 นิ้ว

ขั้นทำความสะอาดเครื่องมือ และอุปกรณ์ ทำความสะอาดโดยการเช็ดสี ปลายพู่กันด้วยกระดาษทิชชูให้สีเหลือน้อยที่สุด เทน้ำมันสนเล็กน้อยลงในแก้วพลาสติก นำพู่กันลงจุ่มแก้ว ไล่ให้สีหมด ล้างด้วยน้ำเปล่าผสม น้ำยาล้างจาน แล้วเช็ดพู่กันให้แห้ง และเช็ดจานสีด้วยกระดาษทิชชู

ส่วนที่ 3 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ และผลการประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ของผู้วิจัย

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาในส่วนที่ 2 มาสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพทิวทัศน์ จำนวน 5 ภาพ ได้ผลการสร้างสรรค์ในภาพรวม ดังนี้

ภาพที่ 1 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ ชั้นที่ 1: ร่มไม้ธารา
(พัทธนันท์ วรรณพงษ์ศิริ, 2564)

ภาพที่ 2 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ ชั้นที่ 2: เขากะโหลก
(พัทธนันท์ วรรณพงษ์ศิริ, 2564)

ภาพที่ 3 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทัศนศิลป์ ชั้นที่ 3: สะพานไม้
(พัทธนันท์ วรรณพงศ์ศิริ, 2564)

ภาพที่ 4 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทัศนศิลป์ ชั้นที่ 4: เรือจ้าง
(พัทธนันท์ วรรณพงศ์ศิริ, 2564)

ภาพที่ 5 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ ชั้นที่ 5: บ้านป่า
(พิทณันท์ วรรณพงษ์ศิริ, 2564)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัสดุ และเครื่องมือสำหรับวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสี พลาสติคอล โดยวัสดุ ได้แก่ ผ้าใบ เครื่องมือ ได้แก่ พู่กัน และศึกษาเทคนิคการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติคอล รวมทั้งคุณภาพของสีจากผลงานสร้างสรรค์โดยนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญสาขาทัศนศิลป์ เก็บข้อมูลการวิจัยโดยใช้วิธีสังเกต ทดลอง แล้วบันทึกผลลงในแบบบันทึก พร้อมกับอธิบายผล สถิติที่ใช้ได้แก่ การหาค่าความเที่ยงตรง มาตรวัดลิเคิร์ท การหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ผ้าใบที่เหมาะสมเป็นผ้าใบที่ทำจากเส้นใยธรรมชาติ ขนาด 360 แกรม พู่กันเป็นชนิดที่ทำจากขนธรรมชาติ ได้แก่ พู่กันกลม พู่กันแบนขนยาว พู่กันแบนปลายเฉียง พู่กันพัด พู่กันตัดเส้น ความอ่อนแข็งของขนพู่กันระดับปานกลาง

เทคนิคการวาดภาพประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ขั้นแรกคือ ขั้นเตรียมการวาดภาพ ใช้เทคนิคการผสมสีล่วงหน้า โดยผสมสีขาว สีเทา สีดำ กับแม่สีขั้นที่ 2 และแม่สีขั้นที่ 3 สร้างน้ำหนักสีให้เป็นสีอ่อน สีหม่น สีคล้ำดำ รวมทั้งสีคล้ำที่เกิดจากสีตรงข้ามนำมาผสมกันในจานสีแบบหลุมด้วยน้ำยาปรับความเหลว

ขั้นที่สอง คือ ขั้นการวาดภาพ ทำได้ 2 วิธี วิธีแรก เทคนิคการระบายสีครั้งเดียวเสร็จด้วยการเกลี่ยสี ระบายให้ของรูปทรงผสานกัน และการใช้วัสดุอ่อนนุ่มระบายสี วิธีที่สอง ใช้เทคนิคระบายทับ ทำได้หลังจากสีขั้นแรกแห้งแล้ว โดยระบายทิ้งรอยฟุ้งกัน ระบายไม่เกลี่ยสี ระบายสีหนาทับซ้อน และระบายสีร่วมกับการขูดขีด

ขั้นที่สาม คือ ขั้นหลังการวาดภาพ เมื่อวาดภาพเสร็จ เนื้อสีจะมีความฉ่ำ พักภาพไว้ประมาณ 1 ชั่วโมง เนื้อจะสีหม่นและด้าน ให้ใช้เครื่องเป่าลมร้อนเป่าให้สีแห้งด้วยอุณหภูมิ 250 องศาเซลเซียส ความแรงลมระดับที่ 1 เมื่อสีแห้งสนิทจะมีความเงางาม

ขั้นที่สี่ คือ ขั้นทำความสะอาดเครื่องมือ และอุปกรณ์ ทำความสะอาดด้วยน้ำมันสน แล้วล้างออกด้วยน้ำยาล้างจาน

ผลการประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัย ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคการวาดภาพ เทคนิคการผสมสี เทคนิคการสร้างน้ำหนักสี ภาพรวมของผลงานหลังสีแห้งสนิท และการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์พบว่า คุณภาพของผลงานอยู่ในระดับมากที่สุดในการภาพรวม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เทคนิคการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติกชอล์ก ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัสดุ และเครื่องมือสำหรับวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติกชอล์ก โดยวัสดุ ได้แก่ ผ้าใบ เครื่องมือ ได้แก่ พู่กัน และศึกษาเกี่ยวกับเทคนิค การวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติกชอล์ก พบว่า ผลการวิจัยมีความสอดคล้อง กับแนวคิดในด้านการนำศิลปะเป็นฐานในการวิจัย เพื่อหาคำตอบคำถาม ทั้งเชิงหลักการ และกระบวนการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจทางศิลปะ ในมิติใหม่ การวิจัยครั้งนี้ได้คำตอบเกี่ยวกับกระบวนการสร้างงานศิลปะ และคุณภาพของวัสดุ และเครื่องมือทางศิลปะ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียน การสอนและการประกอบอาชีพ และมีความสอดคล้องกับทฤษฎีปฏิบัตินิยม ของจอห์น ดิวอี้ ที่เชื่อว่าศิลปะเป็นประสบการณ์อย่างหนึ่งที่จะเกิดขึ้นได้ ต้องประกอบด้วย ผู้รู้กับสิ่งที่รู้ หรือ ผู้กระทำกับสิ่งที่กระทำ ประสบการณ์ เกิดจากการรวมกันและการดำเนินไปอย่างต่อเนื่องกัน ทั้งผู้รู้ กระบวนการรับรู้ และสิ่งที่รู้ หากขาดอย่างใดอย่างหนึ่งประสบการณ์ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ นับว่าเป็นสร้างองค์ความรู้ ชีวิต และประสบการณ์การรับรู้ทางประสาทสัมผัส และอารมณ์ตลอดจนการตอบสนองทางปัญญา และมีความสอดคล้องกับ ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาวิธีการเตรียมพื้นผ้าใบ สำหรับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยเทคนิคสีฝุ่น ของ รัตนฤทธิ จันทรวงศ์ ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นการทดลองวัสดุทางศิลปะ รูปแบบการวิจัย ขอบเขตการวิจัย กรอบการวิจัย เครื่องมือในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ของข้อมูลด้วยการใช้สถิติในการวิจัย ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ผู้วิจัย นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

ผู้วิจัยได้รวบรวม และแยกประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1.1 ประเด็นวัสดุ และเครื่องมือ

1) ควรเลือกซื้อผ้าใบ จากร้านอุปกรณ์เครื่องเขียนชั้นนำที่ได้มาตรฐาน เพราะมีการระบุถึงวัสดุ และความหนาที่นำมาทำผ้าใบอย่างชัดเจน

2) ถ้าสีพลาสติกซอลมีการผลิตสีชนิดพิเศษ นอกเหนือจากแม่สี ควรนำมาทำการศึกษาด้วย เช่น สี Magenta, Turquoise blue, Yellow Ochre, Greenish yellow, Raw sienna, Burnt umber เป็นต้น

3) ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพู่กันขนสังเคราะห์ชนิดพิเศษที่มีความทนทานกับสี พลาสติกซอลได้

4) ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับชนิดของพู่กันขนสัตว์ ที่มีเหมาะสมกับเทคนิคการวาดภาพด้วยสีพลาสติกซอลในเทคนิคอื่น ๆ

5) ควรเลือกซื้อพู่กัน จากร้านอุปกรณ์เครื่องเขียนชั้นนำที่ได้มาตรฐาน พู่กันเกรดดี หรือเกรดศิลปิน เพราะเครื่องมือจะมีความทนทาน และคงสภาพของรูปทรงพู่กันได้นานกว่า จะทำให้ควบคุมเทคนิคการวาดภาพง่ายขึ้น

1.2 ประเด็นเทคนิคการวาดภาพ

1) ถ้าใช้สีหนาในการระบายในชั้นแรก จะทำให้การตกแต่งรายละเอียดด้วยการระบายทับในชั้นที่สอง ทำได้ยาก ต้องพักภาพให้สีหมาดแล้วเป่าด้วยลมร้อนจนสีแห้งสนิท แล้วจึงระบายตกแต่งรายละเอียดด้วยเทคนิคการระบายอื่น ๆ ได้

2) ขณะวาดภาพ และหลังวาดภาพเสร็จ ห้ามมีส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย หรือวัตถุใด ๆ ไปสัมผัสบริเวณภาพ จะทำให้ภาพเสียหาย และเสียเวลาแก้ไขตกแต่งภาพ ต้องทำให้สีแห้งสนิทด้วยความร้อนแล้วจึงสัมผัสได้

3) ควรใช้สีบางระบาย เพราะทำให้สีแห้งตัวด้วยลมร้อน สามารถทำได้ง่ายกว่า

4) ถ้าใช้สีที่บางและเหลวมากในการระบายชั้นแรก ระวางการไหลของสี ควรวางผ้าใบในแนวนอน พักให้สีหมาดก่อน แล้วจึงทำการวาดในชั้นต่อไป

5) ถ้าระบายแบบสีหนา ต้องพักภาพไว้อย่างน้อย 1 วัน จะทำให้ภาพหมาด การแห้งตัวของสีด้วยลมร้อน สามารถทำได้ง่ายขึ้น

6) เมื่อวาดภาพเสร็จแล้ว สีจะมีความฉ่ำ ถ้าทำการเป่าลมร้อนทันที จะทำให้สังเกตการแห้งตัวของสีในบริเวณต่าง ๆ ได้ยาก แต่เมื่อผึ่งลมไว้ประมาณ 1 ชั่วโมง สีจะเริ่มแห้งตัว ผิวสีมีลักษณะกึ่งด้าน เมื่อเป่าลมร้อน สีจะแห้งสนิท สีจะมีความเงา ทำให้เป็นจุดสังเกตถึงความแห้งสนิทของสีได้

7) เมื่อเป่าสีให้แห้งด้วยลมร้อนแล้ว ปกติสีจะมีความเงา ถ้าบริเวณภาพใดมีสีด้านไม่สม่ำเสมอ ให้ใช้น้ำยาปรับเลหระบายบาง ๆ เคลือบ พักภาพด้วยอุณหภูมิปกติประมาณ 30 นาที แล้วจึงเป่าด้วยลมร้อนอีกครั้งจนสีแห้งตัว

8) ไม่ควรเป่าลมร้อนในระดับที่ลมแรงมาก และใกล้เกินไป อาจทำให้ผ้าใบเสียหาย ผิดรูปทรงได้ และทำในสถานที่เปิดโล่ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก

9) ควรเป่าลมร้อนในทุกบริเวณที่มีสี ทั้งด้านหน้า ด้านข้าง ด้านหลัง เพราะสีจะเลอะเป็นรูปภาพ หรือเลอะภาพอื่นได้ เมื่อวางทับซ้อนกัน

10) ถ้ามีความจำเป็นต้องล้างฟุ้งกันด้วยทินเนอร์ ควรใช้แบบเช็ดบนผ้านุ่ม ห้ามนำฟุ้งกันไปแช่หรือขยี้ในภาชนะ แล้วรีบล้างออกทันทีด้วยน้ำมันสน และน้ำยาล้างจาน จากนั้นเช็ดฟุ้งกัน ให้แห้ง วางฟุ้งกันแนวตั้งในภาชนะให้ชนฟุ้งกันขึ้น

1.3 ประเด็นคุณภาพผลงานสร้างสรรค์ และคุณภาพของสื่อจากจิตรกรรมภาพทิวทัศน์

1) เทคนิคการวาดภาพ ด้านวาดภาพด้วยเทคนิคเกลี่ยสีให้ระว่างการระบายเข้าไปมามากเกินไป สีจะซ้ำ แม้สีพลาสติคอลสามารถเช็ดสีออกได้เมื่อไม่พอใจ แต่ทำให้เสียเวลา ควรวางแผนการระบายให้รอบคอบจะเป็นผลดีมากกว่า

2) เทคนิคการวาดภาพ ด้านวาดภาพด้วยเทคนิคอื่น การระบายเคลือบต้องทำให้สีชั้นแรกแห้งสนิทก่อน ถ้าระบายเคลือบในทันทีจะทำให้ภาพพร่ามัวเกินไป ควบคุมได้ยาก และต้องระบายด้วยความเบาที่สุดเพื่อไม่ให้มีผลกับสีชั้นแรก

3) เทคนิคการวาดภาพ ด้านวาดภาพด้วยเทคนิคอื่น การระบายทับด้วยเทคนิคระบายทั้งรอยพู่กัน และเทคนิคระบายไม่เกลี่ยสีให้วางแผนการระบายให้ดี การระบายซ้ำ ๆ ทำให้รอยพู่กันซ้ำ ไม่สวยงาม

4) ด้านเทคนิคการผสมสี ให้พิจารณาถึงการผสมสีสำหรับการใช้สีในที่มืดและสว่าง โดยเฉพาะลักษณะการถ่ายทอดในรูปแบบเหมือนจริง

5) ด้านเทคนิคการผสมสี สีพลาสติคอลเป็นสีที่ไม่แห้งตัว ทำให้เหมาะสำหรับเทคนิคการผสมสีล่วงหน้าซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีมาก มีความสะดวกในการใช้งาน แต่ควรผสมสีในจานสีแบบหลุมแยกเป็นกลุ่มสีต่าง ๆ หากรวมกันหลายกลุ่มสีในจานสีเดียว อาจทำให้น้ำหนักสีปนกัน

6) ด้านเทคนิคการสร้างน้ำหนักสี ให้ระวังเรื่องความสะดวกของพู่กันขณะวาดภาพ เมื่อต้องการเปลี่ยนสีระบายควรทำสะอาดพู่กันให้ดี การปนกันน้ำหนักของสีในพู่กันจะทำให้สีที่ระบายไม่สดใส โดยเฉพาะในบริเวณสีอ่อน หรือได้สีที่ไม่พึงประสงค์ในบริเวณที่ระบาย

7) ด้านเทคนิคการสร้างน้ำหนักสี ให้ระวังเรื่องความสะดวกของพู่กันขณะวาดภาพ เมื่อต้องการเปลี่ยนสีระบายควรทำสะอาดพู่กันให้ดี การปนกันน้ำหนักของสีในพู่กันจะทำให้สีที่ระบายไม่สดใส โดยเฉพาะในบริเวณสีอ่อน หรือได้สีที่ไม่พึงประสงค์ในบริเวณที่ระบาย

8) ด้านภาพรวมของผลงานหลังสีแห้งสนิท เมื่อวาดภาพสำเร็จ และทำให้สีแห้งสนิทแล้ว การเก็บรักษาภาพยังไม่ควรวางทับซ้อนกัน โดยเฉพาะนำด้านที่วาดมาวางซ้อนประกบกัน เพราะยังไม่มีการศึกษาทดลองถึงเรื่องนี้ ดังนั้นจึงควรแยกกันไว้ก่อน

9) ด้านภาพรวมของผลงานหลังสีแห้งสนิท การคงสภาพของสีในการแสดงเทคนิคการวาดภาพ และการคงสภาพของน้ำหนักสี ขึ้นอยู่กับการใช้ความร้อนเพื่อให้สีแห้งตัว ถ้าร้อนมากเกินไป รอยพู่กันจะลดลง และน้ำหนักสีจะซีดลงตามไปด้วย

10) ด้านการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ ด้านการเรียนการสอน การวาดภาพแบบเกลียสีด้วยสีพลาสติคอลนำไปในการเรียนการสอนได้ ควรทำแผนการสอนอย่างละเอียดอีกครั้ง ทั้งในขั้นเตรียมวาดภาพ ขั้นการวาดภาพ ขั้นหลังการวาดภาพ และขั้นการทำความสะอาดวัสดุ อุปกรณ์

11) ด้านการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ ด้านการประกอบอาชีพ การวาดภาพแบบเกลียสีด้วยสีพลาสติคอลนำไปในการประกอบอาชีพได้ แต่ควรใช้วัสดุ และเครื่องมือการวาดภาพเกรดศิลปิน หรือระดับมืออาชีพ เพื่อการยอมรับในผลงานของผู้สะสม โดยเฉพาะเทคนิคการให้สีแห้งตัวด้วยความร้อน การใช้เครื่องเป่าลมร้อนมีความไม่แน่นอนในการให้ความร้อน ควรทำการทดลองพัฒนาเครื่องอบความร้อนโดยเฉพาะที่ตั้งอุณหภูมิและเวลาได้ และต้องสามารถถอดประกอบ ต่อเติม ขยายเครื่องอบได้ตามขนาดของผ้าใบ ซึ่งจะทำให้ภาพวาดด้วยสีพลาสติคอลมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง

2. ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

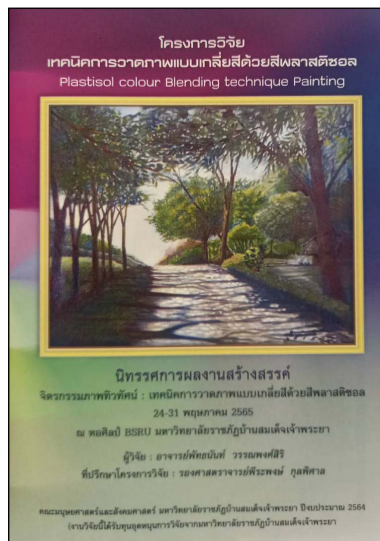
2.1 ควรมีการวิจัยผลงานสร้างสรรค์ด้วยสีพลาสติคอลในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพบุคคล หรือผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ที่แสดงอัตลักษณ์ของศิลปิน และไม่จำกัดเทคนิคการวาดภาพ

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับเทคนิคการระบายสีหนา

2.3 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบสีพลาสติกชอล์กกับสีทึบแสงประเภทอื่น เช่น สีน้ำมัน สีอะคริลิก เป็นต้น

2.4 ควรมีการวิจัยและพัฒนาเครื่องอบความร้อน ตั้งอุณหภูมิและตั้งเวลาได้ และสามารถถอดประกอบได้โดยง่าย

การเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณชน: การจัดงานนิทรรศการผลงานสร้างสรรค์ “จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ : เทคนิคการวาดภาพแบบเกลี่ยสีด้วยสีพลาสติกชอล์ก” วันที่ 24-31 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ณ หอศิลป์ BSRU มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4

ภาพที่ 6 สู่จับตานิทรรศการผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์:
เทคนิคการวาดภาพแบบเกลี่ยสีด้วยสีพลาสติกชอล์ก
(พัทธนันท์ วรณพงศ์ศิริ, 2565)

เอกสารอ้างอิง

- เทอดศักดิ์ ไชยกาล. (2551). *ศิลปะการเขียนภาพสีน้ำมัน*. กรุงเทพฯ: เศรษฐศิลป์.
- นพสร ณ นครพนม. (ม.ป.ป.). *ภาพทิวทัศน์*. กรุงเทพฯ: (ม.ป.พ.).
- พิบูลย์ มังกร. (2551). *จิตรกรรมสร้างสรรค์: กรณีศึกษาผลงานจิตรกรรมสีน้ำมันภาพทิวทัศน์ของวูล์ฟ คาห์น*. [ปริญญาณพนธ์ ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- พิพิธภัณฑศิลปะไทยร่วมสมัย. (2533). *แสงสว่างแห่งทะเล 1*. [ภาพถ่าย]. สืบค้น 3 มิถุนายน 2564 จาก <https://mocabangkok.com/th/philisuth> พันธุ์เทียน. (2547). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจิตรกรรมพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- พระพงษ์ กุลพิศาล. (2546). *มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะและศิลปศึกษา*. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- _____. (2549). *เอกสารคำสอนรายวิชาวาดเส้น*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2549). *เอกสารคำสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในศิลปะและศิลปศึกษา*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2557). *การแปลงรูปในทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ: 2G Creation.
- พัทธนันท์ วรรณพงศ์ศิริ. (2564). *รวมผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์เทคนิคการวาดภาพแบบเกลียส์ด้วยสีพลาสติคอลของอาจารย์พัทธนันท์ วรรณพงศ์ศิริ*. [ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาครีเอทีฟกราฟิก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

- ไพศาล มีสุนทร. (2548). *การระบายสีน้ำมัน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มัย ตะตียะ. (2547). *ภาพทิวทัศน์*. กรุงเทพฯ: วาดศิลป์.
- เมธี ปิณฑนานนท์. (2523). *ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- รัตนฤทธิ์ จันทรงสี. (2551). *การพัฒนาวิธีการเตรียมพื้นผ้าใบสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยเทคนิคสีฝุ่น*. (รายงานโครงการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ราชนิรันดร์ ดวงชัย. (2557). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาวาดเส้น 1*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาครีเอทีฟกราฟิก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2541). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ: ศรุสภา.
- _____. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- ศุภพงษ์ ยืนยง. (2547). *หลักการเขียนภาพ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2558). *จิตรกรรมภาพทิวทัศน์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สงวน รอดบุญ. (2516). *อภิวานศิลป์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- อนันต์ ประภาโส. (2553). *วาดเส้นทิวทัศน์*. กรุงเทพฯ: สิปประภา.
- อารี สุทธิพันธ์. (2545, มกราคม - มิถุนายน). การระบายสีตามการแสดงออกของรูปและพื้น The expression of figure and ground though oil painting. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 10(1), 56-85.
- Coulin, C. (1983). *Step-By-Step Perspective Drawing for Architects, Drafters, And Designers*. New York: Van Nostrand Reinhold.

Faine, B. (1989). *The Complete Guide to Screen Printing*.
London: Quarto Group.

Fine Arts Museums of San Francisco. (2011). *Village Scene with a Canal*. [image]. Retrieved June 3, 2021, from <https://www.famsf.org/>

Leavy, P. (2017). *Handbook of Arts-Based Research*. New York: Guilford

Holter, M. (n.d.). *3 Ways to Show Perspective in a Landscape Painting*. [image]. Retrieved June 3, 2021, from <https://www.outdoorpainter.com/>

Wikipedia. (2021). *The Hay Wain*. [image]. Retrieved June 3, 2021.
from https://en.wikipedia.org/wiki/The_Hay_Wain

_____. (2022). *The Starry Night*. [image]. Retrieved June 3, 2021.
from https://en.wikipedia.org/wiki/The_Starry_Night

Wilson, J. (1988). *Charmed Places*. New York: Times Mirror.

นางยูละค่อม: บทบาทนางค่อมในละครใน เรื่องอิเหนา Hunchback Yubon: hunchback lady character in I-Nao Classical Drama

(Received: May 11, 2022 Revised: June 2, 2022 Accepted: June 24, 2022)

เมศิณี มัชฌิเยียร¹, สุขสันติ แวงวรรณ², จุลชาติ อรัณยานาค³
Mesinee Makatsathain, Suksanti Wangwan, Chulachart Aranyanak

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้นำเสนอประวัติ วิเคราะห์องค์ประกอบการแสดง และกลวิธีการแสดงบทบาทนางยูละค่อมในละครใน เรื่องอิเหนา โดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และบทละครเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ผลการศึกษา พบว่า นางค่อมที่ปรากฏในละครใน เรื่องอิเหนาคือนางยูละค่อมเป็นนางกำนัลที่คอยรับใช้นางบุษบามีลักษณะหลังค่อมที่แตกต่างจากนางกำนัลคนอื่น มีพฤติกรรมที่ส่งผลต่อตนเองคือขาดความรอบคอบและขาดปัญญาในการแก้ปัญหา มีพฤติกรรมด้านดีที่รักษาสัจจะที่รับปากไว้กับอิเหนา องค์ประกอบสำคัญคือผู้แสดง เครื่องแต่งกาย บทละครดนตรีที่ใช้บรรเลง อุปกรณ์ ฉากประกอบการแสดง และกลวิธีการแสดงบทบาทนางยูละค่อมที่มีการทรงตัวที่ผิดธรรมชาติ โดยการทำคอยื่นออกไปข้างหน้าและห่อไหล่ ใช้กระบวนการทำรามาตรฐานแบบนาฏศิลป์ไทย

¹นิสิตปริญญาโท สาขานาฏศิลป์ไทย บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Email: mesinee.28@gmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

กระบวนการทำรำเลียนแบบธรรมชาติ และการรำตีบทตามบทร้องประกอบการแสดงอารมณ์กลัว ร้องให้ ดีใจ กลวิธีดังกล่าวนี้ ผู้แสดงต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้จึงจะสามารถแสดงได้อย่างสมบทบาทและน่าชม

คำสำคัญ: บทบาทนางค่อม นางยุบลค่อม ละครในเรื่องอิเหนา
การรำแบบนาฏศิลป์ไทย

Abstract

The purposes of this article were to present the history and to analyse the choreography of the Yubon hunchback lady character in Thai classical dramatic arts in the I-Nao epic. The research methods included studying related documents, interviewing some experts as well as the play “I-Nao” of King Rama II.

The result of this research revealed that hunchback Yubon, who served Budsabaa, was uniquely different compared to other servants. Yubon lacked responsibility and problem solving skills; on the other hand, she was a woman of her word to I-Nao. There are crucial elements including performers, costumes, plays, instruments, stage sets. For the techniques of performing as hunchback Yubon, the performers should have good dance skills, good wits, fluent speaking, and well-grounded knowledge in Thai classical dance-drama. This is because the story of hunchback Yubon requires unusual performing techniques to imitate the hunchback manner, to interpret the dance style to perform the character properly and to make the performance outstanding.

Keywords: Hunchback Lady Character, Yubon Hunchback, I-Nao Classical Drama, Thai Performance Style.

บทนำ

จากสภาวะความพิการในลักษณะหลังค่อม หมายถึง เตี้ยผิดธรรมชาติ และหลังงอ เช่น คนค่อม เรียกหลังที่งอมากกว่าหลังค่อม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 247) โดยคนหลังค่อม คือ คนพิการทางกาย หรือการเคลื่อนไหว เป็นบุคคลที่มีความผิดปกติ หรือมีความบกพร่องทางด้านร่างกายที่เห็นได้ อย่างชัดเจนแต่ยังประกอบกิจวัตรหลักในชีวิตประจำวันได้ (เปล่ง วงษ์สมบัติ, 2550, น. 20) ในทางการแพทย์เรียกความพิการนี้ว่า Functional Disability คือผู้ที่มีอวัยวะบางส่วนไม่ทำหน้าที่ (ผจงลักษณ์ โสตศิริ, 2542, น. 33)

กวีจึงได้นำลักษณะความพิการดังกล่าวมาสร้างสรรค์เป็นตัวละครหนึ่งใน บทนาฏกรรมไทย เพื่อสร้างความน่าสนใจให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น การนำความพิการ มาสร้างสรรค์เป็นตัวละครในนาฏกรรมไทยนั้น กวีจะให้ความสำคัญในการกำหนด ลักษณะภายนอกที่ไม่งาม ไม่ดี และ ไม่น่าดู ซึ่งกวีได้สอดแทรกตัวละคร ที่มีความอัปลักษณ์ไว้ในบทวรรณคดีไทย ดังนั้นตัวละครอัปลักษณ์ จึงมีทั้งที่ อัปลักษณ์ตั้งแต่กำเนิดและอัปลักษณ์ในภายหลัง (อาภากร หนักไหล่, 2559, น. 18) เช่น นางแก้วหน้าม้า นางประเดะ นางสามนักขา และนางยุบลค่อม เป็นต้น นางค่อมถือเป็นตัวละครหนึ่งที่กวีได้สร้างสรรค์ขึ้นให้มีความอัปลักษณ์ ทั้งสรีระร่างกายที่สามารถเห็นได้จากภายนอกหรืออุปนิสัยใจคอ จากการศึกษา นางยุบลค่อมเป็นตัวละครหนึ่งที่อยู่ในการแสดงละครใน เรื่อง อิเหนา บทพระราชนิพนธ์ในสมัยรัชกาลที่ 2 (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย) ตอน นางบุษบาชมศาลเล่นธรร นางยุบลค่อม เทียวหาดอกลำเจียก อิเหนา ตัดดอกลำเจียกให้นางยุบลถวายนางบุษบา และบทละครในเรื่อง อิเหนา ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ตอน บุษบาชมศาล - อิเหนาตัดดอกไม้ ฉายกริช เป็นละครอีกเรื่องที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการแสดงในรูปแบบ ของละครใน เป็นเรื่องราวของนางยุบลค่อม ที่ขาดความรอบคอบ และ ขาดปัญญาในการไตร่ตรองหาวิธีแก้ปัญหในการหาทางกลับไปหา นางบุษบา

จึงต้องขอความช่วยเหลือจากอิเหนา ซึ่งพฤติกรรมที่ตัวละครนั้น ๆ แสดงออกมาแล้วมีผลต่อการดำเนินเรื่อง ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นในเรื่อง และสามารถสื่อแนวคิดของเรื่องให้ผู้อ่านเห็นได้อย่างชัดเจน โดยผู้อ่านสามารถเข้าใจบทบาทได้จากการพูด หรือการกระทำของตัวละครที่แสดงออกมา (ชนิกานต์ กุ้เกียรติ, 2540, น. 64) อย่างนางยุบลค่อมที่รับบทบาทเป็น บทนางกานัลที่ไม่ใช่ตัวละครเอกของเรื่องแต่มีหน้าที่เชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ ในเรื่องให้ดำเนินต่อไป อีกทั้งยังเป็นตัวละครที่มีรูปร่างอัปลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะกว่านางกานัลตัวอื่น ๆ ในเรื่อง ทั้งในด้านของบทบาท กลวิธี และ กระบวนท่ารำ

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาค้นคว้า ประวัติ วิเคราะห์ห้องค์ประกอบการแสดง และกลวิธีการแสดงบทบาท นางยุบลค่อมในละครใน เรื่องอิเหนา เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ทำการ ศึกษาบทบาท ในการแสดงที่หลากหลายนอกเหนือจากตัวละครเอกของเรื่อง เป็นองค์ความรู้ ในด้านนาฏกรรมไทย การสืบทอด อนุรักษ์ และเผยแพร่การแสดงบทบาท นางยุบลค่อมนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาประวัติ วิเคราะห์ห้องค์ประกอบการแสดง และกลวิธีการแสดง บทบาทนางยุบลค่อมในละครใน เรื่องอิเหนา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการตามวิธี ดำเนินการวิจัยด้วยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา บทละคร และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ใช้ระยะเวลาดำเนินการวิจัยตั้งแต่ช่วงเดือนเมษายน - เดือน พฤษภาคม 2565 รายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลการวิจัย

1) วิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทละคร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแหล่งสารสนเทศ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติ องค์ประกอบ และกลวิธีการแสดงบทบาทนางยูละครใน เรื่องอิเหนา

2) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีประสบการณ์การการแสดงละครใน เรื่อง อิเหนา บทบาทของนางยูละคร จำนวน 5 ท่าน ได้แก่

2.1 นางรัชนี พวงประยงค์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-ละคร) พุทธศักราช 2554

2.2 นางวรรณ พลประสิทธิ์ ข้าราชการบำนาญ สำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร

2.3 นางสุพรทิพย์ ศุภกุล นาฏศิลป์อาวุโส สำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร

2.4 นางอัญชลิกา หอนสิงหา นาฏศิลป์อาวุโส สำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร

2.5 นางพิกุล วกะแย้ม ข้าราชการบำนาญ วิทยาลัยนาฏศิลป์

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร จากการค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง มาแยกแยะข้อมูลตามหัวข้อที่กำหนด เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้

2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในประเด็นเดียวกัน มาวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัย ยังได้เก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ เพื่อนำมาใช้สนับสนุนข้อมูลการวิจัยในแต่ละประเด็น

3) เรียบเรียงข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ นำมาเผยแพร่ในรูปแบบบทความ

ผลการวิจัย

บทพระราชนิพนธ์ เรื่อง อิเหนา ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) จัดอยู่ในประเภทของละครในซึ่งเป็นละครของพระมหากษัตริย์ จุดมุ่งหมายของละครในมุ่งแสดงความงดงามและศิลปะชั้นสูงอันประณีตบรรจงทั้งในด้านการรำ เพลงร้อง เพลงปี่พาทย์ และถ้อยคำในบทละคร เพื่อให้สมกับเป็นละครในราชสำนัก มิได้มุ่งความตลกขบขันหรือสนุกสนานอย่างละครชาวบ้าน (ธานีรัตน์ จิตุหะศรี, 2552, น. 257) ขนบธรรมเนียมของการแสดงละครในสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการรำรำที่ต้องมีความประณีตของกระบวนท่ารำ มีความอ่อนช้อยและงดงาม เพราะละครใน “มุ่งที่การรำรำทั้งงดงาม ประกอบการขับร้องและบรรเลง ที่ไพเราะ” (ประเมษฐ์ บุญยะชัย, 2545, น. 291)

จากบทพระราชนิพนธ์มาสู่บทละครของกรมศิลปากร ที่กล่าวถึงของนางยุบลค่อมไว้ 2 ตอน คือ ตอนบุษบาชมศาล - อิเหนาตัดดอกไม้ฉายกริช ซึ่งกรมศิลปากรได้นำมาแสดงและปรับวิธีการดำเนินเรื่องให้มีความกระชับมากยิ่งขึ้น โดยเอาบทละครเดิมจากกลอนบทละครแปลงเป็นการเจรจาคำกลอน และในขณะเดียวกันยังมีการแทรกบทเจรจาแบบธรรมดาเข้าไป และตัดทอนบทบางส่วนออกเพื่อให้เห็นการแสดงแต่ละฉากที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งการปรับบทไม่ได้เป็นเพราะบทเดิมแสดงไม่ได้หรือไม่ดีเสมอไป อาจเป็นที่ปัจจัยอื่นเนื่องจากการแสดงแต่ละครั้งมีปัจจัยไม่เหมือนกัน เป็นต้นว่าสถานที่ ระยะเวลา ผู้แสดง จุดประสงค์ ฯลฯ (เสาวณิต วิงวอน, 2555, น. 17)

นางยุบลค่อม เป็นตัวละครหนึ่งในนาฏกรรมไทยเรื่องอิเหนา ที่กวีสร้างสรรค์บทบาทให้ นางยุบลค่อมมีหน้าที่เป็นนางกำนัลติดตามนางบุษบา มีรูปร่างลักษณะพิการหลังค่อมจึงได้ชื่อว่า “นางยุบลค่อม” บทบาทสำคัญคือเป็นตัวละครประกอบที่เป็นตัวเชื่อมโยงเรื่องราวให้อิเหนากับ นางบุษบา ได้พบกัน โดยสาเหตุเกิดจากนางยุบลค่อมเที่ยวหาดอกลำเจียกเพื่อนำมาถวาย

นางบุษบา แต่ด้วยความที่นางยุบลค่อนข้างมีความรอบคอบจนทำให้พลัดหลงกับนางกำนัลคนอื่น ๆ จนได้พบกับอิเหนา เมื่ออิเหนารู้ว่านางยุบลคือเป็นนางกำนัลของนางบุษบา จึงออกอุบายให้นางยุบลล่อมนำ ดอกลำเจียกที่ตนเองจะไปตัดพร้อมกับเขียนข้อความไว้ในดอกลำเจียกเพื่อให้นางยุบลล่อมนำไปถวายต่อนางบุษบา จากเรื่องราวที่เกิดขึ้นผู้วิจัยจึงขอเสนอประวัติองค์ประกอบและกลวิธีการแสดงบทบาทนางยุบลต่อต่อไปนี้

1. ประวัตินางยุบล

นางยุบลคือ เป็นตัวละครหนึ่งที่อยู่ในการแสดงละครในเรื่อง อิเหนา ตอน บุษบาชมศาล - อิเหนาตัดดอกไม้ถวายกริช ซึ่งในบทละครนั้นได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของนางยุบลที่ปรากฏชัดเจนคือเป็นบทบาทของนางกำนัล มีหน้าที่คอยรับใช้นางบุษบา บุคลิกลักษณะของนางยุบลคือเป็นผู้ที่มีลักษณะหลังค่อมที่แตกต่างจากนางกำนัลคนอื่น ๆ ในเรื่องจึงทำให้ตัวนางยุบลเป็นตัวละครที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ในการแสดงบทบาทนางยุบลจึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ข้อ ดังนี้

(1) บทบาทของนางกำนัล หรือ “ตัวพนักงาน ที่แท้ล้วนเป็นสตรีทั้งนั้น เจ้าพนักงานเหล่านี้จำพวกเดียวมีสิทธิที่จะล่วงล้ำเข้าไปได้เป็นผู้แต่งที่พระบรรทมและแต่งเครื่องพระกระยาหาร ทรงเครื่องพระองค์ท่านและคอยบำเรอพระยุคลบาทเวลาเสวย” (ลาอุบพร, 2557, น. 302) จากข้อความดังกล่าวนางกำนัลหรือตัวพนักงานส่วนใหญ่จะต้องเป็นผู้หญิงที่จะสามารถอยู่ใน เขตพระราชฐานชั้นในได้ นางยุบลจึงเปรียบเสมือนตัวพนักงานหรือตามบทละครคือนางกำนัลที่มีหน้าที่คอยติดตามเจ้านายของตนเอง

(2) บทบาทการเชื่อมโยงตัวละครของเรื่อง เมื่อนางยุบลออกไปหาดอกไม้กับเพื่อนนางกำนัลและเกิดหลงทางเข้าไปในป่าจนไปพบกับอิเหนา เมื่ออิเหนารู้ว่านางยุบลคือนางกำนัลของนางบุษบา อิเหนา

จึงถือโอกาสนี้ใช้นางยุบลค่อมเป็นตัวสื่อกลางในการให้ได้พบกับนางบุษบา จึงถือได้ว่านางยุบลค่อมเป็นตัวละครสำคัญที่คอยเชื่อมโยงเรื่องราวกับตัวละครทั้งหมด 3 ตัว คือ นางกำนัล นางบุษบา และอิเหนา

จากบทบาทของนางยุบลค่อม หญิงพิการหลังค่อมที่เป็นตัวเชื่อมโยงเรื่องให้อิเหนากับนางบุษบาได้พบกัน ดังที่ได้อธิบายไว้เบื้องต้นนั้น ยังพบลักษณะนิสัยภายในตัวของนางยุบลค่อม ที่แสดงออกมาทางการกระทำ ได้แก่ ความประมาทเลินเล่อ การขาดปัญญาที่ส่งผลร้ายกับตนเอง และพฤติกรรมในด้านดีคือการรักษาสัจจะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขาดความรอบคอบและขาดปัญญา จากการที่นางยุบลค่อมรับอาสาออกมาเก็บดอกไม้ในป่ากับเหล่านางกำนัล เพื่อนำไปถวายนางบุษบาแต่ด้วยนางยุบลค่อมขาดความรอบคอบจึงทำให้พลัดหลงกับเพื่อน ๆ นางกำนัลด้วยกัน ก็เฝ้าแต่โศกเศร้าเสียใจขาดปัญญาในการไตร่ตรองหาวิธีแก้ปัญหา หรือหาหนทางกลับไปหานางบุษบาตั้งบทกลอนที่ว่า

๑ นางยุบลบานจิตคิดเพลิน หลงไปตามเนินเขาใหญ่
ครั้นเหลียวหลังมาไม่เห็นใคร ก็ตระหนกตกใจเป็นสุดคิด
จะกลับมาก็ไม่รู้แห่งทาง ความกลัวปมปังจะดับจิต
ทีนี้เห็นจะตายวายชีวิตร สู้คิดก็รำโศกา

ฯ ๔ คำ ฯ โอด เสร็จจากบทที่ ๓๗

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2528, น. 160)

การรักษาสัจจะ นางยุบลค่อมได้ให้คำมั่นสัญญากับอิเหนาไว้ว่า ถ้าหากอิเหนาช่วยชีวิตตนโดยการพาไปส่งยังศาลเทพารักษ์ที่นางบุษบาอยู่จะยอมทำตามคำสั่งของอิเหนา ทุกอย่าง ดังบทกลอนที่ว่า

๑ บัดนั้น นางยุบลค่อมทาสี
ความกลัวเป็นพันพันทวี อัญชลีสทองพระวาทา
แม้พระเมตตาพาส่ง ให้ลงจากเนินภูผา
จะบรรหารประการใดมา ไม่แข็งขัดตัวจนาภวนาย

ฯ ๔ คำ ฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2528, น. 162)

เมื่ออิเหนาใช้ให้นางยุบลค่อมนำดอกกำเจียกที่ตนตัดมา ไปส่งให้ถึงมือนางบุษบา นางยุบลค่อมก็ยอมทำตามคำสั่งญาติที่ให้ไว้ ต่ออิเหนา ถ้าหากนางยุบลค่อมเป็นผู้ที่ไม่รักษาสัจจะวาจาก็อาจจะบิดพลิ้ว ไม่ทำตามคำสั่งญาติที่ให้ไว้ก็ได้ ดังบทกลอนที่ว่า

๑ บัดนั้น นางยุบลบังคมก้มเกล้า
ถวายดอกลำเจียกแก่นางเยาว์ แล้วหลีกเหล้ากำนันลหนีมา
 ๖ ๒ คำ ๖

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2528, น. 163)

2. วิเคราะห์องค์ประกอบการแสดง

จากประวัติของนางยุบลคอมพิวเตอร์ นำนาวีเคราะห์องค์ประกอบการแสดง และกลวิธีการแสดงบทบาทนางยุบลคอมพิวเตอร์ในเรื่องอิเหนา ตอน บุษบาชมศาล – อิเหนาตัดดอกไม้ถวายกริช มีด้วยกันทั้งหมด 7 ข้อดังนี้

1. **ผู้แสดง** ในการเลือกผู้แสดงบทนางยูลค่อมควรมีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทยจะเป็นละครพระหรือละครนางก็ได้ วรวรรณ พลัประสิทธิ์ (2563, สัมภาษณ์) กล่าวว่า “บุคลิกรูปร่างของนางยูลค่อม ไม่เลือกคนสูงโปร่ง ไม่เน้นคนอ้วนและคนผอม เน้นความคล่องแคล่ว แสดงออกทางอารมณ์ได้ดี และมีไหวพริบ ไม่จำกัดอายุและวัยเพราะในบทพระราชนิพนธ์ไม่ได้ระบุไว้” เพียงแต่ผู้แสดงจะต้องมีไหวพริบในการแสดง ต้องรู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในการแสดงได้ การพดจาท้องชัดเจน และการใช้น้ำเสียงในการสื่ออารมณ์ต่าง ๆ

2. เครื่องแต่งกาย ลักษณะการแต่งกายของนางยุบลค่อม แต่งกายยืนเครื่องนาง รัชนา พวงประยงค์ (2563, สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ข้อคิดที่ควรให้ยึดปฏิบัติคือเรื่องเครื่องแต่งกายความเหมาะสมของเครื่องแต่งกาย สีของเครื่องแต่งกายสีใดก็ได้แต่ต้องไม่ตรงกับสีของตัวเอง ข้อสังเกตคือชายพกทับสำหรับนางกำนัล นางเอกชายพกไม่ทับมันหมายถึงศักดิ์นาของตัวละคร” โดยการแต่งกายของนางยุบลค่อมนั้นมีการเสริมการแต่งกายของผู้แสดงให้มีลักษณะหลังค่อม ดังนั้นการแต่งกายจึงมีการเสริมหมอนหนุนหลังเพื่อเป็นตัวช่วยให้ผู้แสดงสามารถสร้างบุคลิกภาพภายนอกให้เป็นคนหลังค่อมได้ ซึ่งลักษณะของหมอนหนุนหลังจะเป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีความกว้างประมาณ 14 นิ้วและความยาวประมาณ 10 นิ้ว และการเลือกใช้ผ้าที่หุ้มตัวหมอนควรเป็นสีเหลืองเพื่อให้ได้สีที่ใกล้เคียงกับตัวเสื้อในนาง เพื่อให้เกิดความกลมกลืนระหว่างตัวหมอนกับตัวเสื้อในนาง ดังตัวอย่างภาพการแต่งกายต่อไปนี้

(ด้านหน้า)

(การใส่หมอนหนุนหลัง)

ภาพที่ 1 การแต่งกายของนางยุบลค่อม

(เมคินี มัชฌิเยียร, 2563)

3. บทละคร จากบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เรื่อง อิเหนา ตอน นางยุบลค่อมเที่ยวหา ดอกลำเจียก - อิเหนาตัดดอกลำเจียกให้นางยุบลถวายนางบุษบา มาสู่ บทละครในของกรมศิลปากร ซึ่งได้มีการปรับปรุงบทละครขึ้นมาใหม่ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

3.1 การอธิบายฉากต่าง ๆ ไว้เพื่อให้ผู้กำกับและนักแสดง เกิดความเข้าใจตรงกัน

3.2 การตัดรายละเอียดหรือสาระในบางส่วนที่ไม่สำคัญ ออกหรืออาจจะตัดทอนบทประพันธ์ให้สั้นลง

3.3 การสร้างบทละครให้ดำเนินเรื่องที่รวดเร็วและกระชับ ให้มากขึ้น โดยการเปลี่ยนจากการขับร้องบางช่วงเป็นบทพูด โดยให้ผู้แสดง เป็นผู้พูดเจรจาเอง

3.4 การแก้ไขบทละครบางวรรค โดยเปลี่ยนคำบางคำใน บทละคร และเชื่อมต่อ คำกลอนให้เข้าใจง่ายขึ้น

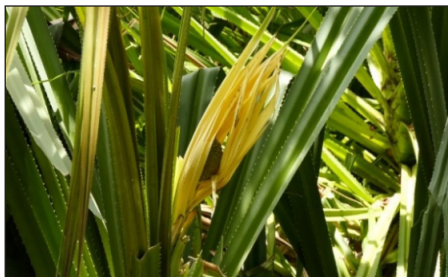
4. ดนตรีประกอบการแสดง ใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้า เครื่องคู่ หรือเครื่องใหญ่ นิยมใช้การตีบรรเลงด้วยไม้ฉาบเพื่อให้มีเสียงที่นุ่มนวล เหมาะสมกับรูปแบบของการแสดงละครในที่มุ่งเน้นกระบวนท่ารำที่ประดิษฐ์อ่อนช้อย งดงาม เพื่อให้สอดคล้องกับการขับร้องและเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง

5. อุปกรณ์ประกอบการแสดง ในที่นี้ขอกล่าวถึงอุปกรณ์ เฉพาะที่ใช้กับตัวนางยุบลค่อม เพื่อใช้ เป็นตัวสื่อสารให้เนื้อเรื่องดำเนิน ต่อไปอีกด้วย 2 อย่างคือ ดอกลำเจียกหรือดอกประพนธ์ และผลไม้

5.1 ดอกลำเจียกหรือดอกประพนธ์ เป็นพรรณไม้พุ่ม ลักษณะของลำต้นจะแตกเป็น กอใหญ่ ตัวใบจะใหญ่ยาวและหนา (วิทย์ เทียงบุรณธรรม, 2531, น. 691) ซึ่งความสำคัญของดอกประพนธ์ในตอน นี้คืออิเหนาได้เขียนข้อความไว้ด้านในใบไม้ เพื่อให้นางยุบลค่อมนำไปถวาย นางบุษบาและอ่านข้อความที่อิเหนาได้เขียนลงไป ดังบทกลอนที่ว่า

๑ ได้บุหงาปะหนันทันใด ภูวโนลิขิตด้วยนขา
เป็นอักษรทุกกลีบมาลา แล้วกลับคืนมายังคีรี ฯ
ฯ 2 คำ ฯ เสมอ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2528, น. 162)

ภาพที่ 2 เปิดตำนาน “ดอกประพนธ์”
(POBPAD, 2563, ออนไลน์)

ภาพที่ 3 ดอกประพนธ์ ใช้ในการแสดง
(เมศิณี มัชฌิ์เรียร์, 2563)

2.5.2 ผลไม้ จะใช้ประกอบในฉากอาจจะห้อยตามต้นไม้
ที่เป็นฉากประกอบ ผลไม้ที่ใช้ส่วนใหญ่ จะเป็นมะม่วง ฝรั่ง และชมพู
เนื่องจากมะม่วงและฝรั่งมีลักษณะแข็งเมื่อหล่นลงบนเวทีจะเกิดเสียงดัง

เพื่อให้ผู้แสดงเกิดอาการตกใจกลัวเสียงต่าง ๆ เมื่ออยู่ในป่าเพียงลำพัง ส่วนชมพูนั้มีลักษณะไม่แข็งแรงมาก ผู้แสดงสามารถก่อกินได้จริง วรวรรณ พลัประสิทธิ์ (2563, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ในการกินผลไม้จริงเป็นการเพิ่ม ธรรมชาติในการแสดงเพื่อให้ผู้ชมเชื่อว่า เมื่อเดินหลงเข้าไปในป่าและเจอผลไม้ ก็จะหยิบขึ้นมากินเพื่อแก้ความหิวและความเหนื่อยล้า หรืออาจเป็นผลไม้ ตามฤดูกาลที่เหมาะสมต่อการแสดง

6. ฉากประกอบการแสดง ละครในเรื่อง อิเหนา ตอนบุษบา ชมศาล – อิเหนาตัดดอกไม้ถวายกริช ควรจัดฉากให้เป็นฉากป่าเลียนแบบ ธรรมชาติโดยมีลักษณะของการจำลองสถานที่ให้พื้นหลังมีสีเขียว มีต้นไม้ ทั้งที่เป็นแบบวาด และต้นไม้จริงที่มีขนาดเล็กใหญ่แตกต่างกัน และอาจมี โขดหินวางหรือก้อนหินวางปะปน

ภาพที่ 4 ฉากประกอบการแสดง

(เมศิณี มัชฌิ์ฐียร, 2563)

7. กระบวนท่ารำของนางยูลค่อม ในการแสดงพบว่าบทบาท ของนางยูลค่อม มีกระบวนท่ารำตามแบบแผนทางด้านนาฏศิลป์ไทยจาก เพลงแม่บทใหญ่ เช่น ท่าสอสร้อยมาลา ท่าบังสุริยา และท่าชมวาริน เป็นต้น อีกทั้งยังมีกระบวนท่ารำที่เลียนแบบธรรมชาติของมนุษย์ แต่เมื่อนำมาทำการแสดง จึงใส่ลีลาท่าทางให้มีความงดงามมากยิ่งขึ้น เช่น ท่าเด็ดดอกไม้ ท่าร้องไห้ และกระบวนท่ารำการตีบทตามคำร้องและเจรจาซึ่งจะปรากฏรูปแบบ

การตีบทตามคำร้องและ คำเจรจาทั้งในรูปแบบของการรำเป็นหมู่ระหว่างนางยูละล่อมกับนางกำนัล การรำคู่ระหว่างอิเหนากับนางยูละล่อม และการรำเดี่ยวของ นางยูละล่อม โดยจะใช้ทั้งลีลาท่าทางในรูปแบบของนาฏศิลป์ไทย ในการสื่อความหมายระหว่างผู้แสดงและผู้ชม เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน โดยจะต้องยึดถือรูปแบบของการแสดงละครในที่ต้องมีความประณีต อ่อนช้อย และความสวยงามของท่ารำ

3. กลวิธีการแสดงบทบาทนางยูละล่อม

จากการศึกษากลวิธีการแสดงบทบาทนางยูละล่อม ในละครในเรื่องอิเหนา ตอน ตัดดอกไม้ นายกริช ยังพบกลวิธีการแสดงบทบาทของนางยูละล่อมซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลวิธีคือ กลวิธีการแสดงออกทางอารมณ์ กลวิธีการรับบทบาทเป็นนางยูละล่อม และกลวิธีในการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การถ่ายทอดอารมณ์การแสดงด้วยการใช้สีหน้าและอารมณ์ของนางยูละล่อม จะต้องแสดงออกมาพร้อมกับการทำท่าทางประกอบการรำและการเจรจาตามบทบาทและลักษณะของอารมณ์ตัวละครในขณะนั้นเพื่อให้การแสดงสมบทบาท ซึ่งมีกลวิธีการถ่ายทอดทางอารมณ์ประกอบการแสดง 4 ลักษณะ คือ

3.1.1 กลวิธีการถ่ายทอดทางด้านอารมณ์ประกอบการร้องไห้ เสียใจ

การถ่ายทอดทางด้านอารมณ์ประกอบการร้องไห้ เสียใจของนางยูละล่อม ในเชิงทฤษฎีนาฏยศาสตร์ ของภรตมุนีจะสอดคล้องกับ “เราทระรส” คือรสของความเศร้า, ความโกรธ จะปรากฏ อยู่ในตอนที่นางยูละล่อมหลงเข้าไปในป่าและไม่มีเพื่อน ๆ ตามนางมาจึงทำให้นางยูละล่อมเสียใจที่ถูกทิ้งในป่าไว้เพียงลำพัง นางยูละล่อมโกรธและตำหนิเหล่านางกำนัลที่ทอดทิ้งนางไป จึงกล่าววาจาหยาบคาย พุดดู และจ้องมองด้วยความโกรธ ผู้แสดงต้องแสดงออกถึงความเสียใจ ความโกรธ ที่สามารถแสดงออกได้

ทั้งท่าทางการใช้น้ำเสียงที่สั้นเครือโดยใช้น้ำเสียงโทนต่ำ ร้องให้สะอึกสะอื้น ส่วนท่าทางในการแสดงจะใช้ทั้งแบบนาฏศิลป์ไทยและท่าทางแบบธรรมชาติ โดยอาจใช้การขมวดคิ้ว การสะดุ้งตัว การเช็ดหน้าตา

ภาพที่ 5 ท่าร้องไห้ เสียใจ (แบบธรรมชาติ)

(เมศิณี มัชชเสีयर, 2563)

3.1.2 กลวิธีการถ่ายทอดทางด้านอารมณ์ ประกอบอาการกลัว

การถ่ายทอดทางด้านอารมณ์ประกอบอาการกลัวของนางยุบลค่อม ในเชิงทฤษฎีนาฏยศาสตร์ ของภรตมุณี จะสอดคล้องกับ “ภยานกระส” คือรสของความกลัว จะปรากฏอยู่ในตอนที่หลงป่าอยู่คนเดียวเมื่อนางได้ยินเสียงต่าง ๆ ก็คิดว่าเป็นสัตว์ร้ายในป่า อาจใช้การนั่งลงพนมมือไหว้ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในป่าช่วยอย่าให้เจอสัตว์ในป่า และในตอนนี้อิเหนาบอกว่าสัตว์ป่าในนี้ทั้ง ดุร้ายและน่ากลัว ผู้แสดงต้องแสดงออกถึงความรู้สึกกลัวที่อาจจะไม่ได้ออกจากป่า หรืออาจจะต้องตายอยู่ในป่านี้ ซึ่งสามารถแสดงออกได้ทั้งท่าทางแบบนาฏศิลป์ไทยและท่าทางแบบธรรมชาติ โดยอาจใช้การขมวดคิ้ว การเกร็งตัวให้สั่น การหลับตา การหันมองซ้ายมองขวาแบบหวาดระแวง

ภาพที่ 6 ท่ากลั้วแบบพนมมือไหว้ หลังตา ขมวดคิ้ว

(เมศิณี มัชฌิ์ฐีเยร, 2563)

3.1.3 กลวิธีการถ่ายทอดทางด้านอารมณ์

ประกอบอาการดีใจ

กลวิธีการถ่ายทอดทางด้านอารมณ์ ประกอบอาการดีใจของนางยุบลค่อม ในเชิงทฤษฎีนาฏยศาสตร์ ของภรตมุนี จะสอดคล้องกับ “อัทฤตะรส” คือรสของความอัศจรรย์ใจ จะปรากฏอยู่ในตอนที่อิเหนาจะอาสาพาออกมาจากป่า นางยุบลค่อมจะต้องแสดงอารมณ์ดีใจที่ตนเองจะรอดชีวิตออกไปจากป่า ผู้แสดงต้องแสดงออกถึงความดีใจที่สามารถแสดงออกได้ทั้งท่าทางการแสดงแบบนาฏศิลป์ไทยและสีหน้า ประกอบการแสดง โดยการยิ้ม การตบมือ

ภาพที่ 7 ท่าดีใจแบบตบมือ

(เมศิณี มัชฌิ์ฐีเยร, 2563)

3.1.4 กลวิธีการถ่ายทอดทางด้านอารมณ์ผ่านสีหน้า ในอารมณ์ต่าง ๆ

กลวิธีการถ่ายทอดทางด้านอารมณ์ผ่านสีหน้าในอารมณ์ต่าง ๆ ของนางยูละล่อมส่วนใหญ่ที่พบจะปรากฏอารมณ์เสียใจ อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว และอารมณ์ดีใจ โดยจะใช้กลวิธีการแสดงออกประกอบเข้ากับกิริยาท่าทางในการแสดงเพื่อให้สมบทบาท เช่น ในฉากที่นางยูละล่อมหลงป่าเพียงลำพังจึงเดินตามหาเพื่อนและเก็บผลไม้กิน แต่เมื่อเกิดกินแล้วพบหนอนจึงแสดงอาการรังเกียจ หรือในฉากที่อิเหนามาเจอนางยูละล่อมร้องไห้ในป่าเพียงลำพัง เมื่อนางยูละล่อมเห็นมีคนอยู่ในป่ากับตนเองก็จะแสดงอาการดีใจประกอบกับความกลัวที่ยังคงหลงเหลืออยู่ว่าคนที่มาพบตนจะช่วยพาออกนอกป่าหรือไม่ สรุปได้ว่าการแสดงออกทางสีหน้าทั้ง 4 อารมณ์ จะใช้ประกอบกับท่าทางการตีบท การเจรจา และกระบวนท่ารำประกอบ เพื่อเป็นการถ่ายทอดอารมณ์การแสดงให้สมบทบาทมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 8 สีหน้ารังเกียจ

(เมศิณี มัชฌิ์ฐียร, 2563)

ภาพที่ 9 สีหน้าความกลัวผสมความดีใจ

(เมศิณี มัชฌิเชียร, 2563)

3.2 กลวิธีการรับบทบาทเป็นนางยูลค่อม จากตัวบทละคร เพียงแต่กล่าวไว้ว่า “ค่อม” อาการของคนหลังค่อมที่สังเกตได้ชัดคือ ลักษณะของหลังที่โค้งนูนมากกว่าปกติหรือมีลักษณะที่แปลกไป โดยปกติกระดูกสันหลังตอนบนจะมีลักษณะโค้งตามธรรมชาติอยู่ที่ประมาณ 20-45 องศา แต่ในผู้ที่มีอาการหลังค่อมจะมีความโค้งตั้งแต่ 50 องศาขึ้นไป (POB PAD, 15 มิถุนายน 2563, ออนไลน์) เมื่อนำบทมาจัดทำเป็นรูปแบบของการแสดงบทบาทของนางยูลค่อมจึงอาจมีลักษณะหลังที่ค่อม ซึ่งจะต้องมีความแตกต่างจากนางกำนัลคนอื่น ๆ ในเรื่อง คือการปฏิบัติท่ารำในลักษณะของคนหลังค่อมโดยมีกลวิธีการรับบทบาทเป็นนางยูลค่อมที่สำคัญ คือ

3.2.1 การทำคอยื่น หรือการยื่นหน้าออกมาเล็กน้อย เพื่อช่วยส่งให้การใช้หมอนหนุนหลัง มีลักษณะคล้ายกับคนที่มีหลังค่อมจริง ๆ ซึ่งสามารถใช้ในการแสดงที่ต้องทำการหันด้านข้างเพื่อให้ผู้ชมเห็นลักษณะของหลังที่ค่อมได้อย่างชัดเจน

3.2.2 การงอหลังหรือการห่อไหล่ของผู้แสดง เพื่อช่วยให้เหมือนคนหลังค่อม ซึ่งถ้าเป็นทางด้านนาฏศิลป์ไทย ผู้แสดงจะต้องมีหลังที่ตรงเพื่อให้เกิดความสง่างามในการรำรำ แต่เมื่อรับบทบาทเป็นนางยูลค่อม ผู้แสดงจะต้องทำการงอหลังส่วนบนและห่อไหล่เล็กน้อยตลอดเวลาระหว่างการแสดง

ภาพที่ 10 ทำยืนในลักษณะของนางยุบลค่อม
(เมศิณี มัชฌิเชียร, 2563)

3.3 กลวิธีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง รูปแบบของ
การแสดงในฉากนี้จะให้ความสำคัญถึงกลวิธีในการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงในการรับ - การส่ง ดอกไม้ให้นางยุบลค่อม เพราะจะขึ้นอยู่กับผู้กำกับว่าต้องการให้อิเหนาและนางยุบลค่อมเข้า - ออกทางด้านไหน การรับ - การส่ง ดอกไม้จึงสามารถปฏิบัติได้ทั้ง 2 ด้าน ในการรับดอกไม้ทั้ง 2 ฝ่ายนั้น จะต้องสังเกตปลายของดอกไม้ว่าหันเข้าด้านในเวทีหรือหันออกนอกเวที ผู้รับดอกไม้จะต้องรับโดยให้มือด้านที่สูงรับในช่วงปลายของดอกไม้ ส่วนมือที่แบต่ำกว่าให้รับในช่วงของก้านดอกไม้ และจะต้องไม่สบตากับผู้ส่งดอกไม้ซึ่งใน การแสดง อิเหนาเปรียบเสมือนกษัตริย์และนางยุบลค่อมเป็นเพียงนางกำนัล ดังนั้นรูปแบบของการแสดงละครจึงได้นำเอาจารีตประเพณีที่สำคัญมาแทรกอยู่ในการแสดง เมื่อนางยุบลค่อมได้รับดอกไม้ก็ต้องให้ดอกไม้มนั้นอยู่สูงตลอดเวลาที่ทำการแสดง เนื่องจากดอกไม้มนั้นได้มาจากอิเหนาซึ่งเปรียบเสมือนกษัตริย์และจะต้องนำไปถวายพระ การถือหรือจับดอกไม้ก็ต้องให้อยู่สูงตลอดเวลา อีกทั้งในการ ส่งดอกไม้ให้กับนางบุษบาก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับการรับดอกไม้จากอิเหนา โดยต้องแบมือข้างหนึ่งเพื่อเป็นการรองดอกไม้และมืออีกข้างให้กำช่วงก้านของดอกไม้ การเอียงศีรษะก็ต้องเอียงข้างเดียวกับปลายดอกไม้ เพื่อไม่ให้สบตากับเจ้านาย

ภาพที่ 11 การรับดอกไม้จากอิเหนา

(เมศิณี มัชฌิเชียร, 2563)

อภิปรายผลการวิจัย

นางยุบลค่อมในละครใน เรื่องอิเหนา เป็นนางกำนัลที่คอยรับใช้นางบุษบา มีลักษณะหลังค่อมที่แตกต่างจากนางกำนัลคนอื่น ซึ่งก็มักจะให้ความสำคัญในการกำหนดลักษณะต่าง ๆ ให้กับตัวละครทั้งในด้านรูปลักษณ์ ลักษณะนิสัยและพฤติกรรม ตัวละครอปลักษณ์ก็เป็นตัวละครประเภทหนึ่ง ที่ทวีมนั้นให้เห็นบทบาท นิยมให้ผู้หญิงเป็นผู้รับบทบาทคนหลังค่อม ซึ่งนางยุบลค่อมมีพฤติกรรมทางด้านลบแต่เป็นเพียงด้านลบที่ส่งผลต่อตนเอง นอกจากนี้นางยุบลค่อมยังมีพฤติกรรมด้านบวกในการรักษาสัจจะวาจาต่ออิเหนา โดยมีองค์ประกอบการแสดงทั้งในเรื่องของผู้แสดง การแต่งกายยืนเครื่องนางที่เพิ่มหมอนหนุนหลังให้คล้ายคนหลังค่อม ดนตรีใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้า เพลงที่ใช้บรรเลงส่งเสริม ต่ออารมณ์ของผู้แสดง บทละครที่มีปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับระยะเวลาการแสดง อุปกรณ์การแสดงของนางยุบลค่อม มีดอกประหนันและผลไม้ ฉากเน้นในเรื่องของต้นไม้เลียนแบบป่าธรรมชาติ ผู้แสดงบทบาทนางค่อมต้องเป็นผู้ที่มีไหวพริบ พูดชัดเจนและมีความรู้ ในทักษะนาฏศิลป์ไทยขั้นสูงและกลวิธีการแสดง บทบาทนางยุบลค่อม ผู้แสดงต้องใช้การแสดงออกทางอารมณ์และสีหน้า นอกจากนี้ยังมีการใช้น้ำเสียงในบทเจรจาที่ต้องให้สอดคล้องกับอารมณ์

ของตัวละครในตอนนั้น ๆ การแสดงเช่นนี้สอดคล้องกับทฤษฎีนาฏยศาสตร์ของภรตมุนี แปลโดย แสง มนวิฑูร (2541) โดยนำทฤษฎีนาฏยศาสตร์มาใช้กับตัวละครทั้งหมด 3 รส ดังนี้ หาสยะรส (รสคือเหตุให้เกิดการหัวเราะ) ภยานกะรส (รสคือความกลัว) และอัทฤตะรส (รสคือความอัศจรรย์ใจ) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับรุ่งอรุณ แซ่ฮึ้ง (2538, บทคัดย่อ) กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้ตัวละครเกิดอารมณ์เศร้านั้น ได้แก่ การสูญเสีย การพลัดพราก การถูกทอดทิ้ง ความผิดหวัง การรอคอย เป็นต้น กลวิธีในการแสดงบทบาทนางยกุลค่อม ผู้แสดงจะต้องศึกษาถึงลักษณะของคนที่มีความพิการหลังค่อมอย่างละเอียด ถึงจะมีการใช้หมอนหนุนหลังช่วยให้มีบุคลิกภายนอกดูเหมือนคนหลังค่อมก็ตาม กลวิธีการแสดงเช่นนี้สอดคล้องกับนันทนา สาธิตสมมนต์ (2557, น. 143, 401) กล่าวว่า ผู้แสดงจะต้องถ่ายทอดอารมณ์ของตัวละครผ่านทางสีหน้า แววตา ท่าทาง น้ำเสียงได้เป็นอย่างดี ดังนั้นนอกจากผู้แสดงจะมีทักษะทางการร่ายรำที่ดีแล้วยังต้องมีความสามารถในการสื่ออารมณ์ทางการแสดงได้อีกด้วย ผู้แสดงต้องทำความเข้าใจกับบทบาทและอารมณ์ของตัวละครอย่างถ่องแท้จึงจะสามารถแสดงออกมาได้อย่างสมบทบาท

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ควรมีการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์กลวิธีการแสดงบทบาทนางค่อมหรือตัวละครที่มีลักษณะพิเศษ ที่ยังปรากฏอยู่ในนาฏกรรมไทยนำมาสร้างสรรค์การแสดงตามหลักทางด้านนาฏศิลป์ไทย เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชนิกานต์ กู้เกียรติ. (2540). *การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา ไกรสินธุ์ที่ได้รับรางวัล: พัฒนาการด้านแนวคิด ตัวละครและกลวิธีการประพันธ์*. [ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ธานีรัตน์ จัตุหะศรี. (2552). พระราชานิพนธ์อิเหนาในรัชกาลที่: การสร้างนิทานปันทิให้เป็ดยอดแห่งวรรณคดีบทละครใน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- นันทนา สาคิตสมมนต์. (2557). *กลวิธีการแสดงบทบาทนางยักษ์แปลงในละครนอก*. [ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ประเมษฐ์ บุญยะชัย. (2545). *ชีวประวัติคุณครูจำเรียง พุฒประดับ ละครหลวงในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: กรีน พรินท์.
- เปล่ง วงษ์สมบัติ. (2550). การศึกษาปัจจัยทางครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพการครองชีวิตคู่ของคนพิการทางกาย หรือการเคลื่อนไหวในกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].
- เปิดตำนาน “ดอกกล้าเจียก”. (2565). สืบค้น 12 เมษายน 2565. จาก <https://www.sanook.com/news/8402726/gallery/3289038/>
- ผจงลักษณ์ โสตะศิริ. (2542). ทศนคติและพฤติกรรมของพนักงานต่อผู้ร่วมงานที่พิการ. [ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์].
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2528). *บทละครเรื่องอิเหนา เล่ม 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

เมศิณี มัชฌิเยียร. (2563). *รวมภาพนางยุบลค่อม: บทบาทนางค่อมในละครในเรื่องอิเหนา*. [ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

รจนา พวงประยงค์. *ข้าราชการบำนาญ สำนักงานการสังคม กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม*. (สัมภาษณ์, 7 เมษายน 2565).

รุ่งอรุณ แซ่อึ้ง. (2538). *วิเคราะห์อารมณ์เศร้าของตัวละครในวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี อิเหนา และรามเกียรติ์*. [ปริญาญการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

ลาอุแบร์, ซิมอน เดอ. (2557). *จดหมายเหตุ ลาอุแบร์ ราชอาณาจักรสยาม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: ศรีปัญญา.

วรวรรณ พลัประสิทธิ์. *ข้าราชการบำนาญ สำนักงานการสังคม กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม*. (สัมภาษณ์, 7 เมษายน 2565).

วิทย์ เทียงบุรณธรรม. (2531). *พจนานุกรมสมุนไพรไทย*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์.

เสาวณิต วิงวอน. (2555). *วรรณคดีการแสดง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศักดิโสภณการพิมพ์.

แสง มนวิthur. (2541). *นาฏยศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรม และประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

อาภากร หนักไหล. (2559). *ตัวละครอัปลักษณ์ในวรรณคดีไทย*. [ปริญาญอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร].

POB PAD. (2563). สืบค้น 15 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.pobpad.com>.

ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมจีน
เรื่อง “หงเกาเหลียงเจี๋ยจู” ของโมเหียน
An Analysis of Mo Yan’s Chinese Literature,
“Hong Gao Liang Jia Zu”

(Received: Feb 28, 2022 Revised: June 10, 2022 Accepted: June 21, 2022)

ภัทรวดี ตรีชัยที่พึ่ง¹

Pattarawadee Traiteephung

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนทางสังคม ด้านวิถีชีวิต วิถีครอบครัว วิถีสังคม แนวคิด และภาพประวัติศาสตร์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา วิธีการวิจัย ได้แก่ ศึกษาวรรณกรรมเรื่อง “หงเกาเหลียงเจี๋ยจู” ของโมเหียน หลังจากนั้น จึงวิเคราะห์ภาพสะท้อนต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรม ผลวิจัยพบว่า ชาวไทยและชาวจีนมีการแลกเปลี่ยนทางภาษาและวัฒนธรรมมาช้านาน การศึกษาวรรณกรรมจีนทำให้เข้าใจในวัฒนธรรมจีนด้านต่าง ๆ ด้านวิถีชีวิต แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ คุณภาพชีวิต อาชีพ และการคมนาคม ด้านวิถีครอบครัว แบ่งออกเป็นความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตรและความสัมพันธ์ของสามีภรรยา ด้านวิถีสังคม สะท้อนให้เห็นภาพสังคมชนบทที่มีสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น วัฒนธรรม และประเพณีที่มีอยู่เดิมซึ่งคล้ายคลึงกัน ด้านแนวคิด แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นคือ ความกตัญญู ความอดทนอดกลั้น ความเมตตากรุณาและความกล้าหาญ ด้านประวัติศาสตร์สะท้อนผ่านการบรรยายพฤติกรรม

¹อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จันทบุรี Email: pattarawadee.tr@hotmail.com

และบทสนทนาของตัวละครที่เล่าถึงประวัติศาสตร์จีนในช่วงที่ถูกญี่ปุ่น
รุกรานครั้งที่สอง ภาพสะท้อนเหล่านี้เมื่อเทียบกับประเทศจีน ในยุคปัจจุบัน
แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการพัฒนาประเทศ การรับเอา
วัฒนธรรมตะวันตกและการเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดของผู้คน

คำสำคัญ: โม่เหยียน หงเกาเหลียง ภาพสะท้อนทางสังคม
วัฒนธรรมจีน

Abstract

This research aimed to study the social reflection about the way of life, the family, the society, the ideas, and the history. The researcher employed a descriptive research design by studying Mo Yan's Chinese literature, "Hong Gao Liang Jia Zu", and analyzing the reflection on the literature. The results revealed that since Thai and Chinese people had exchanged language and culture for a long time, studying Chinese literature provided an understanding of various aspects of Chinese culture. There were three aspects of the way of life including the quality of life, occupation, and transport, whereas there were two aspects of the family including the parent-child relationship and the husband-wife relationship. In addition, the results revealed that Chinese literature reflected the rural society which showed the local environment, traditions, and cultures. There were four aspects of the ideas including gratitude, tolerance, kindness, and courage. Moreover, the results revealed that the behavior and dialogue of characters reflected Chinese history regarding the Second Sino-Japanese War. This reflection showed the change of the development of the country at present, the effects of Western culture on the development of the country, and the change of people's ideas.

Keywords: Mo Yan, Hong Gao Liang, Social reflection, Chinese culture.

บทนำ

โม่เหยียน (莫言) เป็นนามปากกาของ กวน หมัวเย่ (管谟业) เป็นนักเขียนนวนิยายและเรื่องสั้นชาวจีน ผลงานของเขาได้รับอิทธิพลจาก หลู่ซวี่น (鲁迅) ในการวิพากษ์การเมือง และกาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ ในการเขียนแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ สำหรับวรรณกรรมเรื่อง หงเกาเหลียงเจี๋ยจู่ (红高粱家族) เป็นวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมปี 2012 เป็นวรรณกรรมที่ผสมผสานจินตนาการและความเป็นจริงตามแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ ซึ่งเป็นการหลอมรวมวรรณกรรมสองประเภทที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ประกอบกับมุมมองทางสังคมและประวัติศาสตร์ ดังเช่นที่ CRI ONLINE (2555, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงคำแถลงการณ์ของคณะกรรมการจากราชวิทยาลัยแห่งสวีเดนว่า

“ผลงานของโม่เหยียน เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณภาพและสื่อให้เห็นถึงภาพมายาของสัจนิยมหรือลัทธินิยมความจริงได้เป็นอย่างดี มีการผสมผสานกลมกลืนระหว่างเรื่องราวพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์และความร่วมสมัย” (CRI ONLINE, 2555, ออนไลน์)

นอกจากนี้แล้ว หงเกาเหลียงเจี๋ยจู่ ยังถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์เรื่อง “ข้าวฟ่างสีเพลิง” ที่เข้าฉายในปี ค.ศ. 1987 กำกับภาพยนตร์โดย “จางอี้โหมว” นำแสดงโดย “กงลี่” ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับรางวัล “หมี่ทองคำ” สาขาภาพยนตร์ยอดเยี่ยมจากเทศกาลหนังเบอร์ลินครั้งที่ 38 และวรรณกรรมเรื่องนี้ยังถูกแปลเป็นภาษาต่างประเทศอีกหลายภาษา ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ ภาษาไทย โดยใช้ชื่อว่า “ตำนานรักทุ่งสีเพลิง” แปลโดย ประทีปพร วิรัชโกศล ทำให้หงเกาเหลียงเจี๋ยจู่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และยังทำให้ต่างประเทศได้รู้จักและเข้าใจแนวคิดสังคมคักดินาและวัฒนธรรมเก่าแก่ของจีนอีกด้วย ดังเช่นที่ CRI ONLINE (2555, ออนไลน์) ได้เขียนถึงการ์ราน มัลดีคีวิสท์ที่กล่าวว่า

“โมเหียนเป็นนักเขียนชาวจีนที่กล้าวิพากษ์วิจารณ์สังคมปัจจุบัน งานเขียนของเขาถูกแปลเป็นภาษาต่างประเทศมากที่สุดคนหนึ่ง นวนิยายของโมเหียนช่วยให้วรรณกรรมจีนก้าวไปสู่โลก จีนมีนักเขียนและกวีที่มีระดับความสามารถถึงระดับโลกหรือเกินระดับโลกแต่ปัญหาอยู่ที่การแปล นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถที่เป็นเอกลักษณ์ของโมเหียน ที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งในประเทศจีนและต่างประเทศ” (CRI ONLINE, 2555)

เช่นเดียวกันกับ นัยน์พัศ อธิษฐ์พัศ (2561, น. 81 - 82) ได้กล่าวว่า

“นิยายของโมเหียนกล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งทางสังคม ยุคศักดินาที่มีสาเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำทางเพศ ทางชนชั้น และทางสถานะ ที่เกิดจากการดำเนินนโยบายตามแนวคิดการปกครองในระบบศักดินา ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับชนชั้นปกครองของสังคม”

วรรณกรรมเรื่องนี้ของโมเหียนจึงอาจกล่าวได้ว่าเต็มไปด้วย ภาพสะท้อนทางสังคมทั้ง ด้านวิถีชีวิต วิถีสังคม วิถีครอบครัว แนวคิด และภาพประวัติศาสตร์ เนื่องจากวรรณกรรมเป็นกระจกสะท้อนสังคม ให้เราเห็นถึงความรู้สึกในจิตใจคน เห็นค่านิยมของสังคมในแต่ละยุคสมัย ซึ่งวรรณกรรมสมัยใหม่และร่วมสมัยของจีนต่างสะท้อนความเป็นจริงของสังคมสมัยนั้น ๆ อย่างวรรณกรรมยุคสาธารณรัฐเน้นการเรียกร้องให้เกิดจิตวิญญาณรักชาติแบบใหม่ ส่วนวรรณกรรมร่วมสมัยสะท้อนถึงชีวิตความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตท่ามกลางสังคมเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งสามารถสะท้อนความเป็นจริงของสังคมจีนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับตรีศิลป์ บุญจรร (2542, น. 5-6) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของ วรรณกรรมกับสังคมไว้ว่า ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ ลักษณะแรก วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรมไม่ใช่บันทึกเหตุการณ์ในเอกสารประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อน ประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่ ลักษณะที่สอง สังคมมีอิทธิพล

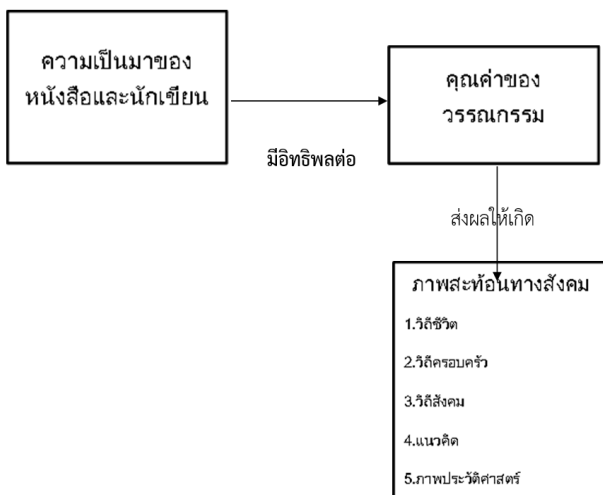
ต่อวรรณกรรมหรือต่อนักเขียน นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ปรัชญา และการเมือง ลักษณะที่สาม วรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคมสามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านและยังมีทัศนะกว้างไกลด้วย

จากการศึกษาพบว่าวรรณกรรมเรื่อง หงเหาเหลียงเจี๋ยจู่ มีภาพสะท้อนทางสังคมหลากหลาย ซึ่งจะทำให้เข้าใจภูมิหลังของหนังสือและผู้แต่งเห็นถึงผลกระทบจากอิทธิพลทางการเมืองและความเปลี่ยนแปลงในสังคมที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น และส่งผลต่อวิถีชีวิตของชาวจีนในปัจจุบันอย่างไร นอกจากนี้ยังเห็นถึงภาพสะท้อนทางสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมทางด้านวัฒนธรรม ทั้งที่ส่งผลมายังคนจีนยุคปัจจุบันและที่เลือนหายไปกับคนจีนยุคเก่า ซึ่งทำให้คนไทยเกิดความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับคนจีน สังคมจีน และวัฒนธรรมจีนในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมจีนในการสะท้อนภาพทางสังคมด้านวิถีชีวิต วิถีครอบครัว วิถีสังคม แนวคิด แนวคิด และภาพประวัติศาสตร์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมจีนเรื่อง “หงเกาเหลียงเจี๋ยจู” ของโม่เหยียน ผู้วิจัยใช้วรรณกรรม ดังนี้

- 1) 红高粱家族 สำนักพิมพ์ 上海文艺出版社 ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 9 ค.ศ. 2015
- 2) ตำนานรักทุ่งสีเพลิง สำนักพิมพ์เอโนเวล ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2557

วิธีดำเนินการวิจัย

- 1) รวบรวมเอกสารและข้อมูลในวรรณกรรมจีนเรื่อง “หงเกาเหลียงเจี๋ยจู” ของโม่เหยียน ในด้านความเป็นมาของหนังสือและนักเขียน คุณค่าของวรรณกรรม ภาพสะท้อนทางสังคม และแรงบันดาลใจจากวรรณกรรม

- 2) วิเคราะห์ข้อมูลด้านความเป็นมาของหนังสือและนักเขียน
คุณค่าวรรณกรรม ภาพสะท้อนทางสังคม และแรงบันดาลใจจากวรรณกรรม
- 3) รายงานผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์
- 4) สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

บททวนวรรณกรรม

วรรณกรรมเป็นเครื่องมือที่ใช้ถ่ายทอดศิลปะที่ประณีตงดงาม การอ่านวรรณกรรมในแต่ละเรื่องทำให้ผู้อ่านเข้าใจในวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการเมืองของแต่ละยุคสมัยที่ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นได้ อาจกล่าวได้ว่าความเจริญของมนุษย์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวรรณกรรมก็ว่าได้ จิตต์นิภา ศรีไสย์ (2559, น. 8-9) ได้กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรม โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นใหญ่ๆ คือ คุณค่าด้านเนื้อหา คุณค่าด้านแนวคิด คุณค่าด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าด้านสังคม โดยให้ความหมายของเนื้อหาว่าเป็นใจความของเรื่องรายละเอียดที่ปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ของวรรณคดีและวรรณกรรม เนื้อหาจึงประกอบด้วย ฉาก ตัวละคร เหตุการณ์ต่าง ๆ บทสนทนาของตัวละคร เนื้อหาจะต้องสนุกสนานแล้วยังต้องมีความไพเราะของคำประพันธ์ด้วย เนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่ดีจะต้องก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง หากกวีถ่ายทอดจินตนาการออกมาเป็นถ้อยคำจนสามารถทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังรู้สึกสะเทือนใจ ซาบซึ้ง และจดจำถ้อยคำเหล่านั้นได้ แสดงว่ากวีมีความสามารถถ่ายทอดอารมณ์สะเทือนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฌงเสีย 童鞋 (2019) ได้ศึกษาวิจัยการสร้างตัวละครเกี่ยวกับบทบาททางเพศในนวนิยายเรื่องหงเหวเหลียงเจี๋ยจู่ ของโม่เหียน พบว่าในนวนิยายของโม่เหียนการเขียนเกี่ยวกับเรื่องเพศจะเขียนอย่างเปิดเผย เราสามารถเห็นบทบาทของเรื่องเพศในการดำรงชีวิตของตัวละคร เรื่องเพศนั้นทั้งผูกมัดและปลดปล่อยตัวละคร จนกลายเป็นสัญลักษณ์ของแต่ละตัวละคร มหาวิทยาลัยซานตง 山东大学 (2021) ได้ศึกษาวิเคราะห์ “การต่อต้านสงคราม”

“ความรัก” และ “ประวัติศาสตร์” ในพงศาวดารเหลียงเจี๋ยจู่ พบว่า พงศาวดารเหลียงเจี๋ยจู่ บอกเล่าเรื่องราวของสงครามต่อต้านญี่ปุ่นและเรื่องราวความรักของบรรพบุรุษ ในขณะเดียวกันก็สร้างตัวละครที่ไม่ธรรมดาอย่าง “ปู่ของฉิน” และ “ย่าของฉิน” เธอที่แสวงหาความรักในอุดมคติของเธอและเขียนเรื่องราวความรักครั้งใหม่ กับ “ปู่” สร้างภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงที่มีความรู้สึกเป็นอิสระซึ่งค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น ในกระบวนการแสวงหาความรัก สุดท้ายเธอก็ได้ปลดปล่อยตัวเองอย่างน่าพอใจ และในนาที่สุดท้ายของชีวิตเธอ ดูราวกับว่าเธอจะทบทวนชีวิตของเธอ อย่างรวดเร็ว ราวกับว่าเธอได้ตระหนักถึงบาปที่มากับการเริ่มต้นชีวิตของเธอ ซึ่งนวนิยายเรื่องนี้ทำให้สัมผัสได้ถึงโครงสร้างที่ซับซ้อน ของประวัติศาสตร์ และจิตสำนึกที่ลึกล้ำของมนุษย์ และ ช่งเซียงฮุย 宋相輝 (2013) ศึกษาวิจัย เอกลักษณะศิลปะในพงศาวดารเหลียงเจี๋ยจู่ พบว่าพงศาวดารเหลียงเจี๋ยจู่เขียนเรื่องราว ความรักระหว่างหัวหน้าอวี๋กับเฟิงเหลียน โดยมีกลวิธีในการเล่าเรื่องคือ เล่าจากมุมมองตัวละครและเล่าจากการเป็นผู้สังเกตการณ์จากภายนอก และเขายังนำตัวเองไปเป็นตัวละครด้วย ผ่านตัวละคร 3 รุ่น โดยมีตัวละคร ที่ซับซ้อนทั้ง “ปู่ของฉิน” “ย่าของฉิน” “พ่อของฉิน” “แม่ของฉิน” และ “ยารอง” ในนวนิยายใช้สัญลักษณ์เป็น “ข้าวฟางสีแดง” ที่แสดงถึง จิตวิญญาณพื้นบ้านที่ลุ่มลึกและกว้างขวาง นวนิยายประสบความสำเร็จ ในการสร้างตัวละครชาวนา ที่เผยให้เห็นชะตากรรมของชาวนา และสร้างจิตวิญญาณ ขึ้นใหม่อีกครั้ง รูปแบบภาษาและกลวิธีการเล่าเรื่องของพงศาวดารเหลียงเจี๋ยจู่ มีความแปลกเป็นอย่างมาก คุณค่าด้านสังคม จิตต์นึกา ศรีไสย์ (2559, น.34-35) ให้ความหมายว่า คือภาพสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่สะท้อนมาจากวรรณคดี และวรรณกรรมโดยกวีนิยมแทรกไว้ในเนื้อเรื่อง เช่น ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ วรรณคดีและวรรณกรรมจึงเป็น เสมือนกระจกสะท้อนสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย ซึ่งเป็นหลักฐานที่บอกเล่า เรื่องราวในอดีตแก่คนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี ในส่วนของภาพสะท้อนทางสังคมนั้น งานวิจัยของศุภิพร มกรานุรักษ์ (2552, น. 76) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง มองวิวัฒนาการ

สังคมไทยจากนวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” พบว่านวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ผู้เขียนได้จินตนาการตัวละครให้มีบุคลิกลักษณะและบทบาทแตกต่างกันไปและสะท้อนขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมไทย ผู้เขียนได้นำตัวละครไปสู่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคสี่แผ่นดิน ตลอดจนเบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ และการเมืองการปกครองไทยเมื่อครั้งถูกอิทธิพลของชาวตะวันตกได้แผ่ขยายเข้าสู่ประเทศไทย และปณชัยรัตน์ องค์กรรัตน์ (2557, น. 157-159) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สามบุตรีแห่งจีน”: การวิพากษ์สังคมและวัฒนธรรมจีนใน โวลต์ สวอนส์ ของ จุง ขาง จากการศึกษาพบว่าสะท้อนให้เห็นสังคมจีนในยุคสาธารณรัฐ ยุคปฏิวัติคอมมิวนิสต์ และยุคการปฏิวัติวัฒนธรรมผ่านสตรี 3 รุ่น โดยวิพากษ์ถึงความเหลื่อมล้ำระหว่างชายหญิง ระบบเบียดเบียนโดยผู้นำ และการล้มล้างค่านิยมดั้งเดิม เผยให้เห็นถึงการไม่ยอมจำนนต่อความไม่เท่าเทียม การกดขี่ข่มเหง รวมไปถึงการร่วมมือกันสร้างอำนาจในหมู่ผู้หญิงเพื่อต่อรองและต่อต้านระบอบปิตาธิปไตยผ่านประเด็นทางสังคม การเมืองและวัฒนธรรม ซึ่งในเนื้อหาของหงเกาเหลียงเจี๋ยจู่ก็ได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมการปกครองจีนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบสังคมนิยม ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความรู้สึกรำคาญของประชาชนชั้นล่างและผู้หญิง จนนำมาซึ่งการต่อสู้เพื่อปกป้องเสรีภาพทั้งของตนเองและของชาติ โดยฉากหลังของวรรณกรรมเป็นเรื่องราวของประวัติศาสตร์การต่อสู้ของชาวจีนในช่วงสงครามต่อต้านญี่ปุ่น นอกจากจะต้องต่อสู้กับชาวญี่ปุ่นแล้วยังเป็นการต่อสู้ของชาวจีนด้วยกันเองอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับรัตนารักษ์ เหล่ายิ่งเจริญ (2553, น. 148-151) ได้ศึกษาอดีตเล่าใหม่: การวิพากษ์สังคมและการเมืองจีนในนวนิยายยุคหลังการปกครองของเหมาเจ๋อตง โดยมีวรรณกรรมเรื่องหงเกาเหลียงเจี๋ยจู่ของโมเหียนรวมอยู่ด้วยพบว่าผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงการขาดเสถียรภาพทางการเมืองของจีน การแย่งชิงอำนาจภายในประเทศเป็นเหตุให้รัฐบาลจีนเพิกเฉยต่อการรุกรานของญี่ปุ่น จนเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นรุกรานและกดขี่ข่มเหงประชาชน

แต่ก็ยังมีชาวจีนที่เกิดสำนึกทางการเมือง รวมตัวกันจัดตั้งขบวนการไต้ดิน และกองกำลังอิสระเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น กระบวนการต่อต้านที่เกิดจากพลเรือน และชาวบ้านตามชนบทที่ถูกทหารญี่ปุ่นปกครอง สะท้อนให้เห็นความกล้าหาญ และความเสียสละของชาวจีนจำนวนมาก นอกจากนั้นนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ ในการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ก่อให้เกิดการพัฒนาบทบาทของผู้หญิงในการทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชาย และมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่นเดียวกับบันยน์พัศ อธิษฐ์พัศ (2561, น. 208-209) ได้ศึกษาวิจัย ความย้อนแย้งแห่งเสรีภาพในนวนิยายเรื่อง ความฝันในหอแดง และนวนิยาย ของมั่วเหียน พบว่านวนิยายของมั่วเหียนสะท้อนเสรีภาพในยุคสังคมนิยม ตามแนวคิดของพรรคคอมมิวนิสต์ เป็นเสรีภาพที่สร้างขึ้นภายใต้แนวคิด ความเท่าเทียม ทำลายการแบ่งแยกชนชั้น เพศ และสถานะ ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางเพศ เริ่มจากการปลดปล่อยผู้หญิงจากประเพณีคลุมถุงชน และปลูกจิตวิญญาณรักชาติให้ร่วมต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่ผู้ชาย และ หวางเสี่ยวหยู่ 王晓宇 (2019, น. 95-105) ได้ศึกษาเปรียบเทียบจุดสนใจ และชีวิตใหม่ของวิถีชีวิตพื้นบ้านในนวนิยายเรื่อง “หงเกาเหลียงเจี๋ยจู่” และ “จิ้งจิ้งเต๋อตันเหอ” พบว่าหงเกาเหลียงเจี๋ยจู่ เป็นผลการประพันธ์ พื้นบ้านที่แท้จริง เป็นผลงานที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชาวกามี่ ในสงครามต่อต้านญี่ปุ่นที่เต็มไปด้วยเลือดและจิตวิญญาณของชาติ โดยร้อยเรียง ประวัติศาสตร์ของเมืองกามี่มาไว้ด้วยกัน ไม่เหียนได้รวมเอาชะตากรรม ของสมาชิกในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่นเข้ากับกระบวนการของประวัติศาสตร์ และการพัฒนาของประวัติศาสตร์จะเป็นตัวกำหนดชะตากรรมของตัวละคร โดยสิ่งที่ไม่เหียนนำมาใช้นี้เป็นมุมมองของชาวบ้านที่แท้จริง สะท้อนให้เห็น ภาษาของไม่เหียนที่มาจากภาษาถิ่นบ้านเกิดของกามี่ในซานตงและ ดัดแปลงเล็กน้อย บทสนทนาของตัวละครสะท้อนให้เห็นถึงความกลมกลืน กันระหว่างสวรรค์และมนุษย์ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าการบูชาสวรรค์ และเทพเจ้าในความเชื่อพื้นบ้านของจีนนั้นแพร่หลายและหยั่งรากลึกในจิตใจ ของผู้คน

โม่เหยียน (莫言) เกิดในปี ค.ศ. 1955 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศจีนเกิดความเปลี่ยนแปลงภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ หลังจากการล้มล้างลัทธิจักรวรรดินิยม คักตินานิยม และทุนนิยมขุนนาง ซึ่งวัฒนธรรมคอมมิวนิสต์ต้องการจัดองค์ประกอบที่เป็นทุนนิยม ประเพณีและวัฒนธรรมจีน ประเทศจีนในยุคนั้นถูกกำหนดความหมายว่าก้าวสู่ความเป็นจีนใหม่ ความเท่าเทียมจึงถูกยกขึ้นมาเป็นเป้าหมายการนำพาสังคมไปสู่เสรีภาพ ตัวเขาเองอ่านผลงานของหลู่ซว้น (鲁迅) มาตั้งแต่ยังเด็ก ผลงานของโม่เหยียนจึงได้รับอิทธิพลมาจากหลู่ซว้นในการวิพากษ์สังคมและการเมือง และได้รับอิทธิพลการเขียนแนวสังคมนิยมหัตถกรรมจาก กาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ (Gabriel Garcia Marquez) นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากนักเขียนต่างประเทศอย่าง ควะวะบะตะ ยะซุนะริ (Kawabata Yasunari) และ วิลเลียม ฟอล์คเนอร์ (William Faulkner) อีกด้วย และอิทธิพลจากวรรณกรรมจีนโบราณก็มีส่วนสำคัญต่องานเขียนของเขาด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะนิทานพื้นบ้าน นิยายแฟนซี และกลอนเพลงโบราณ ซึ่งเขายังสร้างสรรค์ผลงานของเขาด้วยการหลอมรวมระหว่างศิลปะการเขียนแนวตะวันตกกับจีนเข้าด้วยกันได้อย่างลงตัว วรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมจัดว่าเป็นวรรณกรรมที่ทำหน้าที่สะท้อนสังคม การเมืองและแนวคิดร่วมสมัย มีกลวิธีการประพันธ์ที่มีเอกลักษณ์ คือ เป็นการผสมผสานโลกจินตนาการและโลกแห่งความเป็นจริงเข้าด้วยกันจนแยกไม่ออก ทำให้วรรณกรรมมีลักษณะสมจริงและมหัศจรรย์ ในส่วนของวรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมนั้นงานวิจัยของรัตนาวดี ปาแปง (2556, น. 199-202) ได้ศึกษาลักษณะเด่นและคุณค่าของวรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัตถกรรมในบริบทสังคมไทย พบว่าวรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัตถกรรมในบริบทสังคมไทยมีการนำเสนอด้วยกลวิธีการเล่าเรื่องแบบหลังสมัยใหม่นิยม ซึ่งมีการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกันระหว่างกลวิธีการเล่าเรื่องและแนวคิดหลังสมัยใหม่นิยมภายใต้บริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย สะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชนนำเสนออัตลักษณ์พื้นถิ่นในเมืองไทยผ่านด้านภาษาและวรรณกรรม วัฒนธรรมการแต่งกาย อาหารการกิน การแสดงพื้นบ้าน และตำนานพื้นถิ่น

และยังสะท้อนให้เห็นถึงสำนักทางประวัติศาสตร์และทางชาติพันธุ์ด้วย หงเกาเหลียงเจี๋ยจู่ เป็นวรรณกรรมที่สื่อให้เห็นภาพมายาของสังคม มีการผสมผสานกลมกลืนกันอย่างลงตัว ระหว่างเรื่องราวพื้นบ้าน ความเป็นประวัติศาสตร์และความร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับ ฉีจินฮวา 齐金花 (2017, น. 202-207) ได้ศึกษาวิจัยการสร้างสังคมมหัศจรรย์และการสร้างรูปแบบพื้นบ้านของโมเหียน ได้กล่าวว่า นวนิยายของโมเหียนมีจุดยืนในการประพันธ์เชิงพื้นบ้าน แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางศิลปะของตัวเอง ทำให้รูปแบบสังคมมหัศจรรย์มีรูปแบบความเป็นจริงที่ชัดเจนมากขึ้น มีเทคนิคการแสดงออกทางศิลปะที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และมีคุณภาพระดับชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ คุณค่าของวรรณกรรม ภาพสะท้อนทางสังคมและแรงบันดาลใจจากวรรณกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คุณค่าของวรรณกรรม

การศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมที่ปรากฏใน หงเกาเหลียงเจี๋ยจู่ แบ่งเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

1.1 คุณค่าด้านวรรณศิลป์

หงเกาเหลียงเจี๋ยจู่ มีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์มากมาย ทั้งด้านความนึกคิดและจินตนาการ กลวิธีในการแต่ง อารมณ์ที่สะท้อนใจ ผสมผสานไปกับการถ่ายทอดแนวคิดที่มีพลัง ซึ่งจากการวิเคราะห์พบความเป็นเลิศทางวรรณศิลป์ของ หงเกาเหลียงเจี๋ยจู่ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1.1.1 การบรรยายภาพที่มีความสมจริง สร้างอารมณ์สะท้อนใจ มีการสร้างสรรค์คำมาบรรยายเพื่อให้เกิดภาพที่สมจริงทั้งภาพของมนุษย์ บริบททางสังคม และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จินตภาพจากภาษานำไปสู่จินตนาการร่วมกับมุมมองที่ผู้เขียนนำเสนอ ซึ่งก่อให้เกิด

ความสะเทือนอารมณ์ ความรู้สึก เป็นการจุดประกายให้ผู้อ่านได้ตระหนักและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังปรากฏในวรรณกรรมว่า

“...哑巴用刀背一磕，隔开了一柄刺刀，刀势一顺，一颗戴着钢盔的鬼子头颅平滑地飞出，在空中拖着悠长的嚎叫，噗通落地之后，嘴里还吐出半句响亮的鸣叫。父亲想哑巴的腰刀真快。父亲看到鬼子头上凝着脱离脖颈前那种惊愕的表情，它腮上的肉还在颤抖，他的鼻孔还在抽动，好象要打喷嚏。哑巴又削掉了一颗鬼子头，那具尸体倚在车栏上，脖颈上的皮肤突然褪下去一截，血水咕嘟咕嘟往外冒。

(莫言, 2015)

...นายไ้ก็ประดาบกับศัตรู เดือนคองทหารจนขาด ศีรษะลอยหวือกลางอากาศทั้งที่ยังสวมหมวก ศีรษะนั้นส่งเสียงร้องโหยหวน แม้กระทบพื้นก็ยังไม่หยุด พ่อเนียนิยมฝีมือนายไ้อยู่ในใจ ใบหน้าบนศีรษะที่หลุดจากบ่าของทหารญี่ปุ่นนายนั้นตกใจสุดขีด โหนกแก้มยังคงเต้นตุบๆ รูกมูกหุบเข้าละบานออกคล้ายจะจาม นายไ้ฟันคองทหารยุ่นอีกนายฉับเดียวหลุดจากบ่า ร่างนั้นพียงอยู่กับราวรถ ผิวหนังที่ล่าคอย่นขึ้น เลือดทะลักออกมามากมาย...”

(ประเทืองพร วิรัชโกศล, 2557)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าถ้อยคำและวิธีการเขียนที่ผู้เขียนนำเสนอขึ้นได้กระทบอารมณ์และความคิดของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพแห่งความหดหู่ สะเทือนอารมณ์ของการต่อสู้ในสงครามอย่างชัดเจน การที่ผู้เขียนได้บรรยายภาพออกมาอย่างมีความสมจริงจะเตือนใจไม่ให้ชาวจีนลืมเลือนประวัติศาสตร์อันเป็นที่มาของความเจริญรุ่งเรืองของจีนในปัจจุบัน

1.1.2 การพรรณนาที่มีความเหนือจริงแต่มีความสมจริง หรือที่เรียกว่า สัจนิยมมหัศจรรย์ ผู้เขียนมีการสร้างสรรค์คำมาบรรยาย เพื่อให้เห็นภาพที่เหนือจริงแต่มีความสมจริง ทั้งภาพของมนุษย์ บริบททางสังคม และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทำให้มีความน่าสนใจและชวนติดตาม ดังปรากฏในวรรณกรรมว่า

“... 父亲对我说，罗汉大爷脸皮被剥掉后，不成形状的嘴里还呜呜噜噜地响着，一串一串鲜红的小血珠从他的酱色的头皮上往下流。孙五已经不像人，他的刀法是那么精细，把一张皮剥得完整无缺。大爷被剥成一个肉核后，肚子里的肠子蠢蠢欲动。

(莫言, 2015)

พ่อเล่าให้ผมฟังว่า หลังจากถูกล้วงหัวใจถูกถอดหนังศีรษะจนหมดแล้ว ส่วนที่เป็นปากยังคงส่งเสียงด่าไม่หยุด เลือดแดงฉานไหลออกจากหนังศีรษะเข้าเลือดเข้าหนอง ฝีมือของขุนหัวฉกฉกจรรจ์เหมือนไม่ใช่คน เขาบรรจงเลาะผิวหนังทั้งร่างของลุงหลัวฮั่นออกมาเป็นแผ่นได้สมบูรณ์แบบ เมื่อร่างกายถูกถอดหนังออกจนหมด ทุกคนจึงได้เห็นลำไส้ในช่องท้องของลุงหลัวฮั่นขยับครีคราด...”

(ประเทืองพร วิรัชโกศล, 2557)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ถ้อยคำและวิธีการบรรยายของผู้เขียนทำให้ผู้อ่านไม่สามารถจำแนกโลกของความเป็นจริงออกจากโลกมหัศจรรย์ได้อย่างชัดเจนและเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ปรากฏการณ์มหัศจรรย์ในเรื่องจะเกิดขึ้นในโลกที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกในจิตใจและเกิดจินตนาการสร้างภาพคิดในสมองได้ดี และผู้อ่านได้ตระหนักถึงแก่นของเรื่องที่มุ่งนำเสนอให้เห็นถึงความจริงของมนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน มีคุณค่าในแง่การใช้ความมหัศจรรย์ในการวิพากษ์สังคมและการเมือง

1.2 คุณค่าด้านเนื้อหา

การศึกษาคุณค่าด้านเนื้อหาที่ปรากฏใน หงเหาเหลียงเจี๋ยจู้ แบ่งเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

1.2.1 ตัวละคร

ตัวละครใน หงเหาเหลียงเจี๋ยจู้ ที่ทำสงครามกับญี่ปุ่น ไม่ได้นำเสนอตัวละครชายที่เป็นวีรบุรุษหากแต่เป็นชาวนา ช่างฝีมือ และโจร ซึ่งใน หงเหาเหลียงเจี๋ยจู้ ผู้เขียนได้สร้างตัวละครที่มีเอกลักษณ์อย่าง หัวหน้าอวีที่เป็นตัวละครเอกที่มีความเป็นวีรบุรุษผสมกับโจร มีความเฉลียวฉลาดผสมกับความดี เป็นตัวละครที่ผสมระหว่างยุคสมัยนิยมกับความเป็นประเพณีนิยมเข้าไว้ด้วยกัน เป็นวีรบุรุษที่มีจิตวิญญาณที่แข็งแกร่งในการต่อต้านญี่ปุ่นในสงครามและในขณะเดียวกันก็รักษาศีลธรรมจรรยาของสังคมศักดินา อีกหนึ่งตัวละครเอกของเรื่องก็คือเฟิงเหลียน ตัวละครหญิงที่ผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวของยุคสมัยที่กำลังเปลี่ยนแปลง สตรีเคียดแค้นชีวิตอยู่ตามกรอบวัฒนธรรมและประเพณีแบบเก่า กำลังเปลี่ยนเพราะได้รับอิทธิพลจากสังคมยุคใหม่ ได้รับกระแสความคิดใหม่ อยากปลดปล่อยตนเองให้หลุดพ้นจากค่านิยมโบราณที่กดขี่ข่มเหงผู้หญิง จนผู้หญิงกลายเป็นเครื่องสังเวยให้แก่ระบบสังคมศักดินา และมีวิญญาณความเป็นชนบไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา แม้ว่าตนจะต้องมีโชคชะตาที่ไม่ยุติธรรม แต่ก็ยังมีโอกาสได้ช่วงชิงเอาชะตาชีวิตของตนกลับคืนมาได้และยังปลุกใจให้ตนเองพยายามให้ได้มาซึ่งชีวิตของตนเอง

1.2.2 ฉากและบรรยากาศ

ฉากและบรรยากาศที่ปรากฏใน หงเหาเหลียงเจี๋ยจู้ ผู้เขียนได้มีการบรรยายได้เสมือนจริง ทำให้เห็นภาพที่ชัดเจน ซึ่งความเสมือนจริงทำให้ผู้อ่านสัมผัสได้ถึงจินตนาการที่ผู้เขียนสร้างขึ้นมา นอกจากจะบรรยายเสมือนจริงแล้ว ผู้เขียนก็ยังนำสีสันมาช่วยในการบรรยาย โดยเฉพาะสีแดง เช่น ฟุ้งข้าวฟ่างสีแดง เหล้าข้าวฟ่างสีแดงฉาด เกี้ยวเจ้าสาวสีแดง ทำให้ผู้อ่านมีจินตนาการจนคิดว่าตัวอักษรที่ใช้เขียนหงเหาเหลียงเจี๋ยจู้เป็นอักษรสีแดง

ซึ่งสัญลักษณ์สีแดงมีความหมายถึงวัฒนธรรมประเพณีโบราณของจีน และยังเป็นสัญลักษณ์ของการบูชาผู้หญิงที่โดดเด่นในวรรณกรรมเรื่องนี้ อีกด้วย หวางเสวี่รู่ย 王雪瑞 (2016) นอกจากนี้แล้วยังสื่อความหมายนัยยะที่สะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาในชีวิต พลั้งที่แข็งแกร่ง ยกย่องรูปแบบชีวิต ที่มีอิสระ ความรัก และความโกรธแค้นอีกด้วย ดังปรากฏในวรรณกรรมว่า

“八月深秋，无边无际的高粱红成洸洋的血海。高粱高密辉煌，高粱凄婉可人，高粱爱情激荡。

(莫言，2015)

...ปลายฤดูใบไม้ร่วงในเดือนสิงหาคมของทุกปี
ทุ่งข้าวฟ่างไกลสุดลูกหูลูกตาจะกลายเป็นสีแดงคล้ายทะเลเดือด สีสน
ของมันเจิดจ้า แต่ดูเหมือนเศร้าน่าสงสาร ทว่าเปี่ยมด้วยความรัก...”

(ประเทืองพร วิรัชโกศล, 2557)

1.2.3 กลวิธีในการแต่ง

จากการวิเคราะห์ หงเหาเหลียงเจี๋ยจู่ ในด้านกลวิธี ในการแต่งพบว่า มีกลวิธีในการแต่งที่ เสนอผ่านความเปรียบ ใช้ความหมายแฝง ให้ข้อคิดนำเสนอโดยการสร้างภาพให้เหนือความเป็นจริงแต่สมจริง เล่าเรื่อง เหตุการณ์ในตอนท้ายเพื่อให้เกิดความสงสัยก่อนแล้วจึงเล่าเรื่องทั้งหมดตั้งแต่ ต้นจนกระทั่งจบ ทำให้ชวนให้น่าสนใจ น่าติดตามและมีความน่าประทับใจ

1.3 คุณค่าด้านสังคม

วรรณกรรมจะสะท้อนภาพสังคมให้เราเห็น เราจึงสามารถ มองเห็นวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรมความเชื่อและค่านิยมของคน ในสังคมผ่านวรรณกรรมนั้น ๆ ใน หงเหาเหลียงเจี๋ยจู่ ได้สะท้อนให้เราเห็น สภาพสังคมทั้งทางด้านวัฒนธรรมประเพณี เรื่องของการมรดกตกทอด ความเชื่อ เรื่องของสวรรค์ วิญญาณร้าย วิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ของชาวจีน และค่านิยมในเรื่องความกตัญญูต่อบุพการีของชาวจีน ซึ่งภาพสะท้อน

ทางสังคมเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านจรรโลงใจและสามารถนำไปพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้นไป มีคุณค่าควรแก่การยกย่อง ภาพสะท้อนทางสังคมในวรรณกรรมยังมีคุณค่าอย่างสูงในการศึกษาประวัติศาสตร์ทางความคิดของผู้คนในสังคมที่หาหลักฐานอื่นเทียบได้ยาก

2. ภาพสะท้อนทางสังคม

ใน หงเหาเหลียงเจี๋ยจู้ มีภาพสะท้อนทางสังคม ที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างหลากหลาย โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

2.1 วิถีชีวิต

จากการวิเคราะห์ หงเหาเหลียงเจี๋ยจู้ พบว่าผู้เขียนสะท้อนภาพทางสังคมด้านวิถีชีวิตผ่านวรรณกรรม แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ ด้านคุณภาพชีวิต ด้านอาชีพ และด้านการคมนาคม ด้านคุณภาพชีวิตนั้น การดำรงชีวิตของชาวจีนในภาวะสงครามนั้น ประชาชนไม่สามารถประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตตามปกติได้ ความเป็นอยู่อย่างยากลำบาก สัตว์เลี้ยงถูกยึดไป บ้านถูกทำลาย ชาวนาจึงขาดแคลนอาหารและที่อยู่อาศัย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ผลักดันให้ชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งขบวนการไต้ดินและกองกำลังอิสระเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น นอกจากนี้แล้ว ในวรรณกรรมยังสะท้อนให้เห็นถึงชาวจีนที่สิ้นหวัง จึงหาความบันเทิงเพื่อหลีกหนีความเป็นจริงด้วยการสุบฝืนและเล่นการพนัน ด้านอาชีพ ผู้เขียนได้สะท้อนภาพวิถีชีวิตด้านการประกอบอาชีพของชาวจีนว่าประกอบอาชีพรับจ้าง ส่วนใหญ่ก็จะรับจ้างทั่วไปเป็นคนงานในโรงเหล้า รับจ้างแบกเกี้ยว รับจ้างบริการเกี่ยวกับงานแต่งและงานศพ อาชีพเกษตรกรรมถือเป็นอาชีพหลัก ปลูกข้าวฟ่างและฝิ่น ลำสัตว์ ค้าขายเหล้าและค้าขายแร่ ซึ่งงานรับจ้างในประเทศจีนปัจจุบันก็ยังคงมีคนยึดอาชีพนี้อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเป็นกรรมกรก่อสร้างคนงานในโรงงาน เนื่องจากประเทศจีนในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมส่วนใหญ่ไปเป็นหนึ่งในโรงงานของโลก ที่เป็นการผลิตสินค้า

ขนาดใหญ่ การขยายตัวของอุตสาหกรรมจึงดึงดูดแรงงานจากภาคการเกษตร ส่วนภาพสะท้อนด้านการคมนาคมในวรรณกรรม สะท้อนให้เห็นภาพของชาวจีนที่เดินทางด้วยการเดินเท้า เดินทางโดยสัตว์ เดินทางโดยเกี้ยว และเดินทางโดยรถไฟ ในอดีตการเดินทางหลักของคนจีนนอกจากจะเป็นการเดินทางเท้าแล้ว ก็จะเป็นการปั่นจักรยาน ซึ่งในยุคต้นการปฏิรูปประเทศไปจนถึงต้นทศวรรษที่ 90 จีนเป็นประเทศที่มีการใช้จักรยานมากที่สุด และการเดินทางไกลก็จะนั่งรถสาธารณะและรถไฟ ซึ่งไม่สะดวกและแออัดเป็นอย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันประเทศจีนตามเมืองใหญ่ ๆ อย่าง ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ กวางเจา เซินเจิ้น และเทียนจิน จะมีการคมนาคมโดยการใช้รถ ทั้งรถไฟใต้ดิน รถเมล์ รถไฟลอยฟ้า รถแท็กซี่ รถยนต์ส่วนตัว การคมนาคมระหว่างเมืองระหว่างมณฑลก็จะใช้เครื่องบิน รถไฟ และรถไฟความเร็วสูง ซึ่งรถไฟความเร็วสูงมีจุดเด่นตรงที่มีความรวดเร็วและความปลอดภัย

2.2 วิถีครอบครัว

จากการวิเคราะห์ หงเกาเหลียงเจี๋ยจู่ พบว่าผู้เขียนสะท้อนภาพทางสังคมด้านวิถีครอบครัวโดยกล่าวถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวในรูปแบบที่หลากหลาย ว่าด้วยเรื่องของความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตร ในภาวะที่ครอบครัวขาดผู้นำอย่างบิดามารดา ย่อมเกิดความลำบาก บุตรจึงขาดที่พึ่งพิงทั้งร่างกายและจิตใจ โดยสะท้อนภาพผู้หญิงที่อยู่ในฐานะแม่ที่มีจิตวิญญาณของความเป็นแม่และมีจิตวิญญาณของนักต่อสู้ พยายามดูแลบุตรให้อยู่รอด อดทนต่อความเหนื่อยยากโดยไม่บ่น และในขณะเดียวกันก็เป็นนักต่อสู้ที่ยังคงมีความอ่อนโยนแต่มีความกล้าหาญต่อต้านสังคม สร้างเส้นทางเดินชีวิตของตัวเอง และร่วมต่อต้านญี่ปุ่นในสงคราม นอกจากนี้แล้ว นักเขียนยังสะท้อนให้เห็นภาพวิถีครอบครัวที่เปลี่ยนไปภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบของสงครามที่เกิดขึ้น และว่าด้วยเรื่องความสัมพันธ์ของสามภรรยา สะท้อนให้เห็นถึงสามภรรยามีความรักต่อกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุขซึ่งกันและกัน ตลอดจนสะท้อนภาพของภรรยาที่นอกใจสามีหรือสามีนอกใจ

ภรรยา ซึ่งมันแน่นยำให้เห็นถึงอารมณ์ที่อีกheimที่ไม่อยู่ภายใต้บรรทัดฐานทางศีลธรรม ความไม่ยับยั้งชั่งใจ การส่งเสริมความรุนแรง การมีเพศสัมพันธ์ที่กระทำอย่างกำเริบเสิบสาน นำมาซึ่งความเสียใจ ความเคียดแค้นและอับอายในการที่สามีนอกใจภรรยา ดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมดา เพราะในสังคมจีนที่ผู้ชายเป็นใหญ่ แม้การแต่งงานจะเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียวในจีนโบราณแต่ผู้ชายก็สามารถมีเมียน้อยได้หลายคน และในขณะเดียวกันผู้หญิงก็มักจะถูกปกครองและกดขี่จากผู้ชาย ทำให้เห็นถึงความทุกข์ของผู้หญิงในฐานะภรรยา มีหน้าที่แค่ผลิตลูก ทำงานบ้านงานเรือนและทำให้ผู้ชายเกิดความพึงพอใจทางเพศ แต่ในวรรณกรรมกลับสะท้อนให้เห็นภาพของภรรยาที่นอกใจสามี นั่นสะท้อนให้เห็นถึงภาพของสตรีที่กำลังเปลี่ยนเพราะได้รับอิทธิพลจากสังคมยุคใหม่ ได้รับกระแสความคิดใหม่ อยากปลดปล่อยตนเองให้หลุดพ้นจากค่านิยมโบราณที่กดขี่ข่มเหงผู้หญิง

2.3 วิถีสังคม

ใน หงเหาเหลียงเจี๋ยจู ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงภาพสังคมชนบท ที่มีการติดต่อกันแบบตัวถึงตัว สภาพแวดล้อมของท้องถิ่น วัฒนธรรมและประเพณีที่มีอยู่เดิมซึ่งคล้ายคลึงกัน ทำให้บทบาทของคนในสังคมชนบทไม่แตกต่างกันมาก มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นของสมาชิกในสังคม และมีค่านิยม ความเชื่อและจริยธรรมเป็นตัวควบคุมความประพฤติทางสังคมของคนในชนบท ในวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นว่าชาวจีนมีความเชื่อในเรื่องของสวรรค์ เทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิญญาณร้าย และความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษ สะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมจริยธรรมในด้านของความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งตรงกับคำสอนของท่านขงจื้อ นักปรัชญาชาวจีนที่สอนให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนโดยสมบูรณ์ โดยการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นต้องปฏิบัติตามคุณธรรม 8 ประการ ซึ่งหนึ่งในแปดประการนั้นก็คือความกตัญญู ซึ่งปรัชญาความคิดของขงจื้อด้านความกตัญญูได้ฝังลึกอยู่ในสังคมจีนมานานหลายศตวรรษ ถูกถ่ายทอดและเผยแพร่มาจนถึงปัจจุบัน คำสอนของขงจื้อและความเชื่อนำมาซึ่งพิธีกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการบูชาบรรพบุรุษ

ที่สำคัญ ได้แก่ พิธีงัดเต็ก เทศกาลเซ็งเม้ง เทศกาลตรุษจีน และเทศกาลสารทจีน เป็นต้น นอกจากเรื่องของความเชื่อแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสาวจีนในเรื่องของการรัดเท้า หรือเรียกอีกอย่างว่าเท้าดอกบัว ซึ่งเป็นค่านิยมของหญิงงามชาวจีนในยุคศตวรรษที่ 10 ซึ่งเด็กหญิงที่มีอายุประมาณ 4-7 ปี จะเริ่มถูกรัดเท้าด้วยผ้าไหมหรือผ้าฝ้าย อย่างแน่นหนา ซึ่งการกระทำที่ผิดธรรมชาตินี้ ทำให้หญิงสาวมากมายต้องตายเพราะการติดเชื้อในกระแสเลือด และการตายของเนื้อเท้า การรัดเท้ามีความเชื่อว่า ทำให้ท่วงท่าการเดินของหญิงสาวจีนดูน่ารักน่าทะนุถนอม สาวงามที่มีเท้างาม จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีชายที่ร่ำรวยมาสู่ขอเป็นภรรยา หากว่าเด็กหญิงไม่ยอมรัดเท้า ก็จะถูกเยียดตี ดุด่าอย่างทารุณ จนช่วงขบวนการเคลื่อนไหว 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 ช่วงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจีนเกิดการโจมตีว่าการรัดเท้าเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของความล้าหลังของจีน คนรุ่นใหม่จึงต่อต้านการรัดเท้าของหญิงสาวจึงลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วและจางหายไปในปีสุดท้าย ปัจจุบันก็ไม่มีภาพของสตรีที่รัดเท้าในสังคมจีนให้เห็นอีกแล้ว

2.4 แนวคิด

การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมด้านแนวคิดที่ปรากฏใน หงเหาเหลียงเจี๋ยจู้ แบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่

2.4.1 ความกตัญญูทดเวที

จากการวิเคราะห์วรรณกรรม พบว่า หงเหาเหลียงเจี๋ยจู้ ได้เสนอแนวคิดด้านความกตัญญูทดเวทีต่อบิดามารดา โดยผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดผ่านตัวละครให้ตัวละครได้แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมและเป็นแบบอย่างอย่างตัวละครที่ผู้เขียนเรียกว่า “ย่า” นั้นสะท้อนให้เห็นความกตัญญูทดเวทีที่มีต่อบิดามารดา โดยการยอมแต่งงานกับชายที่ตนเองไม่รู้จักและไม่ได้รับรักเพียงเพื่อความต้องการของบิดามารดาที่ต้องการให้ตนเองได้แต่งงานเข้าบ้านเศรษฐี แม้เศรษฐีผู้นั้นจะเป็นโรคเรื้อรังก็ตาม และยังสะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูทดเวทีต่อผู้มีพระคุณอีกด้วย

2.4.2 ความอดทนอดกลั้น

จากการวิเคราะห์วรรณกรรม พบว่า หงเกาเหลียงเจี๋ยจู้ ได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดด้านความอดทนอดกลั้น โดยผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดผ่านตัวละครให้ตัวละครได้แสดงความคิดและพฤติกรรมที่แฝงไปด้วยความอดทน เพื่อให้ได้มาซึ่งอิสรภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ อดทนต่อความยากลำบาก โดยไม่ย่อท้อ รวมทั้งเป็นกำลังใจให้กับผู้ที่ท้อแท้ได้มีกำลังใจอดทนต่อผู้ต่อไป

2.4.3 ความเมตตากรุณา

จากการวิเคราะห์วรรณกรรม พบว่า หงเกาเหลียงเจี๋ยจู้ ได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดด้านความเมตตากรุณา โดยผู้เขียนนำเสนอผ่านบทสนทนาของตัวละครว่าแม้อยู่ในช่วงการทำสงคราม แต่ก็ยังมีความเมตตากรุณาต่อศัตรูผู้ที่ยกมาจะเอาชีวิตตน

2.4.4 ความกล้าหาญ

จากการวิเคราะห์วรรณกรรม พบว่า หงเกาเหลียงเจี๋ยจู้ ได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดด้านความกล้าหาญ โดยผู้เขียนบรรยายผ่านบทสนทนาของตัวละครว่าอยู่ในช่วงการทำสงคราม บ้านเมืองไม่สงบสุข รัฐบาลไม่สามารถปกป้องประชาชนจากอันตรายได้ ประชาชนต้องออกมาปกป้องตนเอง สะท้อนให้เห็นถึงความกล้าหาญของประชาชนที่ออกมาต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งอิสรภาพของตน ซึ่งประชาชนที่ออกมาต่อสู้ไม่ใช่แค่บุรุษที่หนุ่มแน่น หากแต่มีทั้งสตรี ผู้สูงอายุ และเด็ก

2.5 ภาพประวัติศาสตร์

การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมด้านภาพประวัติศาสตร์ที่ปรากฏใน หงเกาเหลียงเจี๋ยจู้ พบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนภาพประวัติศาสตร์นำเสนอโดยการบรรยายพฤติกรรมและบทสนทนาของตัวละครที่บอกเล่าถึงเรื่องราวของประวัติศาสตร์จีนในช่วงที่ถูกญี่ปุ่นรุกรานครั้งที่สอง ในช่วงนั้น รัฐบาลทำงานไม่มีประสิทธิภาพ มีแต่ความเห็นแก่ตัว โดยในช่วงของการเริ่มต้นสงคราม ทหารญี่ปุ่นส่วนใหญ่ประจำการอยู่ที่ประเทศจีน ญี่ปุ่นจะเกณฑ์ผู้คนและเชลยศึกไปเป็นแรงงานในการสร้างค่ายทหาร สร้างถนน สร้างทางรถไฟ

เพื่อสะดวกในการขนส่งเสบียงและอาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ไปแนวหน้า ส่วนพวกผู้หญิงก็จะถูกจับตัวไปเป็นนางบำเรอของทหารญี่ปุ่น นอกจากนี้แล้วทหารญี่ปุ่นก็ยังกระทำย่ำยีประชาชนจีนที่ต่อต้านด้วยการทารุณกรรมและฆาตกรรม ผู้หญิงที่กำลังตั้งครรภ์นั้นแทนที่จะได้รับการยกเว้นกลับเป็นเหยื่อที่ทหารญี่ปุ่นชอบทารุณกรรมข่มขืนมากที่สุด ดังปรากฏในวรรณกรรมว่า

“...二奶奶心里便滋生出极度的厌恶，好象癞蛤蟆钻进了裤裆一样。她更加用力地嘶叫着。日本士兵抓住二奶奶的两条腿，用力往后一拽，二奶奶平躺在炕上，她的后脑勺撞得墙壁砰咚一声响。二奶奶平躺之后，肚子像山丘一样耸立着。日本兵先在她的肚子上摸了一把，然后目眦裂开，对准那假肚子，用力捣了一拳。日本兵用膝盖压住二奶奶的腿，伸手去解她的裤腰带... 他从炕外提起了他的大枪，端着，对准了二奶奶隆起的肚子。从窗户里透进来的阳光照在刺刀上，寒光闪烁，二奶奶发出最后一声狂叫，便紧紧地闭住了眼睛。小姑姑坐在窗台上，一直注意观看了肥胖日本兵撕掳二奶奶的过程。

(莫言, 2015)

...ย่ารองรู้สึกขยะแขยงเหมือนมีคางคกมุดเข้ามาในกางเกง เสียงกรีดร้องจึงยิ่งดังขึ้น ทหารญี่ปุ่นล็อกขาสองข้างแล้วดิ่งแรง ๆ จนแกงหายหลังแผ่เหล่าศิระกระแทกดังตึง ท้องนูนราวกับเนินเขา ทหารญี่ปุ่นลูบท้องย่ารองแสบเยิ้มแล้วชกแรง ๆ ใช้หัวเข่ากดขาแกเอาไว้ พรางยื่นมือปลดเชือกกางเกง...มันหยิบปิ้นขึ้นมาเล็งไปที่ท้องโต ๆ ของย่ารอง ดาบปลายปิ้นสะท้อนแสงเย็นเหยียบอยู่ใต้แสงตะวันที่ส่องสาดหน้าต่างเข้ามา ย่ารองกรีดร้องเป็นครั้งสุดท้ายก่อนหลับตาปี อาหญิงนั้นอยู่บนขอบหน้าต่าง มองทหารญี่ปุ่นตัวอ้วนกำลังจะข่มขืนแม่ตัวเอง...”

(ประเทืองพร วิรัชโกคี, 2557)

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 ญี่ปุ่นตกอยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง จึงเป็นแรงผลักดันให้ญี่ปุ่นแสวงหาแผ่นดินใหม่ ความผิดพลาดในการตัดสินใจของรัฐบาลจีนเกี่ยวกับแผนการป้องกันนานกิงจากการรุกรานของกองทัพญี่ปุ่นและการขาดสามัคคีของเหล่าทหารจีน ทำให้นานกิงต้องตกอยู่ในเงื้อมมือของญี่ปุ่น ที่นครนานกิงพลเรือนและทหารจีนที่ถูกปลดอาวุธหลายแสนคน ถูกทหารกองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่นเช่นฆ่าอย่างโหดเหี้ยม มีการไล่ฆ่าจีนสตรีชาวจีนทั้งเด็กและคนชราในนานกิงโดยไม่นึกถึงเรื่องของมนุษยธรรม และมีการฉกชิงทรัพย์อย่างกว้างขวาง โดยมีบันทึกเหตุการณ์ร้ายแรงครั้งนี้ว่า “มีไม่กี่คนที่รู้ว่าทหารเอาดาบปลายปืนเสียบร่างทหารที่ยังเป็น ๆ แล้วก็ขว้างร่างนั้นลงในหม้อน้ำเดือด” หรือ “ทหารญี่ปุ่นลากภรรยาของนายเซียซึ่งพยายามแอบอยู่ใต้โต๊ะกับทหารน้อยอายุหนึ่งขวบออกมาที่ห้องโถง พวกเขาฉีกทั้งเสื้อผ้าของนาง ข่มขืนนาง เสียบางเข้าที่ยอดดอกด้วยดาบปลายปืนเสร็จแล้วก็เสียบขวดน้ำหอมเข้าไปในช่องคลอด จากนั้นจึงใช้ดาบแทงลูกน้อยของนาง” จิตรลดา แสงปัญญา (2553, น. 92)

เหตุการณ์สังหารหมู่ที่นครนานกิง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีน - ญี่ปุ่นตกต่ำอย่างถาวร ไม่อาจฟื้นฟูขึ้นมาได้เลย เพราะชาวจีนโกรธแค้นญี่ปุ่นเป็นอย่างมากจึงได้ทำการต่อต้านญี่ปุ่นตลอดเวลา ยิ่งในปัจจุบันประเทศจีนและสหรัฐอเมริกาต่างก็พร้อมใจกันละเลยต่อประวัติศาสตร์ในส่วนนี้ ทำให้ญี่ปุ่นถือโอกาสบิดเบือนความจริงของสงครามในหนังสือประวัติศาสตร์ไม่ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงความโหดร้ายของชาติตนเอง เป็นสาเหตุให้ประชาชนชาติเอเชียขาดความเชื่อถือทางด้านการเมืองและด้านความมั่นคงต่อญี่ปุ่น แม้ทั้งสองประเทศจะพยายามแสวงหามิตรภาพ แต่ก็ยังมีชาวจีนออกมาประณามและต่อต้านญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง สิริภัทร พงษ์พันธ์ (2558) ความขัดแย้งที่มีมาอย่างยาวนานในความสัมพันธ์จีน-ญี่ปุ่น ความโหดร้ายของญี่ปุ่นที่กระทำต่อชาวจีนในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งนอกจากญี่ปุ่นจะแสดงท่าทีไม่รับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว ยังมีความพยายามจากผู้นำ

และนักการเมืองฝ่ายขวาที่จะทำให้ความเลวร้ายในอดีตกลายเป็นสิ่งที่ถูกลืมหรือมีความชอบธรรม มีความพยายามจากชนชั้นนำของญี่ปุ่นที่จะเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ของการเป็นผู้รุกรานจีน การสักการะอาชญากรรมสงครามและแสดงท่าทีไม่ยอมรับต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนในช่วงที่ยึดครองจีน สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างของการกระทำที่ทำให้ความขัดแย้งจีน-ญี่ปุ่นดำรงมาอย่างยาวนาน สุรัชย์ ศิริไกร (2557, น. 1-14) อย่างเหตุการณ์ในการแข่งขันยิมนาสติก ที่โตเกียวโอลิมปิก เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 นักกีฬาจีนเลือกใช้เพลง “จิวเออร์” (九儿) ซึ่งเป็นเพลงประกอบภาพยนตร์เรื่อง “ข้าวฟ่างสีเพลิง” แม้เนื้อเพลงจะไม่มีคำว่าญี่ปุ่นหรือจีน ไม่ได้พูดถึงสงครามโดยตรง โดยที่เนื้อเพลงแค่เล่าถึงการบอกเล่าคนที่รักที่พร้อมสละชีพเพื่อชาติ แต่การนำเพลงที่มีภูมิหลังที่เป็นปรปักษ์กับญี่ปุ่นมาใช้ที่ญี่ปุ่น ก็ทำให้เกิดประเด็นถกเถียงมากมายถึงขัดแย้งระหว่างจีนกับญี่ปุ่นในปัจจุบัน นอกจากนี้ในพงศาวดารเหลียงเจี๋ยจู้ ยังได้สะท้อนให้เห็นภาพของการปลุกใจกระตุ้นประชาชนให้เกิดจิตสำนึกในการรักชาติและปกป้องครอบครัวจากการรุกรานของญี่ปุ่น ด้วยการจับอาวุธและลุกขึ้นสู้กับญี่ปุ่น การปลุกกระตือรือร้นนอกจากจะเป็นกำลังใจในการสู้รบแล้ว ยังช่วยปลุกสำนึกค่านิยมของการยอมจำนนและการปฏิบัติตามคำสั่งอย่างง่ายของชาวนา ให้กลายเป็นความกล้าหาญของชาวนาในชนบทที่กล้ารวมตัวกันต่อต้านญี่ปุ่นอีกด้วย

3. แร้งบันดาลใจจากวรรณกรรม

ฉากใน พงศาวดารเหลียงเจี๋ยจู้ เมื่อมองในแง่ของภูมิศาสตร์จะพบว่าโลกจินตนาการแห่งนี้มีความเชื่อมโยงกับบ้านเกิดของโม่เหยียน กล่าวคือที่ตั้งของตำบลเหอหย่า บ้านเกิดของโม่เหยียน มีชื่อเดิมในสมัยสาธารณรัฐว่า “เกามิ่งเป่ย์เซียง” เช่นเดียวกันกับชื่อสถานที่ที่ปรากฏในวรรณกรรมของโม่เหยียน จากชื่อเสียงในฐานะนักเขียนรางวัลโนเบลของโม่เหยียน ทำให้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้าง “เกามิ่งเป่ย์ เซียง” ในฐานะเมืองสมมุติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเชิดชูเกียรติคุณของโม่เหยียน และเพื่อใช้เป็น

แหล่งเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมของโมเหียน ตลอดจนเพื่ออนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นของอำเภอเกาะมี ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของโมเหียน แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวตั้งอยู่ที่ถนนเหวินซัง เมืองเกาะมี เปิดให้เข้าชมอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 2009 ภายในแหล่งท่องเที่ยวจะจัดแสดงประวัติ ผลงานวรรณกรรมของโมเหียน งานศิลปะหุ่นขี้ผึ้ง และวัตถุโบราณอื่น ๆ ที่เป็นแรงบันดาลใจสำคัญของเขา และยังมีพื้นที่เพื่อจำลองสถานที่ที่ปรากฏในวรรณกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวเกาะมี เช่น ระเบียบวัฒนธรรมเกาหลีสีแดงและสะพานชิงชา เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย ผู้วิจัยพบว่านักเขียนสะท้อนให้เห็นภาพของประวัติศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ โดยนำเสนอผ่านฉากและบรรยากาศ บรรยายผ่านพฤติกรรมและบทสนทนาของตัวละครที่บอกเล่าถึงเรื่องราวของประวัติศาสตร์จีนในช่วงที่ถูกญี่ปุ่นรุกรานครั้งที่สอง และผสมผสานการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน อาจกล่าวได้ว่านักเขียนมีจุดมุ่งหมายก็เพื่อให้เห็นคุณค่าของการเสียสละของผู้คนจากประวัติศาสตร์และสะท้อนให้เห็นถึงวิถีของผู้คนในยุคหนึ่ง ทั้งวิถีชีวิต วิถีครอบครัว วิถีสังคม และแนวคิดของคนในสังคม เมื่อเทียบกับประเทศจีนในยุคปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างมากที่เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายอย่าง ทั้งเรื่องของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศจีนในปัจจุบัน การรับเอาวัฒนธรรมทางตะวันตก และการเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดของผู้คน นอกจากนี้แล้วในเรื่องของความสัมพันธ์ของจีนและญี่ปุ่น อาเซียนและประเทศไทยในฐานะผู้ที่ต้องมีความสัมพันธ์กับทั้งจีนและญี่ปุ่นทั้งในด้านการเมืองระหว่างประเทศและเศรษฐกิจ ก็จำเป็นจะต้องกำหนดทิศทางความสัมพันธ์กับจีนและญี่ปุ่นอย่างระมัดระวัง จะต้องยืนอยู่บนความสมดุลในความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคทั้งสองประเทศด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มบุคคลที่เรียนภาษาจีนนำไปสู่การส่งเสริมในการเรียนรู้วิถีชีวิต วิถีครอบครัว วิถีสังคม แนวคิด และภาพประวัติศาสตร์ของจีน และควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้แก่กลุ่มบุคคลที่ทำงานด้านการบริการ การท่องเที่ยว ได้เป็นแนวทางในการเพิ่มศักยภาพทางด้านการบริการที่จะทำให้คนจีนประทับใจ ทำให้ธุรกิจราบรื่นเป็นไปในทิศทางที่ดี จนสามารถสร้างรายได้ที่มากขึ้น และยังสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างชาวไทยและชาวจีน นอกจากนี้แล้วควรมีการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมแนวประวัติศาสตร์ของนักเขียนไทยกับนักเขียนจีน และศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมแนวประวัติศาสตร์ของโมเหียนกับนักเขียนจีนท่านอื่น

เอกสารอ้างอิง

- จิตต์นิภา ศรีไสย์. (2559). *วรรณคดีและวรรณกรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.). กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).*
- จิตรลดา แสงปัญญา. (2553, มกราคม - มิถุนายน). บทวิจารณ์หนังสือ *หลังเลือดที่นานกิง. วารสารศิลปศาสตร์. 2(1), 90-96.*
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2542). *นวนิยายกับสังคมไทย 2475 – 2500. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- นัยน์พัศ อธิษฐ์พัส. (2561). *ความย้อนแย้งแห่งเสรีภาพในนวนิยาย เรื่อง ความฝันในหอแดง และนวนิยายของมัวเหียน. [วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].*
- ปณชัยรัศมี องค์กรรัตน์. (2557). *“สามบุตรีแห่งจีน”: การวิพากษ์สังคม และวัฒนธรรมจีนใน ไวลด์ สวอนส์ ของ จุง ชาง. [วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].*
- ประเทืองพร วิรัชโกคี. (2557). *ตำนานรักทุ่งสีเพลิง. กรุงเทพฯ: เอโนเวล.*
- รัตนาวดี ปาแปง. (2556). *ลักษณะเด่นและคุณค่าของวรรณกรรมแนวสังคมนิยม หักจรรยาในบริบทสังคมไทย. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].*
- รัตนารณณ์ เหล่ายิ่งเจริญ. (2553). *อดีตเล่าใหม่: การวิพากษ์สังคมและการเมืองจีนในนวนิยายยุคหลังการปกครองของเหมาเจ๋อตง. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].*
- ศุสิทธิ์ มกรานุรักษ์ (2552). *มองวิวัฒนาการสังคมไทยจากนวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน”. ศิลปศาสตร์ปริทัศน์. 4(8), 76.*
- สุรัชย ศิริไกร. (2557, ตุลาคม - มีนาคม). *ชนวนความขัดแย้งของจีน และญี่ปุ่นจากสงครามโลก ครั้งที่สองสู่ข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหวี. วารสารญี่ปุ่นศึกษา. 31(2), 1-14.*

- CRI ONLINE. (2555). *มารู้จักโม้เหยียน นักเขียนจีน เจ้าของโนเบล สาขาวรรณกรรมประจำปี 2012*. สืบค้น 12 กรกฎาคม 2564, จาก <http://thai.cri.cn/247/2012/10/23/102s203440.html>.
- 莫言. (2015). *红高粱家族*. 上海文艺出版社.
- 齐金花. (2017). *莫言的幻觉现实主义形成及其本土化建构*. 扬州大学文学院博士生. 江苏社会科学, 202-207.
- 宋相辉. (2013). *《红高粱家族》的艺术特色研究*. 师范学院中文系汉语言文学. สืบค้น 12 กรกฎาคม 2564, จาก <http://www.qikan.com.cn>.
- 山东大学. (2021). *山东大学丛新强教授莫言研究系列成果之七：《论〈红高粱家族〉的“抗战”“情爱”与“历史观”》*. 山东大学莫言与国际文学艺术研究中心.
- 童鞋. (2019). *莫言小说《红高粱家族》中性描写对人物塑造的作用研究*. สืบค้น 12 กรกฎาคม 2564, จาก <http://www.txlunwenw.com>.
- 王晓宇. (2019). *民间生命的张扬与新生——《红高粱家族》和《静静的顿河》类型学比较*. 中国社会科学院外国文学研究所. 北京第二外国语学院学报. 41(6), 95-105.
- 王雪瑞. (2016). *《双城记》与《红高粱家族》红色象征意义的对比分析*. 北京师范大学.

หลักการและขั้นตอนการปรับใช้วิธีวะสะฎียะฮ์ในประเทศไทย¹

Principles and Application of Wasatiyyah in Thailand

(Received: Feb 28, 2022 Revised: June 20, 2022 Accepted: June 23, 2022)

อรรณพ แดงโกเมน², อับดุลเลาะห์ หนุ่มสุข³
Annop Dangkomen, Abdullah Numasuk

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับหลักการและขั้นตอนการประยุกต์แนวทางวะสะฎียะฮ์⁴ ในประเทศไทย โดยงานวิจัยฉบับนี้ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากบทบัญญัติแห่งคัมภีร์อัลกุรอาน⁵ อัลหะดีษ⁶ ทัศนะของบรรดาปราชญ์อิสลาม นักวิชาการอิสลามที่ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว และกฎเกณฑ์ทางด้านนิติศาสตร์อิสลาม เช่น มะกอศิดชะรีอะฮ์ อุศูลุลฟิกห์ เกาะวาอิดอัลฟิฮียะฮ์ ฟิกฮ์ฮัลวาเกียะฮ์ ฟิกฮ์ฮัลเอาละวียะฮ์ และฟิกฮ์ฮัลอะกอลียะฮ์ และข้อมูลอีกส่วนหนึ่งมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ก่อตั้งและผู้กำหนดนโยบายขององค์กรวะสะฎียะฮ์

¹บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ในหัวข้อ “วิธปฏิบัติแบบมุสลิมต่อชนต่างศาสนาในสังคมหลากหลายวัฒนธรรมกรณีศึกษาการ เคลื่อนไหวองค์กรวะสะฎียะฮ์ในประเทศไทย”

²นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี Email: annopdang@gmail.com

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์บัณฑิตวิทยาลัย คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

⁴วะสะฎียะฮ์ หมายถึงคุณภาพ ซึ่งหมายถึงความยุติธรรมและสิ่งที่ดีที่สุดในด้านคำพูดและการปฏิบัติที่เหมาะสมกับกลุ่มชน ช่วงเวลาและสถานที่

⁵อัลกุรอาน คือคัมภีร์ที่ถูกประทานมาให้แก่ท่านนบีมุฮัมมัด

⁶หะดีษ คือทุกสิ่งที่มาจากท่านนบีมุฮัมมัด ทั้งคำพูด การกระทำและการยอมรับ

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวทาง“อัลวะสะฎียะฮ์”มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 6 ประการ คือ 1) ความดีเลิศ 2) ความยุติธรรม 3) ความสมดุล 4) ความซื่อสัตย์ต่อหลักธรรม 5) ความเรียบง่าย 6) ความฉลาดในการคิดไตร่ตรอง

2. “อัลวะสะฎียะฮ์” ในการประยุกต์ในบริบทของสังคมไทย ต้องวางอยู่บนหลักการของฟิถ์ฮ์อัลอะกัอลียะฮ์ คือ 1) การป้องกันอันตราย 2) การปกป้องผลดีที่จะเกิดขึ้น 3) ความยืดหยุ่น 4) การจัดลำดับความสำคัญของบัญญัติอิสลาม 5) ความเหมาะสม (กาลเทศะ) 6) การประเมินถึงผลดีและผลเสีย

คำสำคัญ: หลักการ การประยุกต์ วิถีวะสะฎียะฮ์

Abstract

This study employed a qualitative research approach, with the main aim of studying the principles and the application of Wasatiyyah in Thailand. The researcher collected the data from al-Qur'an al-Hadi, the perspective of Islamic experts and educators, and Islamic laws, such as Maqasid al-Shari'ah, Usul al-Fiqh, Qawa'id al-Faqhiyya, Fiqh al-Waaqi', Fiqh al-Awlawiyyat, and Fiqh al-Aqalliyyat, and the data from the in-depth interview of the founders and the policy makers of Wasatiyyah.

The results revealed that

1. the concept of Al-Wasatiyyah comprised of six main principles: 1) excellence 2) justice 3) balance 4) integrity 5) simplicity and 6) wisdom; and

2. the application of Al-Wasatiyyah in Thai society was based on six principles of Fiqh al-Aqalliyyat: 1) prevention of harm 2) protection 3) flexibility 4) prioritization of Islamic rules 5) propriety and 6) diagnosis of weaknesses.

Keyword: Principles, Applying, Wasatiyyah Method.

บทนำ

อัลวะสะฎียะฮ์ คือการนำเสนอหลักการที่สังเคราะห์มาจากหลักคำสอนของอิสลามที่ถูกต้อง โดยทำการศึกษาวิเคราะห์หลักคำสอนของอิสลามกับบริบทของสถานที่ ผู้คน และกรณีศึกษาในบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้เป็นหลักการที่เป็นที่เข้าใจและสอดคล้องกับยุคสมัย โดยยังคงปกป้องรากฐานและรักษาเจตนารมณ์ของอิสลามเอาไว้ ในคัมภีร์อัลกุรอานได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในหลาย ๆ โองการ ดังเช่นโองการที่ 2: 143, 28: 68, 17: 29, 67: 25, 110: 17, 126: 6 เป็นต้น ซึ่งบางครั้งอัลกุรอานนำเสนอด้วยถ้อยคำที่ชัดเจนและบางครั้งอัลกุรอานนำเสนอในภาพรวมเพื่อสื่อเป็นนัยของหลักทางสายกลาง ดุลยภาพ ความดี

คำว่า “อัลวะสะฎียะฮ์” เริ่มถูกนำมาอธิบายและประยุกต์จนเป็นที่แพร่หลายทั้งในแวดวงวิชาการและองค์กรมุสลิมต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังจากเหตุการณ์ 9/11 ที่กระแสดต่อต้านอิสลามได้ทวีความรุนแรงขึ้น กระแสความหวาดกลัวต่อมุสลิมและอิสลามที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเรียกปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า “อิสลามโมโฟเบีย” รวมถึงประเทศไทย อันเป็นปฏิกิริยาต่อกระแสเกลียดชังอิสลามและมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของมุสลิมไทยด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งภายในระหว่างมุสลิมด้วยกันเองที่มีความแตกต่างทางทัศนะและวิถีปฏิบัติศาสนกิจ ความไม่เข้าใจในวิถีปฏิบัติระหว่างมุสลิมกับชนต่างศาสนิกในสังคมไทย ดังที่ปรากฏในงานวิจัยของรัตติยา สาและ (2544) อมรา พงศาพิชญ์ (2543) เป็นต้น

การประยุกต์กฎเกณฑ์และข้อกฎหมายอิสลามที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติระหว่างมุสลิมกับชนต่างศาสนิกนำมาใช้ในบริบทของสังคมไทย ทั้งในเรื่องระบบโครงสร้างทางสังคม ประเพณีและลักษณะของชนต่างศาสนิกในสังคมไทย รัฐธรรมนูญ ตัวบทกฎหมายวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อบัญญัติและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ด้วยวิธีการของวะสะฎียะฮ์ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย โดยเน้นการศึกษาในเรื่อง

สิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีต่อผู้อื่น ระเบียบแบบแผนที่กำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไรในสังคม ควรประพฤติหรือปฏิบัติอย่างไร บรรทัดฐานซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานภาพเหล่านั้นก็คือ สิทธิหน้าที่ อภิสิทธิ์และภาวะจำยอม เป็นการยอมรับกฎเกณฑ์ที่หลักการของอิสลามและสมาชิกของสังคมเป็นผู้กำหนดขึ้น และหลักการแห่งข้อบัญญัติอิสลามที่เกี่ยวข้องเพื่อหาจุดร่วมสำหรับการวางรูปแบบที่เกี่ยวกับวิถีปฏิบัติระหว่างมุสลิมกับชนต่างศาสนิกในบริบทของประเทศไทย

ด้วยสาเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงพยายามศึกษาและวิเคราะห์หลัก“อัลวะสะฎียะฮ์” ด้วยการที่ประเทศไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ความเชื่อและประเพณี ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวจะนำไปประยุกต์ในบริบทของสังคมไทย ทั้งนี้เพื่อที่มุสลิมจะได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของอิสลามต่อไปและเพื่อความสงบ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมโดยรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางของอัลวะสะฎียะฮ์ที่ถูกต้องตามครรลองของอิสลาม
2. เพื่อนำเสนอหลักการและขั้นตอนการประยุกต์แนวทางวะสะฎียะฮ์ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ องค์ความรู้เกิดจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลอันได้แก่ (1) บทบัญญัติแห่งคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ ทัศนะของบรรดาปราชญ์อิสลามโดยเฉพาะในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม ทัศนะของ

นักวิชาการอิสลามในประเด็นดังกล่าว และกฎเกณฑ์ทางด้านนิติศาสตร์อิสลาม เช่น มะกอลิดชะรีอะฮ์ อุศูลุลฟิกห์ เกาะวาอิดอัลฟิกฮียะฮ์ ฟิกห์ฮ์อัลวาเกียะฮ์ ฟิกห์ฮ์อัลเอาละวียะฮ์และฟิกห์ฮ์อัลอะกอลียะฮ์

การวิจัยเรื่อง “หลักการและทฤษฎีการประยุกต์ใช้แนวทางวะสะฎียะฮ์ในประเทศไทย” งานวิจัยชิ้นนี้จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ ตำราและเอกสารของบรรดาปราชญ์อิสลาม สิทธิและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ว่าด้วยวิถีปฏิบัติในการอยู่ในบัพัญญติอิสลาม ในยุคสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด วิถีปฏิบัติของเศาะหาบะฮ์และกฎเกณฑ์ทางด้านนิติศาสตร์อิสลาม เช่น มติที่เห็นตรงกันของปวงปราชญ์ (อัลอิญญุม่า) และการเทียบเคียงข้อบัญญัติ (กียาส) รวมถึงหลักการที่เป็นกฎเกณฑ์ทางหลักนิติศาสตร์อิสลาม (เกาะวาอิด อัลฟิกฮียะฮ์) และหลักเจตนารมณ์แห่งบัพัญญติอิสลาม (มะกอลิดชะรีอะฮ์) นิติศาสตร์สำหรับชนกลุ่มน้อย (ฟิกห์ฮ์อัลอะกอลียะฮ์) เป็นสำคัญ ตำราของปราชญ์อิสลามร่วมสมัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบัน เป็นต้น เพื่อนำมากำหนดเป็นคำถามในการวิจัยเพื่อนำไปเรียบเรียง นำสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อไป

ซึ่งแหล่งข้อมูลดังกล่าวประกอบไปด้วยข้อมูลหลักชั้นต้น (Primary Source) ดังนี้

1. คัมภีร์อัลกุรอาน โดยอาศัยโองการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน
2. หะดีษต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับและประเด็นที่เกี่ยวข้องกันกับงานวิจัย
3. หนังสือประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกันกับงานวิจัย
4. ตำรานิติศาสตร์อิสลามที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ คำวินิจฉัยของปวงปราชญ์

ข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ประกอบไปด้วย

1. หนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานที่อธิบาย ขยายความและรวบรวมอายะฮ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นตามที่ระบุในชั้นปฐมภูมิ
2. หนังสืออรรถาธิบายหะดีษต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ตามที่ระบุในชั้นปฐมภูมิ
3. หนังสือนิติศาสตร์อิสลามที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมาย
4. ตำราประวัติศาสตร์ที่อธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
5. หนังสือที่เขียนเกี่ยวกับประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยเป็นการเฉพาะ

ข้อมูลจากเอกสารชั้นตติยภูมิ (Tertiary Source)

ซึ่งแหล่งข้อมูลดังกล่าวประกอบไปด้วย

1. บทความ

การรวบรวมข้อมูลและเนื้อหา

1. รวบรวมตัวบทอัลกุรอานและอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับหลักอัลวะสะฎียะฮ์ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกันทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและที่มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นการวิจัย
2. รวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากเอกสารระดับปฐมภูมิ
3. รวบรวมข้อมูล เนื้อหาหลัก จากงานเขียนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักวะสะฎียะฮ์
4. รวบรวมหลักคำสอน หลักเกณฑ์ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้
5. รวบรวมทัศนะของบรรดาปราชญ์ที่เกี่ยวกับงานวิจัย บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. รวบรวมข้อมูลและบทวิเคราะห์ของข้อมูลในข้อ 1-5 จากหนังสืออ้างอิงประเภทต่าง ๆ ทั้งในระดับทุติยภูมิ และตติยภูมิมาไว้ในที่เดียวกัน

การเรียบเรียง วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยใช้หลักเกณฑ์ดังนี้

1. บทบัญญัติแห่งคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ ทัศนะของบรรดาปราชญ์อิสลามโดยเฉพาะในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม ทัศนะของนักวิชาการอิสลามในประเด็นดังกล่าว โดยใช้ตำราการอธิบายอัลกุรอานของปราชญ์อิสลามที่เชี่ยวชาญในด้านนี้และเป็นตำราที่โลกอิสลามให้การยอมรับว่าถูกต้อง เช่น ตัฟสีร์อิบนิกะษีร์ ตัฟสีร์อัญญาอะบะรีย์ เป็นต้น ส่วนหลักการเกี่ยวกับอัลหะดีษ ผู้วิจัยจะยึดหะดีษที่มีความถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือตามกระบวนการของวิชาการรายงานอัล-หะดีษในการให้น้ำหนักความถูกต้องในด้านสายรายงานและตัวบทของหะดีษ การวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องนี้

2. ทัศนะของปราชญ์อิสลาม สำหรับทัศนะของปราชญ์ที่มีความเห็นตรงกัน หรือมีเพียงทัศนะเดียว ผู้วิจัยจะถือว่าเป็นทัศนะที่ถูกต้อง ส่วนทัศนะของปราชญ์ที่มีความเห็นขัดแย้งกัน ผู้วิจัยจะให้น้ำหนักและเลือกทัศนะที่มีหลักฐานชัดเจนมากที่สุดตามสถานะความน่าเชื่อถือของหลักฐานหรือทัศนะที่ใกล้เคียงกับบรรพชนที่ดียุคแรกโดยเฉพาะในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินของอิสลาม⁷เป็นประการสำคัญ

3. พิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาโดยใช้หลักการ กฎเกณฑ์ของการวิเคราะห์และวินิจฉัยทางนิติศาสตร์ที่เรียกว่า มะกอศิดะชะรีอะฮ์ อุกุลลุลฟิกห์ เกาะวาอิดอัลฟิกฮียะฮ์ ฟิกห์ฮ์อัลวาเกียะฮ์ ฟิกห์ฮ์อัลเอาละวียะฮ์ และฟิกห์ฮ์อัลอะกอลียะฮ์ ซึ่งจะเป็นข้อสรุปที่จะรวบรวมและประมวลให้อยู่ภายใต้เนื้อหาเดียวกัน โดยครอบคลุมข้อปลีกย่อยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

⁷ปฏิทินอิสลาม มีชื่อเรียกว่าฮิจเราะห์ศักราช เป็นระบบปฏิทินจันทรคติซึ่งประกอบด้วย 12 เดือน และใน 1 ปีจะมี 354 หรือ 355 วัน ปฏิทินฮิจเราะห์ใช้กำหนดวันสำคัญต่าง ๆ ของศาสนาอิสลาม เริ่มนับครั้งแรกเมื่อนานบีมุฮัมหมัดอพยพจากนครมักกะฮ์ไปยังนครมะดีนะฮ์

ในประเด็นดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงข้อกำหนดต่าง ๆ ของข้อปลีกย่อยต่าง ๆ ของปัญหาเหล่านั้น

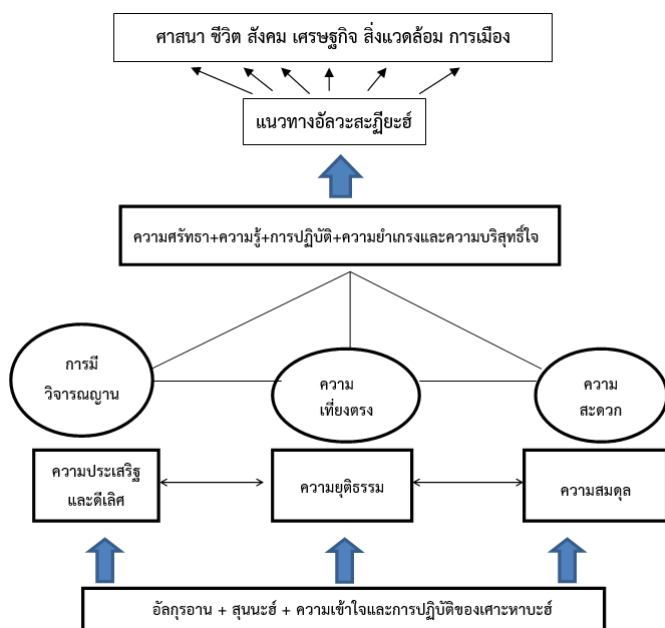
ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “หลักการและขั้นตอนการประยุกต์แนวทางวะสะฎียะฮ์ในประเทศไทย” สามารถสรุปข้อค้นพบจากการวิจัยได้พอสังเขปดังนี้

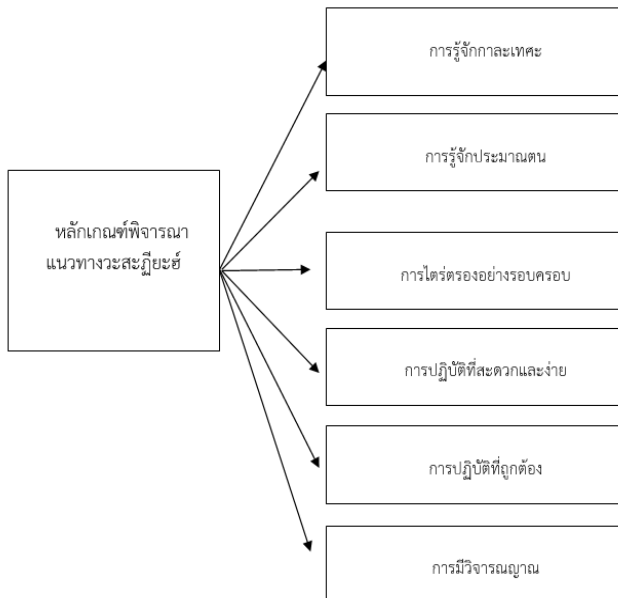
1. แนวทาง“อัลวะสะฎียะฮ์”มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 6 ประการ คือ 1) ความดีเลิศ 2) ความยุติธรรม 3) ความสมดุล 4). ความซื่อสัตย์ต่อหลักธรรม 5) ความเรียบง่าย 6) ความฉลาดในการคิดไตร่ตรอง

2. “อัลวะสะฎียะฮ์”ในการประยุกต์ในบริบทของสังคมไทย ต้องวางอยู่บนหลักการของ ฟิกห์ อัล-อะกัอลียาต คือ 1). การป้องกันอันตราย 2) การปกป้องผลดีที่จะเกิดขึ้น 3) ความยืดหยุ่น 4) การจัดลำดับความสำคัญของบัญญัติอิสลาม 5) ความเหมาะสม (กาละเทศะ) 6) การประเมินถึงผลดีและผลเสีย

แผนภาพที่ 1 ภาพแผนผังโครงสร้างและองค์ประกอบของอัลวะสะฎียะฮ์

แผนภาพที่ 2 หลักเกณฑ์พิจารณาแนวทางวะสะฎียะฮ์

จากแผนผังกรอบแนวคิดอัลวะสะฎียะฮ์จะประกอบไปด้วย 3 เสาหลัก คือ 1. ความยุติธรรม หมายถึง ความยุติธรรมที่มีได้จำกัดอยู่เฉพาะมุสลิม เท่านั้น แต่เป็นสิทธิ์ของมนุษย์ทุกคนที่พึงได้รับ คือการให้ความเป็นธรรม ระหว่างคู่กรณีสองฝ่ายโดยไม่มีความลำเอียง ขจัดการเห็นแก่ตัวเอง พวกพ้อง และความอธรรมในทุกรูปแบบ 2. ความดีเลิศ หมายถึง แนวทางที่ประเสริฐ และดีเลิศ ซึ่งประชาชาติอิสลามต้องสนับสนุนแนะนำกันในเรื่องที่เป็นสิ่งที่เป็น ความดีงามและห้ามปรามกันในเรื่องที่เป็นความเลวร้าย และการไม่สุดโต่งและไม่เพิกเฉยทั้งในด้านหลักความเชื่อและการปฏิบัติในเรื่องศาสนาและการใช้ชีวิต 3. ความสมดุล หมายถึง หลักที่อยู่กึ่งกลางระหว่างความสุดโต่งหรือเลยเถิด

กับความละเลยหรือหย่อนยานในหลักคำสอนของอิสลาม มีความพอประมาณ ในทุกอย่าง ความพอดี ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป โดยต้องไม่เบียดเบียน ตนเองหรือผู้อื่นให้เดือดร้อน ผสานกับองค์ประกอบที่สำคัญอีก 3 ประการ คือ 1. วิจารณ์ญาณ หมายถึง การพิจารณาเหตุและผลให้ลุ่มลึก การคิดไตร่ตรอง อย่างรอบคอบบนข้อเท็จจริงและความถูกต้อง 2. ความสะดวก คือ ขจัดความยากลำบากที่เกินขอบเขตหรือเกินความสามารถของมนุษย์ อันจะนำไปสู่ความยากลำบากในการปฏิบัติ ความสะดวกง่ายดายและความไม่ลำบาก ในการปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติทางกายภาพในรูปของคำพูดและการกระทำหรือทางด้านจิตใจในรูปของความเชื่อความศรัทธาที่สอดคล้อง กับกฎเกณฑ์ ข้อบัญญัติและเจตนารมณ์ของอิสลาม 3. ความเที่ยงตรง หมายถึง ความเที่ยงตรงในแนวทางและหลักคำสอนที่ไม่เบี่ยงเบนไปจากแนวทางที่ถูกต้อง หรือการอยู่ตรงกลางโดยไม่เอนเอียงไปกลุ่มไหนหรือพวกไหน ซึ่งหากเราสามารถประสานพื้นฐานเหล่านี้เข้ากับเงื่อนไขที่สำคัญอีก 4 ประการ ได้แก่ ความศรัทธา ความรู้ที่ถูกต้อง การปฏิบัติที่ถูกต้อง ความยำเกรงและเจตนา อันบริสุทธิ์โดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บน อัลกุรอานและแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด เป็นสำคัญ

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบแต่ละข้อแล้ว ผู้วิจัยพบว่าทางสายกลาง ในอิสลาม คือกระบวนการการเรียนรู้ กระบวนการฝึกฝนและวิธีการ นำไปประยุกต์ ซึ่งในกระบวนการปฏิบัติองค์ประกอบเหล่านี้จำเป็นต้อง ประสานกลมกลืน เป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเกื้อหนุนกันตลอดโดยไม่ได้แยกว่า จะต้องเริ่มจากหลักธรรมคำสอนข้อใดก่อน ทางสายกลางของบุคคลหนึ่ง อาจขึ้นอยู่กับการกำหนดของบุคคลนั้นเอง บุคคลนั้นเป็นผู้รู้ดีที่สุดว่าอะไร คือทางสายกลางสำหรับเขา แต่การกำหนดทางสายกลางนั้นต้องเป็นไปตาม หลักเหตุผล ไม่ใช่ความรู้สึก โดยอาศัยหลักธรรม 6 ประการ ของแนวทาง วะสะฎียะฮ์ คือความประเสริฐและดีเลิศ ความยุติธรรม ความสมดุล และความเที่ยงตรงในแนวทางและหลักธรรมคำสอน ความสะดวกในการปฏิบัติ

ตามคำสอนของอิสลาม เหตุผลและวิจารณ์ฐาน บวกกับเงื่อนไขอีก 4 ประการ คือ การศรัทธา ความรู้ การปฏิบัติและเจตนาที่ดี (อิคลาศ) และหลักเกณฑ์ที่ตัดสินทางสายกลาง อีก 6 ประการ คือ กาละเทศะ การรู้จักประมาณ ตน การไตร่ตรองอย่างรอบครอบ การปฏิบัติที่สะดวกและง่าย การกระทำด้วยเจตนาดีและบริสุทธิ์ใจ จึงจะก่อให้เกิดแนวทางแห่ง “อัลวะสะฎียะฮ์” ที่สมบูรณ์ได้

อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าประเด็นเรื่อง “หลักการและขั้นตอนการประยุกต์ใช้แนวทางวะสะฎียะฮ์ในประเทศไทย” โดยภาพรวมแล้วประเด็นที่มีการศึกษากันมากคือเรื่อง ความแตกต่างทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เช่น พรอุษา ประสงค์วรรณะ (2556), ลดาวัลย์ แก้วสินวล (2547), สุชาติ เศรษฐมาลินี (2558), อิศรา ศานติศาสน์ (2556), อาดิศร์ อิดริส รักษมณี (2557), เรณูมาศ รอดเนียม (2556), ในการศึกษา ค้นคว้าประเด็นเรื่องหลักการของอัลวะสะฎียะฮ์ หลักการและทฤษฎี การประยุกต์ใช้แนวทางวะสะฎียะฮ์นั้น โดยภาพรวมแล้วประเด็นที่มีการศึกษากันมากคือเรื่อง ความหมายและแนวทางของวะสะฎียะฮ์ในแง่มุมต่าง ๆ แบบกว้าง ๆ เช่น หลักการอัลวะสะฎียะฮ์ในอัลกุรอานและอัลหะดีษ การนำเสนอแง่มุมของอัลวะสะฎียะฮ์ในด้านความเชื่อ (อะกีดะฮ์) ในด้านศาสนพิธี (อิบาดะฮ์) ในด้านมรรยาท อัลวะสะฎียะฮ์ในอิสลามกับการอยู่ร่วมกันท่ามกลาง สังคมพหุวัฒนธรรมและการทำความเข้าใจหลักของอัลวะสะฎียะฮ์และการนำไปใช้ในชีวิตจริง เช่น ฟัยฮาฮ์ อิสฮัก อับดุล เกาะวาลิมีย (Fiyhaa Ishak Abd Qawasimiy, 2008), สะอีด อิสมาอิล ศิยานีย (Saeed Ismael Sieniy, 2015), รานีย มุฮัมหมัด อะซีซ อัลนัซมีย (Rania Mohammad Azizr al-NaZmiy, 2010), อิบรอฮิม อาลฮุเซน, (2561), อีสมะแอ กาเด๊ะ (2561), อับดุลเลาะ หนุ่มสุข, (ม.ป.ป) เป็นต้น โดยชุดข้อมูลดังกล่าว

ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาความแตกต่างทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การนำเสนอหลักการของอัลวะสะฎียะฮ์ในภาพกว้างและเป็นองค์รวม โดยผลการวิจัยจากการศึกษาจำนวนมากชี้ชัดไปในทางเดียวกันว่า การยอมรับในความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม และการไม่กีดกันทางสังคม ยอมรับให้คนกลุ่มน้อยทางศาสนาและชาติพันธุ์ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองในทุกระดับด้วยเป็นปัจจัยสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ส่วนประเด็นเรื่องวิถีปฏิบัติ กฎเกณฑ์ ข้อกฎหมาย ตลอดจนผลสะท้อนการปฏิบัติตามหลักการอิสลามของมุสลิมที่มีต่อสังคมในการลดความรุนแรงและสร้างสันติสุขในบริบทของประเทศไทยนั้น ถึงแม้ว่าจะมีงานเขียนและผลการศึกษาออกมาบ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงบทความสั้น ๆ การนำเสนองานผลงานที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศหรือหนังสือที่มีการอธิบายบางส่วนในบางประเด็นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังขาดการรวบรวมองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวที่มากพอทั้งจากงานวิจัยด้านกฎหมายอิสลามในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม ความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับชนต่างศาสนิกในยุคสมัยแรกแห่งอิสลาม ความสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย รวมถึงหลักทฤษฎีวะสะฎียะฮ์และการนำมาปรับใช้ในประเทศไทยเป็นหลัก แม้จะมีผู้ที่ทำการศึกษาเรื่องนี้บ้าง แต่ยังไม่มีการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ในประเด็นดังกล่าวอย่างเป็นระบบในบริบทของสังคมไทย ซึ่งจากการศึกษาพบว่าทางสายกลางขึ้นอยู่กับความจำเป็นและบริบททางสังคมของแต่ละบุคคล ไม่มีสถานะแน่นอนตายตัว เพราะขึ้นอยู่กับกาลเทศะ บุคคลและบริบททางสังคมอื่น ๆ อีกหลายอย่าง นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับมุมมองเชิงเปรียบเทียบผลดีและผลเสียที่ตามมา สภาพสังคมวัฒนธรรม เรื่องจรรยาบรรณ วัฒนธรรมของสังคมแต่ละท้องถิ่นและในแต่ละยุคสมัย ความนิยมหรือไม่นิยมในแต่ละเรื่องของคนในชุมชนนั้น ๆ ด้วย ซึ่งหากทุกฝ่ายเข้าใจกรอบแนวคิดคุณลักษณะ ค่านิยมของอัลวะสะฎียะฮ์อย่างดีและชัดเจนแล้ว ก็จะช่วย

ในการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ และจะนำไปสู่ผลที่คาดว่าจะได้รับคือ ความสมดุลและมั่นคง ที่พร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านศาสนา เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม องค์กรความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้เสมอ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้เขียนให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งให้แนวทางแก่ผู้สนใจในการต่อยอดการวิจัยในหัวข้อหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักการและขั้นตอนการประยุกต์แนวทางวาระสีเขียวในประเทศไทย” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ

1. ควรส่งเสริมสร้างการองค์ความรู้เรื่องวาระสีเขียวหรือทางสายกลางให้กว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิม ต่อเนื่องและหลากหลายไม่ใช่เฉพาะจำกัดแต่แวดวงของนักวิชาการเท่านั้น

2. ควรมีหลักสูตรการฝึกอบรมให้มีความรู้ในเรื่องนี้โดยเฉพาะเยาวชนและศาสนิกชนทุกศาสนา

3. ควรส่งเสริมให้มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งในด้านวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ศาสนา และภาษาทั้งในระดับอนุบาล ประถม มัธยม และมหาวิทยาลัยในทุกภาคส่วนของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- พรอุษา ประสงค์วรรณ. (2556). การศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. [พุทธศาสนคหบดีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].
- รัตติยา สาและ. (2547). การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกที่ปรากฏในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เรณูมาศ รอดเนียม. (2556). ความกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนสองศาสนา: กรณีศึกษาชุมชนตะโหนด อำเภอดะหมัด จังหวัดพัทลุง. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์].
- ลดาวัลย์ แก้วสินวล. (2547). การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัด (ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส). [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2558). การสร้างสันติภาพในสังคมพหุลักษณะทางศาสนาชาติพันธุ์: กรณีศึกษาชุมชนมุสลิมในภาคเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อมรา พงศาพิชญ์. (2543). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อับดุลเลาะ หนุ่มสุข. (ม.ป.ป.). หลักทางสายกลาง (الوسطية) ในอัลกุรอานและอัลฮะดีษ. กรุงเทพฯ: สถาบันวะสะฎียะฮ์เพื่อสันติภาพและการพัฒนา สำนักจุฬาราชมนตรี.
- อาดิศร์ อิดริส รักษมณี. (2557). การศึกษามโนทัศน์ของชาวยุโรปที่มีต่อมุสลิมผ่านทางจิตรกรรมฝาผนัง. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

- อิบบรอเฮง อาลฮูเซน. (2561, กรกฎาคม - ธันวาคม). การทำความเข้าใจ
หลักอัลวะสะฎียะฮ์และการนำไปใช้ในชีวิตรจริง. *วารสาร AL-NUR*
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 13(2), 203 - 222
- อิสรา ศานติศาสน์. (2556). *การมีวิถีชีวิตร่วมกันของชนต่างศาสนาวัดนธรรม*
และชาติพันธุ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน. กรุงเทพฯ: ศูนย์นโยบาย
โลกมุสลิม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิสมาแอ กาเต๊ะ. (2561, กรกฎาคม - มิถุนายน). ะสะฎียะฮ์ในอิสลาม
กับการอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม ด้านความเชื่อ
และความคิด. *วารสารวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัย*
สงขลานครินทร์, 9(1), 32 - 48
- Abd Aziz al-Ahmadiy. (2004). *Iktilaf al-daryn wa asarahu fiy*
al- shara'ia al-islamiyah. Jamiat al-Islamiyah, Madina.
- Abd Aziz bin Ibrahim al-Omari. (2011). *Rasulullah wakhatam*
alnabiyyin deen wa dawlah. Bairut: bisan li al-Nashr
wa al-Tawzy'i.
- Ameen Abdullah al-ShaQawiy. (2015). *Al-Muslimoon fiy bilad*
al-ghrbah. Riyad: Maktabah malik Fahad al-Wataniyyah.
- Fiyhaa Ishak Abd Qawasimiy. (2008). *al-Washatiyyah fil*
Islam wal-Quran.
- Rania Mohammad Azizr al-NaZmiy. (2010). *al-Washatiyyah fil*
Tarfiyhi Biynal Mashruq Wal Mamnuq.
- Saeed Ismael al-Syniy, (2015). *Alaqah al-muslimeen bi ghyri*
al-muslimeen. (3 rd ed.). Madinah: Maktabah malik
Fahad al-Wataniyyah.

การคิดเชิงบวก

Positive Thinking

(Received: Feb 8, 2022 Revised: June 10, 2022 Accepted: June 21, 2022)

ปัญจนาว วรวัณชัย¹
Panjanat Vorawattanachai

บทคัดย่อ

การคิดเชิงบวก (Positive Thinking) เป็นพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่สามารถช่วยให้คนผ่านพ้นอุปสรรคนานัปการ หากบุคคลใดมีการคิดเชิงบวกจะยิ่งดึงดูดสิ่งที่ดี ๆ เข้าในชีวิตของแต่ละคนเปรียบได้ดั่งพลังแม่เหล็ก การคิดเชิงบวกจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและควรมีการศึกษาเพื่อนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงชีวิตเราให้ดีขึ้น ผู้ที่มีการคิดเชิงบวกจะเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดีพร้อมจะเข้าใจสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิต มีความสามารถในการเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคอย่างกล้าหาญ มีความอดทนและอดกลั้นได้อย่างเหมาะสม มีการมองโลกในแง่ดีทำให้มองเห็นด้านสว่างของทุกสถานการณ์สามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรคได้ ผู้ที่มีการคิดเชิงบวกจะมีโอกาสประสบความสำเร็จในชีวิตสามารถใช้พลังที่มีอยู่ได้อย่างเต็มศักยภาพ

คำสำคัญ: การคิดเชิงบวก จิตวิทยา ทักษะคนดี

¹รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา Email: jaew_123@hotmail.com

Abstract

Positive thinking is a great power that can help people endure and survive numerous difficulties. The more positive thinking an individual possess, the better that person can attract good things into his or her life like a magnet. Positive thinking is thus a significant practice that should be studied so as to make our lives better. Individuals with positive thinking tend to have good mental health, life crisis preparedness, and an ability to tackle problems and obstacles with courage and discretion. Positive thinking also enables people to see the bright side of every situation, providing them with the ability to overcome problems and obstacles. Individuals with positive thinking are likely to succeed in life and can make the best use of their strength to its full potential.

Keyword: Positive Thinking, Psychology, Attitude.

บทนำ

การคิดเชิงบวก (Positive Thinking) เป็นพลังอันยิ่งใหญ่ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเผชิญกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ร้ายแรงเพียงใดก็ตามจะสามารถควบคุมแก้ไขให้ผ่านไปได้ด้วยดีเป็นการมองสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงและถูกต้องแน่นอน ด้วยความเข้าใจพื้นฐานของปัญหาและรู้ว่าปัญหาแต่ละอย่างนั้นมีสาเหตุได้หลายอย่างต่าง ๆ กัน บุคคลที่มีการมองโลกในแง่ดีจะมีความมั่นคงและมั่นใจในตนเองอย่างสร้างสรรค์มีกำลังใจและมีความสุขมากกว่าคนทั่ว ๆ ไป ด้วยเหตุนี้การศึกษาและทำความเข้าใจการคิดเชิงบวกจะช่วยให้เราสามารถค้นพบจุดแข็งของตนและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการวางรากฐานของการพัฒนาความสุขและความเป็นอยู่ที่ดีของชีวิต สิ่งสำคัญที่ผู้สนใจศึกษาการคิดเชิงบวกควรต้องศึกษา คือ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการคิดเชิงบวก ความสำคัญของการคิดเชิงบวก แนวทางการฝึกคิดเชิงบวก ลักษณะของการคิดเชิงบวก และคุณค่าและประโยชน์การคิดเชิงบวก ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับเป็นความรู้พื้นฐานให้ผู้สนใจได้นำความรู้ไปฝึกฝนพัฒนาการคิดเชิงบวกให้กล้าเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค สามารถในการจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมพร้อมจะให้กำลังใจตนเองในการเปิดมุมมองที่หลากหลายเพื่อแก้ไขปัญหได้อย่างสร้างสรรค์ นับเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสร้างสรรค์สังคมให้อยู่เป็นสุขร่วมกัน

ความหมายของการคิดเชิงบวก

การคิดเชิงบวก (Positive Thinking) เป็นกระบวนการคิดที่มีผู้ได้ศึกษาและวิจัยกันอย่างมากมายซึ่งต่างได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่าความคิดเชิงบวกเป็นความคิดที่มีพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะนำพาให้บุคคลทั้งหลายประสบความสำเร็จในชีวิต ดังจะเห็นได้จากบุคคลที่มีชื่อเสียงหลายท่านต่างได้เล่าถึงเคล็ดลับความสำเร็จในชีวิตมาจากการคิดบวกเกือบทุกคน ดังนั้นเราควรมาทำความเข้าใจ

ความหมายการคิดเชิงบวกที่มีผู้สนใจศึกษาได้ให้ความหมายกันอย่างหลากหลาย ซึ่งพอจะสรุปความหมายทั้งจากมุมมองแนวคิดของนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ของต่างประเทศและของไทยไว้ ดังนี้

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาต่างประเทศ ดังเช่น บอชแมน (Baughman, 1974, p.76) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการมองโลกในแง่ดีที่เกิดจากการฝึกคิด ฝึกพูด และแสดงความรู้สึกไปในทิศทางที่เป็นบวกเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ได้อย่างเป็นสุขสอดคล้องกับพอตเตอร์ (Potter, 1998, p. 6) ได้ให้ความหมาย ว่าเป็นกระบวนการคิดที่ทำให้มนุษย์มีความสุขด้วยการเป็นผู้มองโลกในแง่ดี มีความกระตือรือร้น มีพลังที่จะกระทำการต่าง ๆ ในชีวิตมีความสุขสมดุล ทางสุขภาพกายและสุขภาพใจส่งผลทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตและ เวนเทรลลา (Ventrella, 2002, p. 39) ได้ให้ความหมายว่าเป็นศักยภาพ ที่มนุษย์ติดตัวกันมาตั้งแต่เกิดช่วยให้หาทางเลือกที่สร้างสรรค์เพื่อต่อสู้ กับปัญหาในขณะทีโพเพอร์ (Peiffer, 2012, p. 8) ได้ให้ความหมาย ว่าเป็นการชักจูงจิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) ของคนเราให้เป็นไป ในทิศทางบวกด้วยการคิดและทำอย่างมีสติตามความเป็นจริงส่งผลให้ การกระทำของเราเป็นบวกไปด้วย ส่วนนอร์แมน (Norman, 2008, p. 12) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการคิดที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จโดยนำหลักการทางความเชื่อ ในศาสนามาใช้เป็นพลังไหลเวียนอย่างต่อเนื่องในจิตใจและร่างกาย เพื่อการมองโลกในแง่ดีมีความเชื่อมั่นในตนเองและการตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต แต่สำหรับเซียโอ เวนลุงและยिंग (Hsiao Wenloong and Ying, 2012, p. 46) ได้ให้ความหมายว่าเป็นทัศนคติทางจิตที่เป็นบวกของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์ ต่าง ๆ ทำให้เกิดความยืดหยุ่นและสร้างสรรค์มากขึ้นและคาโอริและโม โตโค (Kaori and Motoko, 2015, p. 74) ได้ให้ความหมายว่าเป็นความสามารถของบุคคลที่มองเหตุการณ์รอบตัวตามความเป็นจริงด้วยความมั่นคง ทางอารมณ์

สำหรับนักจิตวิทยาและนักการศึกษาไทย ได้ให้ความหมายของการคิดเชิงบวก ดังเช่น เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2544, น. 69) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการคิดในมิติเดียวหรือแง่บวกเดียวที่เป็นด้านบวกโดยจะมีลักษณะขอหาหนทางปรับปรุงและแก้ไขทุกเหตุการณ์ของชีวิตให้ดีขึ้นไม่วิจารณ์ข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดของใครแต่จะคอยหาวิธีการในการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไขในทุกเรื่องให้ดีขึ้นเท่านั้นส่วนวิรตี ศรีอ่อน (2546, น. 41) และมิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ (2549, น. 84) ได้ให้ความหมายสอดคล้องกันว่าเป็นการคิดและมองสิ่งต่าง ๆ อย่างเข้าใจ ยอมรับในด้านลบและมองปัญหาความทุกข์ความไม่ราบรื่นเป็นเรื่องธรรมดาหากรู้จักเลือกใช้ประโยชน์ความคิดเชิงบวกที่มีอยู่แม้อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่น่าภิรมย์นักกลับทำให้ไม่รู้สึกอคติและเข้าใจคนอื่นได้รอบด้านยิ่งขึ้นและรัชดา อรหันตา (2556, น. 18) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการคิดของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีความเชื่อว่าตนสามารถผ่านพ้นปัญหาเหล่านี้ได้ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นและมีกำลังใจขณะที่อารีรัตน์ จรลังกา (2556, น. 4) และโยชิตา สมเจริญ (2557, น. 5) ได้ให้ความหมายสอดคล้องกันว่าเป็นกระบวนการคิดของบุคคลที่มีทัศนคติต่อตนเองในทางบวกต่อการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงอย่างเป็นเหตุเป็นผลมีความรู้สึกที่ดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ไม่ยึดติดกับประสบการณ์ในอดีตที่ไม่ดีพร้อมเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยจิตใจที่เบิกบาน

กล่าวโดยสรุปความหมายของการคิดเชิงบวกได้ว่าเป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการรับรู้และการแปลความหมายที่มีต่อสถานการณ์และบุคคลอื่น ๆ ไปในแง่ดีพร้อมปรับเปลี่ยนมุมมอง ความเชื่อ และความรู้สึกเพราะรู้จักเลือกใช้ประโยชน์จากด้านบวกที่แฝงอยู่จากสิ่งนั้น ๆ ได้ ด้วยว่าเหตุการณ์บางอย่างเราไม่สามารถเลือกได้ว่าจะให้เกิดหรือไม่ให้เกิด แต่เมื่อเกิดขึ้นไปแล้วเราเลือกได้ว่าจะมองและรู้สึกอย่างไร เพื่อก่อให้เกิดกำลังใจที่เข้มแข็งเป็นแรงผลักดันให้กระทำไปในทิศทางที่ดีและมีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

ความสำคัญของการคิดเชิงบวก

ความสำคัญของการคิดเชิงบวกอาจกล่าวได้ว่าผู้ที่มีการคิดเชิงบวกเมื่ออยู่ใกล้ใครเขาจะส่งพลังบวกที่เป็นพลังงานให้แก่คนที่อยู่รอบข้างและสามารถดึงศักยภาพของคนที่อยู่ใกล้ออกมาได้ เขาจะเพิ่มกำลังใจและช่วยมองหาโอกาสให้ทั้งคำพูดและการกระทำ ด้วยมีความคิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ดี ๆ จะเกิดขึ้นกับเราได้เสมอ หากเรามีความเชื่อมั่นและมีจิตใจที่ไม่ถดถอย การศึกษาความสำคัญของการคิดเชิงบวกมีผู้ศึกษาไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งทุกท่านได้พยายามมุ่งเน้นถึงความสำคัญนี้ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคน สามารถสรุปความสำคัญของการคิดเชิงบวกตามลำดับจากนักจิตวิทยาและนักการศึกษาของต่างประเทศและไทย ดังนี้

นักปรัชญาและนักจิตวิทยาชั้นนำรุ่นแรกในช่วงของการเปลี่ยนศตวรรษที่ 19 กลุ่มหน้าที่แห่งจิต (Functionalism) คือ วิลเลียม เจมส์ (Richard, 2012: online cited from William James, 1910) เป็นศาสตราจารย์ทางจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ได้มุ่งศึกษาการทำหน้าที่ของจิตว่ามีหน้าที่อย่างไรและมีกระบวนการอย่างไรที่ส่งผลต่อการแสดงออกของบุคคลและยังให้ความสำคัญของจิตในส่วนที่เป็นสัญชาตญาณ (Instinct) เขาเป็นนักจิตวิทยารุ่นแรก ๆ ที่ได้ใช้คำว่า การคิดเชิงบวก (Positive Thinking) โดยได้พัฒนาระบบการคิดที่ชื่อว่า ลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ซึ่งมีแนวคิด คือ การแสวงหาผลในการปฏิบัติ โดยการทำงานของความคิดเป็นการชี้้นำการกระทำและความจริงนั้นจะผ่านการทดสอบหากการกระทำนั้นไม่เหมาะสมก็ถือว่าไม่เป็นประโยชน์ เพราะชีวิตคือการปะทะระหว่างการคิดเชิงลบ (Negative Thinking) กับการคิดเชิงบวก (Positive Thinking) ดังนั้น “จงอย่ากลัวการมีชีวิตอยู่ จงเชื่อว่าชีวิตนั้นน่าอยู่ แล้วความเชื่อจะสร้างสรรค์ข้อเท็จจริงขึ้นมาจกรวาลนั้นเต็มไปด้วยความเป็นไปได้ ทุกคนสามารถปรับปรุงตนเองได้อย่างมากถ้าเพียงแค่เปิดตามองและค้นหาพลังจิตที่มีอยู่ในตัวเอง” เขาเชื่อว่า ทุก ๆ คน

สามารถกำหนดอนาคตได้ด้วยตนเองและเชื่อในพลังของการคิดเชิงบวก โดยเราสามารถทำสิ่งที่ต้องการได้ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ ในช่วงชีวิตของเขา ก็คือ การค้นพบว่ามนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิต ได้ด้วยการเปลี่ยนแปลงความคิดของตนเอง

ถัดมาจะเป็นนักการศึกษาที่มีชื่อเสียง ได้แก่ เวนเทรลล่า (Ventrella, 2002, p. 65) เป็นนักการศึกษาที่สำคัญอีกท่านหนึ่งที่ได้ศึกษาการคิดเชิงบวก ได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดเชิงบวกในด้านการงานไว้ว่าเป็นปัจจัย ที่สำคัญในการสร้างงานบริการที่ดี เพราะได้เสริมสร้างศักยภาพในการทำงานสูงสุด ของพนักงานในองค์กร และเป็นตัวกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ให้กับคน ในองค์กรให้ช่วยกันสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่น่าไว้วางใจ เชื่อสัตย์ และเปิดเผย นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การกระทำการใด ๆ ในองค์กรสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เดอ โบโน (De Bono, 2004, p. 91) ผู้เป็นต้นกำเนิดเทคนิคการคิด แบบหมวกหกใบได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดเชิงบวกไว้ในหมวกสีเหลือง ว่าเป็นสีของการคิดเชิงบวก เป็นสีแห่งความสดใสตั้งพระอาทิตย์ การมองโลก ในแง่ดี การมองเรื่องผลประโยชน์ การกระทำที่ก่อให้เกิดผลหรือการทำให้ ในสิ่งที่เป็นไปได้ การคิดเชิงบวกนี้จึงเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการพัฒนา และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มองหาสิ่งดี ๆ และมีความคิดใหม่ ๆ ที่มีคุณค่า ต่อส่วนรวมและสังคม

นาโปเลียน ฮิล (Napoleon Hill, 2012, p. 166-167) นักเขียน ผู้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่คนอเมริกันที่ตั้งที่สุดของสหรัฐอเมริกาซึ่งได้ทำให้ หลายคนประสบความสำเร็จในชีวิต เขาได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิด เชิงบวกโดยสรุปได้ว่า มีส่วนสำคัญที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของเราได้เมื่อเรา ได้หยุดนิสัยการคิดเชิงลบแล้วมาเริ่มต้นใหม่กับการกำหนดเป้าหมายที่ดีที่สุด ของเราและสร้างแรงจูงใจด้วยคำ 4 คำ ได้แก่ “ฉันสามารถทำได้” (I can do it)

พร้อมทั้งมีจิตที่ยืดหยุ่น (Flexibility of Mind) ที่ช่วยให้เรามองกว้างไกล เป็นพลังการคิดเชิงบวกที่มีต่อตัวเอง เปลี่ยนปัญหาให้เป็นโอกาสเอาชนะความกลัว ในความล้มเหลวให้เป็นพลังความคิดสร้างสรรค์เพิ่มพูนความสามารถเฉพาะตัว เป็นภูมิปัญญาที่ไร้กาลเวลา (Timeless Wisdom)

เชลลี (Shelly, 2014, p. 62) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดเชิงบวก ไว้ว่าจะทำให้บุคคลสามารถตัดการคิดลบออกไปจากใจ ทำให้เกิดความรู้สึกดีขึ้น และมั่นใจในตนเองมีจิตใจที่ดีเป็นที่น่ารักสำหรับทุกคน การคิดเชิงบวก จึงเป็นพลังสู่ความสำเร็จที่สามารถใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ดีที่สุด

ดาร์ชาน (Darshan, 2014, online) ผู้เชี่ยวชาญการคิดเชิงบวก ได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดเชิงบวกว่าเปรียบเสมือนข้อตกลงที่บุคคล นั้นบอกกับตนเองว่าจะรักษาใจให้มีเป้าหมายจดจ่อกับสิ่งที่ต้องทำในแต่ละวัน และจะพัฒนาการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการคิดเชิงบวกซึ่งสามารถช่วยให้ เราทำทุกอย่างได้ดีที่สุดในแต่ละวัน ช่วยให้เราสามารถรับมือกับกิจวัตรประจำวัน ของชีวิตได้ง่ายขึ้น ช่วยหลีกเลี่ยงความกังวลและการคิดเชิงลบออกไปได้ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ในชีวิต

ซัคเคอร์เบิร์ก (Zuckerberg, 2014, online) เป็นผู้ที่เห็น ความสำคัญของการคิดบวกที่ได้นำมาใช้เป็นจุดเปลี่ยนของชีวิตจากเด็กธรรมดา คนหนึ่งได้ก้าวขึ้นเป็นผู้นำของสังคมแห่งโลกโซเชียลที่เรียกว่าเฟซบุ๊ก (Facebook) ทำให้เขาเป็นมหาเศรษฐีได้เพราะแรงบันดาลใจที่มาจาก การคิดเชิงบวกของเขาต่อเหตุการณ์ที่มีเข้ามาในชีวิตที่ทำให้เขาสร้าง มหาอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ ความสำคัญการคิดเชิงบวกที่มีต่อเขา คือ

1. เป็นแรงพลังผลักดันให้อาชนะในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วมีฉะนั้นเราจะช้าเกินไป

2. สร้างความมั่นใจในตนเอง เขาไม่เคยให้ความสำคัญกับคนที่ มาดูถูกว่าเขาจะทำได้ไม่ได้หากเรามีกลยุทธ์ที่ดียอมรับประกันว่าไม่ล้มเหลว

3. สามารถทำในสิ่งที่ไม่รักได้เพราะการทำในสิ่งที่รักย่อมง่ายกว่าทำในสิ่งที่ไม่รัก

4. ช่วยดึงพลังที่อยู่ในตนเองออกมาได้และยังสามารถปลุกยักษ์ที่ซ่อนอยู่ในคนรอบข้างได้อย่างน่าอัศจรรย์

5. ทำให้มองเห็นคุณค่าในผู้อื่นด้วยการมองข้ามความบกพร่องของลูกน้อง

6. มีใจเปิดกว้างยอมรับศักยภาพความสามารถของผู้อื่น ไม่ใช่เห็นแต่ความเก่งของตนเองเท่านั้น

7. ช่วยสร้างความคิดสร้างสรรค์เปิดมุมมองความคิดใหม่ ๆ ไม่ปิดกั้นตนเอง ใครจะว่าอย่างไรและใครจะว่าเป็นไปไม่ได้เขาก็ไม่สนใจ

8. ทำให้ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นแม้จะไม่ตรงกัน แต่ก็หาจุดตรงกลางลงตัวเพื่อให้งานเดินต่อไปได้

9. ทำให้เลือกทางเดินชีวิตของตนเองอย่างมั่นคง

10. ทำให้มีกำลังใจในการทำงานจนประสบความสำเร็จด้วยการฟันให้ไกลไปให้ถึง

สำหรับนักจิตวิทยาและนักการศึกษาไทยได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดเชิงบวกไว้เช่นกัน ดังนี้

เรวดี ทรงเที่ยง (2550, น. 69-70) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดเชิงบวกไว้ในด้านการดำเนินชีวิต ดังนี้

1. สามารถเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ตามความเป็นจริงและสามารถปรับความคิดของตนเองให้ปราศจากความยุ่งยากลำบากใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

2. สามารถพลิกสถานการณ์ให้กลับคืนดีได้โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่ขวางกั้นไม่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะเลวร้ายอย่างไร

3. สามารถสร้างกระบวนการคิดด้วยพื้นฐานของความเป็นจริงโดยไม่ใช้การคิดแบบเข้าข้างตนเองไม่ว่าผลลัพธ์นั้นจะเกิดผลดีต่อตนเองหรือผู้อื่นอย่างไร

4. สามารถสร้างสรรค์จิตใจให้มองโลกในแง่ดีอย่างมั่นคงและ
แน่วแน่เกิดพฤติกรรมที่ถูกผลักดันมาจากพลังทางบวกทำให้เราได้พบกับ
สถานการณ์ในทางบวกทุก ๆ วัน

5. สามารถสร้างสรรค์ชีวิตให้ประสบความสำเร็จในทุก ๆ ด้าน เช่น
ด้านการทำงาน ด้านการเรียน และด้านชีวิตส่วนตัว เป็นต้น

นอกจากนี้สุทธิชัย ปทุมล่องทอง (2551, น. 101) ยังได้กล่าวถึง
ความสำคัญของการคิดเชิงบวกว่าส่งผลต่อการตัดสินใจเมื่อต้องเข้าไปสู่กับ
ปัญหาวิกฤตการณ์ที่ล่อแหลมสามารถเผชิญหน้ากับปัญหานั้นบนพื้นฐาน
ด้วยการมองโลกในแง่ดี มีความกล้าหาญ และมีความตั้งใจแน่วแน่

ณีนรา ดีสม (2554, น.19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดเชิงบวก
ว่าเป็นการทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิตเพราะจะช่วยให้มองทุกอย่าง
เป็นสิ่งดีเป็นโอกาสดี ๆ ของชีวิตแม้เรื่องนั้นอาจทำให้ผิดหวังหรือเสียใจ
แต่จะไม่ท้อแท้กับปัญหาอุปสรรคนั้น ๆ จะสร้างแรงกระตุ้นให้ทำกิจวัตรต่าง ๆ
ในชีวิตประจำวันให้ดีที่สุดและเก็บประสบการณ์นั้นเป็นบทเรียนที่ดี

รัชดา อรหันตา (2556, น. 22) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดเชิงบวก
ว่าเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นโอกาสความเป็นไปได้ในสถานการณ์ที่เลวร้าย
มีมุมมองความคิดที่ทำให้ตัวเองมีความสุขโดยยึดหลักพื้นฐานความเป็นจริง
การที่บุคคลฝึกความคิดเชิงบวกอยู่เป็นประจำเมื่อพบเจอกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ
บุคคลจะสามารถเผชิญปัญหาอุปสรรคเหล่านั้นไปได้อย่างเข้มแข็งดำเนินชีวิต
ได้อย่างมีความสุข

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับความสำคัญของการคิดเชิงบวกจะแบ่งออกได้
2 ด้าน คือ 1) ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตส่งผลให้ผู้ที่มีกรคิดเชิงบวก
สามารถปรับตัวและเผชิญความจริงใดทุกสถานการณ์อย่างมีเหตุผล และ
พลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสแม้ว่าจะประสบปัญหาอุปสรรคใด ๆ จึงเป็นผู้มี
ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ 2) ความสำคัญต่อหน้าที่การงานส่งผล

ต่อศักยภาพการทำงานของบุคลากรในองค์กรยุคสมัยใหม่ที่หลายหน่วยงานได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองในการคิดเชิงบวก เพราะจะทำให้จัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรได้อย่างชาญฉลาดเป็นผลดีต่อความสำเร็จสูงสุดในการทำงาน อาจกล่าวได้โดยรวมจะเห็นได้ว่าการคิดเชิงบวกมีความสำคัญในชีวิตของคนคนหนึ่งอย่างหาที่สุดมิได้สามารถเปลี่ยนชีวิตจากหน้ามือกลายเป็นหลังมือในหลายหลายคน สร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน เกิดความท้าทายแสวงหาช่องทางในการทำงาน ทำให้สามารถคิดได้ไกลเกินกว่าภารกิจที่อยู่ตรงหน้าอย่างหนึ่งขั้นเสมอทำให้งานสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งใจ

แนวทางการฝึกคิดเชิงบวก

เป็นที่ยอมรับว่าการคิดเชิงบวกจะช่วยให้ชีวิตมีความหวัง แม้ว่าพบพานอุปสรรคใหญ่หลวงก็ถือว่าเป็นการหาดีในเลวและหาโอกาสในวิกฤติ ซึ่งอาจทำให้เราได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่มีทางได้รับจากชีวิตที่ราบเรียบ ดังนั้นเราจึงควรยอมรับก่อนว่าที่ผ่านมานั้นตนเองมีการคิดที่ผิดพลาดและเป็นทุกข์มากกว่า “ใช่” ก็จะหาทางที่ลดความทุกข์ของตนเองให้หมดไป ดังนั้นจึงได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาพยายามศึกษาหาแนวทางการฝึกคิดเชิงบวกไว้หลายท่านด้วยกัน ดังเช่น

อารี พันธัมณี (2544, น. 4) ได้กล่าวถึงแนวทางการฝึกคิดเชิงบวกไว้ดังนี้

1. ให้คิดว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วล้วนดีเสมอสำหรับเรา นับเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าของชีวิตไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์นั้นจะสมหวัง ผิดหวัง สำเร็จ ล้มเหลว เสียใจ เศร้าใจ อิ่มเอมใจล้วนเป็นประสบการณ์ชีวิตทั้งสิ้น ให้ได้สัมผัสกับความรู้สึกสูญเสียเจ็บปวดทุกข์ได้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างทุกข์กับสุข

2. ให้เข้าใจโลกในความเป็นจริงที่ว่าไม่มีใครในโลกนี้จะได้ทุกอย่างตลอดไป ไม่ว่าจะเป็นความสุข ความทุกข์ เศร้า เสียใจ ผิดหวัง สมหวัง แต่ทุกคนต่างก็ประสบสิ่งเหล่านี้ระคนกัน หากมีได้ก็มีเสีย มีชนะก็มีแพ้ มีสุขก็มีทุกข์ และไม่มีสิ่งใดอยู่ยั่งยืน คนที่มีความรู้สึกนึกคิดในเชิงบวกจะมองเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องปกติและมีความหวังว่าเรื่องราวผ่านพ้นไปเรื่องดี ๆ ก็จะเข้ามาไม่เกิดความท้อแท้มีกำลังใจเพื่อก้าวเดินต่อไป

3. สร้างทัศนคติเชิงบวกด้วยการคิดแต่สิ่งดี ๆ ทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น เน้นสิ่งดีสวยงามเป็นประโยชน์หลีกเลี่ยงการคิดในทางลบ และเลือกคิดแต่สิ่งดี ๆ หรือหามุมมองดี ๆ

4. หาทางเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส เปลี่ยนปัญหาให้เป็นปัญญา เปลี่ยนความล้มเหลวให้เป็นความสำเร็จ

5. ให้หัดชื่นชมบุคคล สิ่งรอบข้าง บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นคนมองโลกแง่ดี รวมทั้งขอบคุณตนเองที่มีเพื่อน เจ้านาย ลูกน้อง สมาชิกในครอบครัวที่ดี ฝึกกล่าวคำชมไม่ตำหนิก็จะทำให้เกิดความสุขใจ และเกิดกำลังใจ

6. มีความเชื่อมั่นในคุณความดี การทำดีนั้นเป็นผลมาจากการคิดดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่นเป็นเกราะกำบังภัยคุ้มครองตนและเชื่อในการคิดดีกับคนอื่นเขาก็จะคิดดีกับเรา เกิดความรู้สึกสบายใจ สมองปลอดโปร่งเห็นแต่สิ่งที่สวยงามซึ่งเรามีโอกาสที่จะเป็นไปตามความคิดของตนเองดังที่ว่า “เราคิดอย่างไร เราก็จะเป็นอย่างนั้น”

นิภา แก้วศรีงาม (2547, น. 78) ได้กล่าวถึงแนวทางการฝึกคิดเชิงบวกไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. การยอมรับตนเองและบุคคลอื่น (I'm OK., Your're OK.) การยอมรับตนเอง (I'm OK.)

เป็นการยอมรับในตนเองตามที่ตนเป็นอยู่ ไม่ดูถูกตนเอง ไม่รู้สึกว่าตนเองด้อยค่า เพราะจะทำให้เกิดความท้อแท้และจะมองตนเองในทางลบ การยอมรับตนเองจะทำให้เราเลือกที่จะพัฒนาตนเอง เพราะทุกคนมีสิทธิ

พัฒนาตนเองได้สำเร็จ มนุษย์เราเลือกเกิดไม่ได้ แต่มนุษย์เลือกที่พัฒนาตนเองได้แม้เราอาจจะมีโอกาสไม่เท่าผู้อื่นแต่เราสร้างโอกาสให้กับตนเองได้

การยอมรับบุคคลอื่น (You're OK.)

การยอมรับบุคคลอื่น (You're OK.) เป็นการรับรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยนั้นไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน หรือลูกค้าก็ย่อมที่จะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลที่มีลักษณะที่สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเราก็คงยอมรับในความเป็นเขาเหล่านั้นให้เกียรติและรับรู้สิ่งที่ตั้งถามที่ทุกคนมีอยู่ นิสัยที่ไม่ดีหรือสิ่งไม่ดีของเขาที่ไม่ได้ส่งผลต่องานหรือชีวิตของเราควรที่จะปล่อยวาง

2. การยอมรับและสร้างความภาคภูมิใจในชีวิต

สร้างความรู้สึทางใจให้เกิดความภาคภูมิใจในชีวิตต่อครอบครัว หน้าที่การงาน และสภาพสังคมแวดล้อมของตนเอง เพราะความภาคภูมิใจจะก่อให้เกิดความสุขและปลื้มปิติ เมื่อมีใจก็จะมีสมองคิดตามสิ่งที่ตั้งใจ ดังที่ว่า “**ที่ใดมีสมองก็จะเกิดการกระทำตามสมองนั้น**” ในขณะที่เรามีความภาคภูมิใจอยู่นั้นจะต้องมีระบบความคิดที่ยอมรับคำวิจารณ์และข้อตำหนิตัว เพราะมนุษย์ย่อมมีโอกาสผิดพลาดได้ จึงควรปรับอารมณ์ให้คิดที่จะนำคำวิจารณ์นั้นมาปรับปรุง และถือว่าผู้วิจารณ์นั้นได้ทำประโยชน์ให้กับเราเป็นเสมือนกระจกส่องหลังที่จะทำให้เรามองเห็นจุดบอดหรือข้อด้อยที่เราอาจจะมองข้าม

สม สุจีรา (2551, น. 246-250) ได้กล่าวถึงแนวทางของการฝึกคิดเชิงบวกในหนังสือเดอะท้อปซีเคร็ต ไว้ว่า ความลับของการฝึกคิดเชิงบวกคือ “**เปลี่ยนความคิด เปลี่ยนชีวิต**” ความคิด คือ กรรมในปัจจุบัน ความรู้สึก คือ กรรมเก่า เรากลับไปเปลี่ยนอดีตไม่ได้ แต่เรากำหนดอนาคตได้ด้วยการเปลี่ยนวิธีการคิดซึ่งการฝึกความรู้สึกเป็นสิ่งที่ยากแต่การฝึกความคิดเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายกว่าลองฝึกคิดในทางตรงกันข้ามกับความรู้สึกของตนเองแม้จะต้องฝืนก็ตาม ซึ่งมีแนวทางการคิดเชิงบวกโดยสรุป คือ

1. เปลี่ยนการคิดเชิงลบให้เป็นการคิดเชิงบวก เพราะบุคคลฝืนความรู้สึกไม่ได้แต่สามารถฝืนความคิดได้

2. ใช้การคิดเชิงบวกสกัดกรรม การคิดเชิงลบจะเกิดความรู้สึกไม่ดีฝังอยู่ในจิตเป็นกรรมติดตัว แต่ถ้าการคิดเชิงบวกจะเป็นการสกัดไม่ให้กรรมใหม่เกิดขึ้น

3. เหตุการณ์ร้าย ๆ ในชีวิตทุกเหตุการณ์จะต้องใช้การคิดเชิงบวกกำจัดเหตุการณ์เหล่านี้ได้ เพราะช่วยลดความร้อนรุ่มในตนเอง เกิดสติสัมปชัญญะที่สูงขึ้น

4. ให้พูดแต่สิ่งดี ๆ คิดแต่สิ่งดี ๆ ทำแต่สิ่งดี ๆ ในทุกสถานการณ์ แล้วจิตใต้สำนึกจะดึงดูดสิ่งที่เป็นบวกเหมือนกันเข้ามา

5. ให้รู้ทันความคิดและความรู้สึกด้วยการเจริญสติ ชีวิตก็จะเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ มากเท่านั้น

นอกจากนี้สม สุจิรา (2551, น. 246-250) ยังได้กล่าวถึงการคิดเชิงบวกกับผลแห่งกรรมว่าจงคิดบวกอยู่เสมอไม่ว่าสถานการณ์ใด ๆ พูดแต่สิ่งที่ดี ๆ คิดแต่สิ่งที่ดี ๆ ทำแต่สิ่งที่ดี ๆ แล้วจิตใต้สำนึกก็จะดึงดูดสิ่งที่เป็นบวกเหมือนกันเข้าหากันเอง และถ้าอยากเปลี่ยนวิถีชีวิตของตน จงเริ่ม ณ บัดนี้ เพราะแค่เพิ่มวินาทีกระดิกผ่านเราก็คิดไปหลายเรื่องแล้ว หากเราฝึกเจริญสติหยุดความคิดรู้ทันความรู้สึกได้มากเพียงใด ชีวิตของเราก็จะเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ มากเพียงนั้น

วรพล วิแหลม (วิรา ยากะจิ ณ พิบูล, 2553, น. 18 อ้างถึงในวรพล วิแหลม, 2553) ได้กล่าวถึงแนวทางการฝึกคิดเชิงบวกไว้ด้วยหลักการคิดเชิงบวก 7 ประการ ดังนี้

1. ต้องเป็นฝ่ายเริ่มต้นทำก่อนอย่าไปสนใจใครทำอะไร ให้สนใจเฉพาะว่าตนเองทำอะไรทำดีหรือยัง

2. เริ่มต้นด้วยจุดมุ่งหมายในใจโดยคิดทางเลือกหลาย ๆ ทางเลือกและเลือกสิ่งที่ดีที่สุดในใจก่อนแล้วค่อยนำความคิดนั้นมาปฏิบัติให้เกิดผลตามความคิดหรือสิ่งที่คาดหวังไว้เพราะความสำเร็จเริ่มต้นจากก้าวแรกเสมอ

3. จัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่จะทำ เพราะชีวิตที่ประสบความสำเร็จนั้น ต้องเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลัง

4. คิดแบบ ชนะ/ชนะ การอยู่ร่วมกันต้องให้ความเชื่อถือซึ่งกันและกัน การแสดงความคิดและความรู้สึกของตนเองด้วยความกล้าแสดงออกและด้วยความเอาใจใส่ต่อความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น

5. เข้าใจคนอื่นก่อนจะให้คนอื่นเข้าใจเรา เราต้องพยายามทำความเข้าใจผู้อื่นก่อนที่จะให้คนอื่นอีกหลาย ๆ คนมาเข้าใจเรา มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

6. คิดเชิงบวกกับทุกเหตุการณ์ ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นลองหาสิ่งดีให้ได้ในทุกครั้ง ผิดฝนบ่อย ๆ จะเกิดเป็นนิสัยแล้วจิตใจจะคิดเชิงบวกเอง

7. ไม่ยึดติดกับอดีตให้อยู่กับปัจจุบันทำให้ดีที่สุด ให้ใช้เวลาคิดทบทวน และแสวงหาด้านจิตวิญญาณเพื่อเสริมพลังบวกให้แก่ชีวิตให้ได้ก้าวเดินต่อไป

สุพัตรา สุภาพ (2553, น. 84-87) กล่าวถึง การฝึกคิดเชิงบวกว่าขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละบุคคล และการขัดเกลาหรือการอบรมสั่งสอนแต่เด็ก โดยมีแนวทางการฝึกคิดเชิงบวก ดังนี้

1. จงอย่าท้อและอย่ายอมแพ้ตั้งแต่ยังไม่ทันสำเร็จ หรือไม่ทันเริ่มท้อได้แต่อย่าถอย

2. จงเชื่อมั่นตัวเอง ว่าเรามีความสามารถ เราทำได้ และจะทำให้ดีที่สุด

3. จงลุกขึ้นมาสู้แม้จะล้มเหลวไปบ้างก็ไม่เป็นไร นี่คือ บทเรียนที่ต้องพยายามแก้ไข

4. จงยอมรับความจริงอย่าหลอกตัวเอง พอใจในสิ่งที่เป็นอยู่และเพียงพอเท่าที่มี

5. จงอย่ากังวลเกินกว่าเหตุ อย่ามองทุกอย่างเลวร้ายเกินกว่าที่เป็นจริง ซึ่งทำให้มีแต่ความไม่สบายใจ

6. จงมีความหวัง หวังในสิ่งดีที่จะทำได้ในอนาคต แม้ปัจจุบันจะไม่ได้ตามที่ตั้งใจในอนาคตอาจเปลี่ยนแปลงในแง่บวกได้

7. จงเชื่อว่าทำได้ถ้าเราไม่เชื่อว่าตัวเองทำอะไรได้ ใครจะเชื่อเรา เราจึงต้องมีกำลังใจจะ ฝ่าฟันอุปสรรคทุกอย่างให้ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

8. จงมองโลกในแง่ดีต้องคิดเสมอว่าทุกอย่างต้องมีตกแล้วก็มีขึ้น เหมือนดวงอาทิตย์ชีวิตของเราก็ก่เช่นกันถ้าเรามานะทำทุกอย่างให้ดีที่สุด วันหนึ่งคงดีขึ้นไม่ช้าก็เร็ว

9. จงยอมรับความผิดเพราะผิดเป็นครูให้เราได้ปรับปรุง คนเรา ผิดพลาดได้ไม่มีใครสมบูรณ์แบบ แต่ถ้าเราทำสิ่งที่ไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น เราจะเดินหน้าต่อไปด้วยความสุขไม่ว่าด้านชีวิตหรือการงาน

10. จงใฝ่หาความรู้เสมอเพราะในยุคสื่อสารกว้างไกล การเรียนรู้ สิ่งใหม่ ๆ จะช่วยให้การงานดีขึ้น และหน่วยงานจะอยากให้เราทำงาน ไปนาน ๆ

11. จงเป็นมิตรมากกว่าสร้างศัตรู การได้มิตรหรือการสร้างมิตรมีแต่ได้ มากกว่าเสีย เพราะจะได้เป็นเพื่อนหรือกำลังสำคัญในการทำงาน หรือในยาม มีปัญหาเนื่องจากมิตรที่ดีจะช่วยเรายามทุกข์ยากและจิตใจที่เราทำได้

12. จงรักตัวเอง เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการที่จะอยู่อย่างมีความสุข ไม่ว่าในด้านการงานหรือชีวิตครอบครัว เมื่อเรารักตัวเองเราจะไม่ทำอะไร ให้เสียหายยังช่วยให้เราอยากมีชีวิตที่ดีขึ้น

พระมหาจุฬิชาญ วชิรเมธี (2553, ออนไลน์) ได้เสนอแนวทางการฝึก คิดเชิงบวกเป็นข้อคิดที่นำมาใช้ได้ในการดำเนินชีวิต เรียกว่า **“7 หลักคิด ในเชิงบวก”** ได้แก่

1. ความคิดดี ๆ เป็นที่มาแห่งความสุข แน่แน่นอนว่าเมื่อเรามีความคิดดี ๆ โลกก็จะดีตามอย่างที่เราคิด ดังที่ท่านว่าไว้ “โลกเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับว่า เราใส่แว่นตาสีอะไรมองโลก หากมองโลกในแง่ดี ชีวิตมีแต่สิ่งรื่นรมย์ หากมองโลกในแง่ร้ายชีวิตมีแต่ความวุ่นวายและทุกข์ระทม”

2. ปัญญาดีย่อมมีความสุข คนมีปัญญาย่อมใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา เพื่อให้พ้นทุกข์ ดังนั้นสำหรับคนมีปัญญาวิกฤตอยู่ไหนปัญญาอยู่นั่น ส่วนคนด้อยปัญญาโอกาสอยู่ไหนวิกฤตอยู่นั่น จงเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนปัญหา ให้เป็นปัญญาเปลี่ยนอุปสรรคเป็นอุปการณ์

3. ชีวิตของคนดี คือ ชีวิตที่มีความสุข ดังท่านว่า ดอกไม้หอมได้บางดอก แต่มนุษย์หอมได้ทุกคนหากเขาเป็นคนดี กลิ่นดอกไม้แม้หอมขนาดไหน ก็หอมได้ แต่ตามลมเท่านั้น ส่วนกลิ่นความดีของคนดีนั้นหอมหวนทวนลม พุ้งกระจายไปในทิศทั้งสี่ ดอกไม้ผลิบานแล้วไม่นานก็ร่วงโรยแต่ความดีของคนนั้น สลัดเป็นนิรันดร์เหนือกาลเวลา

4. ปฏิสัมพันธ์ดีก็มีความสุข ซึ่งเป็นการเลือกคบมิตร โลกนี้มีมิตร อยู่ 3 ประเภทคือ 1) บาปมิตร เพื่อนชั่ว จงอย่าคบ 2) กัลยาณมิตร เพื่อนดี จงคบ และ 3) พันธมิตร เพื่อนที่ผูกพันกันด้วยผลประโยชน์ จงระวัง

5. ทำงานดีก็มีความสุข ท่านว่าไว้คนจำนวนมากเป็นทุกข์ขณะทำงาน แต่เบิกบานเฉพาะเสาร์-อาทิตย์ โดยหาว่าไม่ว่าในหนึ่งสัปดาห์มีเสาร์-อาทิตย์ แค่วันสองวัน จงเป็นสุขขณะทำงาน จงเบิกบานขณะหายใจ

6. มองโลกในแง่ดี ชีวิตมีความสุข ดังผู้รู้ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มันถูกอยู่แล้ว มีแต่ความเห็นของเราเท่านั้นที่ผิด ใครทำความเข้าใจ คำกล่าวนี้ได้อย่างลึกซึ้งคนนั้นจะไม่ทุกข์ และเขาจะไม่หวั่นไหวในความผันแปรของชีวิต สิ่งใดเกิดขึ้นมาเขาจะอุทานอยู่เสมอว่า “มันเป็นเช่นนั้นเอง”

7. ครอบครัวดีมีความสุข ครอบครัวคือพื้นฐานสำคัญของชีวิต บุตรธิดาคืออนุสาวรีย์ของพ่อแม่ หากลูกเป็นคนดีอนุสาวรีย์ของพ่อแม่ ก็งดงาม หากลูกเลวทรามอนุสาวรีย์ของพ่อแม่ก็อัปลักษณ์

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปแนวทางการฝึกคิดเชิงบวกได้ ดังนี้
1) ต้องยอมรับตนเองอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้เมื่อนั้นจะรู้สึกเป็นอิสระ ในการพัฒนาตนเองให้กลายเป็นคนคิดในเชิงบวก 2) ตั้งเป้าหมายให้มีมุมมองต่อชีวิตเป็นบวกมากขึ้นเพราะการตั้งเป้าหมายจะช่วยให้รู้สึกมีความหวังและมั่นใจขึ้น 3) ไม่ยึดติดกับอดีตให้อยู่กับปัจจุบัน อนาคตยังมาไม่ถึงทำวันนี้ให้ดีที่สุด 4) ให้พลิกวิกฤติเป็นโอกาสมองหาสิ่งดี ๆ จากปัญหาและใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิต และ 5) หัดชื่นชมผู้อื่นและรู้สึกขอบคุณทุกคน แม้จะเป็นสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ

ลักษณะของการคิดเชิงบวก

การคิดเชิงบวกเป็นลักษณะการคิดอันเกิดจากการที่คนเรามีรูปแบบการรับรู้และการคิดไปในทางที่ดีจึงทำให้พฤติกรรมการแสดงออกมีความเหมาะสม ดึงดูด และสร้างสรรค์ จึงเป็นพื้นฐานให้เกิดการแก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพส่งผลให้ทั้งตนเองและสังคมรอบข้างมีความสุข จึงได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของการคิดเชิงบวกสามารถสรุปได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะของการคิดเชิงบวกตามแนวคิดของเซลิกแมน (สุราสินี นาคสินธุ์, 2552, น. 21-23 อ้างถึงใน Seligman, 2006, p. 31-35) ได้เสนอลักษณะการคิดเชิงบวกในรูปแบบการอธิบายตนเอง (Explanatory Style) ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของบุคคลจากการบรรยายตนเองสามารถบ่งบอกได้ว่าเรามีมุมมองชีวิตในลักษณะไหน เป็นการคิดเชิงบวกหรือเป็นการคิดเชิงลบซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดการพูดและการกระทำ ลักษณะเหตุการณ์รูปแบบที่ผู้คนใช้ในการอธิบายตนเองเมื่อต้องเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ประกอบด้วยลักษณะของการคิดที่สำคัญ 3 ลักษณะ คือ

1. ความคงทนถาวร (Permanence) เป็นการอธิบายถึงตนเองด้วยความเชื่อว่าสาเหตุของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสาเหตุที่เกิดขึ้นถาวร (Permanence) หรือเป็นสาเหตุที่เกิดขึ้นชั่วคราว (Temporary)

1.1 หากเป็นเหตุการณ์ที่ดีคนที่มีความคิดเชิงบวกจะเชื่อว่าสิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นมาจากสาเหตุที่คงทนถาวร แต่คนที่มีความคิดเชิงลบจะเชื่อว่าสิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วคราว คนที่มองโลกในแง่ร้ายจึงอาจจะล้มเลิกเมื่อประสบความสำเร็จ เนื่องจากเชื่อว่าความสำเร็จนั้นเป็นเรื่องของความบังเอิญ

1.2 หากเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ดีคนที่มีความคิดเชิงบวกจะเชื่อว่าสิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วคราว จึงทำให้บุคคลในกลุ่มนี้ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคแต่คนที่มีการคิดเชิงลบจะยอมแพ้ต่ออุปสรรคได้อย่างง่ายดาย

เพราะเชื่อว่าสิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างคงทนถาวรตลอดไป

2. ความครอบคลุม (Pervasiveness) เป็นการอธิบายถึงตนเองด้วยความเชื่อที่ว่าสาเหตุของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นมีความเฉพาะ (Specific) หรือเป็นสิ่งที่สากลทั่วไป (Universal)

2.1 หากเป็นเหตุการณ์ที่ตีคนที่มีความคิดเชิงบวกจะเชื่อว่าสิ่งที่ดี ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเป็นสิ่งที่สากลทั่วไปแต่คนที่มองโลกในแง่ร้ายเชื่อว่าสิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยที่มีความเฉพาะ

ตัวอย่าง การได้เลื่อนตำแหน่ง คนที่มีความคิดในเชิงบวกจะคิดว่าหากทำงานให้ดีและมีประสิทธิภาพก็จะมีความสำเร็จก้าวหน้าในหน้าที่การทำงานซึ่งเป็นสิ่งที่สากลทั่วไป แต่คนที่มีความคิดเชิงลบจะคิดว่าเพราะฉันเก่งฉันจึงได้ดี ซึ่งเป็นการคิดที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุเฉพาะกับตนเองเท่านั้น

2.2 หากเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ดีคนที่มีความคิดเชิงบวกจะเชื่อว่าสิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเป็นสาเหตุที่เกิดขึ้นเฉพาะกับเหตุการณ์นั้นเท่านั้น แต่คนที่มีความคิดในเชิงลบจะเชื่อว่าสิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเป็นสาเหตุที่สากลทั่วไปและสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกโอกาส

ตัวอย่าง เกิดการทะเลาะกับเพื่อน คนที่มีความคิดเชิงบวกจะคิดว่าวันนี้เกิดเรื่องทะเลาะกันเพราะเพื่อนอารมณ์ไม่ดี หรือเกิดจากเราพูดไม่ถูกใจเขา แต่คนที่มีความคิดเชิงลบจะคิดว่าไม่มีใครชอบฉันเลย หรือเพื่อนชอบมาหาเรื่องฉันอยู่เรื่อยแบบนี้ทุกครั้ง

3. ความเป็นตนเอง (Personalization) เป็นการอธิบายถึงตนเองด้วยความเชื่อที่ว่า สาเหตุของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดมาจากตนเอง (Internal) หรือมาจากสาเหตุภายนอกตนเอง (External) หรือจากคนอื่น

3.1 หากเป็นเหตุการณ์ที่ดีคนที่มีความคิดเชิงบวกจะเชื่อว่าสิ่งที่ดี ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นมีสาเหตุมาจากตนเอง แต่คนที่มีความคิดเชิงลบจะเชื่อว่าสิ่งที่ดี ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นมีสาเหตุมาจากภายนอกตนเอง

ตัวอย่าง คนไปสมัครงานแล้วได้งานทำคนที่มีความคิดเชิงบวกจะคิดว่าเพราะตนเองสมัครงานตรงตามสาขาที่เรียนมาและตรงตามความต้องการของบริษัท แต่คนที่มีความคิดเชิงลบจะคิดว่าเพราะตนเองดวงดีหรือโชคดีซึ่งเป็นสาเหตุจากภายนอกตนเอง

3.2 หากเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ดีคนที่มีความคิดเชิงบวกจะเชื่อว่าสิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากสาเหตุภายนอกตนเองโดยวิเคราะห์จากเหตุการณ์ตามความจริงเพื่อรักษาความภาคภูมิใจในตนเองคนที่มีความคิดเชิงลบจะตำหนิตนเองว่าสาเหตุที่เกิดขึ้นนั้นมาจากตนเอง

ตัวอย่าง แม่บ้านที่ทำงานหนักแล้วไม่ร่อยคนที่มีความคิดเชิงบวกจะคิดว่าการที่ขมเค็มไม่ร่อยเพราะวัสดุที่ใช้ด้อยคุณภาพ ส่วนคนที่มีความคิดเชิงลบจะคิดว่าตนเองไม่เก่งไม่มีความสามารถอาจคิดต่อไปว่าเลิกทำดีกว่า

นอกจากนี้ ออร์พินทร์ ชูชม (2544, น. 45-46) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ดีหรือไม่ดีกับตนเองในลักษณะของการคิดเชิงบวกในส่วนของความคงทนถาวร ความครอบคลุม และความเป็นตนเองนั้น ทำให้คนมีลักษณะในการมองโลกที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ

1) คนที่มีความคิดในเชิงลบหรือมองโลกในแง่ร้ายมักจะเป็นคนยอมแพ้โดยมีความคิดว่าเหตุการณ์เลวร้ายที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเนื่องจากตนเองเป็นคนทำให้มันเกิดขึ้นซึ่งครอบคลุมไปในทุก ๆ เรื่องและสิ่งเลวร้ายนั้นจะคงอยู่ถาวรตลอดไป บุคคลประเภทนี้จึงเป็นบุคคลที่มีปัญหาเกิดความรู้สึกท้อแท้หมดหวังและสูญเสียความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า

2) คนที่มีความคิดในเชิงบวกหรือมองโลกในแง่ดีนั้นจะอธิบายเหตุการณ์เลวร้ายที่เกิดขึ้นกับตนเองในลักษณะที่ตรงกันข้าม

จะมีความคิดว่าเหตุการณ์เลวร้ายที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเนื่องมาจากสาเหตุภายนอกตนเองโดยวิเคราะห์จากเหตุการณ์ตามสภาพที่เป็นจริงซึ่งครอบคลุมเฉพาะกับเหตุการณ์นี้เท่านั้นและสิ่งเลวร้ายนั้นจะคงอยู่เพียงแค่ชั่วคราวทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่เกิดความรู้สึกหมดหวังท้อถอยหรือหดหู่

ดังนั้นการที่คนเราจะคิดในเชิงบวกหรือเชิงลบนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะการคิดของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์นั้น ๆ เป็นสิ่งสำคัญ จะมีสถานการณ์ให้คิด ดังนี้

สถานการณ์ที่เหมาะสมในการใช้การคิดเชิงบวก ได้แก่

1. สถานการณ์เรื่องความสำเร็จ
2. สถานการณ์ที่เกิดความรู้สึกเศร้าหดหู่ต้องการรักษาขวัญ

กำลังใจ

3. สถานการณ์ทางสุขภาพที่มีปัญหาเรื้อรัง
4. สถานการณ์ที่ต้องการลดบันดาลใจให้ผู้อื่น
5. สถานการณ์ที่ความล้มเหลวมีมูลค่าต่ำ เช่น พนักงานขาย

ตัดสินใจโทรศัพท์ขวนลูกค้าอีกครั้งซึ่งจะสูญเสียเพียงเวลาถ้าไม่ประสบความสำเร็จ

สถานการณ์ที่ไม่เหมาะสมในการใช้การคิดเชิงบวก ได้แก่

1. สถานการณ์ในอนาคตที่มีความเสี่ยงและความไม่แน่นอนสูง
2. สถานการณ์ที่ต้องให้คำปรึกษากับบุคคลที่มีอนาคตที่มีดมัว
3. สถานการณ์ที่ต้องแสดงความเห็นอกเห็นใจกับความทุกข์

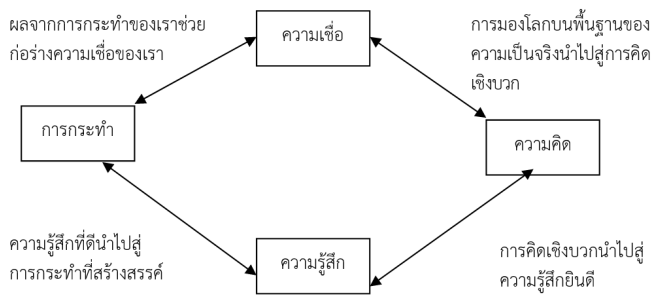
ยากของผู้อื่น

4. สถานการณ์ที่ความล้มเหลวมีมูลค่าสูง เช่น การตัดสินใจขับ

รถกลับบ้านในขณะที่ กำลังมีเงินมาอาจเกิดอุบัติเหตุได้ เป็นต้น

2. ลักษณะของการคิดเชิงบวกตามแนวคิดของเวนเทรลลา (Ventrella, 2002, p. 65-70) เป็นการอธิบายลักษณะของการคิดเชิงบวกโดยเกิดจากความรู้สึกจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงพอใจจึงเป็นดังข้อมูลที่ป้อนให้กับความเชื่อ

ของคน ๆ นั้น เกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่น และสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ถ้าการกระทำ ประสบผลสำเร็จความเชื่อจะส่งผลไปสู่ความคิดที่นำไปสู่ความรู้สึกก็จะได้รับการสนับสนุนเกิดความสัมพันธ์ดังภาพที่ 1 ลักษณะการคิดเชิงบวกที่เกิดจากความสัมพันธ์ของความเชื่อ ความคิด ความรู้สึก และการกระทำ

ภาพที่ 1 ลักษณะการคิดเชิงบวกที่เกิดจากความสัมพันธ์ของความเชื่อ

ความคิด ความรู้สึก และการกระทำ

(สังจา ประเสริฐกุล, 2551, น. 37)

เวนเทรลลา (Ventrella, 2002, p. 65-70) ได้แบ่งลักษณะของการคิดเชิงบวกเป็น 4 กลุ่ม ที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มตามธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันตามลำดับขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่ท้าทาย ดังนี้

1. พลังรวมศูนย์ (Centering Power) เป็นพลังในการหยุดนิ่ง ก่อนที่จะมีมาตรการใด ๆ เป็นขั้นตอนของการวางแผน นับเป็นพลังที่อยู่ ลึกลงไปภายในตัวเราและเตรียมการให้พร้อมกับการเผชิญกับความ ท้าทาย ทั้งที่ล่วงรู้และไม่อาจรู้ล่วงหน้าซึ่งรอคอยเราอยู่ การครอบครองพลัง อันแกร่งกล้านี้ช่วยให้เราต่อกรกับความท้าทายต่าง ๆ ด้วยความเชื่อมั่น ที่แน่วแน่และอย่างไม่แปรผัน พลังรวมศูนย์ประกอบด้วย

- 1.1 ความเชื่อ
- 1.2 ความยึดมั่นในคุณธรรม
- 1.3 การสำรวจความตั้งใจ

2. พลังยกระดับ (Uplifting Power) เป็นพลังในการกระตุ้นตัวเราเองทั้งในด้านจิตใจ ร่างกาย และจิตวิญญาณในขณะที่เราเคลื่อนเข้าหาสิ่งที่ยิ่งใหญ่ มันเป็นรูปแบบหนึ่งของแรงกระตุ้นเตือนตนเอง เมื่อต้องการทำบางสิ่งบางอย่างที่เราไม่ปรารถนาจะทำหรือเมื่อหนทางที่ต้องฝ่าฟันเต็มไปด้วยขวากหนามและความไม่แน่นอน การดึงพลังนี้ออกมาใช้จะช่วยให้เราผ่านพ้นอุปสรรคและความชะงักงันที่เราทุกคนต้องประสบพบเจอไปได้ พลังยกระดับประกอบด้วย

- 2.1 การมองโลกในแง่ดี
- 2.2 ความกระตือรือร้น

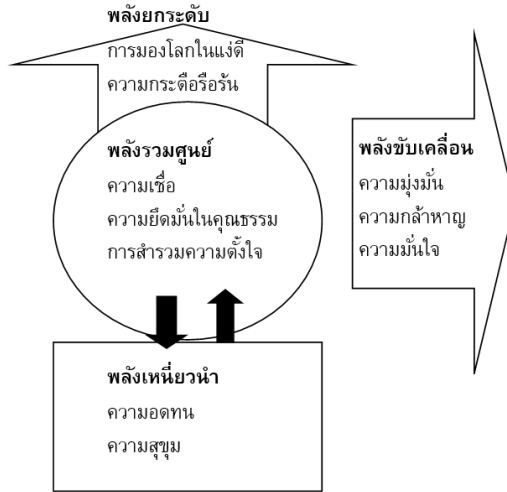
3. พลังขับเคลื่อน (Driving Power) เป็นพลังในการกระทำการใด ๆ ด้วยความกล้าหาญและเด็ดขาด พลังขับเคลื่อนต้องใช้ความมุ่งมั่น ความกล้าหาญ และความมั่นใจเป็นเชื้อเพลิงทำให้กระทำการกิจการงานสำเร็จผล ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นหากเราไม่ลงมือปฏิบัติ พลังขับเคลื่อนประกอบด้วย

- 3.1 ความมุ่งมั่น
- 3.2 ความกล้าหาญ
- 3.3 ความมั่นใจ

4. พลังหน่วงเหนี่ยว (Holding Power) เป็นพลังในการดำรงความสม่ำเสมอ แม้กระทั่งอารมณ์ของเราะหว่างช่วงเวลาของการรอคอยหรือในช่วงที่เต็มไปด้วยความยากลำบาก หากเรานำพลังนี้ไปใช้ในเวลาที่เหมาะสมกับคนที่เหมาะสมและภายใต้สถานการณ์ที่เหมาะสมจะทำให้เราประสบความสำเร็จทั้งในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน พลังหน่วงเหนี่ยวประกอบด้วย

- 4.1 ความอดทน
- 4.2 ความสุขุม

ดั่งภาพที่ 2 พลังของการคิดเชิงบวก

ภาพที่ 2 พลังของการคิดเชิงบวก

(สัจจา ประเสริฐกุล, 2551, น. 39)

กล่าวโดยสรุปลักษณะของการคิดเชิงบวกที่กล่าวมาทั้ง 2 ลักษณะ เป็นการอธิบายการคิดเชิงบวกที่เกิดขึ้นของบุคคลมีขั้นตอนวิธีการคิด เมื่อเผชิญเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาจะเป็นลักษณะการคิดในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีทั้งวิธีการอธิบายได้ตอบเมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้น และวิธีการรวมพลังของความคิด ความเชื่อ การกระทำ และความรู้สึก ทั้งนี้การใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับความเข้าใจและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ ของแต่ละคนจะทำให้ผู้นั้นเลือกใช้ลักษณะวิธีการคิดได้ตอบสนองสถานการณ์นั้น ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

คุณค่าและประโยชน์ของการคิดเชิงบวก

การคิดเชิงบวกทำให้เป็นผู้มีจิตใจที่เข้มแข็งอยู่บนพื้นฐานของความ เป็นจริงสามารถต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคด้วยกำลังและความกระตือรือร้นทำงาน จนประสบความสำเร็จ ได้มีผู้กล่าวถึงคุณค่าและประโยชน์ของการคิด เชิงบวกไว้ ดังนี้

เซลิกันแมน (Seligman, 2006, p. 93-97) ได้กล่าวถึงคุณค่าและ ประโยชน์ของการคิดเชิงบวกไว้ ดังนี้

1. ทำให้เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี ลดภาวะซึมเศร้า และโรคประสาท ผู้ ที่มีการคิดเชิงลบจะอธิบายเหตุการณ์ที่เลวร้ายให้รู้สึกสลดหดหู่ใจ หมดหวัง และท้อแท้

สอดคล้องกับดีโบรา (Debora, 2009, Online) ได้ศึกษา นักศึกษาผิวดำที่อาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า นักศึกษาที่มองโลก ในแง่ดีจะมีแนวโน้มความเครียดต่ำกว่านักศึกษาที่มองโลกในแง่ร้าย ดังนั้น ผู้มีลักษณะการคิดเชิงบวกต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ จะมีสุขภาพจิตดีที่สุด

2. ทำให้เป็นผู้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สำหรับในคนปกติ จะมีการดูแลสุขภาพที่ดีและผู้ที่เจ็บป่วยก็จะทุเลาได้เร็วกว่าคนที่มองโลก ในแง่ลบ

สอดคล้องแอนโทนีและคณะ(2001, p. 21) ได้ศึกษาผู้ป่วย เพศหญิงที่เป็นโรคมะเร็งเต้านมในระยะ 1 พบว่า ผู้ป่วยเหล่านี้ที่มองโลก ในแง่ร้ายเมื่อได้รับการฝึกให้มองโลกในแง่ดีจะมีความเหนื่อยล้า น้อยลง และตอบสนองต่อการรักษาดีขึ้น

3. ทำให้เป็นผู้ประสบความสำเร็จในทุก ๆ ด้านมากกว่าคนที่ มองโลกในแง่ลบ

สอดคล้องกับมาร์ตินและคณะ (Martin et al., 2003, p. 1685) ได้ศึกษาโครงสร้างของการประสบความสำเร็จของนักกีฬาที่มีการคิดเชิงบวก พบว่า นักกีฬานี้จะมองโลกในแง่ดีและมีรูปแบบการอธิบายเหตุการณ์ ที่ไม่ดีว่าเกิดขึ้นไม่คงทนจึงมีความคาดหวังต่อความสำเร็จสูง

4. ทำให้มีสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ดีกว่าคนที่มองโลกในแง่ลบ เนื่องจากคนที่มองโลกในแง่บวกจะให้อภัยในความผิดของผู้อื่นและพร้อมที่จะสร้างสัมพันธภาพกับคนอื่นได้ยืนยาว

สอดคล้องกับเซียโอ เวนลุงและยिंग (Hsiao Wenloong & Ying, 2012, p. 46) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการคิดกับทัศนคติที่มีต่อการช่วยเหลือร่วมมือกันของนักศึกษาวิทยาลัยชาวไต้หวัน พบว่า การคิดเชิงบวกสนับสนุนต่อทัศนคติความร่วมมือในการทำงานอย่างกระตือรือร้นของนักศึกษา และนักศึกษาที่มีการคิดเชิงบวกจะมาจากครอบครัวที่เลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล เด็กจะมีความสุข บรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดี การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กจะสูงด้วย

สำหรับปานใจ จิราภาพ (2543, น. 37) ได้กล่าวถึง คุณค่าและประโยชน์ของการคิดเชิงบวกไว้ ดังนี้

1. ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง รู้สึกว่าตนเองเป็นคนสำคัญและได้รับผิดชอบต่อตนเองและบุคคลอื่น ๆ
2. มีความเป็นตัวของตัวเอง และทำอะไรคนเดียวได้ และเกิดความรู้สึกภูมิใจในสิ่งนั้น
3. ทำให้สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ และสามารถบอกความรู้สึกของตนเองต่อบุคคลอื่นได้
4. ทำให้สามารถดูแลร่างกายและบุคลิกภาพของตนเองได้

พัชรนันท์ กลั่นแก้ว (2555, น. 102) ได้กล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากการคิดเชิงบวกไว้ ดังนี้

1. ช่วยการปรับเปลี่ยนความคิดเชิงตำหนิให้กลายมาเป็นยอมรับความเป็นจริงของตนเอง เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์โดยรวมที่เกิดขึ้นโดยไม่เข้าข้างตนเอง
2. มองเห็นคุณค่าของตนเอง และเห็นคุณค่าของคนอื่น ๆ โดยทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่หวังผลตอบแทน สิ่งเหล่านี้จะหล่อหลอมความคิดให้เป็นผู้ชอบช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น

3. มองหาจุดแข็งของตนเองได้ง่ายและดึงเอาศักยภาพของตนเองออกมาสร้างผลงานทำให้งานออกมาดี

4. มีเป้าหมายและแก้ปัญหาในงานที่ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความตระหนักถึงผลดีของการปรับเปลี่ยนความคิดด้านลบให้เป็นด้านบวก

5. สร้างวินัยและนิสัยการทำงานที่ดีในชีวิตส่วนตัวและการทำงานสามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสมในสังคม

6. สร้างแรงจูงใจ (Motivation) โดยการมีทัศนคติเชิงบวก มองเห็นโอกาสและตีความเหตุการณ์ต่าง ๆ ในมุมมองของการมีความหวัง และคิดหาทางออกที่สร้างสรรค์เอาชนะปัญหาต่าง ๆ ด้วยความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง

7. กล้าตัดสินใจในงานของตัวเองมากขึ้น เพราะมีการคิดเชิงบวก แท้จริงไม่เพียงแค่การคิดดี พูดดี และทำดี แต่ยังสร้างเสริมให้เป็นคนที่ไม่ยอมแพ้ ต่ออุปสรรค และมีความรู้สึกที่ดีต่อสถานการณ์ หรือความเปลี่ยนแปลง

ตัวอย่างการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและประโยชน์ การคิดเชิงบวก ได้แก่ ชาร์กุนาและรูฮี (Zaghuna & Ruhi, 2010, p. 43) ได้ศึกษาการคิดเชิงบวกในการรับมือกับความเครียดและผลกระทบด้านสุขภาพ พบว่า การคิดเชิงบวกมีผลต่อการประเมินการเผชิญความเครียด และผลลัพธ์ด้านสุขภาพ ผู้ที่มีการคิดเชิงบวกสูงจะช่วยเพิ่มพูนให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพในการทำงานรับมือกับความเครียด และสุขภาพได้ดีสอดคล้องกับการศึกษาของบอยราสและไลฟท์เซย์ (Boyras & Lightsey, 2012, p. 267) ได้ศึกษาการคิดเชิงบวกที่มีความสัมพันธ์กับการควบคุมความเครียดและความหมายในชีวิตของนักเรียนจำนวน 232 คน พบว่า นักเรียนที่มีระดับการคิดเชิงบวกอยู่ในระดับสูงจะส่งผลต่อความเครียดในระดับต่ำและเชื่อมโยงกับเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในชีวิตระดับสูงด้วยและอามานี (Amani, 2013, p. 183) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการคิดกับวัฒนธรรมการเป็นพลเมืองดีของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยในประเทศจอร์แดน พบว่า ผู้ที่มีรูปแบบการคิดเชิงบวกในระดับสูง จะส่งผลให้เป็นผู้มีวัฒนธรรมการเป็นพลเมืองดีสูงด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ คาโอริและโมโตโก (Kaori & Motoko, 2015, p. 74) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการคิดเชิงบวกกับลักษณะส่วนบุคคลและการพัฒนา ระดับการคิดเชิงบวกของนักกีฬาฟุตบอล พบว่า นักฟุตบอลที่มีผลการคิดเชิงบวกอยู่ในระดับต่ำจะเป็นผู้มีลักษณะความวิตกกังวลสูงขาดความภาคภูมิใจ และมุ่งหวังชัยชนะสูง

กล่าวโดยสรุปจากคุณค่าและประโยชน์ของการคิดเชิงบวก ข้างต้นจะเห็นได้ว่า การคิดเชิงบวกทำให้คนมีความรู้สึกผ่อนคลาย เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยใจที่เป็นกลางสามารถใช้พลังที่มีอยู่ได้อย่างเต็มศักยภาพ และสามารถมองเห็นถึงโอกาสในการที่จะพลิกผันสถานการณ์ที่เลวร้ายต่าง ๆ ในชีวิตให้ดีขึ้นได้ไม่เกิดความรู้สึกท้อถอยต่ออุปสรรคที่ขวางกั้นจึงมีความสุขกาย และสุขใจเพราะสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการยอมรับ และมีใจเป็นกลาง

สรุป

การคิดเชิงบวกได้ว่าเป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการรับรู้ และการแปลความหมายที่มีต่อสถานการณ์และบุคคลอื่น ๆ ไปในแง่ดี พร้อมปรับเปลี่ยนมุมมอง ความเชื่อ และความรู้สึกเพราะรู้จักเลือกใช้ประโยชน์ จากด้านบวกที่แฝงอยู่จากสิ่งนั้น ๆ ได้ ด้วยเหตุนี้การคิดเชิงบวกจึงเป็น กระบวนการคิดที่ได้รับการยอมรับในทุกวงการอย่างแพร่หลายและได้มีการศึกษาในหลากหลายแง่มุมเพื่อนำผลไปใช้ในเชิงรูปธรรม สำหรับบุคคล ที่สนใจได้มีโอกาสนำความรู้ที่ได้ศึกษามาเพื่อพัฒนาฝึกฝนให้ตนเองเป็น บุคคลที่มีการคิดเชิงบวกในการใช้เพื่อช่วยลดความเครียด เพิ่มผลการเรียน สร้างความสุขในชีวิต เพิ่มความพึงพอใจในชีวิต การเอาชนะอุปสรรคในชีวิต เพิ่มพฤติกรรม การเอื้อต่อสังคม เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ และ

พฤติกรรมการทำงานในองค์กร เหล่านี้เป็นต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าปัจจุบันนี้ การคิดเชิงบวกนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่สุดในการบรรลุความสำเร็จ เพราะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว สร้างความพึงพอใจในชีวิต ช่วยให้เรามองทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่าง ครบวงจร เพราะเราเป็นผู้มีอารมณ์ดี มีความเชื่อมั่น มีความมั่นใจในตนเอง อย่างสร้างสรรค์ มีมุมมองรอบด้านสามารถควบคุมตัวเองได้ มีกำลังใจ พร้อมจะต่อสู้กับอุปสรรคอยู่เสมอซึ่งจะทำให้เราเดินไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง ยิ่งขึ้นช่วยให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2544). *อยู่กับเด็ก ๆ*. กรุงเทพฯ: ที.พี.ปริ้นท์.
- ณีนันรา ดีสม. (2554). *ผลของโปรแกรมความคิดเชิงบวกที่มีต่อความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น].
- นิภา แก้วศรีงาม. (2547). *ความคิดเชิงบวกพึงคิดว่าทุกปัญหามีทางออก ไม่ใช่ทุกทางออกเป็นปัญหา*. *วารสารวงการครู*, 1(12), 76 - 78.
- ปานใจ จิราณุภาพ. (2543, มกราคม). *พูดอย่างไรจะสร้างความคิดเชิงบวกแก่เด็ก*. *การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, 4(1), 34-37.
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2553). *หลักคิดเชิงบวกจากท่าน ว วชิรเมธี*. สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2564, จาก: <http://campus.sanook.com/923763/7>
- พัชรนนท์ กลั่นแก้ว. (2555, มกราคม). *สร้างสุขให้ชีวิตและงานด้วยการคิดเชิงบวก*. (Positive Thinking & Right). *For Quality*. 18(171), 100-102.
- มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ. (2549). “การคิดเชิงบวก”. *นิตยสาร Leader Time*, 6, 84 -85.
- โยษิตา สมเจริญ. (2557). *การคิดเชิงบวกและค่านิยมในการทำงานที่พยากรณ์พฤติกรรมกรให้บริการของบุคลากรในโรงพยาบาลเอกชน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ].
- เรวดี ทรงเที่ยง. (2550). *การคิดเชิงบวก*. *วารสารดวงแก้ว*, 12(1), 69-76.
- รัชดา อรหันตา. (2556). *ผลของโปรแกรมความคิดเชิงบวกที่มีต่อความเข้มแข็งทางจิตใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น].

- วิรา ยากะจิ ณ พิกุล. (2553). *การพัฒนาความคิดเชิงบวกกับการบริการประชาชน กรณีศึกษาเฉพาะศาลจังหวัดชลบุรี*. เอกสารรายงานการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริการในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 8 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- วิรตี ศรีอ่อน. (2546). Positive Thinking. *HEALTH & CUISINE*, 3(35), 41-46.
- สม สุจิรา. (2551). *เดอะท็อปซีเคร็ต*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ.
- สุทธิชัย ปทุมล่องทอง. (2551). *คิดบวก พลัสสร้างความสำเร็จ*. กรุงเทพฯ: ไทยควอลิตี้บุ๊คส์.
- สุธาสินี นาคสินธุ์. (2552). *การวิเคราะห์องค์ประกอบของการคิดเชิงบวก ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- สุพัตรา สุภาพ. (2553). กลยุทธ์สร้างความคิดเชิงบวก ในสภาวะกดดัน งานจะได้ดี. *For qualityfinance*, 16, 84-87.
- สัจจา ประเสริฐกุล. (2551). *การศึกษาเชิงเปรียบเทียบคุณลักษณะ การคิดเชิงบวกของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 ที่มีระดับอัตมโนทัศน์และประสบการณ์ชีวิต แตกต่างกัน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- อรพินท์ ชูชม. (2544, พฤษภาคม). จากทฤษฎีสู่แนวปฏิบัติในการมองโลก ในแง่ดี. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 7(1), 43-53.
- อารี พันธุ์ณี (2544). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ 1999.
- อารีรัตน์ จรลังกา. (2556). *การส่งเสริมการคิดเชิงบวกของอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้านชุมชนข้างเคียง ตำบลข้างเฟือก อำเภอมือง เชียงใหม่*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย เชียงใหม่].

- Amani, G. J. (2013, March). Positive Thinking & Good Citizenship Culture: From the Jordanian Universities Students' Points of View. *International Education Studies*, 6(4), 183-193.
- Antoni, M. H., Lehman, J. M., Klibourn, K. M., Boyers, A. E., Culver, J. L., Alferi, S. M., Kilbourn, K. (2001). Cognitive-behavioral stress management intervention decreases the prevalence of depression and enhances benefit finding among women under treatment for early-stage breast cancer. *Health Psychology*, 20(1), 20–32.
- Boyraz, G. & Lightsey Jr, O. R. (2012, April). Can Positive Thinking Help? Positive Automatic Thoughts as Moderators of the Stress Meaning Relationship. *American Journal of Orthopsychiatry*, 82(2), 157-289.
- Baughman, J. L. (1974). *Beyond Positive Thinking: The Greatest Secret Ever Told*. New York: Harper & Row.
- Darshan, G. (2014). *The Power of Positive Thinking*. Retrived 2021 October 2, from: http://www.self-ealization.com/articles/the_power_of_positive_thinking.htm .
- De Bono, E. (2004). *Six thinking hats*. Camberwell, Vic.: Penguin.
- Debora R. B. (2009). *“Optimism and stress: an African-American college student perspective College student*. Retrived 2021 October 2, from <http://www.freepatentsonline.com>
- Hsiao, T., Wenloong, C. and Ying, F. L. (2012, May). A Study on the Relationship between Thinking Styles (Attitudes) and Collaboration Attitudes of College Students in Taiwan. *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 2(2), 46-57.

- Kaori, T. & Motoko, F. (2015). The Relationship between Positive Thinking and Individual Characteristics: Development of the Soccer Positive Thinking Scale. *Football Science*, 12, 74-83.
- Martin, C. P., Sarrazin, P., Peterson, C., & Famose, J. P. (2003, November). Explanatory style and resilience after sport failure. *Personality and Individual Differences*, 35(7), 1685–1695.
- Napoleon, H. (2012). *Napoleon Hill's keys to Personal achievement. Napoleon Hill Foundation Sound Wisdom*. Strawberry Hills, NSW: Read How You Want.
- Norman, V. P. (2008). *The Power of Positive Thinking*. New York : Peal Center for Positive Thinking.
- Peiffer, V. (2012). *Positive Thinking: Everything You Have Always Known About Positive Thinkingbut Were Afraid to Put Into Practice*. Rockport MA: Element.
- Potter, A. (1998). *Putting the Positive Thinker to Work: 21 Ways 21 Days to a Happy, Fulfilling, Successful Life*. New York: Berkley Books.
- Richard, W. (2012). *Self help: forget positive thinking, try positive action*. Retrived 30 November 2021, from: <https://www.theguardian.com/science/2012/jun/30/self-help-positive-thinking>.
- Seligman, M. E. P. (2006). *Learned Optimism: How to change your mind and your life*. New York: Pocket Books.
- Shelly, M. (2014, February). A Leader with Positive Attitude and thinking can bring great Success.Nternational. *Journal of Emerging Research in Management & Technology*, 3(2), 61-63.

- Ventrella. S. W. (2002). *Positive Thinking: Everything You Have Always Known About PositiveThinking but Were Afraid to Put Into Practice*. Rockport, MA: Element.
- Zarghuna, N. & Ruhi, K. (2012). Positive Thinking in Coping with Stress and Health outcomes: Literature Review. *Journal of Research and Reflections in Education*, 4(1), 42-61.
- Zuckerberg, M. (2014). *Here are 10 sentences that change Mark's life forever*. Retrived 2021 October 2, from : [http://thailandprofessionals.com/10-sentences-change-mark-zuckerbergs- life-forever/](http://thailandprofessionals.com/10-sentences-change-mark-zuckerbergs-life-forever/) [accessed 2021 October 20].

ข้อจำกัดของการอุ้มบุญตามกฎหมายไทย:
ศึกษากรณีผู้ที่มีสิทธิขอให้ดำเนินการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน
Restrictions on Surrogacy under Thai Law:
A Study of People Who Have the Right
to Ask Other Women to Surrogate

(Received: March 16, 2022 Revised: June 20, 2022 Accepted: June 24, 2022)

ปาริชาติ ม่วงศิริ¹
Parichart Moungsiri

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงข้อจำกัดของการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ในแง่มุมมองของผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน

จากการศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ฯ พบว่าผู้ที่มีสิทธิดำเนินการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนได้หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “อุ้มบุญ” นั้น ได้แก่สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้เท่านั้น อันเป็นการจำกัดสิทธิของผู้ที่ประสงค์จะมีบุตรโดยการอุ้มบุญไว้อย่างแคบ ผลตามกฎหมายดังกล่าวไม่เพียงกระทบต่อสิทธิของผู้ที่ประสงค์จะให้มีการอุ้มบุญเท่านั้น แต่ยังมีผลถึงสิทธิของเด็กที่เกิดจากการอุ้มบุญด้วยเนื่องจากเด็กที่เกิดจากการอุ้มบุญที่มีได้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัย

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา Email: pary-nok13@hotmail.com

เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ฯ ย่อมไม่ได้รับสิทธิเช่นเดียวกับเด็กที่เกิดจากการอุ้มบุญภายใต้กฎหมายดังกล่าว

เมื่อพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและแนวคิดเรื่องคู่ชีวิตในปัจจุบัน รวมถึงการเรียกร้องเรื่องการสมรสเท่าเทียมแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการทบทวนเกี่ยวกับผู้ที่สามารถขอให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนให้ครอบคลุมถึงกลุ่มบุคคลที่มีใช้สิทธิที่ชอบด้วยกฎหมายแต่ประสงค์จะสร้างครอบครัว อาทิ คู่ชีวิตเพศเดียวกัน ทั้งนี้ เจือปนใจของบุคคลที่จะขอให้มีการตั้งครรภ์แทน อาจมีการกำหนดให้แตกต่างกันได้โดยยึดถือประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: คู่ชีวิต คู่ชีวิตเพศเดียวกัน อุ้มบุญ

Abstract

This article aims to study the limitations of surrogacy under the Protection for Children Born through Assisted Reproductive Technology Act, B.E. 2558 in terms of the right to ask other women to surrogate.

From the study of the Protection for Children Born through Assisted Reproductive Technology Act, B.E. 2558, it was found that those who have been given the right to perform surrogacy for other women, commonly known as “surrogate mothers”, have mainly been lawful spouses whose wives cannot become pregnant. This is a tight restriction on the rights of those who wish to have children. Such legal restrictions affect not only the rights of those wishing to ask other women to surrogate, they also affect the rights of children delivered through surrogacy. This is because children born from surrogacy are not in accordance with the Protection for Children Born through the Assisted Reproductive Technology Act and are not afforded the same rights as children born without a surrogate under the same laws.

While taking into consideration how society often adapts its definitions of a life partner and of an equal marriage, the author bears the opinion that reviewing who should be allowed to request surrogacy including unmarried spouses and families should be taken into consideration as well, for example, same-sex couples. However, each situation should be looked into through a perspective of what may be best for a child’s wellbeing.

Keywords: Life Partner, Same-Sex Couple, Surrogacy.

บทนำ

จากความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ส่งผลให้มีการนำเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์มาช่วยบำบัดรักษาภาวะการมีบุตรยากของคู่สมรสที่มีบุตรยากซึ่งวิธีการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์มีหลากหลายวิธีการ อาทิ การทำกิฟท์ (Generate Intra Fallopian Transfer – GIFT) วิธีดำเนินการคือนำไข่² ออกจากร่างกายของหญิงและนำอสุจิ³ ออกมาผสมกัน จากนั้นจึงฉีดเข้าไปในท่อนำไข่หรือมดลูกของหญิงเพื่อให้อสุจิและไข่ผสมกันเองตามธรรมชาติในร่างกายของหญิง วิธีการนี้เหมาะกับกรณีฝ่ายชายมีเชื้ออสุจิที่ไม่อ่อนแอมากนักและฝ่ายหญิงมีท่อนำไข่ที่ปกติอย่างน้อยหนึ่งข้าง หรือการทำซิฟท์ (Zygote Intra Fallopian Transfer – ZIFT) วิธีดำเนินการคล้ายกับการทำกิฟท์ แต่ต่างกันตรงที่การการทำซิฟท์จะให้ไข่และอสุจิมาผสมกันนอกในร่างกายของหญิง แล้วจึงนำตัวอ่อนใส่เข้าไปในท่อนำไข่ วิธีการนี้เหมาะกับกรณีที่ฝ่ายชายมีเชื้ออสุจิน้อยกว่าปกติและฝ่ายหญิงท่อนำไข่ไม่ตัน แต่ทำงานไม่ปกตินอกจากนี้ยังมีวิธีการทำเด็กหลอดแก้ว (InVtro Fertilization and Embryo Transfer – IVF & ET) (รักลูก, 2563, ออนไลน์) วิธีดำเนินการคือนำไข่ของหญิงจำนวนหนึ่งมาผสมกับอสุจิในจานหรือหลอดแก้ว วิธีการนี้จะทราบผลเลยว่าการปฏิสนธิหรือไม่ เมื่อมีการปฏิสนธิแล้วจะเลี้ยงตัวอ่อนต่อเป็นเวลา 3 ถึง 5 วัน จากนั้นจึงใส่ตัวอ่อนกลับไปนมดลูกของหญิง วิธีการนี้เหมาะกับกรณีที่ฝ่ายชายมีเชื้ออสุจิไม่แข็งแรงและฝ่ายหญิงมีท่อนำไข่อุดตันทั้งสองข้างหรือมีผังผืดที่อุ้งเชิงกราน เป็นต้น การดำเนินการเหล่านี้ผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรมต้องดำเนินการตามมาตรฐานและอยู่ภายใต้ประกาศของแพทยสภา (แพทยสภา, 2540) อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ดังที่กล่าวมานี้มิได้นำมา

²หมายถึง เซลล์สืบพันธุ์ของเพศหญิง

³หมายถึง เซลล์สืบพันธุ์ของเพศชาย

ใช้เฉพาะเพื่อช่วยคู่สมรสที่มีบุตรยากเท่านั้น หากแต่ยังมีการนำมาใช้ในเชิงธุรกิจ อัมบุญโดยที่นายทุนต่างชาติเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเพื่อให้จัดหาหญิงมาตั้งครรภ์ (รับจ้างอัมบุญ) และจ่ายค่าตอบแทนให้แก่หญิงนั้น ดังนี้ การอัมบุญในบางกรณี จึงมีลักษณะส่อไปในทางเพื่อประโยชน์ทางการค้าทั้งการจ่ายค่าตอบแทน เพื่อรับตัวเด็กที่เกิดจากการอัมบุญไป (ไทยรัฐออนไลน์, 2563, ออนไลน์) แม้ว่า ในกรณีดังกล่าวต่อมาได้มีคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง วินิจฉัยว่าเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนทั้ง 13 คนนั้นเป็นบุตรชอบ ด้วยกฎหมายของชายเจ้าของเซลล์สืบพันธุ์เพศชายที่ดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนนั้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2561, ออนไลน์) แต่ก็ยังคงมีข้อสงสัย ถึงเหตุจูงใจในการดำเนินการดังกล่าวเพราะเป็นการผิดวิสัยที่บุคคลคนหนึ่ง หรือครอบครัวหนึ่งจะต้องการมีบุตรเป็นจำนวนหลายสิบคนในคราวเดียวกัน

กรณีดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกหลายประการ เช่น

1) ปัญหาการทอดทิ้งเด็ก ตัวอย่างกรณีที่เกิดขึ้น คือ มีการรับจ้าง อัมบุญของหญิงสาวชาวไทยในประเทศไทย โดยใช้อุสสุจิของชายชาวออสเตรเลีย ผสมกับไข่ของหญิงสาวชาวจีนต่อมาหญิงที่อัมบุญคลอดเด็กแฝดเป็นทารก ชายหญิง แต่เด็กชายเป็นดาวน์ซินโดรม ผู้ว่าจ้างให้อัมบุญจึงรับแต่เด็กหญิง ไปเลี้ยงดูโดยมิได้รับเด็กชายไปด้วย (ไทยรัฐออนไลน์, 2563, ออนไลน์) เมื่อพิจารณาถึงสถานะและเป้าหมายของหญิงที่รับจ้างอัมบุญแล้วมีความเป็นไปได้ ที่เด็กชายจะมิได้รับการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมหรืออาจถึงขั้นทอดทิ้งเด็กไป เลยซึ่งทั้งสองกรณีย่อมก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

2) ปัญหาเกี่ยวกับการกระทำผิดฐานค้ามนุษย์ เมื่อเทียบเคียง ความหมายของการค้ามนุษย์ตามพิธีสารเพื่อการป้องกันและปราบปราม การค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็กเพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติ เพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ (วัลภา ทับสุวรรณ, 2559) (Protocal to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Person, Especially

Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime)⁴ รวมถึงพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 มาตรา 6 แล้ว การกระทำดังกล่าวย่อมเข้าลักษณะเป็นการค้ามนุษย์อย่างชัดเจน

จากปัญหาหลายประการที่เกิดขึ้นอันเป็นผลจากการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีดังกล่าว ในการนี้จึงมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 อันเป็นกฎหมายซึ่งมุ่งคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์โดยสาระสำคัญส่วนหนึ่งได้กำหนดสถานะและความเป็นบิดาและมารดาที่สอดคล้องกฎหมายของเด็ก⁵ รวมถึงผู้ปกครองเด็กในกรณีที่มีสามีและภริยาซึ่งประสงค์ให้มีการตั้งครรภแทนได้ถึงแก่ความตาย

⁴พิธีสารเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็กเพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Person, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime) ได้กำหนดนิยาม “การค้ามนุษย์” ไว้ในข้อ 3 (Article 3) ซึ่งตาม (b) ให้ถือว่าการจัดหา ขนส่ง ส่งต่อ การจัดที่อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งเด็กเพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์เป็นการค้ามนุษย์ แม้ว่าจะไม่มีการใช้วิธีการใด ๆ ที่ระบุไว้ใน (a) ของส่วนนี้ด้วยก็ตาม

⁵พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 มาตรา 29 “เด็กที่เกิดจากอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนของผู้บริจาค แล้วแต่กรณี โดยใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะกระทำการให้ภริยาที่ขอยกด้วยกฎหมายของสามีซึ่งประสงค์จะมีบุตรเป็นผู้ตั้งครรภ หรือให้มีการตั้งครรภแทนโดยหญิงอื่น ให้เด็กนั้นเป็นบุตรขอยกด้วยกฎหมายของสามีและภริยาที่ขอยกด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตร แม้ว่าสามีหรือภริยาที่ขอยกด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตรถึงแก่ความตายก่อนเด็กเกิด ชายหรือหญิงที่บริจาคอสุจิหรือไข่ซึ่งนำมาใช้ปฏิสนธิเป็นตัวอ่อนเพื่อการตั้งครรภหรือผู้บริจาคตัวอ่อนและเด็กที่เกิดจากอสุจิ ไข่ หรือตัวอ่อนที่บริจาคตกลงกล่าว ไม่มีสิทธิและหน้าที่ระหว่างกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดก”

ก่อนเด็กเกิด⁶ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ยังมีบทบัญญัติที่ควบคุมการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เกี่ยวกับตัวอ่อนหรือการนำเทคโนโลยีดังกล่าวไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องด้วย กล่าวคือ มีการกำหนดสภาพบังคับทั้งกรณีที่เป็นการฝ่าฝืนจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรมตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพ⁷ และที่เป็นความผิดทางอาญาไว้⁸ ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงมีบทบัญญัติที่กำหนดว่าการกระทำใดเป็นการฝ่าฝืนจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรมและการกระทำใดที่มีโทษทางอาญา

การที่กฎหมายกำหนดให้การกระทำที่ฝ่าฝืน บทบัญญัติใดต้องระวางโทษทางอาญาแสดงให้เห็นถึงความประสงค์ที่จะป้องปรามการกระทำความผิดอย่างเด็ดขาด ฉะนั้น การดำเนินการทั้งหลายที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีดังกล่าวที่พระราชบัญญัติฯ นี้บัญญัติห้ามและมีบทกำหนดโทษไว้ย่อมเป็นบทบัญญัติที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น มาตรา 36 “ห้ามผู้ใดสร้างตัวอ่อนเพื่อใช้ในกิจการใด ๆ

⁶พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 มาตรา 30 “ในกรณีที่สามีและภริยาที่ขอด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์ให้มีการตั้งครรภ์แทนถึงแก่ความตายก่อนเด็กเกิด ให้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนเป็นผู้ปกครองเด็กนั้นจนกว่าจะมีการตั้งผู้ปกครองขึ้นใหม่ ทั้งนี้ ให้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทน พ้นงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้ปกครองได้ และในการตั้งผู้ปกครองดังกล่าวให้ศาลคำนึงถึงความผาสุกและประโยชน์ของเด็กนั้นเป็นสำคัญ”

⁷พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 มาตรา 45 “ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16 มาตรา 17 มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 21 มาตรา 22 มาตรา 26 มาตรา 37 หรือมาตรา 42 ให้ถือว่ากระทำการฝ่าฝืนจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรมตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพเวชกรรม”

⁸พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 หมวด 6 บทกำหนดโทษ (มาตรา 46-53)

เว้นแต่เพื่อใช้บำบัดรักษาภาวะการมีบุตรยากของสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย” การฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งมาตรา 36 มีบทกำหนดโทษอยู่ในมาตรา 51 “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 36 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกิน หกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” หรือมาตรา 38 “ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการใด ๆ เพื่อมุ่งหมายให้เกิดมนุษย์โดยวิธีการอื่นนอกจากการปฏิสนธิระหว่างอสุจิ กับไข่” การฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งมาตรา 38 มีบทกำหนดโทษอยู่ในมาตรา 53 “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 38ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามถึงสิบปีและปรับ ตั้งแต่หกหมื่นถึงสองแสนบาท” เป็นต้น

สำหรับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์โดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน แม้จะมีขึ้นเพื่อช่วยคู่สมรสที่มีบุตรยากเพื่อให้มีบุตร ตามที่ปรารถนาอันเป็นการเติมเต็มให้แก่ครอบครัวของคู่สมรสเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม ขอบเขตของการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยีดังกล่าวตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ยังมิได้ตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลทุกกลุ่มในสังคม อาทิ คู่ชีวิตที่เป็นเพศเดียวกัน หรือผู้ที่ไม่ประสงค์จะสมรสแต่ต้องการมีบุตร หรือแม้กระทั่งชายหญิงที่เพียงแค่อยู่อีกนร่วมกันฉันสามีภริยาแต่มิได้ จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย ถ้าพิจารณาในประเด็นสิทธิมนุษยชนแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดขอบเขตของการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ทางทางการแพทย์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยี ช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ฯ มาตรา 21 (1)⁹ เป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและ สถานะของบุคคลอันเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

⁹พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 มาตรา 21 “ภายในบังคับมาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 18 การดำเนินการ ให้มีการตั้งครรภ์แทนอย่างน้อยต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1) สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้ที่ประสงค์จะมีบุตร โดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน ต้องมีสัญชาติไทย ในกรณีที่สามีหรือภริยามีไม่มีสัญชาติไทย ต้องจดทะเบียนสมรสมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี”

พ.ศ. 2560 มาตรา 27¹⁰ ทั้งนี้ เนื่องจากสิทธิในการสร้างครอบครัว หรือการมีบุตรย่อมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน อีกทั้งยังเป็นสิทธิมนุษยชน ขั้นพื้นฐานด้วย (พันธุทิพย์ กาญจนะและจิตรา สายสุนทร, 2562) ดังนั้น การที่กฎหมายใดกำหนดกฎเกณฑ์อันเป็นการจำกัดสิทธิดังกล่าวของบุคคล บางประเภทย่อมขัดต่อหลักการพื้นฐานในรัฐธรรมนูญซึ่งได้คุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนชาวไทยไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

1. ขอบเขตของการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการ เจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 มาตรา 21 บัญญัติว่า “ภายในบังคับ มาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 18 การดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทน อย่างน้อยต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

¹⁰รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและ เสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่น กำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะ ทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือ เสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้าง ขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมาย เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม”

(1) สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้ที่ประสงค์จะมีบุตรโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน ต้องมีสัญชาติไทย ในกรณีที่สามีหรือภริยามีได้มีสัญชาติไทย ต้องจดทะเบียนสมรสมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี

(2) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องมีใช้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายตาม (1)

(3) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องเป็นญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายตาม (1) ในกรณีที่ไม่มีญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ให้หญิงอื่นรับตั้งครรภ์แทนได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ (กระทรวงสาธารณสุข, 2558)

(4) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องเป็นหญิงที่เคยมีบุตรมาก่อนแล้วเท่านั้น ถ้าหญิงนั้นมิสามีมี่ที่ชอบด้วยกฎหมายหรือชายที่อยู่กินฉันสามีภริยา จะต้องได้รับความยินยอมจากสามีที่ชอบด้วยกฎหมายหรือชายดังกล่าวด้วย”

จากบทบัญญัติดังกล่าว ผู้ที่ขอให้ดำเนินการเพื่อให้มีการตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 นี้ ย่อมจำกัดเฉพาะสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้เท่านั้น โดยกำหนดเงื่อนไขในส่วนของสามีและภริยาเพียงว่า ถ้าสามีและภริยามีสัญชาติไทยสามารถขอให้ดำเนินการดังกล่าวได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะสมรสมาแล้วเป็นระยะเวลาเท่าใด แต่หากสามีหรือภริยานั้นมิได้มีสัญชาติไทยจะต้องสมรสมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีจึงจะขอให้ดำเนินการดังกล่าวได้ กรณีนี้เป็นการป้องกันมิให้มีการสมรสเพื่อขอให้ดำเนินการตั้งครรภ์แทน

นอกจากเงื่อนไขที่เกี่ยวกับผู้ขอให้มีการตั้งครุฑแทนแล้ว การขอให้มีการตั้งครุฑแทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ยังมีเงื่อนไขในส่วนที่เกี่ยวกับตัวของหญิงที่จะตั้งครุฑแทนด้วย ได้แก่

1) หญิงที่รับตั้งครุฑแทนต้องมีใบบุพการีหรือผู้สืบสันดานของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ขอให้มีการตั้งครุฑแทนนั้น (มาตรา 21 (2))

2) หญิงที่รับตั้งครุฑแทนต้องเป็นญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ขอให้ดำเนินการตั้งครุฑแทน แต่ในกรณีที่ไม่มีญาติสืบสายโลหิตดังกล่าว สามารถขอให้หญิงอื่นตั้งครุฑแทนได้ภายใต้หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด (มาตรา 21 (3)) ในการนี้ ได้มีการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการให้หญิงอื่นที่มีใช้ญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายรับตั้งครุฑแทน พ.ศ. 2558 รองรับเรื่องนี้ไว้แล้ว โดยในข้อ 4 กำหนดว่า ในกรณีที่สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครุฑได้ที่ประสงค์จะมีบุตร โดยให้หญิงอื่นตั้งครุฑแทน ไม่มีญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย สามารถให้หญิงอื่นที่มีใช้ญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาดังกล่าวรับตั้งครุฑแทนได้ ทั้งนี้ โดยได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ นอกจากนี้ ในประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับดังกล่าวยังได้กำหนดคุณสมบัติของหญิงอื่นที่จะรับตั้งครุฑแทนไว้ในข้อที่ 5¹¹ ด้วย

¹¹ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการให้หญิงอื่นที่มีใช้ญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายรับตั้งครุฑแทน พ.ศ. 2558 ข้อ 5 “หญิงอื่นที่มีใช้ญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่จะรับตั้งครุฑแทนจะต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องเป็นญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ขอให้ดำเนินการตั้งครรภ์แทนนั้น มิได้มีการให้คำนิยามศัพท์คำว่า “ญาติสืบสายโลหิต” ไว้เป็นการเฉพาะ จึงอาจทำให้เกิดข้อโต้แย้งในทางปฏิบัติได้ว่า ต้องเป็นญาติสืบสายโลหิตใกล้ชิดแค่ไหนเพียงใด อาทิ พี่น้องร่วมบิดามารดา หรือพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดา หรือลุง ป้า น้า อา เหล่านี้ย่อมนับได้ว่าเป็นญาติสืบสายโลหิต แต่ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของสังคมไทยนับความสัมพันธ์ค่อนข้างกว้างขวาง อาทิ ลูกของลุง ป้า น้า หรืออา (ลูกพี่ลูกน้อง) ลูกของพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดา (หลาน) เหล่านี้จะนับว่าเป็นญาติสืบสายโลหิตตามมาตรา 21 (3) ได้หรือไม่นั้นอาจต้องรอบรบทัดฐานทางปฏิบัติของประกาศกระทรวงสาธารณสุขฯ หรือคำพิพากษาของศาลต่อไป

3) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องเป็นหญิงที่เคยมีบุตรมาก่อนแล้วเท่านั้น และถ้าหญิงนั้นมีสามีที่ชอบด้วยกฎหมายหรือได้อยู่กินฉันสามีภริยากับชายก็ต้องได้รับความยินยอมจากสามีที่ชอบด้วยกฎหมายหรือชายที่อยู่กินกับหญิงนั้นด้วย (มาตรา 21 (4))

5.1 มีสัญชาติเดียวกันกับสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายที่ประสงค์จะมีบุตร โดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน

5.2 มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์และไม่เกิน 40 ปีบริบูรณ์ และเคยมีบุตรมาแล้ว โดยการคลอดตามธรรมชาติไม่เกิน 3 ครั้ง หรือในกรณีผ่าคลอดไม่เกิน 1 ครั้ง

5.3 เป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายและจิตใจแข็งแรงสมบูรณ์ดี โดยผ่านการตรวจและประเมินความพร้อมทางด้านร่างกายจิตใจ และสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่แพทยสภาประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขสำหรับการตรวจประเมินความพร้อมทางด้านร่างกายจิตใจและสภาพแวดล้อมของผู้ขอรับบริการหญิงที่รับตั้งครรภ์แทน และผู้บริจาคอสุจิหรือไข่ ที่จะนำมาใช้ดำเนินการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์

5.4 เป็นผู้ที่ได้ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากสามีที่ชอบด้วยกฎหมายหรือชายที่อยู่กินฉันสามีภริยา

5.5 มีหนังสือแสดงความยินยอมให้มีการตั้งครรภ์แทนพร้อมเอกสารตามแบบ คทพ. 1 ท้ายประกาศนี้

นอกจากข้อจำกัดและเงื่อนไขในการขอให้มีการตั้งครุฑแทนเกี่ยวกับตัวบุคคลดังที่กล่าวมาข้างต้น การขอให้ดำเนินการตั้งครุฑแทนยังมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้ตัวอ่อนว่าต้องเป็นตัวอ่อนที่เกิดจากอสุจิของสามีและไข่ของภริยาที่ขอบด้วยกฎหมายที่ประสงค์จะให้มีการตั้งครุฑแทนตามมาตรา 22 (1) หรือเป็นตัวอ่อนที่เกิดจากอสุจิของสามีกับไข่ของหญิงอื่นหรือเกิดจากไข่ของภริยากับอสุจิของผู้อื่นตามมาตรา 22 (2) โดยห้ามมิให้ใช้ไข่ของหญิงที่รับตั้งครุฑแทนในการดำเนินการ

2. ข้อจำกัดของการให้หญิงอื่นตั้งครุฑแทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558

จากการศึกษาขอบเขตการให้หญิงอื่นตั้งครุฑแทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ฯ ปรากฏว่า มีข้อจำกัดของผู้ที่มีสิทธิขอให้หญิงอื่นตั้งครุฑแทนที่ไม่สามารถใช้ได้ในหลายกรณี ได้แก่ กรณีคู่ชีวิตที่เป็นเพศเดียวกัน กรณีชายหญิงที่อยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยา รวมถึงกรณีที่ชายหรือหญิงที่ไม่มีคู่สมรสหรือคู่ชีวิตแต่ประสงค์จะมีบุตร กรณีเหล่านี้ไม่อยู่ในขอบข่ายที่จะขอให้หญิงอื่นตั้งครุฑแทนตามกฎหมายได้ แม้บุคคลดังกล่าวสามารถดำเนินการให้มีการตั้งครุฑแทนหรืออุ้มบุญโดยขอบด้วยกฎหมายที่ต่างประเทศและรับเด็กมาอุปการะและจดทะเบียนรับเป็นบุตรบุญธรรมที่ประเทศไทย แต่สิทธิที่เด็กในกรณีนี้ได้รับย่อมไม่เท่ากับสิทธิของเด็กที่เกิดภายใต้เงื่อนไขของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ฯ ข้อจำกัดในกรณีดังกล่าวข้างต้นย่อมไม่สอดคล้องเหมาะสมกับยุคสมัยและไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายที่จะมีผลบังคับใช้ในอนาคต โดยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมดังนี้

1) กรณีคู่ชีวิตที่เป็นเพศเดียวกัน แม้ประสงคจะมีบุตรก็ไม่อยู่ในขอบเขตของการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ฯ ดังนั้น หากมีการดำเนินการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนแล้ว แม้จะใช้ตัวอ่อนที่เกิดจากอสุจิของชายหรือไข่ของหญิงของคู่ชีวิตที่เป็นเพศเดียวกันคนใดคนหนึ่งก็ตาม เด็กที่เกิดมาย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ฯ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง กล่าวคือ เด็กจะมีใบบุตรชอบด้วยกฎหมายของคู่ชีวิตที่ประสงคจะมีบุตร แต่จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงที่ตั้งครรภ์แทนเพราะเป็นมารดาผู้ให้กำเนิด ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักการเป็นมารดา ที่ชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546

จากสภาพสังคมของประเทศไทยในปัจจุบันที่เปิดกว้างและให้การยอมรับการอยู่ร่วมกันของคู่รักที่มีเพศเดียวกันมากขึ้นทำให้มีการผลักดันกฎหมายที่รองรับสิทธิของคู่รักเหล่านั้น กระทั่งมีร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ... รวมถึงร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ... ที่ผ่านความเห็นชอบของที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นที่เรียบร้อยแล้วแสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่ยอมรับการอยู่ร่วมกันหรือการสร้างครอบครัวของคู่รักที่มีเพศเดียวกัน (ต่อไปในบทความนี้ผู้เขียนขอใช้ถ้อยคำว่า “คู่ชีวิต” ตามร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ...) แม้ว่าตามเนื้อหาในร่างกฎหมายดังกล่าว¹² จะกำหนดสิทธิและหน้าที่ของคู่ชีวิตไว้ค่อนข้างสอดคล้องกับสิทธิของคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่เมื่อพิจารณาถึงสิทธิของการเป็นคู่ชีวิตตามกฎหมายอื่นยังคงมีข้อจำกัดอยู่พอสมควร และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องการมีบุตร เมื่อคู่ชีวิตมีเพศเดียวกันโดยกำเนิดย่อมไม่สามารถมีบุตรได้เองตามวิถีทางปกติธรรมชาติ อีกทั้งยังไม่สามารถดำเนินการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัติ

¹²ร่างฉบับที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการ (เสนอโดยพรรคประชาธิปัตย์) และอยู่ระหว่างรับฟังความคิดเห็นทางกฎหมาย ดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

คุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ฯ ได้ เนื่องจากผู้ที่ขอให้ดำเนินการให้มีการตั้งครรรค์แทนได้นั้นต้องเป็น “สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย” ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติโดยใช้ถ้อยคำดังนี้ คงมีความมุ่งหมายให้หมายความถึงเฉพาะสามีและภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น โดยไม่มีการบัญญัติถึงช้อยกเว้นแต่อย่างใดเลย ในขณะที่มีกฎหมายของบางประเทศให้การยอมรับการสมรสของบุคคลที่มีเพศเดียวกันและบางประเทศให้ความคุ้มครองไปถึงสิทธิในการมีบุตรของคู่ชีวิตเหล่านั้นด้วย ผู้เขียนขอยกกรณีตัวอย่างดังนี้

มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายครอบครัวของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย¹³ กำหนดให้คู่ชีวิตที่จดทะเบียนตามกฎหมายทั้งในสหรัฐอเมริกาหรือจดทะเบียนตามกฎหมายของประเทศอื่นที่ประสงค์จะมีบุตรสามารถใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ได้ (ริญญาภรณ์ สงขลา, 2558) นอกจากนี้ยังมีมลรัฐอลิโนยส์ที่มีกฎหมายรองรับการสมรสของคู่ชีวิตเพศเดียวกัน (Wilson, 2014, Online) และอนุญาตให้บุคคลดังกล่าวรวมถึงคู่รักหรือคนโสดสามารถดำเนินการให้มีการตั้งครรรค์แทนได้ (Center for American Progress, 2022, Online) อย่างไรก็ตาม มีบางมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้สัญญาตั้งครรรค์แทนเป็นโมฆะ (บุญราศรี เกิดโชค, 2559) หรือจะทำได้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยหากไม่ดำเนินการตามเงื่อนไขดังกล่าวสัญญาตั้งครรรค์แทนจะตกเป็นโมฆะและผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวจะมีโทษทางอาญาทั้งโทษจำคุกและโทษปรับด้วย อาทิ มลรัฐนิวยอร์ก และมลรัฐมิชิแกน เป็นต้น (Wilson, 2014, Online)

สหราชอาณาจักร มีกฎหมายที่รับรองการเป็นคู่ชีวิตของบุคคลเพศเดียวกัน¹⁴ แม้กฎหมายของประเทศอังกฤษจะไม่อนุญาตให้หญิงอื่นตั้งครรรค์แทนหรืออุ้มบุญ ซึ่งเป็นการห้ามมิให้กระทำในเชิงพาณิชย์

¹³Section 7613.5 (e) (1) of California Family Code

¹⁴Marriage (Same Sex Couples) Act 2013

แต่ไม่ได้ห้ามดำเนินการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนหรืออุ้มบุญเป็นการเด็ดขาด กล่าวคือ หากมิได้กระทำในเชิงพาณิชย์แล้วย่อมไม่ต้องห้าม¹⁵ โดยกำหนดให้เด็กที่เกิดจากการอุ้มบุญเป็นบุตรของหญิงที่ให้กำเนิด¹⁶ เป็นการถือตามหลักการให้กำเนิดนั่นเอง ดังนั้น หญิงที่คลอดเด็กออกมาจึงเป็นมารดาของเด็กตามกฎหมาย ซึ่งจะเกิดผลดังนี้ ถ้าคู่ชีวิตเป็นเพศหญิงด้วยกัน และมีคนหนึ่งตั้งครรภ์เองโดยการขอรับบริจาคอสุจิจากผู้อื่น หญิงที่ตั้งครรภ์นั้น ย่อมเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของเด็ก ส่วนหญิงคู่ชีวิตฝ่ายที่ไม่ได้ตั้งครรภ์ ต้องดำเนินการทางศาลจึงจะมีอำนาจปกครองบุตร แต่ถ้าคู่ชีวิตเป็นชายด้วยกัน และขอให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน เด็กที่เกิดมาจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงที่ตั้งครรภ์แทน ส่วนคู่ชีวิตที่ขอให้มีการตั้งครรภ์แทนจะมีอำนาจปกครองเด็กต่อเมื่อศาลพิจารณาให้เด็กอยู่ในอำนาจปกครองของคู่ชีวิตที่ขอให้มีการตั้งครรภ์แทนนั้นเสียก่อน¹⁷ ทั้งนี้ การที่คู่ชีวิตจะได้อำนาจปกครองเด็กก็ต่อเมื่อศาลพิจารณาแล้วมีคำสั่งให้เท่านั้น เท่ากับว่ากรณีของประเทศอังกฤษ การที่คู่ชีวิตที่มีเพศเดียวกันดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทน มีโอกาสที่จะไม่ได้อำนาจปกครองเด็กตามกฎหมาย หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ควรให้คู่ชีวิตดังกล่าวมีอำนาจปกครองและดูแลเด็ก ดังนี้ เท่ากับว่าอำนาจปกครองเด็กยังคงอยู่ที่หญิงผู้ให้กำเนิดเด็กนั้น

ไต้หวัน (Republic of China) ไต้หวันเป็นประเทศแรกในทวีปเอเชียที่มีกฎหมายรับรองสิทธิให้คนเพศเดียวกันเป็นคู่ชีวิตกันโดย

¹⁵The Surrogacy Arrangement Act 1985

¹⁶Human Fertilisation and Embryology Act

¹⁷เทียบเคียงจากคดี Re C (A Minor) (Wardship: Surrogacy) ซึ่งเป็นคดีที่คู่สมรสชายหญิงชาติอื่นเดินทางมาให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนในประเทศอังกฤษ โดยใช้เชื้ออสุจิของสามีผสมกับไข่ของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทน ต่อมาคู่สมรสดังกล่าวได้ยื่นคำร้องขอเป็นผู้ปกครองของเด็กและศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนเต็มใจสละสิทธิทางกฎหมายที่มีต่อเด็ก และคู่สมรสขอให้ดำเนินการตั้งครรภ์แทนนั้นมีความเหมาะสมและเป็นผู้จัดการต่าง ๆ รวมถึงการออกค่าใช้จ่ายเพื่อให้เด็กเกิดมา ศาลจึงมีคำสั่งให้คู่สมรสดังกล่าวเป็นผู้ปกครองของเด็ก

ชอบด้วยกฎหมายได้แต่ก็มีได้ให้สิทธิในการให้คู่ชีวิตดังกล่าวดำเนินการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนได้ เพียงแต่ให้สิทธิในการร่วมกันรับเลี้ยงเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเท่านั้น (Adam & Victoria, 2020, Online) ดังนั้น หากคู่ชีวิตที่เป็นชายกับชายต้องการมีบุตรที่มีความเกี่ยวข้องกันทางพันธุกรรมจึงต้องไปดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนหรืออุ้มบุญโดยใช้เชื้อสperms ของคนใดคนหนึ่งผสมเทียมซึ่งจะใช้ไข่ของผู้บริจาคหรือของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนก็ขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศที่ไปดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนนั้นด้วย จากนั้นจึงค่อยพาเด็กกลับประเทศได้ในวันและจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

จากกรณีตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแม้มีกฎหมายยอมรับสิทธิของคู่ชีวิตแล้วก็ตาม แต่สิทธิในการมีบุตรของบุคคลดังกล่าวก็ยังคงมีข้อจำกัดอยู่ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยส่วนใหญ่ให้สิทธิแก่บุคคลในการเป็นคู่ชีวิตกันโดยให้สิทธิในทางที่กว้างกว่ากฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งขณะนี้ยังมีเพียงร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ... เท่านั้น แต่หากมีการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ก็คงส่งผลในเรื่องของการมีบุตรทำนองเดียวกับกฎหมายในประเทศไต้หวันเท่านั้น กล่าวคือ หากคู่ชีวิตเป็นเพศเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นชายกับชายหรือหญิงกับหญิง หากประสงค์จะมีบุตรโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนย่อมไม่สามารถกระทำได้เพราะไม่เข้าเงื่อนไขการดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ดังนี้ เด็กที่เกิดมาย่อมเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทน กรณีนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่น่าจะนำบทเฉพาะกาลตามมาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ มาปรับใช้แก่กรณีดังเช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 2199/2561¹⁸ ได้ เพราะมิใช่เด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนก่อนพระราชบัญญัติ

¹⁸คำพิพากษาฎีกาที่ 2199/2561 แม้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 มาตรา 56 ให้เฉพาะสามีหรือภริยาคนใดคนหนึ่งดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนไม่ว่าจะเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เป็นผู้มีสิทธิ

ฉบับนี้มีผลใช้บังคับ อย่างไรก็ดี หากภายหลังจากนี้มีข้อเท็จจริงดังนี้เกิดขึ้นอีกย่อมเป็นที่น่าสนใจว่าศาลจะวินิจฉัยกรณีดังกล่าวอย่างไร และหากผลการวินิจฉัยเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2199/2561 เท่ากับว่ามาตรฐานการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ที่มีได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขในกฎหมายอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 เสียอีก

2) กรณีชายหญิงที่เพียงแต่อยู่กินร่วมกันฉันสามีภรรยาแต่มีได้จดทะเบียนสมรสกัน แม้มีความประสงค์จะสร้างครอบครัวร่วมกันก็ไม่มีสถานะทางกฎหมายรองรับในความสัมพันธ์ดังกล่าว ผลคือหาก ทั้งคู่มีบุตร

ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของสามีและภรรยาที่ดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทน แต่ผู้ร้องเป็นเจ้าของอสุจิที่เข้าผสมกับไข่ของหญิงที่บริจาคจนปฏิสนธิเป็นตัวอ่อน (Donate Embryo Surrogacy) แล้วนำไปฝังในโพรงมดลูกของผู้คัดค้าน (In Vitro Fertilisation Surrogacy) ผู้ร้องจึงมีความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมกับเด็กหญิง ค. (Genetic-Based Parenthood) ในฐานะเป็นบิดาจึงเป็นกรณีที่ไม่มียกกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติให้สิทธิของผู้ร้องไว้โดยตรง ต้องอาศัยบทเฉพาะกาลตามมาตรา 56 มาวินิจฉัยอย่างบทกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง เมื่อผู้ร้องเป็นบิดาที่ดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนจนกระทั่งได้มีการคลอดเด็กหญิง ค. ก่อนวันที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 มีผลใช้บังคับ ผู้ร้องย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งว่าเด็กหญิง ค. เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ร้อง

ผู้ร้องมีความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมกับเด็กหญิง ค. ในฐานะบิดา ผู้คัดค้านไม่มีความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมกับเด็กหญิง ค. แต่ผู้คัดค้านเป็นหญิงที่อุทิศร่างกายตั้งครรภ์เป็นเวลาเก้าเดือนและให้กำเนิดเด็กหญิง ค. ย่อมมีสถานะเป็นมารดาของเด็กหญิง ค. แต่การวินิจฉัยเรื่องอำนาจปกครองบุตรนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1566 วรรคสอง บัญญัติว่าอำนาจปกครองอยู่กับบิดาหรือมารดาในกรณีดังต่อไปนี้ (5) ศาลสั่งให้อำนาจปกครองอยู่กับบิดาหรือมารดา โดยกฎหมายเฉพาะคือพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ฯ มาตรา 29 เมื่อกรณีผู้ร้องกับเด็กหญิง ค. อยู่ในบังคับของบทเฉพาะการตามพระราชบัญญัติดังกล่าวอย่างบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง ศาลย่อมให้อำนาจอาศัยมาตรา 29 ประกอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1566 วรรคสอง (5) สั่งให้อำนาจปกครองอยู่กับผู้ร้องเพียงฝ่ายเดียว

บุตรที่เกิดมาจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของภริยาเท่านั้น¹⁹ ชายผู้เป็นสามีไม่มีความผูกพันตามกฎหมายต่อบุตร และไม่มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตร ในกรณีนี้ สิทธิที่บุตรจะได้รับจากบิดาคงมีเพียงสิทธิในการรับมรดกเท่านั้น²⁰ และถ้าชายหญิงดังกล่าวมีภาวะมีบุตรยากและประสงค์จะใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์โดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนย่อมไม่สามารถทำได้เพราะไม่อยู่ในเงื่อนไขของการดำเนินการให้ตั้งครรภ์แทน นอกจากนี้ กรณีของชายหรือหญิงที่ไม่มีคู่สมรสแต่ประสงค์จะมีบุตรก็ไม่สามารถขอให้ดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนได้เช่นกันเพราะไม่เข้าเงื่อนไขข้อดังกล่าว

ในเรื่องการขอให้มีการตั้งครรภ์แทนโดยผู้ที่มีคู่สมรสตามกฎหมาย ในบางประเทศมีกฎหมายที่ยอมให้ดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนได้ แม้ว่าจะเป็นคนโสดหรือคู่ชายหญิงที่มีได้สมรสกันตามกฎหมาย อาทิ กฎหมายครอบครัวของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งกำหนดเพียงว่า “ผู้ที่ประสงค์จะมีบุตร หมายถึง คนโสด คู่สมรส หรือคู่ที่มีได้สมรสกันตามกฎหมาย...”²¹ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ประสงค์จะมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์จะเป็นคนโสด คู่สมรส หรือคู่รักที่มีได้สมรสกันตามกฎหมายก็ได้ หรือกฎหมายของมลรัฐนิวแฮมเชียร์ที่บัญญัติเกี่ยวกับสัญญาให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนก็ได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับผู้ที่ขอให้ตั้งครรภ์แทนไว้ว่าต้องเป็นชายหรือหญิงหรือต้องเป็นคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายไว้อย่างชัดเจน เท่ากับว่าผู้ที่ขอให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนนั้นอาจเป็นคนโสดหรือชายหญิงที่มีได้สมรสกันตามกฎหมายก็ได้²² เป็นต้น แต่ก็ยังมีกฎหมายครอบครัว

¹⁹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546

²⁰ บุตรที่เกิดจากบิดามารดามีได้จดทะเบียนสมรสกันย่อมมีสิทธิรับมรดกของบิดาในฐานะที่เป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วซึ่งมีสถานะเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดกของบิดา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 และ 1629 (1)

²¹Section 7960 (c) of California Family Code: “Intended Parent” means an individual, married or unmarried, who manifests the intent to be legally bound as the parent of a child resulting from assisted reproduction.

²²NH Stat Section 168-B:1 Definitions. In this chapter: X. “Gestational carrier

ของมลรัฐอื่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนโดยผู้ที่ประสงค์จะมีบุตรต้องเป็นคู่สมรสกันตามกฎหมายเท่านั้น อาทิ มลรัฐเท็กซัส²³ เป็นต้น ในขณะที่กฎหมายในอีกหลายประเทศห้ามมิให้มีการตั้งครรภ์แทนโดยเด็ดขาด กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นคู่สมรสชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ตาม หรือเป็นคู่ชีวิตเพศเดียวกัน หรือเป็นคนโสด ก็ไม่สามารถขอให้มีการตั้งครรภ์แทนโดยใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ได้เลย อาทิ ประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี ไต้หวัน (Glauert, 2020, Online) รวมถึงในบางมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น แอริโซนา และวอชิงตัน ดีซี เป็นต้น (Center for American Progress, 2022, Online)

ด้วยสภาพสังคมในปัจจุบันเป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กจำเป็นต้องมีบิดาและมารดาที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นเพศชายและหญิงตามปกติหรือไม่ที่จะสามารถเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการศึกษาที่ดี กระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในสังคมต่อไป กรณีชายโสดหรือหญิงโสดแต่ประสงค์จะมีบุตรหากดำเนินการโดยใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์แล้วเด็กที่เกิดมามีเพียงบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียวซึ่งมีลักษณะครอบครัวไม่ต่างจากพ่อเลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวในปัจจุบันซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นมากมายในสังคมว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีจากพ่อหรือแม่ในกรณีดังกล่าวก็สามารถเติบโตและได้รับการยอมรับจากสังคมได้ แต่ในกรณีของคู่ชีวิตที่มีเพศเดียวกันที่ขอให้มีการตั้งครรภ์แทนอาจจะยังไม่เปิดกว้างในสังคมไทย เมื่อเด็กมีผู้ปกครองสองคนซึ่งเป็นชายและชาย หรือหญิงและหญิง

agreement” means a written contract between the gestational carrier, her spouse or partner, if any, and the intended parent or parents, that sets forth the obligations, rights, and duties of the parties to a gestational carrier arrangement.

²³Uniform parentage Act Sec. 160.754 (b) the intend parents must be married to each other. Each intended parent must be a party to the gestation agreement.

ที่เป็นคู่ชีวิตเพศเดียวกันและกฎหมายยอมให้กลุ่มคนเหล่านี้ขอให้หญิงอื่นตั้งครรรภ์แทนได้ ผู้เขียนเห็นว่าการฉี้นี้อาจจะเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย แต่เชื่อว่าด้วยสภาพสังคมไทยที่ยอมรับความแตกต่างและปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็วน่าจะเกิดการยอมรับในสถานะและความสัมพันธ์ดังกล่าวได้อย่างไม่ยากนัก

นอกจากนี้ ยังไม่มีหลักฐานยืนยันเป็นที่ประจักษ์หรือมีงานวิจัยใดที่ชี้ชัดว่าเด็กที่เกิดจากการอุ้มบุญและมีผู้ปกครองเป็นคู่ชีวิตเพศเดียวกันมีอัตราการเติบโต มีสุขภาพจิต หรือมีความสุขในการดำเนินชีวิตน้อยกว่าเด็กที่เกิดจากครอบครัวที่มีพ่อแม่เป็นเพศชายหญิง รวมถึงไม่มีหลักฐานยืนยันด้วยว่าเด็กที่เกิดจากครอบครัวดังกล่าวมีความสับสนทางเพศของตนเอง (Meezan & Rauch, 2005) ดังนั้นแล้ว ย่อมไม่อาจอ้างเหตุผลดังกล่าวเพื่อปิดกั้นสิทธิในการมีบุตรของกลุ่มคนทั้งหลายที่ได้กล่าวมาข้างต้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากขอบเขตและข้อจำกัดของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าการที่กฎหมายกำหนดให้เฉพาะสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้นที่จะขอให้ดำเนินการให้มีการตั้งครรรภ์แทน น่าจะเป็นขอบเขตที่แคบเกินไป แม้ว่าในปัจจุบัน กฎหมายไทยยังมิได้รับรองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีเพศเดียวกันโดยกำเนิด ประกอบกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564 ยังได้วินิจฉัยว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ที่บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิง...” มิได้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 25, 26 และ 27 แต่อย่างใด แต่จากคำวินิจฉัยดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญได้มีข้อเสนอแนะให้รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการตรากฎหมายเพื่อ

รับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างเหมาะสม ดังนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า แม้ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยว่ากฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบันมิได้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ แต่ก็ควรมีกฎหมาย ที่รับรองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศใช้บังคับเพื่อรับรองสิทธิของบุคคลดังกล่าวให้ทัดเทียมกับชายและหญิงในกรณีทั่วไป

แม้ว่าร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ... ดังกล่าวมีบทบัญญัติที่กำหนดให้สถานะทางกฎหมายระหว่างคู่ชีวิตทำนองเดียวกับคู่สมรส ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อาทิ คู่ชีวิตต้องอยู่กินด้วยกันฉันคู่ชีวิตและช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกัน การมีทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิต การสิ้นสุดการเป็นคู่ชีวิตด้วยความตายหรือการสมัครใจเลิกการเป็นคู่ชีวิต หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนหรือพิพากษาให้เลิกการเป็นคู่ชีวิต รวมถึงกำหนดให้คู่ชีวิตเป็นทายาทโดยธรรมของกันและกันกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต คู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิรับมรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรม และมีสิทธิรับมรดกตามสัดส่วนแบบเดียวกับคู่สมรส ดังนี้ แสดงให้เห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวยอมรับสถานะของการเป็นคู่ชีวิตและให้สิทธิใกล้เคียงกับคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้จะยังไม่มี การกล่าวถึงสิทธิตามกฎหมายอื่น อาทิ สิทธิการหักลดหย่อนในการคำนวณ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามประมวลรัษฎากร มาตรา 47 (1) (ข) หรือ สิทธิได้รับยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินที่ได้รับจากการอุปการะหรือการให้ โดยเสนหาจากคู่สมรสตามประมวลรัษฎากร มาตรา 42 (27) หรือสิทธิ ในการเบิกค่ารักษาพยาบาลของคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายของข้าราชการ ซึ่งให้นำค่ารักษาพยาบาลของคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายมาเบิกอันเป็น สวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของข้าราชการตามพระราชกฤษฎีกา เงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2553 เป็นต้น

นอกจากร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ... (เสนอโดยพรรค ประชาธิปัตย์) ที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการตามที่ผู้เขียนได้อ้างอิงถึง

ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ... (เสนอโดยคณะรัฐมนตรี) และร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เสนอโดยพรรคการเมืองต่าง ๆ แม้ร่างแต่ละฉบับจะมีสาระสำคัญแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ร่างทุกฉบับล้วนมีเจตจำนงสำคัญร่วมกันคือรองรับสิทธิในการอยู่กินและใช้ชีวิตร่วมกันของคู่ชีวิตที่มีเพศเดียวกันหรือเพศหลากหลาย (Laws Monitoring, 2565, Online) อย่างไรก็ตาม สำหรับร่างฉบับที่รองรับสิทธิให้เป็นเพียงแค่คู่ชีวิตโดยมิได้เทียบเคียงให้เท่าเทียมกับสิทธิของคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทำให้สิทธิของคู่ชีวิตตามกฎหมายอื่น ๆ ยังคงจำกัดอยู่ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นในเรื่องของการมีบุตร กล่าวคือสิทธิในการขอให้มีการตั้งครรภ์แทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ซึ่งกำหนดให้เฉพาะสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้เท่านั้นที่จะขอให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าหากจะมีการออกกฎหมายรองรับสิทธิของคู่รักเพศเดียวกันก็ควรศึกษาถึงกรณีการให้สิทธิคู่ชีวิตเพศเดียวกันในการสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์โดยให้สามารถขอให้ดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนได้ เพราะถึงอย่างไรก็เป็นสิทธิทางแพ่งเช่นเดียวกัน ส่วนกรณีของคู่ชายหญิงที่มีได้สมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมายหรือกรณีคนโสดที่ต้องการขอให้มีการตั้งครรภ์แทน ถ้าพิจารณาในแง่ของผู้ที่จะต้องรับผิดชอบดูแลและอุปการะเลี้ยงดูเด็กที่จะเกิดมานั้นอาจมีศักยภาพที่น้อยกว่า กล่าวคือจะมีเพียงคนเดียวที่มีหน้าที่หรือความสัมพันธ์ตามกฎหมายต่อเด็ก แต่ปัจจัยดังกล่าวก็มิได้หมายความว่า บุคคลนั้นจะไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้โดยลำพัง อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาในแง่ของภาระที่ต้องรับผิดชอบทั้งด้านค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อาจก่อให้เกิดภาระตามมาเป็นอย่างมากซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเด็กในอนาคตได้ ฉะนั้น หากจะอนุญาตให้คู่ชายหญิงที่มีได้สมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมายหรือกรณีคนโสดที่ต้องการขอให้มีการตั้งครรภ์แทนสามารถดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนได้คงต้องกำหนดเงื่อนไข

หรือหลักเกณฑ์เพิ่มเติมประกอบด้วยเช่น อาจการกำหนดตัวบุคคลที่จะร่วมเป็นผู้ปกครองเด็กหรือเป็นผู้ปกครองเด็กหากมีเหตุบางประการเกิดขึ้นแก่ผู้ขอให้มีการตั้งครรรภ์แทนก่อนเด็กบรรลุนิติภาวะ โดยบุคคลดังกล่าวได้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558, 16 ธันวาคม). หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข
ในการให้หญิงอื่นที่มีไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ของสามีหรือภริยา
ที่ชอบด้วยกฎหมายรับตั้งครรภ์แทน พ.ศ. 2558.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561). ศาลให้หนุ่มญี่ปุ่น พ่อ ‘13 เด็กอุ้มบุญ’ รับกลับ
ไปเลี้ยงดู. สืบค้น 8 มกราคม 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1209648>
- _____. (2563). ไทย “อุ้มดลูกโลก” สาวหิวเงินรับจ้างท้อง แฉญี่ปุ่น
จ้างอุ้มบุญทิ้งลูก 13 คน. สืบค้น 10 กันยายน 2563, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1770896/>
- _____. (2563). ย้อนคดีอุ้มบุญ สาวไทยรับจ้างตั้งครรภ์หวังเงินแสน
ดังกระฉ่อน สุดดราม่า พรากลูก. สืบค้น 8 มกราคม 2565,
จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1770716>
- บุญราศรี เกิดโชค. (2559). ปัญหาผลของสัญญาตั้งครรภ์แทนที่ไม่ปฏิบัติ
ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยี
ช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558. [วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. (2562). ตำรากฎหมายระหว่างประเทศ
แผนกคดีบุคคล *Textbook on Private International Law: เรื่องจริงของชีวิตระหว่างประเทศของเอกชนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย True Story of International Life of Private Persons concerning Thailand*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- แพทยสภา. (2540, 22 ตุลาคม). ประกาศแพทยสภาที่ 1/2540 เรื่อง
มาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์.

- แพทยสภา. (2545, 20 มิถุนายน). ประกาศแพทยสภาที่ 21/2545 เรื่อง
มาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์
(ฉบับที่ 2).
- รักลูก. (2563). 6 วิธีผสมเทียมสำหรับคนมีลูกยากแต่อยากมีลูก. สืบค้น
5 กันยายน 2563, จาก <https://www.rakluke.com/pregnancy-all/gettingpregnant/item/artificialinsemination.html/>
- ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต. สืบค้น 10 มกราคม 2564, จาก <http://www.krisdika.go.th/detail-law-draft-of-the-cabinet-approved-the-principle?billCode=188&type=billDetail>
- ริญาภรณ์ ณ สงขลา. (2558). การรับรองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลาย
ทางเพศในการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์.
[วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์].
- วัลภา ทับสุวรรณ. (2559). การนำการค้ำมนุษย์ด้านแรงงานมาเป็นเงื่อนไข
ในการค้าระหว่าง ประเทศของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีผลกระทบต่อ
กฎหมายไทย. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์].
- Adam K.D., & Victoria, H., (2020). *Same-sex marriage, one year later*.
Retrieved 10 January 2022, from <https://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2020/05/17/2003736539>
- Center for American Progress. (2022). *Guide to State Surrogacy Laws*. Retrieved 24 June 2022, from <https://www.americanprogress.org/article/guide-to-state-surrogacy-laws/>
- Glauert, G. (2019). *Taiwan emerges as new market for LGBT+ surrogacy after gay marriage law*. Retrieved 10 January 2022, from <https://www.reuters.com/article/us-taiwan-lgbt-familyplanning-feature-tr-idUSKBN1YR02P>

Human Fertilisation & Embryology Act. (2008). Retrieved 20 January 2022, from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/contents>

Laws Monitoring (2565). เทียบชัด ๆ ร่างพ.ร.บ.แก้ประมวลกฎหมายแพ่ง#สมรสเท่าเทียม ร่างพ.ร.บ. คู่ชีวิต ต่างกันยังไง? สืบค้น 14 มิถุนายน 2565, จาก <https://ilaw.or.th/node/6169>

Marriage (Same Sex Couples) Act 2013. (2013). Retrieved 20 January 2022, from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/30/contents/enacted/data.htm>

Meezan, W., & Rauch, J. (2005). Gay Marriage, Same-Sex Parenting, and America's Children. *The Future of Children.* 15(2), 97-115.

NH Stat Section 168-B:1 Definitions. (2022). Retrieved 20 January 2022, from <https://casetext.com/statute/new-hampshire-revised-statutes/title-12-public-safety-and-welfare/chapter-168-b-surrogacy/section-168-b1-definitions>

Rik G. (2019). *Taiwan emerges as new market for LGBT+ surrogacy after gay marriage law.* Retrieved 10 January 2022, from <https://www.reuters.com/article/us-taiwan-lgbt-familyplanning-feature-tr-idUSKBN1YR02P>

Section 7960 (c) of California Family Code. Retrieved 20 January 2022, from https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displayText.xhtml?lawCode=FAM&division=12.&title=&part=7.&chapter=&article=

The Surrogacy Arrangement Act 1985. (1985). Retrieved 20 January 2022, from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/49>

Uniform parentage Act Sec. 160.754 (b). (2001). Retrieved 20 January 2022, from <https://statutes.capitol.texas.gov/Docs/FA/htm/FA.160.htm>

Wilson, R.A. (2014). *Same sex Marriage Comes to Illinois*. Retrieved 24 June 2022, from <https://www.isba.org/ibj/2014/08/same-sexmarriagecomesillinois>

นางบุษมาลี: บทบาทตัวละครหญิงในละครนอกแบบหลวง เรื่องพระสมุท¹

Bussamalee: The Role of Female Protagonist in Lakhon Nork Baep Luang “Phra Samut”

(Received: March 20, 2022 Revised: June 10, 2022 Accepted: June 24, 2022)

นพวดี ไชยรัตน์,² ชนัย วรรณะลี³, พิมณภัทร์ ถมังรักษัสัตว์⁴

Nopvadee Chaiyarat, Chanai Wannalee, Pimnapat Tamangraksat

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอประวัติ คุณลักษณะ และบทบาทของนางบุษมาลี โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา และบทละครเรื่องพระสมุท พระราชนิพนธ์ ในกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ

ผลการศึกษาพบว่านางบุษมาลี เป็นพระราชธิดาบุญธรรมของท้าวธนจักร และนางวรรณสุรัสวดี มีคุณลักษณะสิริโฉมงดงามทั้งหน้าตาและรูปร่าง มีสำเนียงเสียงไพเราะ อันเป็นลักษณะของหญิงสาวในอุดมคติ ทั้งเป็นผู้มีสติปัญญาเฉียบแหลม สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างดี โดยอาศัยกลมاریาหญิงเพื่อรักษาตนและคนรักให้รอดพ้นจากอันตรายที่เกิดขึ้นอย่างกล้าหาญ

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง กลวิธีการบทรำตัวนางในการแสดงละครใน และละครนอกแบบหลวง หลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

²นักศึกษาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ Email: win.poramata@gmail.com

³อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

แสดงให้เห็นว่านางบุษมาลีได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี จึงคิด เจริญ
และวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งต่างจากสังคมในสมัยอดีต
ที่ผู้หญิงมักได้รับการปกป้องจากผู้ชาย

คำสำคัญ: ตัวละครหญิง บทบาท ละครนอกแบบหลวง

Abstract

This article aims to present the history, nature, and character of Bussamalee by exploring related documents, textbooks, and the play “Phra Samut” composed by Krom Phra Ratchawang Bowon Wichaichan.

It is found that Bussamalee is an adopted daughter of Lord Ronnachak and Lady Wannasoon. She is gorgeous and has beautiful voice which covers the ideal characteristics of a woman. She is also smart and able to face any problems by playing tricks bravely to protect herself and her loved ones when they are in danger. The finding indicates that Bussamalee is well-educated, so she is able to think logically, negotiate, and solve the problems in any circumstances on her own. Such characteristics are different from Thailand’s social norm in the past when most of women were looked after by men.

Keyword: Female protagonist, Character, Lakhon Nork Baep Luang.

บทนำ

ศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อจรรโลงใจ เพื่อมุ่งหวังมอบความสนุกสนานความบันเทิงแก่ผู้ชม รวมถึงข้อคิดต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในศิลปะ ให้เกิดความสะเทือนอารมณ์ ศิลปะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเลียนแบบธรรมชาติที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว นำมาปรุงแต่งใหม่ให้มีสุนทรีย์อย่างที่เพลโตนักปราชญ์ชาวกรีกโบราณ (ชลูต นิมเสมอ, 2554, น. 9) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับศิลปะไว้ว่า “ศิลปะคือการเลียนแบบธรรมชาติ ถือว่าเป็นการทำซ้ำในรูปลักษณะของสิ่งที่มีอยู่แล้ว”

การแสดงละครจัดอยู่ในศิลปะประเภทหนึ่งเช่นเดียวกัน โดยละครของไทยทั้ง ละครนอก ละครใน ละครนอกแบบหลวง และละครทุก ๆ ประเภทต่างก็มีบทละครที่ใช้สำหรับประกอบการแสดงทั้งสิ้น ตัวบทที่ประพันธ์ออกมานั้น นอกเหนือจากจะนำเค้าโครงเรื่องมาจากตำนานหรือเรื่องเล่าแล้ว ผู้ประพันธ์ยังได้นำเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากชีวิตจริงในบริบทของสังคม มาจัดทำเป็นเรื่องราวในการดำเนินเนื้อเรื่องของละครเรื่องนั้น ๆ โดยกลั่นกรองออกมาในรูปแบบของฉันทลักษณ์ประเภทต่าง ๆ ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน คำเจรจา ฯลฯ เรื่องราวที่เกิดขึ้นมีทั้งเรื่องราวของความรัก การชิงรักหักสวาท การทำศึกสงครามรบราฆ่าฟัน การชมความงามของธรรมชาติ และอีกหลากหลายเรื่องราว สิ่งเหล่านี้ล้วนถูกปรุงแต่งมาจากวิถีชีวิตจริงที่เคยเกิดขึ้นในสังคมทั้งสิ้น แม้แต่ตัวละครในวรรณกรรมหรือบทละคร ก็เป็นลักษณะรูปร่างหน้าตาและนิสัยที่มีอยู่จริงในตัวมนุษย์ แล้วถูกนำมาสวมใส่แก่ตัวละครในเรื่องให้มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ตามแต่จินตนาการของผู้ประพันธ์

บทละครเรื่องพระสมุท พระราชนิพนธ์ในกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ก็เป็นละครอีกหนึ่งเรื่องที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อประกอบการแสดง กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญทรงจัดทำขึ้นเพื่อให้เจ้าคุณจอมมารดาอม พระมารดาของพระองค์ ฝึกหัดคณะละครสำหรับเล่นในรูปแบบละครนอกแบบหลวงภายในเขตพระราชฐานวังหน้า บทละครเรื่องพระสมุท (กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ

อ้างอิงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 193 - 245) เป็นเรื่องราวของ พระสมุท พระเอกของเรื่อง กับนางบุษมาลี นางเอกของเรื่อง โดยเฉพาะ นางบุษมาลีที่เป็นตัวละครที่สำคัญยิ่งในการดำเนินเรื่องราวในบทละคร เรื่องพระสมุทเป็นตัวละครที่เชื่อมโยงเรื่องราวในเรื่องทั้งการลักพาตัว การสู้รบ จนกระทั่งเกิดการสูญเสียบุคคลในครอบครัวของตนเอง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนเกิดจากรูปลักษณ์ของตัวนางบุษมาลี แต่นอกจากนางบุษมาลีจะเป็นต้น เหตุที่เกิดขึ้น ในบทละครแล้ว นางบุษมาลียังเป็นตัวละครอีกตัวละครหนึ่ง ที่มีลักษณะนิสัยที่น่าสนใจ ด้วยมีลักษณะนิสัย กล้าคิด กล้าทำ ด้วยความเฉลียวฉลาด ทำให้นางบุษมาลีสามารถแก้ไขปมปัญหาที่เกิดขึ้นได้สำเร็จ

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาประวัติ คุณลักษณะ และบทบาทของนางบุษมาลี ในบทละครเรื่องพระสมุท ด้วยเป็นตัวละคร ที่มีความน่าสนใจและน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ทราบถึงบทบาท ของนางบุษมาลี อันเป็นตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องราวต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริม สืบสานบทละครเรื่องพระสมุท พระราชนิพนธ์ในกรมพระราชวัง บวรวิชัยชาญ ให้เกิดความแพร่หลายป้องกันมิให้สูญหายหรือลบลือน ไปตามกาลเวลา ทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการวรรณกรรมและนาฏศิลป์ ไทยสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ศึกษาประวัติ คุณลักษณะ และบทบาทของนางบุษมาลีในบทละคร เรื่องพระสมุท

ขอบเขตของการศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาในส่วนที่จะศึกษาเฉพาะจากบทละครเรื่องพระ สมุท พระราชนิพนธ์ ในกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ฉบับพระบวรราชนิพนธ์ เล่ม 2 รวบรวมโดยกรมศิลปากร

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา และบทละคร ใช้ระยะเวลาในการวิจัยตั้งแต่ช่วงเวลาเดือนมีนาคม - เดือนเมษายน พ.ศ. 2565 รายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) วิเคราะห์จากเอกสาร ได้แก่ เอกสาร ตำรา และบทละคร ที่เกี่ยวข้องกับประวัติ คุณลักษณะ และบทบาทของนางบุษมาลี

2) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญทางด้านวรรณกรรมไทย ด้วยวิธีการจดบันทึก บันทึกเสียง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก

ขั้นตอนที่ 2 สรุปวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และบทละครมาวิเคราะห์แล้วตีความนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ เพื่ออธิบายประวัติ คุณลักษณะ บทบาทของนางบุษมาลี

2) ตรวจสอบข้อมูล

3) เผยแพร่ผลการศึกษาในรูปแบบบทความ

ผลการศึกษา

บทละครเรื่องพระสมุท เป็นเรื่องราวความรักของพระสมุทกับนางบุษมาลี ตัวละครเอกของเรื่องที่ต้องผจญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย โดยมีเค้าโครงของเรื่องมาจากรรณคดีแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ ของไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ดังที่เสาวนิต วิงวอน ข้าราชการบำนาญ ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณคดีการแสดงนาฏกรรม (2565, สัมภาษณ์) ได้ให้สัมภาษณ์ถึงเค้าโครงของบทละครเรื่องพระสมุทว่า “บทละครเรื่องพระสมุท มีเค้าโครงของละครแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ ตั้งแต่สมัยอยุธยา

ด้วยมีอนุภาคของการดำเนินเรื่องอย่างการผจญภัย การลักพาตัว การต่อสู้ เรื่องความรักอยู่ สิ่งเหล่านี้คือเรื่องราวที่มักปรากฏอยู่ในละครแนวจักร วังศ์ ๆ ทั้งสิ้น” แม้แต่ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คุณสุวรรณ กวีผู้มีชื่อเสียงในสมัยนั้น ได้นำชื่อของพระสมุทและนางบุษมาลี มาร้อยเรียง เข้าในวรรณกรรมเรื่องอุณรุทธร้อยเรื่อง ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่นำชื่อตัวละคร ในวรรณคดีหลาย ๆ เรื่องมาร้อยรวมกัน แต่ไม่ได้เป็นการร้อยเรื่องราว คือ แต่งให้เป็นที่ตลกขบขัน เอาชื่อเข้ามาใส่ในเรื่องเดียวกันเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเชื่อมโยงตัวละครได้อย่างดี อย่างเช่นบทละคร ที่ว่า

ปากสามสั่งความพระสมุท	ขอฝากบุษมาลีศรีใส
ไอ้พราหมณ์มัจฉายาใจ	หวังจะได้ฝากผีปิตร

(กรมศิลปากร, 2510, น. 60 - 61)

จากวรรณกรรมเรื่องอุณรุทธร้อยเรื่องนี้ จึงสามารถเป็นที่ยืนยันได้ว่า ตัวละครพระสมุทและนางบุษมาลี เป็นที่รู้จักในวงการกวีเป็นอย่างดี ต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ 5 กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ พระมหาอุปราชวังหน้า องค์สุดท้ายแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องพระสมุท สำหรับเล่นละครขึ้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2508, น. 210) ได้พระนิพนธ์อธิบายไว้ในตำนานละครเรื่องอิเหนา ถึงการแต่งบทพระราชนิพนธ์เรื่องพระสมุทว่า “ละครเจ้าคุณจอมมารดา เอมหัดในวังหน้าโรง 1 เล่นตามแบบละครหลวงเป็นพื้น กรมพระราชวัง บวรวิชัยชาญทรงพระนิพนธ์บทละครนอกให้เล่นบ้าง” จากข้อความนี้ จะเห็นได้ว่ากรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครนอก แบบหลวงขึ้น เพื่อให้คณะละครเจ้าคุณจอมมารดาเอม ผู้เป็นพระมารดา ของพระองค์ได้ฝึกหัดละครเล่นในพระราชฐานวังหน้า

ภาพที่ 1 กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ
(ศิลปวัฒนธรรม, 2562, ออนไลน์)

บทละครเรื่องพระสมุท (กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 193 - 245) เป็นเรื่องราวของนางบุษมาลี ผู้เป็นพระราชธิดาบุญธรรมของท้าวเรนจักษ์และนางวรรณสุรัสวดี ผู้ปกครองเมืองยักษ์ วันหนึ่งนางบุษมาลีได้เสด็จไปประพาสสวนในอุทยานด้วยความรื่นรมย์ ขณะนั้นพระสมุทซึ่งประทับอยู่ในสวน ได้ยินเสียงและเห็นรูปลักษณ์ของบุษมาลีก็เกิดความหลงรักเป็นอย่างยิ่ง จึงลักพานางบุษมาลีกลับไปยังเมืองของตน ระหว่างทางทั้งสองได้พักผ่อนนอนหลับไป มียักษ์ตนหนึ่งนามว่าไวยการมาพบเข้า เกิดจิตปฏิพัทธ์ต่อนางบุษมาลีเป็นอย่างยิ่ง จึงได้คิดลักพานางไปยังเมืองของตน แต่นางบุษมาลีได้ใช้อุบาย ในการล่อลวงให้หลงกลจนสามารถฆ่าไวยการตายได้ในที่สุด ต่อมาท้าวเรนจักษ์ได้ยกทัพเพื่อติดตามนางบุษมาลีกลับคืน จนกระทั่งได้เข้าปะทะกับท้าวการุณราช พระราชบิดาของพระสมุท จนท้าวเรนจักษ์ถึงแก่ชีวิต

จากเนื้อเรื่องย่อดังกล่าว จะเห็นได้ถึงเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีตัวละครสำคัญ 2 ตัว คือ พระสมุทพระเอกของเรื่อง และนางบุษมาลี นางเอกของเรื่อง โดยเฉพาะนางบุษมาลีเป็นตัวละครเอกที่ทำให้เกิดปมเรื่องราวมามากมาย เริ่มต้นตั้งแต่จากการที่นางบุษมาลีถูกพระสมุทลักพาตัวไปด้วยความงามของตน กล่าวคืองามทั้งหน้าตา งามทั้งจิตใจ และมีเสียงอันไพเราะ จนนำไปสู่เหตุการณ์ต่าง ๆ รวมไปถึงการสู้รบ การสูญเสียคนในครอบครัว ซึ่งก็คือพระบิดาของนางบุษมาลีเอง และจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยจะขอนำเสนอประวัติ คุณลักษณะ และบทบาทของนางบุษมาลีในบทละครเรื่องพระสมุทดังต่อไปนี้

1. ประวัตินางบุษมาลี

จากการศึกษาบทละครเรื่องพระสมุท พระราชนิพนธ์ในกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ไม่ได้กล่าวถึงการกำเนิดของนางบุษมาลีว่าเป็นลูกใครหรือมาจากเมืองไหน แต่จากบทละครได้กล่าวว่า นางบุษมาลีเป็นลูกบุญธรรมของยักษ์ที่ชื่อท้าวรณจักรและนางวรรณสุธ ซึ่งทั้งสองเป็นเจ้าของครองเมืองยักษ์ ดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

เมื่อนั้น	นางบุษมาลีศรีใส
เนาในปราศรัตน์อำไพ	อรไทภิรมย์เปรมปรา
พลุยาักษ์ความรักดวงสมร	ดั่งเกิดในอุทรนาถา
ถนอมเลี้ยงมิได้ขัดอชยา	ดั่งดวงเนตรซ้ายขวาอสุรี
วันเมื่อพระสมุทมาหยุดพัก	ในตำหนักจันทน์สนสนศรี
เทพไทดลจิตเทวี	อยากประพาสนมาลีสำราญใจ

ฯ 6 คำ ฯ

(กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 194)

จากบทกลอนดังกล่าว ซึ่งเป็นเหตุการณ์เชื่อมเรื่องราวที่เกิดขึ้นภายในเรื่อง คือ การที่นางบุษมาลีกำลังจะเข้าไปทูลขอท้าววรรณจักรและนางวรรณสุธไปเที่ยวเล่นในสวนดอกไม้ อันเป็นเหตุให้พระสมุทได้พบกับนางบุษมาลีและลักพาตัวไปในช่วงต้นของบทละคร จะเห็นถึงความรักดังลูกแก้ว ๆ ของท้าววรรณจักรที่มีต่อนางบุษมาลี ถึงแม้จะมีลูกแก้ว ๆ ก็ตาม แต่ท้าววรรณจักร รวมถึงนางวรรณสุธพระมเหสีก็คงเล็งดูและให้ความรักแก่นางบุษมาลีอย่างดีที่สุด ดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

เมื่อนั้น	ท้าววรรณจักรรักษา
ทั้งนางวรรณสุธกลยา	เห็นราชาติดายาใจ
จึงโอภาปราศรัยเยวลักษณะ	เจ้าผู้เจริญพักตร์พิสมัย
มีกิจธุระสิ่งไร	แกล้งไขให้แจ้งกิจจา

ฯ 4 คำ ฯ

(กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 194)

จากบทกลอนดังกล่าว จะเห็นถึงความรักดังลูกแก้ว ๆ ของท้าววรรณจักรและนางวรรณสุธที่มีต่อนางบุษมาลี ถึงแม้ชาติกำเนิดของนางบุษมาลีจะมีใช้เฝ้าพงศ์ยักษ์แต่อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าชาติกำเนิดของนางบุษมาลีนี้เป็นมนุษย์มิใช่ยักษ์ ด้วยในบทละครนี้ได้กล่าวถึงรูปลักษณะของนางบุษมาลีว่าเป็นยักษ์ อีกทั้งในบทละครยังได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ไวยการ ยักษ์ที่เกิดหลงรักนางบุษมาลีและจะชิงตัวนางไปจากพระสมุท ได้พรรณนาถึงรูปลักษณะของพระสมุทและนางบุษมาลีไว้ว่าเป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

ครั้งมาถึงยอดคีรี	ยักษ์เหลิบซ่ายแลขวา
เห็นบุรุษสตรีนิทร	อสุรารำพึงคะนึ่งคิด

...

อย่าเลยจะร้ายพระเวท	อันเรื่องวิเศษเชี่ยวชาญหาญกล้า
สะกดสองมนุษย์นินทรา	มิให้พินาศกายาตั้งวายปราม
จะเก็บคทาเกือกแก้วซ่อน	จึงจะอุ้มดวงสมรไปสถาน
ดำริพลางร้ายเวทอันชัยชาญ	สะกดภูบาลกับบังอร

ฯ 18 คำ ฯ ตรีชบงกัน

(กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 215)

ถึงแม้นางบุษมาลีจะพักอาศัยอยู่ในเมืองยักษ์ ทั้ง ๆ ที่ตนนั้นเป็นมนุษย์ ก็ด้วยเหตุผลว่าบทละครเรื่องพระสมุทนั้นมีเค้าโครงของเรื่องที่มาจากการรณกรรมนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่มีการลักพาตัว สู้รบ และการใช้ของวิเศษเพื่อแก้ไขสถานการณ์ จึงนิยมให้ตัวละครเอกมีความอ่อนแอมากกว่าตัวละครอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการแก้ปมปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เสริมอรรถรสในการรับชม ทำให้ละครมีความน่าติดตาม น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งวรรณกรรมนิทานแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ ของไทย มีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีลักษณะการดำเนินเรื่อง ที่ตัวละครเอกต้องเรียนวิชา ฆ่ายักษ์ ลักนาง คือ พระเอกหรือนางเอกมีวิชาอาคมหรือความรู้ มีเหตุชิงรักหักสวาท สู้รบกับฝ่ายอธรรม การผจญภัยเพื่อติดตามสิ่งสำคัญ รวมถึงมีของวิเศษที่สามารถคลี่คลายจากร้ายกลายเป็นดีได้ ซึ่งในบทละครเรื่องพระสมุทก็มีลักษณะดังกล่าว

ดังเช่นในบทละครเรื่องสังข์ทอง อันเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ ก็กำหนดให้ตัวละครนางรจนา นางเอกของเรื่องได้เสียงูคู่ครองได้เจ้าเงาะป่า บ้าใบเป็นสามี ซึ่งอันที่จริงแล้วคือพระสังข์เจ้าชาย ผู้สามารถสวมใส่รูปเงาะแปลงตนได้ ในเรื่องสังข์ทองได้ปรากฏการใช้คาถาอาคม การขับไล่ไสส่งให้เจ้าเงาะและนางรจนาไปอยู่กระท่อมปลายนา และเหตุการณ์ที่ถูกลั่นแกล้งมากมาย แต่สุดท้ายเจ้าเงาะและนางรจนาก็สามารถฝ่าฟันอุปสรรคปัญหามาได้และครองรักอย่างมีความสุข ในบทละครเรื่องพระสมุทนี้ ด้วยนางบุษมาลี

มีชาติกำเนิดเป็นมนุษย์ไร้อิทธิฤทธิ์นี้เอง จึงได้ทำให้เกิดเรื่องราวที่ชวนให้ติดตาม เช่น พระสมุทลัทธิพัตว์ นางบุษมาลี การสู้รบระหว่างนางบุษมาลากับยักษ์ ไวยการ และการสู้รบระหว่างท้าวธวัชผู้เป็นบิดาบุญธรรมของนางบุษมาลากับท้าวภาณุราชผู้เป็นบิดาของพระสมุท เป็นต้น แต่ละตอนที่ปรากฏในบทละครนั้น มีต้นเหตุมาจากความงามของนางบุษมาลีเอง อันนำไปสู่เรื่องราวของการลักพาตัว ชิงนาง สู้รบ จนนำไปสู่ความตาย ซึ่งรูปร่างหน้าตาหรือรูปลักษณะภายนอก และนิสัยหรือคุณลักษณะภายในของนางบุษมาลีจะเป็นอย่างไร ผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไปนี้

2. คุณลักษณะของนางบุษมาลี

นางบุษมาลีเป็นนางเอกในวรรณกรรมของไทยมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ที่ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งได้จัดทำเป็นบทละครในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ จากการศึกษาบทละครทำให้ทราบถึงคุณลักษณะของนางบุษมาลี โดยจำแนกออกได้เป็นเรื่องของสิ่งที่มองเห็นได้ คือรูปร่างหน้าตาหรือคุณลักษณะภายนอกและสิ่งที่มองไม่เห็นแต่รู้สึกได้หรือคุณลักษณะภายใน

2.1 รูปลักษณะภายนอก

รูปลักษณะภายนอกของนางบุษมาลี เป็นหญิงมีรูปโฉมงดงามดั่งนางฟ้า คือ มีงาม ผงาม ตางาม คิ้วงาม และไบหน้าทั้งดงาม ดังที่คำเปรียบเปรยแต่โบราณกล่าวว่า มีงามเรียวดั่งเล่มเทียน ผงงามเหมือนเส้นไหม ตางามดั่งเนื้อทราย คิ้วงามดั่งคันศร และไบหน้าทั้งดงามราวกับพระจันทร์ รวมถึงมีน้ำเสียงที่ไพเราะดุจนกการะเวก จนพระสมุทเกิดอาการช่นลูกขาบช่านไปทั้งกายเมื่อได้ยินเสียงของนางขับครวญ (ขับร้องเพลง) ด้วยความงามและน้ำเสียงของนางบุษมาลี ทำให้พระสมุทหลงรักนางตั้งแต่แรกพบและลักพาตัวนางบุษมาลีไปยังเมืองจักรวาลดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

พระพินิจพิศโฉมเยาวราช	ยิ่งนาฏอัปสรเสนาหา
ทรงศรีเสาวภาคย์โสภา	พร้อมเบญจลักษณ์ลาวัณย์
กรเกศเนตรขนงวงพักตร์	ต้องลักษณ์ทุกสิ่งสรรพ
สุรเสียงขับครวญโอดพัน	สัมผัสกรรมเสียวซาบอินทรีย์
พระยิ่ประดิพัทธ์กำหนดนาง	พระเนตรมิได้วางนางโฉมศรี
ทำไฉนจะได้เทวี	มาแนบทรงพัสไสยา

ฯ 6 คำ ฯ

(กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 198 - 199)

แม้แต่ยักษ์ที่มีนามว่า ไวยการ ที่ได้มาพบพระสมุทและนางบุษมาลีบรรทมอยู่ ณ ยอดคีรี ซึ่งไวยการคิดว่าเป็นเทพมาพักอาศัยอยู่ จึงเข้าไปใกล้เพื่อมองให้ชัดเจน ก็เห็นนางบุษมาลีที่มีรูปร่างทรวดทรงที่ดี มีใบหน้าทั้งดงาม แม้แต่นางฟ้าบนสวรรค์ทั้ง 16 ชั้น ก็ไม่มีผู้ใดเทียบ ยากที่จะหาหญิงใดงามเท่า จึงตกตะลึงในความงามของนางบุษมาลี จนถึงที่อยากจะได้นางมาเป็นคู่ครอง ดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

ครั้นมาถึงยอดคีรี	ยักษ์เหลิือบซ่ายแลขวา
เห็นบุรุษสตรีนิทร	อสุรารำพึงคะเนคิด
ใครหนอมาสินทไสยา	จะเป็นเทพภูผาก็เห็นผิด
ตะลึงแลเล็งเพ่งพิศ	มีจิตเสียวกระสันกัลยา
ช่างทรงโฉมประโลมลาวัณย์	สืบทหองสวรรค์ก็สุดหา
ฉวีพักตร์ผ่องเพี้ยงจันทรา	ดังเลขาด้วยสุวรรณบรรจง
งามละม่อมพร้อมสิ้นทั้งสรรพางค์	ยากอย่างที่จะหาเหมือนนวลระหง
เราไร้คู่อยู่เดียวเปลี่ยวองค์	จำจะเชิญโฉมยงไปวิมาน
จะปกป้องครองรสสงวนรัก	ให้สมศักดิ์สมยศยอดสงสาร
สิ่งราศีมิให้มีมาแผ้วพาน	ขุนมารประติพัทธ์ผูกพัน

...

ฯ 18 คำ ฯ ตรีชบองกัน

(กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 215)

จากกลอนบทละครพระราชนิพนธ์ที่บรรยายถึงรูปลักษณะภายนอกของนางบุษมาลี จะแสดงให้เห็นว่า นางบุษมาลีเป็นหญิงที่มีรูปโฉมงดงามตั่งนางฟ้า มีใบหน้าและรูปร่างงดงามมาก มีความเพียบพร้อมในความงามของผู้หญิงในอุดมคติ ทำให้ชายที่ได้พบเห็นเกิดความหลงใหลและอยากจะได้เป็นคู่ครอง ด้วยคุณลักษณะภายนอกดังกล่าวนี้ จึงทำให้เกิดเรื่องราวการลักพาตัวนางบุษมาลีถึงสองคราว คือ ครั้งที่หนึ่งคือคราวที่พระสมุทลักพาตัวมา และครั้งที่สองคือเหตุการณ์อันเกิดจากบทกลอนข้างต้นต่อมาได้กลายเป็นชนวนเหตุให้เกิดสงครามสู้รบระหว่างบิดาบุญธรรมของนางบุษมาลีและบิดาของพระสมุท จนเป็นเหตุให้เกิดความสูญเสียเป็นอย่างมาก นับได้ว่าความงามและเสียงของนางบุษมาลีนี้เป็นจุดกำเนิดปมปัญหาต่าง ๆ ของเรื่อง ทั้งนี้โดยปกติแล้วในวรรณกรรมของไทยแต่โบราณ ตัวละครที่เป็นฝ่ายหญิงและเป็นนางเอกของเรื่องที่มีความเพียบพร้อมทั้งฐานะความเป็นอยู่ รูปร่างหน้าตา ในการดำเนินเรื่องมักจะกำหนดให้มีตัวละครอื่น ๆ เช่น พระเอก หรือคนสนิท เป็นต้น เป็นผู้แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละเหตุการณ์ แต่ตัวนางบุษมาลีนี้เป็นตัวละครที่มีความพิเศษแตกต่างออกไป ด้วยเป็นตัวละครที่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง อันเป็นคุณลักษณะภายในที่โดดเด่น มีลักษณะเฉพาะไม่เหมือนกับตัวละครฝ่ายหญิงทั่วไป ดังที่จะเสนอต่อไปนี้

2.2 คุณลักษณะภายใน

กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องพระสมุท โดยได้ทรงสอดแทรกลักษณะนิสัยของกุลสตรีไทยไว้ในคุณลักษณะภายในจิตใจของนางบุษมาลีไว้อย่างหลากหลาย นอกจากนางบุษมาลีจะเป็นหญิงที่มีรูปโฉมงดงามและมีน้ำเสียงอันไพเราะ อันเป็นคุณลักษณะภายนอก นางบุษมาลียังเป็นสตรีที่มีคุณลักษณะภายในที่ดีอีกหลายประการ แบ่งออกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1) รักนวลสงวนตัว

เหตุการณ์ที่ปรากฏให้เห็นถึงอุปนิสัยรักนวลสงวนตัวของนางบุษมาลีคือ เหตุการณ์ขณะที่นางกำลังเดินเล่นชมสวนกับพี่เลี้ยงและเหล่านางกำนัล พระสมุทได้มาแอบซุ่มดูนางที่พุ่มไม้แล้วเข้ามาหานางบุษมาลีพยายามสะบัดและร้องหาคนช่วยจนสุดความสามารถ อันเป็นคุณลักษณะที่ดีของสตรี ดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

เมื่อนั้น	นางบุษมาลีศรีใส
ความกลัวตัวสั่นเป็นพันไป	อรโหมได้จ่านรรจา
จะสะบัดเท้าไต่ไรก็ไม่หลุด	จนสุดกำลังหนักหนา
แล้วร้องดินสั่นเสียงกัลยา	ชายใดเข้ามายึดข้านี้

ฯ 4 คำ ฯ

(กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 200)

จากบทกลอนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านางบุษมาลีเป็นสตรีที่ยึดมั่นในจารีตของสตรีที่รักนวลสงวนตัว เป็นการไม่เหมาะไม่ควรที่จะให้ผู้ชายมาแตะเนื้อต้องตัว นางจึงพยายามหลีกเลี่ยงหนีปิดป้องจากชายผู้ไม่รู้จัก ซึ่งนอกจากความรักนวลสงวนตัวแล้ว นางบุษมาลียังมีอีกหนึ่งอุปนิสัยที่ปรากฏในบทละครเรื่องพระสมุท ก็คือความกล้าหาญ ดังที่จะนำเสนอในลำดับต่อไป

2) กล้าหาญ

นางบุษมาลีเป็นหญิงที่มีใจคอเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ ถึงแม้จะมีจิตใจที่ตีเมตตาเพียงใด นางก็คิดอยู่เสมอว่านางจะฆ่าไวยการด้วยตัวเอง ซึ่งนางบุษมาลีได้ใช้คาถาของพระสมุทมาต่อสู้กับยักษ์ไวยการอย่างกล้าหาญ และใช้คาถาตีสังหารไวยการจนสิ้นชีวิต ดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

เมื่อนั้น	นางบุษมาลีสาวสวรรค์
หลบหลีกไวว่องป้อนกัน	ถืออาวุธอันศักดิ์ดา
อสุรีเสียทีโฉมยง	สองหัตถ์ทรงคทาเงื่อง่า
หลบเนตรตีต้องอสุรา	ลั่นลงชีวาจะวางวาย
เห็นเลือดยักซ์พัคตร์เฝือดโลหิต	วาบจิตลมจับโฉมฉาย
สลบพบกับแผ่นศิลาตาย	ตั้งหนึ่งวอดวายชีวา

ฯ 6 คำ ฯ

(กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 224)

จากบทกลอนดังกล่าวที่บรรยายถึงคุณลักษณะภายในของนางบุษมาลี แสดงให้เห็นว่านางบุษมาลีเป็นหญิงที่รักนวลสงวนตัว อันเป็นคุณลักษณะที่ดีของสตรี รวมถึงความกล้าหาญของนางที่ต่อสู้กับไวยการ เพื่อปกป้องตนและคนรักให้พ้นจากอันตราย นอกจากความรักนวลสงวนตัว และความกล้าหาญที่มีในอุปนิสัยของนางบุษมาลีแล้ว ยังมีอีกหนึ่งประเด็นที่รู้สึกได้อย่างชัดเจนในตัวของนางบุษมาลี อันทำให้เกิดความคลีคลาย ในอุปสรรคปัญหาทั้งปวง นั่นก็คือ สติปัญญาอันปราดเปรื่องของนางบุษมาลี ดังที่จะนำเสนอในลำดับต่อไป

3) การใช้สติปัญญาเพื่อเอาตัวรอด

เหตุการณ์ครั้งแรกที่ปรากฏความมีสติปัญญาของนางบุษมาลีคือ ขณะที่นางถูกพระสมุทลักพาตัวนางไป แม้พระสมุทจะพยายามเกลี้ยกล่อมให้นางยินยอมตามพระสมุทไปยังเมืองจักรวาลโดยดี แต่นางบุษมาลีก็ยังคิดอุบายพูดจาหวานล่อมิให้พระสมุทเมตตาพานางกลับไปส่งยังเมือง และยังทูลให้พระสมุทเดินทางกลับไปทูลพระบิดาพระมารดาให้ทรงทราบเรื่องราว แล้วให้จัดเครื่องราชบรรณาการมาทำการสู่ขอนางกับท้าวธนจักรและนางวรรณสุธตามประเพณีให้ถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อมิให้ตนและครอบครัวต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง แม้พระสมุทจะไม่คล้อยตามคำพูด

ของนาง และยังยืนยันที่พานางบุษมาลิกลับไปยังเมืองจักรวาลตามเดิม
ดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

จำจะลวงองค์พระทรงฤทธิ์	ให้หักจิตคืนส่งยังพารา
คิดแล้วจึงทูลสนองไป	ภูวนายได้โปรดเกศา
ซึ่งพระราพันสัญญา	ตัวข้ายังไม่สิ้นกินใจ
พระว่าเมตตาสารพัด	แต่ทำให้ขัดอัสมาสัย
แม่นปราณีข้าดั่งว่าไว้	จงพาไปส่งคืนยังธานี
แล้วพระกลับหลังยังนัคนเรศ	ทูลเหตุให้ทราบบทศรี
องค์พระชนกชนนี	ให้มีพระราชสารา
กับเครื่องราชบรรณาการ	มาถวายพระผู้ผ่านยักษ์
สู่ขอต่อองค์พระบิดา	จะเห็นจริงใจว่าปราณี

ฯ 12 คำ ฯ

(กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 209 - 210)

ถึงในเหตุการณ์ดังกล่าวจะไม่สำเร็จดังใจของ
นางบุษมาลิกก็ตาม ด้วยพระสมุทยังคงพานางกลับไปยังเมืองจักรวาล
ตามแผนการเดิม แต่ก็มีอีกเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงสติปัญญาที่ดี
ในตัวของนางบุษมาลี คือ เหตุการณ์ที่หลังจากนางบุษมาลิมิจิตปฏิพัทธ์
ในพระสมุท หลังจากทีพระสมุทพานางเหาะขึ้นไปชมดาวเพื่อให้คลาย
ความทุกข์โศกแล้วนั้น ขณะที่ทั้งสองกำลังนอนหลับ มียักษ์ชื่อไวยการเดินทาง
ผ่านมาเห็นทั้งคู่กำลังนอนหลับอยู่ เกิดถูกใจนางบุษมาลีซึ่งมีรูปโฉมงดงามมาก
ต้องการได้นางไปเป็นชายา ไวยการ จึงใช้เวทมนตร์ทำให้พระสมุทหลับ
แล้วจะลักพาตัวนางบุษมาลีไป โดยยึดคทาและเกือกแก้วของพระสมุทไว้
ด้วยความรักต่อสามีและสติปัญญาที่เฉลียวฉลาดของนางบุษมาลี จึงออกอุบาย
สร้างว่าจะยอมไปเป็นชายาของไวยการ แต่ไวยการจะต้องไว้ชีวิตและ
ยอมคืนคทากับเกือกแก้วให้กับพระสมุทเสียก่อน นางถึงจะออกเดินทาง

ติดตามไปเป็นชายาไวการ ซึ่งการออกอุบายดังกล่าวนั้นก็เพราะว่านางบุษมาลีต้องการให้พระสมุทออกติดตามนางหลังจากที่ตื่นขึ้นขึ้นมาดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

เมื่อนั้น	นางบุษมาลีแสนถวิล
เห็นไวการอรุณรินทร์	จะพิฆาตภูมินทร์ให้มรณา
นางยกรวอนไหวขอโทษ	จงโปรดเกิดพญาอัชฌา
ตัวน้องจะรองบาทา	ตามแต่เมตตาปราณี
ขอชีวิตพระองค์ทรงสวัสดิ์	จะได้สืบกษัตริย์ในกรุงศรี
แม่นท่านจะประหารชีวี	เวรกรรมจะมีไม่ต้องการ
หนึ่งตัวน้องจะตามท่านไป	แต่มีความอาลัยสงสาร
ภัสดาจะเดินดงดาน	เคยสำราญด้วยเกือกคทาธร
ท่านมาเก็บเร็นซ่อนไว้	คงบรรลยดังข้าอนุสร
ก็เหมือนประหารให้ม้วยมรณ	ขอคืนคทาภูธรเกือกมณี
มาไว้ข้างองค์ภูวนาถ	พื้นไสยาสน์จะได้จรพนาศรี
สุดแต่กุศลภูมิ	น้องคงเป็นทาสีขุนยักษ์

ฯ 12 คำ ฯ

(กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 219)

และเมื่อไวการได้ฟังคำกล่าวแสร้งของนางบุษมาลีจนยอมคืนคทาและเกือกแก้วให้แก่พระสมุทแล้ว นางบุษมาลีจึงคิดใช้สติปัญญาออกกลอุบายซ้ำซ้อนอีกครั้ง เพื่อที่พระสมุทจะได้ติดตาม มาช่วยนางทันเวลาก่อนจะสายเกินไป โดยออกอุบายแก่ไวการว่าในการที่จะให้ตนเดินทางติดตามไปเป็นชายานั้น ไวการจะต้องใช้การเดินทางเท้าแทนการเหาะ เพราะนางแสร้งทำเป็นกลัวว่าถ้าเหาะไปนางนั้นก็อาจตกลงมาจากท้องฟ้าได้ ซึ่งไวการก็ยอมเดินทางโดยการเดินแทนการเหาะตามประสงค์ของนางบุษมาลีดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

เมื่อนั้น	โฉมสร้อยสุนทเรศมารศรี
จึงอุบายผืนผ้าที่	ว่าขอบคุณพันที่คณนา
ซึ่งจะพาตัวน้องเหาะเหิน	จิตสะเทือนกลัวจะตกเวหา
จงเลียบเดินดัดต้นอรัญวา	ถึงเร็วเข้าขอให้บทจร
ฯ 4 คำ ฯ	

(กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 220 - 221)

จากบทพระราชนิพนธ์ที่บรรยายถึงควมมีสติปัญญา อันปราดเปรื่องของนางบุษมาลีถึงแม่นางบุษมาลีจะมีเพศเป็นผู้หญิง แต่ก็พยายาม คิดหาทางออกอุบายให้ตนเองพ้นจากเคราะห์กรรมที่เกิดขึ้น ทั้งการพูดจา หวานล่อมให้พระสมุทพานางกลับไปส่งยังเมืองของตน และให้นำเครื่อง ราชบรรณาการไปถวายต่อพระบิดาและพระมารดาเพื่อขอขมาลาโทษ และให้ทำการสู่ขอนางอย่างถูกต้อง หรือการใช้วาจาในการพูดหวานล่อม ให้ไวยการยอมคืนของวิเศษ คือ คทาและเกือกแก้วให้กับพระสมุท ซ้ำยัง ออกอุบายให้พานางเดินทางเท้าไปยังเมืองของไวยการแทนการเหาะไป เพื่อที่พระสมุทจะได้ออกติดตามนางมาและมีอาวุธไว้ใช้ต่อกรกับไวยการ แม้สุดท้ายนางบุษมาลีจะเป็นผู้สังหารไวยการด้วยตนเองก็ตาม

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นดังที่นำเสนอข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นางบุษมาลีมีคุณลักษณะภายนอกที่เป็นผู้หญิงในอุดมคติ ของชายไทย คือ มีรูปร่างหน้าตาที่ดี และกระแสนเสียงไพเราะ มีจิตใจที่เป็นสตรี รักนวลสงวนตัว มีความกล้าหาญ แต่สิ่งที่มีมากกว่าตัวละครฝ่ายหญิง ในวรรณกรรมที่มีมาแต่โบราณโดยทั่วไป คือ ความมีสติปัญญาที่ดีของนางบุษมาลี ซึ่งเป็นลักษณะของความเชี่ยวชาญในการคิดและเจรจาเพื่อให้ตนเองและคนรัก พ้นภัย ด้วยกลมารยาหญิงอันเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ชายที่ขาด ความรอบคอบ ในการวิเคราะห์มักจะแพ้ภัยเสมอ โดยความมีสติปัญญาของนางบุษมาลีนี้ เป็นสิ่งที่มีค่อมมีปรากฏในวรรณกรรมหรือบริบทการใช้ชีวิตในสังคมไทย

ในสมัยโบราณ ด้วยในสมัยนั้นผู้ชายมักเป็นผู้นำอยู่เสมอ แต่ผู้หญิงมักเป็นผู้ตาม เพศหญิงมักโดนกดขี่หรือไม่สนับสนุนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนตำรา นอกจากการเย็บปักถักร้อย การบ้านการเรือนเท่านั้น

นอกจากคุณลักษณะภายนอกและคุณลักษณะภายใน ของนางบุษมาลิจะเป็นที่น่าสนใจและน่าติดตามเป็นอย่างยิ่งแล้ว บทบาท ของนางบุษมาลิตที่ปรากฏในบทละครก็น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน ดังที่จะเสนอในลำดับต่อไป

3. บทบาทของนางบุษมาลิจากบทละครเรื่องพระสมุท

นางบุษมาลีเป็นนางเอกในละครนอกแบบหลวงเรื่องพระสมุท เป็นตัวละครที่มีฐานะเป็นนางกษัตริย์ มีสิริโฉมทั้งงดงาม น้ำเสียงไพเราะ และมีสติปัญญาที่ดียิ่ง ซึ่งตัวนางบุษมาลีนี้นี่เองที่เป็นตัวละครสำคัญของเรื่อง เป็นตัวละครที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งเรื่องราวสุขนานุกรมและ โศกนาฏกรรม มีบทบาทที่เด่นชัด เป็นตัวละครเอกของเรื่อง และเป็นตัวละคร ที่เป็นผู้เชื่อมโยงกับตัวละครอื่น ๆ ดังที่จะนำเสนอต่อไปนี้

1) บทบาทในฐานะตัวเอกของเรื่อง

นางบุษมาลีเป็นตัวละครที่เป็นนางเอกของบทละคร เรื่องพระสมุท เป็นตัวละครที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องตั้งแต่ต้น จนจบ เริ่มต้นจากการทูลขออนุญาตท้าวธนจักรและนางวรรณสุโรไปชม สวนดอกไม้ในอุทยาน อันเป็นต้นเหตุให้พระสมุทพระเอกของเรื่องลักพาตัวไป ระหว่างทางนางบุษมาลีได้เข้าสู้รบกับไวยการ จนกระทั่งท้าวธนจักรได้ยกทัพ เข้ารบกับท้าวภาณุราชจนท้าวธนจักรถึงแก่ชีวิต ในทุก ๆ เหตุการณ์ ก็จะมีอารมณ์ตามเรื่องราวแตกต่างกันออกไป มีการหักมุมเรื่องราว จากฝ่ายเสียเปรียบเป็นฝ่ายได้เปรียบ ก่อนเป็นสุนทรียรสให้กับผู้ชมหรือผู้อ่าน ทั้งความสนุกสนาน ความเศร้าใจ ชวนติดตาม ดังที่จะยกตัวอย่างบทละคร ในเหตุการณ์ที่นางบุษมาลียอมจำนนต่อไวยการ แต่ก็กลับใจสู้กับความยุติธรรมอย่างไม่เสียดายชีวิต ดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

เมื่อนั้น	นางบุษมาลีโฉมศรี
ดำเนินเดินตามอสุรี	มารศรีกลืนกลืนโศกา
พลงาร่ำรำพึงคะนึ่งคิด	ที่จะล้างชีวิตยักษา
ทำเล่ห์จริตกิริยา	มิให้สงกาเทวี
อสุราเดินหน้าจนเลี้ยวลับ	นางกลับมาประณตบทศรี
กราบกับบาทพระสามี	เทวีจึงตั้งสัตยา
เดชะตัวข้าสุจริต	มิได้คิดแผนงหน่ายนาถา
จะแก่งอวรุณศักดา	ขอให้ปณพญาวิชาชาญ
มาช่วยป้องกันอสุรยักษ	ให้ประจักษ์ดังคำอธิษฐาน
เสี่ยงแล้วจึงยอดเยวมาลย์	หยิบคทาภูบาลขึ้นแก่งไกว

ฯ 10 คำ ฯ เชิดฉิ่ง

(กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 221)

จะเห็นได้ว่าบทพระราชนิพนธ์ได้บรรยายถึงความเด็ดเดี่ยวของนางบุษมาลีในตัดสินใจไม่ยอมแพ้ต่อภัยร้าย อันเป็นสิ่งโดดเด่นของตัวละครหญิง ที่มักจะมีพระเอกหรือผู้ช่วยมาแก้ไขสถานการณ์ให้ สมกับเป็นตัวละครเอกของเรื่องที่แตกต่างจากวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ

นอกจากในบทละครพระราชนิพนธ์จะปรากฏบทบาทของนางบุษมาลีในฐานะตัวละครเอกของเรื่องแล้ว ในบทละครยังได้ปรากฏบทบาทของนางบุษมาลีในฐานะตัวละครที่เป็นผู้เชื่อมโยงกับตัวละครอื่น ๆ อีกด้วย ดังที่จะนำเสนอในลำดับต่อไป

2) บทบาทในฐานะเป็นผู้เชื่อมโยงกับตัวละครอื่น ๆ

จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่านางบุษมาลีเป็นตัวละครเป็นตัวละครที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ เริ่มต้นจากการทูลขออนุญาตทำวรรณจักรและนางวรรณสุรูปชมสวนดอกไม้ในอุทยาน

อันเป็นต้นเหตุให้พระสมุทพระเอกของเรื่องลักพาตัวไป และทำให้ท้าวธนจักรผู้เป็นพระบิดายกทัพ ออกติดตามนางบุษมาลีกลับคืนเมือง ระหว่างทางไวยการได้เห็นนางบุษมาลีได้เข้าลักพาตัวนางเพื่อไปเป็นชายา แต่สุดท้ายนางบุษมาลีก็แก้สถานการณ์กลับมาได้ จนกระทั่งท้าวธนจักรที่ออกติดตามมาได้พบเข้ากับพระสมุทและนางบุษมาลีจนเกิดสู้รบกัน สุดท้ายท้าวธนจักรได้ยกทัพเข้ารบกับท้าวภาณุราชพระบิดาของพระสมุทที่ยกทัพมาติดตามพระสมุทกลับเมืองเช่นเดียวกันจนท้าวธนจักรถึงแก่ชีวิต จะสังเกตได้ว่าในทุก ๆ เหตุการณ์ล้วนแต่นางบุษมาลีเป็นผู้เชื่อมโยงเหตุการณ์ทั้งสิ้น ทำให้ตัวละครอื่น ๆ ได้พบกัน และก่อให้เกิดเรื่องราวอันน่าติดตาม ดังที่ยกตัวอย่างบทละครที่เป็นปฐมเหตุของเรื่องราวในบทละครเรื่องพระสมุท คือ การทูลขอท้าวธนจักรและนางวรรณสุธออกจากขมสวนในอุทยาน ดังบทพระราชนิพนธ์ความว่า

เมื่อนั้น	องค์อัศเรศเสนาหา
ก้มเกล้าถวายวันทา	จึงทูลพระบิดาไปพลัน
ย่ำรุ่งลูกจะลาภูวนาถ	ไปประพาสมาลีสวนขวัญ
จะกลับบ่ายชายแสงสุริยัน	ทรงธรรมจงได้ปราณี

ฯ 4 คำ ฯ

(กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, เล่ม 2, น. 194)

จากการทูลขอท้าวธนจักรและนางวรรณสุธไปเที่ยวชมสวนดอกไม้ในอุทยานนี้เอง ที่เป็ต้นเหตุให้เกิดเรื่องราวทั้งหมดในบทละครที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งเรื่องราวที่จบในลักษณะสุขนานุกรมและเรื่องราวที่จบในลักษณะโศกนาฏกรรม

สรุป

บทละครเรื่องพระสมุท มีเค้าโครงของเรื่องมาจากวรรณคดีแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ ของไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยรัชกาลที่ 5 กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องพระสมุท สำหรับเล่นละครนอกแบบหลวงขึ้น เพื่อให้คณะละครเจ้าคุณจอมมารดาेम ผู้เป็นพระมารดาของพระองค์ได้ฝึกหัดละครเล่นในพระราชฐานวังหน้า โดยในบทละครเรื่องพระสมุทมีตัวละครสำคัญ ที่เป็นทั้งนางเอกและยังเป็นผู้ละครที่สร้างปมขัดแย้งในการดำเนินเรื่อง คือ นางบุษมาลี

นางบุษมาลีเป็นพระราชธิดาบุญธรรมของท้าวรณจักรและนางวรรณสูร มีรูปโฉมงดงามดั่งนางฟ้า รวมถึงมีน้ำเสียงที่ไพเราะ ด้วยความงามและน้ำเสียงของนางบุษมาลี จึงเป็นต้นเหตุของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบทละคร ทั้งการลักพาตัว การสู้รบ แม้กระทั่งเรื่องราวของความรัก ส่วนลักษณะนิสัยของนางบุษมาลี เป็นหญิงที่รักนวลสงวนตัว มีความกล้าหาญ และผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบเป็นอย่างยิ่ง ด้วยสามารถใช้ความคิดและคำเจรจาเพื่อเอาตัวรอดจากอันตรายที่เกิดขึ้นกับทั้งตนเองและคนรัก

ส่วนบทบาทของนางบุษมาลีที่ปรากฏในบทละครเรื่องพระสมุท มี 2 บทบาท คือ บทบาทในฐานะตัวเอกของเรื่องที่เป็นตัวละครหญิงอันโดดเด่น และบทบาทในฐานะเป็นผู้เชื่อมโยงกับตัวละครอื่น ๆ ทำให้เกิดเรื่องราวสนุกสนานและโศกนาฏกรรมตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง

อภิปรายผล

นางบุษมาลีมีฐานะเป็นนางกษัตริย์ มีความงามเพียบพร้อมทั้งหน้าตา รูปร่าง และน้ำเสียง มีนิสัย รักนวลสงวนตัว อันเป็นลักษณะเด่นของตัวละครหญิงในอุดมคติของวรรณคดีไทย รวมถึงมีความกล้าหาญและสติปัญญาที่เฉลียวฉลาดเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยที่ไม่เป็นไปตามแบบอุดมคติของวรรณคดีไทย อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำ ขัดแย้งกับลักษณะของหญิงไทยในสมัยอดีต ซึ่งมักจะเป็นผู้ตามความคิดของผู้ชายเป็นส่วนมาก แต่ในบทละครเรื่องพระสมุทน์นั้น นางบุษมาลีสามารถคิดและเจรจา รวมถึงตัดสินใจ เพื่อแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าด้วยปัญญาไหวพริบที่รอบคอบ และเกิดผลดีต่อตนเองและคนรัก ซึ่งความเฉลียวฉลาดนี้มักปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยเป็นส่วนน้อย เช่น ในบทละครเรื่องสังข์ทองที่ตัวละครนางมณฑา พระมเหสีของท้าวสามล ผู้เป็นแม่ของนางรจนามีลักษณะเป็นผู้นำมากกว่า ท้าวสามล หรือแม้กระทั่งในเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่ก็ได้ใส่ลักษณะนิสัยของตัวละครฝ่ายหญิงให้มีความเฉลียวฉลาดและความกล้าหาญในนิสัยของนางละเวง สอดคล้องกับปรินฤทัย สัจจพันธุ์ (2534, น. 400) ที่ศึกษาเรื่องตัวละครหญิงในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้กล่าวถึงตัวละครหญิงที่มีลักษณะเด่นไม่เป็นไปตามแบบอุดมคติ ไว้ว่า “ตัวละครหญิงที่มีลักษณะเด่นไม่เป็นไปตามแบบอุดมคติอาจจะมีคุณสมบัติในด้านความรู้ที่ผู้ชายรู้ และสามารถใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้” ด้วยเหตุนี้เอง นางบุษมาลีจึงเป็นตัวละครหญิง ที่มีความน่าสนใจ และชวนติดตามเรื่องราวในการแสดงเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในบทบาทที่เป็นตัวเอกของเรื่องและตัวเชื่อมโยงกับตัวละครอื่น ๆ ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งสุขนานุกรรมและโศกนาฏกรรม อันก่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์ของผู้เสพ สอดคล้องกับเรอเน เวลเลก และออสติน วอร์เรน (1970, p. 241) ที่กล่าวไว้ว่า “The work of literature is an aesthetic object, capable of arousing aesthetic experience. (วรรณคดีเป็นสุนทรียวัตถุ ซึ่งมีความสามารถในการเร้าประสบการณ์ทางสุนทรียะ)”

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2510). *บทละครพระมเหสีและอุณรุทธน้อยเรื่องของคุณสุวรรณ*. พระนคร: เพ็ญอักษร.
- _____. (2545). *พระบวรราชนิพนธ์ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: ดอกเปื้อย.
- ชลูด นิ่มเสมอ. (2554). *องค์ประกอบของศิลปะ Composition of Art*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2508). *ตำนานละครโอเหินา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2534). *ตัวละครหญิงในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ศิลปวัฒนธรรม. (2562). *กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ*. สืบค้น 29 เมษายน 2565, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_26053
- เสาวณิต วิงวอน. *ข้าราชการบ้านาญ ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. (สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2565).
- Wellek, R & Warren, A. (1970). *Theory of Literature: A Peregrine Book*. London: Cox & Wyman.

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์

The Legal Issues of Nuclear Power Plants

(Received: April 25, 2022 Revised: June 20, 2022 Accepted: June 24, 2022)

กิตติคุณ มินพัฒนสันติ¹, สุเมธ जानประดับ²

Kittikhun Minpattanasanti, Sumate Janpradab

ธนกฤต วรธนัชชากุล³

Thanakrit Vorathanatchakul

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าในประเทศไทย โดยรวบรวมวิเคราะห์สาระสำคัญของกฎหมายอันเกี่ยวกับการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าในประเทศไทย และวิเคราะห์หามาตรการที่เหมาะสมทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า ในประเทศไทย

คำสำคัญ: โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ พลังงานนิวเคลียร์ กระแสไฟฟ้า
รังสี วัสดุกัมมันตรังสี เครื่องกำเนิดรังสี วัสดุนิวเคลียร์
เชื้อเพลิงนิวเคลียร์ กากกัมมันตรังสี

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Email: Kittikhun1975@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

Abstract

The objective of this article is to explore legal principles, concepts, and theories regarding nuclear energy use for electricity generation in Thailand. The essence of the laws regarding nuclear energy use for electricity generation in Thailand was compiled and analyzed to find appropriate legal measures regarding nuclear energy use for electricity generation in Thailand.

Keywords: Nuclear power plant, Nuclear energy, Electric current, Radiation, Radioactive substance, Radiation generator, Nuclear material, Nuclear fuel, Radioactive waste.

บทนำ

พลังงานนิวเคลียร์หรือพลังงานปรมาณู (Nuclear Power, Nuclear Energy) เป็นพลังงานอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้จากการคายความร้อนในปฏิกิริยานิวเคลียร์ เพื่อประโยชน์ในการสร้างความร้อนและผลิตไฟฟ้า นิวเคลียร์เป็นคำคุณศัพท์ของคำว่านิวเคลียส ซึ่งเป็นแกนกลางของอะตอมธาตุ ซึ่งประกอบด้วยอนุภาคโปรตอน และนิวตรอน ซึ่งยึดกันไว้ด้วยแรงของอนุภาคโพออน จึงมีความสำคัญที่จะสามารถนำมาผลิตกระแสไฟฟ้าในประเทศไทยได้ เพราะพลังงานไฟฟ้ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ซึ่งสามารถนำมาทดแทนกันได้ในอนาคต โดยที่ผ่านมามีประเทศไทยยังไม่มีพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้า ซึ่งในประเทศไทยนั้นพลังงานไฟฟ้านับเป็นพลังงานอีกรูปแบบหนึ่งของประเทศไทยที่ไม่เพียงแต่จะเข้ามามีบทบาทเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนชาวไทยเท่านั้น แต่ยังกลายเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนา เศรษฐกิจของไทยไปโดยปริยายโดยที่เราแทบจะไม่รู้ตัวเลยทีเดียว เพราะไม่ว่าบรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ไม่ว่าสิ่งใด ๆ รอบ ๆ ตัวเรา ก็ล้วนแต่ต้องอาศัยพลังงานไฟฟ้าเป็นพลังงานในการใช้งานไปเสียหมด ไม่ว่าจะเป็นหม้อหุงข้าว เต้าไฟฟ้า หลอดไฟฟ้า คอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือที่กำลังถืออยู่จะกลายเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการดำรงชีวิตของเรา ๆ อย่างปฏิเสธไม่ได้แล้วในขณะนี้

เนื้อหา

สำหรับประเทศไทยนั้นเครื่องใช้และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งระบบการคมนาคมขนส่ง (รถไฟฟ้า) ที่ออกแบบมาให้ใช้พลังงานไฟฟ้ามีมากมายหลายชนิด นับเป็นปัจจัยอันหนึ่งที่มีส่วนเอื้อประโยชน์ให้ “พลังงานไฟฟ้า” มีบทบาทกลายเป็นพลังงานที่สำคัญที่เกือบจะเรียกว่าเป็นปัจจัยที่ห้าของการดำเนินชีวิตสำหรับคนเมืองยุคปัจจุบันไปเลยทีเดียว ด้วยความสะดวก

ในการใช้งาน และราคาค่าบริการที่สามารถรับได้ ถึงแม้จะมีราคาค่อนข้างสูงไปหน่อยเมื่อเทียบกับประเทศยักษ์ใหญ่ทางเศรษฐกิจทั้งในเอเชียและอเมริกา ด้วยเหตุผลด้านต้นทุนการผลิตของประเทศไทยที่สูงกว่าประเทศอื่น ๆ จึงส่งผลให้ราคาค่าไฟฟ้ามีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามสภาวะการขาดแคลนพลังงานที่นำมาใช้ผลิต แต่โครงการช่วยเหลือของรัฐบาลที่ออกมาผลกระทบบางส่วนไว้หาให้ผู้ใช้ไฟฟ้าในประเทศสามารถประคองค่าใช้จ่ายไปได้บ้าง และทำให้ใช้ไฟฟ้าอย่างไม่ต้องประหยัดหรือถูกจำกัดปริมาณการใช้เหมือนบางประเทศ

กล่าวกันว่า การผลิตไฟฟ้าที่เราใช้อยู่นี้ เกิดจากการนำพลังงานธรรมชาติ เช่น พลังงานกระแสน้ำไหล พลังงานลม หมุนปั่นกังหันซึ่งมีแกนขดลวดเหนี่ยวนำแปลงเป็นพลังงานไฟฟ้าส่งมาตามสายให้คนในประเทศ เราได้ใช้ทางหนึ่ง หรือพลังงานความร้อนจากเชื้อเพลิงธรรมชาติต่าง ๆ เช่น น้ำมันชนิดต่าง ๆ ถ่านหิน ก๊าซ นำมาเผาให้เกิดความร้อนเพื่อต้มน้ำให้เดือดกลายเป็นไอน้ำเป็นพลังไปขับหมุนกังหันที่มีแกนหมุนเป็นขดลวดแม่เหล็กเหนี่ยวนำเปลี่ยนเป็นพลังงานกระแสไฟฟ้าส่งมาตามสายให้ได้ใช้ได้อีกทางหนึ่งหรือแม้แต่จากกระบวนการจัดซื้อจากประเทศเพื่อนบ้านก็อีกทางหนึ่ง

แต่ด้วยปัญหาที่พลังงานธรรมชาติที่ผันผวน/ไม่เสถียรจากสภาวะแปรปรวนของโลกที่เปลี่ยนไป กับทั้งเชื้อเพลิงธรรมชาติต่าง ๆ ที่เริ่มจะขาดแคลนและมีแนวโน้มจะหมดไปในที่สุด หรือแม้แต่ความไม่แน่นอนด้านความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านที่ขายไฟฟ้าให้ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ทำให้ประเทศจำเป็นที่จะต้องขวนขวายหาพลังงานอื่นมาใช้ผลิตไฟฟ้าทดแทนจากพลังงานต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อให้รองรับกับปริมาณการใช้ไฟฟ้าซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในแต่ละปี

พลังงานความร้อนที่ได้จากการนำพลังงานนิวเคลียร์เป็นเชื้อเพลิง จะเป็นทางเลือกอีกอย่างหนึ่ง เนื่องจากเป็นพลังงานที่สะอาดปราศจาก ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ที่จะช่วยให้สามารถควบคุมให้ประเทศเรามีพลังงานไฟฟ้าใช้อย่างเพียงพอสามารถควบคุมราคาค่าไฟฟ้าให้ถูกลงได้ ในระยะยาวแม้ว่าต้นทุนเริ่มแรกจะสูงที่สุดมากก็ตาม การใช้พลังงานความร้อน ซึ่งเกิดจากปฏิกิริยานิวเคลียร์ที่ถูกควบคุมอย่างปลอดภัยในเตาปฏิกรณ์ หรือเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ (Nuclear Power Reactor) หนึ่งชุดจะทำให้ได้ความร้อนจำนวนมหาศาลจากเกิดปฏิกิริยานิวเคลียร์ มาต้มน้ำ ให้เดือดเป็นแรงดันไอน้ำเพื่อไปหมุนกังหันขดลวดเหนี่ยวนำ กลายเป็น กระแสไฟฟ้าให้คนในประเทศใช้ได้โดยไม่ต้องมีการหยุดหรือมีปฏิกิริยา ยาวนานต่อเนื่องถึงอย่างต่ำ 30 ปี โดยประมาณ

เตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์หรือเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ ได้กำหนดขึ้น โดยผู้รู้หรือมีผู้มีส่วนการสนใจถือเป็นเทคโนโลยีขั้นสูงด้านการควบคุม ปฏิกิริยานิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นให้อยู่ในที่จำกัดและอยู่ในสภาวะที่สามารถ ควบคุมได้จนถึงขั้นนำความร้อนที่ได้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างปลอดภัย ซึ่งการควบคุมก็จะต้องเป็นวิธีปฏิบัติเฉพาะที่กำหนดขึ้นโดยผู้รู้หรือ ผู้มีส่วนการทางด้านวิธีการควบคุมพลังงานนิวเคลียร์ให้อยู่ในสภาวะ ที่ปลอดภัยแก่การใช้งานมาก่อน จึงเป็นที่มาของแนวปฏิบัติที่ประเทศ จะต้องเรียนรู้และรับไปปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามที่เจ้าของเทคโนโลยีกำหนดไว้ ซึ่งข้อกำหนดเหล่านี้ เป็นข้อกำหนดพื้นฐานที่ ประเทศเจ้าของเทคโนโลยี ทั้งหลายทั่วโลกร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดวางโครงสร้าง การควบคุมการปฏิบัติในการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ให้เป็นไปโดยปลอดภัย เพื่อให้บรรดาประเทศผู้ใช้เทคโนโลยีนิวเคลียร์ในทางสันติทั้งหลาย ได้นำมา ปรับให้สอดคล้องกับจารีตปฏิบัติและมีสภาพบังคับตามกฎหมายแก่ประเทศ ผู้ใช้เอง ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยในการใช้พลังงานนิวเคลียร์ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดร่วมกันในระดับโลก แนวทางที่ว่านี้มักจะอยู่ในรูปแบบ

ของกฎหมายระหว่างประเทศ สนธิสัญญา หรือกฎบัตรต่าง ๆ โดยมีทบวงการปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency: IAEA) เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่มีบทบาททำหน้าที่ด้านนี้โดยเฉพาะ

การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานนิวเคลียร์เป็นเพียงการนำพลังงานนิวเคลียร์ที่ได้ มาใช้ประโยชน์ในเชิงสันติ ซึ่งไม่ใช่เรื่องอันตรายหรือน่ากลัวตามภาพลักษณ์ของอาวุธนิวเคลียร์ในการทำสงคราม อย่างที่คนทั่วไปได้รับรู้เพียงด้านอันตราย ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ในเชิงลบด้านเดียว จากความรู้ที่ส่งต่อกันมาโดยตลอด สามารถอธิบายให้เข้าใจง่ายขึ้น ๆ ก็ว่าการนำพลังงานความร้อนจากปฏิกิริยานิวเคลียร์มาใช้ประโยชน์ในการผลิตไฟฟ้านั้น ก็เปรียบได้กับการที่เราต้มน้ำขงน้ำชาด้วยเตาถ่าน (เตาอั้งโล่) แบบโบราณนั่นเอง กาน้ำร้อน ก็เทียบได้กับหม้อต้มน้ำที่จะส่งไอน้ำที่ได้จากน้ำเดือดไปหมุนกังหันแกนขดลวดจนได้ไฟฟ้า เตาถ่าน ก็เปรียบได้กับเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ ที่จะทำหน้าที่ควบคุมความร้อนให้ลนไปที่ก้นกาน้ำเพื่อต้มน้ำเท่านั้น ไม่ให้กระจายออกสู่ภายนอก เกิดการสูญเสียพลังงานหรือเกิดอันตรายแก่ผู้ต้มน้ำถ่านไม้ ก็เปรียบได้กับเชื้อเพลิงนิวเคลียร์ที่เมื่อทำการจุดให้ติดไฟ จนแดงร้อนเท่ากันทุก ๆ ก้อนอย่างเหมาะสมแล้ว ก็จะทำให้ความร้อนอย่างต่อเนื่องไปจนกระทั่งถ่านไม้หมดไหม้หมดไปจนเป็นขี้เถ้า ซึ่งคนทั่วไปก็จะเก็บใส่ถังดินเผา ปิดฝาอย่างมิดชิด ป้องกันการฟุ้งกระจาย สร้างความสกปรกเลอะเทอะซึ่งเทียบได้กับ เชื้อเพลิงนิวเคลียร์ใช้แล้วที่จะต้องถูกเก็บไว้ตามวิธีการและในสถานที่จัดเก็บเฉพาะเพื่อความปลอดภัย ซึ่งเมื่อทุกอย่างถูกปฏิบัติและควบคุมอย่างถูกต้องตามขั้นตอนและวิธีปฏิบัติแล้ว ผู้ต้มน้ำก็จะได้น้ำร้อนไปขงเป็นน้ำชาดื่มอย่างปลอดภัย น้ำร้อนที่ได้จากการต้มน้ำ ก็เปรียบได้กับกระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้จากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่ส่งให้ผู้ใช้ได้อย่างปลอดภัย เพียงพอและราคาถูก

ประเทศไทยขณะนี้ก็เปรียบเสมือนกับเด็กที่เพิ่งจะเรียนรู้วิธีการต้มน้ำชงน้ำชาครั้งแรกในชีวิตที่พ่อแม่หรือครูอาจารย์ได้ให้ความรู้ ท่านก็จะต้องสอนและฝึกให้เรียนรู้ข้อห้ามและวิธีการใช้อุปกรณ์นี้เป็นอย่างดีและให้ฝึกทำจนท่านมั่นใจว่าผู้เรียนจะสามารถต้มน้ำด้วยตัวเองเพียงลำพังอย่างปลอดภัย จึงจะปล่อยให้ผู้เรียนทำเอง เพราะถ้าท่านเหล่านั้นปล่อยให้ผู้เรียนทำเองโดยไม่ควบคุมให้ถูกวิธี นอกจากผู้เรียนจะโดนไฟลวกเจ็บตัวแล้ว ก็ยังต้องเดือดร้อนพ่อแม่หรือท่านเหล่านั้นต้องพาไปหาหมอหรือดูแลการเจ็บป่วยของผู้เรียนอีก พ่อแม่หรือครูอาจารย์ของผู้เรียนก็เปรียบได้กับประเทศที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีปฏิกรณ์นิวเคลียร์ ที่ต้องอบรมสั่งสอนใครให้เรียนรู้วิธีการใช้และควบคุมเตาปฏิกรณ์อย่างปลอดภัยก่อน จึงจะขายเทคโนโลยีและปล่อยให้ประเทศไทย ที่ไม่เคยมีโรงไฟฟ้านิวเคลียร์มาก่อน มีโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ได้ เพราะหากปล่อยให้โรงไฟฟ้านิวเคลียร์โดยไม่ควบคุมให้ดีจนมั่นใจว่าสามารถทำได้อย่างปลอดภัยแล้ว ผลเสียจะไม่เพียงจะเกิดแก่ประเทศผู้ใช้มือใหม่อย่างไทยเราเท่านั้น แต่ยังเดือดร้อนไปถึงประเทศผู้ขายอีกด้วย เช่นเดียวกับการต้มน้ำชงน้ำชาด้วยเตาถ่านที่ได้กล่าวไว้นั่นเอง

ในแง่มุมของกฎหมาย หากประเทศไทยต้องการจะมีโรงไฟฟ้านิวเคลียร์สักหนึ่งโรงจะต้องยอมรับหลักปฏิบัติและการควบคุมตามหลักสากล อันเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานสากล ที่เราจะต้องเตรียมตัวสำหรับประเทศมือใหม่พอจะสรุปได้สามประการหลัก ๆ ดังนี้ 1) รัฐบาลต้องมีนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนในอันที่จะพัฒนาเอาพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ประโยชน์ในเชิงพลังงานไฟฟ้า 2) แปลงเนื้อหาสาระสำคัญของนโยบายดังกล่าวข้างต้นโดยกระบวนการในการออกกฎหมายกำกับดูแล 3) การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการจะจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในประเทศไทย ซึ่งประเทศไทยเราสามารถรองรับหลักการต่าง ๆ เหล่านี้ได้ตามหลักสากลระหว่างประเทศ

ความปลอดภัยการใช้ประโยชน์จากพลังงานนิวเคลียร์ หรือที่เราเรียกสั้น ๆ ว่า “กฎหมายนิวเคลียร์” ให้เป็นกฎหมายหลักวางหลักเกณฑ์ปฏิบัติทั่วไปในเรื่องที่เกี่ยวกับด้านการกำกับดูแลสอดคล้องกับด้านเทคนิคทางนิวเคลียร์ และให้มีสภาพบังคับใช้ครอบคลุมกิจกรรมทั้งหลายทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากรังสีและพลังงานนิวเคลียร์ทั่วประเทศ โดยเฉพาะการควบคุมการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ประโยชน์ในเชิงพลังงานไฟฟ้าให้เป็นไปอย่างปลอดภัยตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ ซึ่งไม่ต่ำกว่าระดับขั้นพื้นฐานตามมาตรฐานสากลที่ทบวงการปรมาณูระหว่างประเทศกำหนด โดยเฉพาะกฎหมายภายในประเทศที่ต้องกำหนดขอบเขต อำนาจ หน้าที่ ตลอดจนการใช้อำนาจทางการปกครองของหน่วยงานรัฐซึ่งจะมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐ และสามารถปฏิบัติได้ตามรูปแบบโครงสร้างการบริหารงานของรัฐหรือประเทศผู้ใช้นั้น ๆ และรวมถึงส่งเสริมให้มีการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากพลังงานนิวเคลียร์อย่างยั่งยืน ซึ่งเหล่านี้เรียกรวม ๆ ก็คือ กฎหมายความปลอดภัยด้านนิวเคลียร์ของประเทศ (national nuclear safety regime หรือ nuclear regime)

สำหรับประเทศประชาธิปไตยอันมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดอย่างประเทศไทย ซึ่งเริ่มจริงจังในเรื่องนี้มานานก่อนประเทศใดในแถบเอเชีย จนบัดนี้ประเทศเวียดนามได้พัฒนาไปมากกว่าประเทศไทยไปแล้ว ประเทศไทยยังอยู่ระหว่างการพิจารณากำหนดทำที่อยู่ แต่ไม่ว่าสาเหตุของความไม่ชัดเจนของนโยบายรัฐบาลในเรื่องนี้จะมาจากความยังไม่เข้าใจของประชาชนในด้านความปลอดภัยและผลประโยชน์ชัดเจนของประชาชนในเขตพื้นที่อันเป็นที่ตั้งโรงไฟฟ้าพึงจะได้รับจากโครงการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์หรือในด้านการเตรียมการวางข้อกำหนดกฎหมายนิวเคลียร์หรือกฎหมายโครงสร้างการกำกับดูแลการใช้ประโยชน์จากพลังงานนิวเคลียร์นี้ว่าได้รับอุปสรรคและผลกระทบอะไรบ้างหากรัฐบาลไทยยังไม่มีคำตอบชัดเจนในด้านมาตรการทางกฎหมายการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้า

1. ประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานรัฐที่ทำหน้าเป็นองค์กรกำกับดูแล และใช้อำนาจปกครองในด้านนี้ ตามหลักเกณฑ์ของทบทวนการประมาณระหว่างประเทศ (พระราชบัญญัติพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ พ.ศ. 2504, 2504) ส่งผลให้ไม่อาจสร้างกฎหมายความปลอดภัยด้านนิวเคลียร์ได้ ทำให้ในการออกกฎหมายด้านนี้ จะต้องมีการ ออกแบบองค์กรกำกับดูแลใหม่ หรือรีออร์แกนไนซ์องค์กรที่มีอยู่และจัดวางระบบโครงสร้างองค์กรกำกับดูแลเรื่องนี้ใหม่ (Re-organization)

2. กฎหมายการรับผิดชอบด้านนิวเคลียร์จะเป็นแบบใด จะออกกฎหมายแบบเคร่งครัด (Strict liability) หรือแบบเด็ดขาด (Absolute liability) ตามที่กำหนดไว้ในข้อตกลงต่างประเทศ อันจะส่งผลเกี่ยวโยงไปถึงความต้องการมาตรการที่ชัดเจนในประเด็นที่ว่ารัฐบาลมีนโยบายต้องการให้ใครเข้ามาเป็นผู้มีบทบาทเป็น “ผู้ปฏิบัติการด้านนิวเคลียร์” (Nuclear operator) ระหว่างหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน และเป็นผู้ที่รัฐบาลจะยอมให้เข้ามามีบทบาทเป็นผู้ปฏิบัติการด้านนิวเคลียร์ อันจะทำให้การกำหนดรูปแบบและขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบต่างกันไป เพราะตามแนวปฏิบัติสากลจะผลกระทบด้านนี้ให้แก่ผู้ประกอบการด้านนิวเคลียร์ที่เป็นผู้ลงทุนภาคเอกชน ซึ่งจะยึดแนวความรับผิดชอบแบบเด็ดขาด (Absolute liability) และมีกลไกให้รัฐบาลช่วยเหลือในการรับผิดชอบร่วมในการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ผลิตไฟฟ้า ซึ่งหากผู้ปฏิบัติการด้านนิวเคลียร์เป็นหน่วยงานภาครัฐ รูปแบบและบทบาทอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบก็อาจจำเป็นต้องกำหนดให้แตกต่างกันไป

3. ต้องสร้างกฎหมายไม่เคยมีมาก่อนในประเทศ คือกฎหมายการรับประกันความเสียหายซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ผลิตไฟฟ้า ซึ่งต้องมีความเกี่ยวโยงถึงกฎหมายจัดตั้งกองทุนหรือการช่วยเหลือจากรัฐบาลด้วย และนอกจากนี้ยังจะต้องสร้างระบบการกำกับดูแลการใช้ประโยชน์จากพลังงานนิวเคลียร์เพื่อผลิตไฟฟ้า (Nuclear

regulatory regime) (ทบทวนการประมาณระหว่างประเทศ, 2553) กล่าวคือ ระบบการอนุญาตสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากนิวเคลียร์โดยตรง เช่น กิจกรรมการก่อสร้างและติดตั้งเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ หรือ กิจกรรมด้านการจัดการเชื้อเพลิงนิวเคลียร์ใช้แล้ว และการขจัดกากกัมมันตรังสีที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ดังกล่าว ซึ่งรัฐบาลจะต้องทำการพิจารณาความเหมาะสมกับกระบวนการปฏิบัติในการกำกับดูแลที่ใช้ว่า กิจกรรมใดบ้างจะเป็นการให้อนุญาต กิจกรรมใดบ้างจะเป็นนอกใบอนุญาต หรือกิจกรรมใดบ้างจะเป็นการขึ้นทะเบียนประกอบกิจการ รวมถึงกฎหมายการกำกับดูแลร่วมกับหน่วยงานรัฐอื่น (Co-regulating) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจกำกับดูแลเฉพาะด้าน ตามกฎหมายเฉพาะที่ให้อำนาจไว้ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกิจกรรมด้านนิวเคลียร์ทางอ้อม ที่ควรจะต้องให้มีการกำหนดให้ผู้ใช้อำนาจทางการปกครองในเรื่องนิวเคลียร์เป็นผู้มีอำนาจในการกำกับดูแลหลัก เพื่อมิให้เกิดการกำกับดูแลซ้ำซ้อน เช่น โรงไฟฟ้านิวเคลียร์อาจเข้าข่ายเป็นกิจการที่ต้องขอใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม และเข้าข่ายที่จะต้องขออนุญาตก่อสร้างตามกฎหมายนิวเคลียร์ด้วย หากไม่มีการกำหนดอำนาจบทบาทอำนาจหน้าที่ให้มีการประสานงานกันอย่างชัดเจน อาจเป็นการกำกับดูแลซ้ำซ้อน และเป็นอุปสรรคในการประกอบกิจการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ได้ เป็นต้น

4. มาตรการที่ชัดเจนจะทำให้รัฐบาลสามารถกำหนดทิศทางการได้ว่า รัฐบาลจะพิจารณารับข้อตกลงระหว่างประเทศในเรื่องใดบ้าง และไม่รับในเรื่องใดบ้าง เนื่องจากกฎหมายต่างประเทศเหล่านี้มีทั้งที่เป็นเงื่อนไขข้อผูกพันบังคับให้ต้องรับผูกพัน และเงื่อนไขที่ไม่จำเป็นต้องรับผูกพันได้ หากประเทศเรามีเหตุผลเพียงพอและมีวิธีการจัดการอื่นทดแทนเพียงพอ อันเป็นที่ยอมรับได้จากทบทวนการประมาณระหว่างประเทศ ซึ่งผ่านความชัดเจนเหล่านี้ก็ทำให้ประเทศคู่ค้าที่ออกแบบและขายเทคโนโลยีเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ เชื้อเพลิงนิวเคลียร์หรือวัสดุกัมมันตรังสีที่เกี่ยวข้องยอมรับได้

และจะยอมรับการสั่งจองและติดต่อดำขายเทคโนโลยีเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์กับประเทศเราตามมาเช่นกัน

กฎหมายนิวเคลียร์ของประเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ถือเป็นด้านแรกของประเทศผู้ใช้รายใหม่ที่จะประสงค์จะมีโรงไฟฟ้านิวเคลียร์โรงแรกจะต้องมีมาตรการที่ชัดเจนจากรัฐบาลในประเด็นพื้นฐานต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นซึ่งหากยังคงไม่ชัดเจนในเรื่องเหล่านี้แล้ว โอกาสที่โครงการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์จะเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมก็อาจจะเลื่อนรางเป็นเงาตามตัวด้วยเช่นเดียวกัน

กฎหมายเกี่ยวกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในประเทศไทย

พระราชบัญญัติพลังงานนิวเคลียร์เพื่อสันติ พ.ศ. 2559

นอกจากพระราชบัญญัติพลังงานนิวเคลียร์เพื่อสันติ พ.ศ. 2559 แล้ว ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อีก 15 ฉบับ แบ่งเป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. ด้านนโยบาย ได้แก่ พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ พ.ศ. 2535

2. ด้านความปลอดภัย ได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522, พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ซึ่งมีประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม 2 ฉบับ พ.ศ. 2542 คือ เรื่องคุณสมบัติเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับโรงงานที่ใช้สารกัมมันตรังสี และเรื่อง รายงานข้อมูล ชนิด จำนวนแหล่งที่มา วิธีใช้ และเก็บรักษาสารกัมมันตรังสี

3. ด้านการศึกษาวิจัยและพัฒนา ได้แก่ พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีนิวเคลียร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2549

4. ด้านประกอบกิจการโรงไฟฟ้า ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550

5. ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535, พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518, พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535

6. ด้านความมั่นคง ได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมยุทธภัณฑ์ พ.ศ. 2530

7. ด้านความรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอันเกิดจากอุบัติเหตุทางนิวเคลียร์ ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และมาตรา 437, พระราชบัญญัติวิบัติภัยอันตราย พ.ศ. 2535

8. ด้านอื่น ๆ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เรื่อง สิทธิของชุมชนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548, ประมวลกฎหมายอาญา เรื่องความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ กระทำการใดอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของรัฐ หรือการก่อการร้าย เป็นต้น

กฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์

1. อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความรับผิดชอบทางแพ่งต่อความเสียหายทางนิวเคลียร์ (Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage)

แนวคิดในการบังคับใช้อนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยความรับผิดชอบทางแพ่งสำหรับความเสียหายทางนิวเคลียร์ ปี ค.ศ. 1963 (Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage) มาตรา 4(1) ที่บัญญัติว่า “ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการเพื่อความเสียหายทางนิวเคลียร์ภายใต้อนุสัญญานี้เป็นเด็ดขาด” (ความรับผิดชอบเด็ดขาดนั่นเอง) ซึ่งหากประเทศไทยจะนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าหรือจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ต่อไปในอนาคตอันใกล้ จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญานี้หรือเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าว เนื่องจากอนุสัญญาดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับหลักทางแพ่งในการชดเชยเยียวยาความเสียหาย ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีหลักการในเรื่องนี้

2. พิธีสารร่วมว่าด้วยการบังคับใช้อนุสัญญากรุงเวียนนาและอนุสัญญากรุงปารีส (Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention)

ได้กำหนดกรอบในการรวมระบบความรับผิดชอบที่มีรูปแบบต่างกันเข้าด้วยกัน (International Atomic Energy Agency, 1992) กฎเกณฑ์ดังกล่าวเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับรัฐที่ภาคีของอนุสัญญาเวียนนาและอนุสัญญาปารีสในการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทำให้ระบบความรับผิดชอบทางแพ่งสามารถนำไปใช้ได้กว้างขวางขึ้น โดยในอนาคตหากประเทศไทยได้เข้าร่วมในพิธีสารดังกล่าว

3. อนุสัญญาว่าด้วยค่าเสียหายเสริมต่ออุบัติเหตุนิวเคลียร์ (The Convention on Supplementary Compensation for Nuclear Damage)

กำหนดจำนวนเงินเพิ่มชำระโดยรัฐ ผ่านทางการร่วมชดเชยค่าสินไหมทดแทนของประเทศภาคี อนุสัญญา โดยใช้กำลังผลิตติดตั้งจากพลังงานนิวเคลียร์ และอัตราประเมินของขององค์การสหประชาชาติเป็นเกณฑ์ โดยอัตราพื้นฐานอยู่ที่ 300 เอสดีอาร์ต่อหนึ่งเมกะวัตต์ความร้อน (รวมทั้งสิ้นประมาณ 360 ล้านยูโร)

4. บทบาทของประเทศไทยในกรอบ International Atomic Energy Agency ทบวงการปรมาณูระหว่างประเทศ (IAEA)

IAEA ได้รับการก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957) เป็นทบวงการชำนัญพิเศษของสหประชาชาติเพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางในการตรวจพิสูจน์นิวเคลียร์ (Nuclear Verification) ความปลอดภัยทางนิวเคลียร์ (Nuclear Safety) และส่งเสริมการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ ปัจจุบัน IAEA มีสมาชิกทั้งสิ้น 150 ประเทศ ในฐานะสมาชิก IAEA ประเทศไทยมีพันธกรณีในการปฏิบัติตามข้อมติต่าง ๆ ของ IAEA และปฏิบัติตามสนธิสัญญา อนุสัญญา รวมทั้ง ระเบียบและมาตรการต่าง ๆ ที่ออกโดย IAEA ซึ่งในปัจจุบันมีดังนี้

4.1 ความตกลงพิทักษ์ความปลอดภัยวัสดุนิวเคลียร์ (Agreement between the Government of the Kingdom of Thailand and the International Atomic Energy Agency for the Application of Safeguards in Connection with the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons) ประเทศไทยลงนามและให้สัตยาบันแล้ว เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2517 (ค.ศ. 1974)

4.2 พิธีสารเพิ่มเติม (Additional Protocol - AP) ของความตกลงพิทักษ์ความปลอดภัยวัสดุนิวเคลียร์พิเศษ (Safeguards Agreement) ประเทศไทยลงนามในพิธีสารเพิ่มเติมโดยผ่านการเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2548 แต่ยังไม่ได้ให้สัตยาบัน

4.3 อนุสัญญาว่าด้วยการแจ้งเหตุทางนิวเคลียร์โดยเร็ว (Convention on Early Notification of a Nuclear Accident) ประเทศไทยลงนามเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2530 และให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2532 (สนธิสัญญาฯ มีผลใช้บังคับ 21 เมษายน 2532)

4.4 อนุสัญญาว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือ ในกรณีเกิดอุบัติเหตุทางนิวเคลียร์หรือเหตุฉุกเฉินทางรังสี (Convention on Assistance in the Case of Nuclear or Radiological Emergency) ประเทศไทยลงนามเมื่อ 25 กันยายน 2530 และให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2532 (สนธิสัญญาฯ มีผลใช้บังคับ 21 เมษายน 2532)

นอกจากนี้ประเทศไทยกำลังดำเนินการเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาการป้องกันวัสดุนิวเคลียร์ (Convention on Physical Protection of Nuclear Materials) และอนุสัญญาความปลอดภัยด้านนิวเคลียร์ (Convention on Nuclear Safety) โดยการจะจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในประเทศไทยต้องเป็นไปตามกรอบ International Atomic Energy Agency ทบวงการปรมาณูระหว่างประเทศ (IAEA) ดังกล่าวข้างต้น

5. อนุสัญญาเสริมบริสเซลส์ (Brussels Supplementary Convention) BSC

อนุสัญญาเสริมปี ค.ศ. 1963 จากอนุสัญญากรุงปารีส ลงวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 1906 หรือ อนุสัญญาเสริมบริสเซลส์ (BSC) ได้มีขึ้นเพื่อการจัดหาทุนทรัพย์เพิ่มเติมเพื่อวัตถุประสงค์ในการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ทางนิวเคลียร์เพิ่มเติมในส่วนที่อนุสัญญากรุงปารีสมิได้ระบุไว้

กฎหมายเกี่ยวกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ต่างประเทศ

1. กฎหมายของสหรัฐอเมริกา

คณะกรรมการกำกับดูแลนิวเคลียร์ (Nuclear Regulatory Commission) เป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นตามลักษณะ 2 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดองค์กรด้านพลังงาน (Energy Reorganization Act) ค.ศ. 1974 ตามที่มีการแก้ไข ในขณะนั้น คณะกรรมการกำกับดูแลนิวเคลียร์มีหน้าที่สำคัญเกี่ยวกับด้านการออกใบอนุญาต และความปลอดภัยทางนิวเคลียร์ (Atomic Safety and Licensing Board Panel) พระราชบัญญัติว่าด้วยนโยบายพลังงานมีผลบังคับใช้ในวันที่ 19 มกราคม ค.ศ. 1975⁴ (Japan Atomic Energy Commission, 1995, Online; International Atomic Energy Agency, 2009, Online)

2. กฎหมายของประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดา มีโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ จำนวน 18 โรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14.6 ของประเทศ มีพระราชบัญญัติและกฎหมายที่สำคัญที่เกี่ยวข้องดังนี้

⁴ Sec.1 และ Sec.2 The Atomic Energy Basic Law

Sec. 21 The Law on Compensation for Nuclear Damage

ดู Sec.1 และ Sec. 2 The Law on Compensation for Nuclear Damage

- 1) พระราชบัญญัติความปลอดภัยและควบคุมนิวเคลียร์ ค.ศ. 2000 (Nuclear Safety and Control Act)
- 2) พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางนิวเคลียร์ ค.ศ. 2015 (The New Canadian Nuclear Liability Law)
- 3) พระราชบัญญัติการประเมินสิ่งแวดล้อมแคนาดา ค.ศ. 2012 (Canadian Environmental Assessment Act)

3. กฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

- 1) Act No. 68-943 of October 30, 1968 as amended เป็นกฎหมายพิเศษเฉพาะต่างจากกฎหมายรับผิดชอบทางนิวเคลียร์ โดยจะมีกฎเกณฑ์พิเศษสำหรับบุคคลที่สามในการรับผิดชอบนิวเคลียร์
- 2) Act No. 52-844 of July 19, 1952 ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของ Heath Code ในการควบคุมสารกัมมันตรังสี
- 3) Act No. 80-572 of July 25, 1980 as amended เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมวัสดุนิวเคลียร์
- 4) Act No. 91-1381 เกี่ยวกับการวิจัยการบริหารจัดการกากกัมมันตรังสี

4. กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่มีการใช้ประโยชน์จากพลังงานปรมาณูในการผลิตกระแสไฟฟ้าภายในประเทศกว่าหนึ่งในสามของพลังงานทั้งหมดกฎหมายหลายฉบับเพื่อใช้จัดตั้งองค์กรต่าง ๆ และใช้กำหนดหลักเกณฑ์มาตรการต่าง ๆ ในการกำกับดูแล ควบคุม ขออนุญาต ป้องกัน และกำหนดความรับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพลังงานนิวเคลียร์ โดยแบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม⁵ (International Atomic Energy Agency,

⁵ ดู Sec.2 The Law on Compensation for Nuclear Damage

ดู Sec.2 The Law on Compensation for Nuclear Damage

ดู Sec.3 The Law on Compensation for Nuclear Damage

2009, Online) ได้แก่ 1) กฎหมายพื้นฐานว่าด้วยพลังงานปรมาณู The Atomic Energy Basic Law 2) กฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กร Organization Law 3) กฎหมายเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์ Research and Development Law 4) กฎหมายเกี่ยวกับกฎระเบียบข้อบังคับ Regulation Law 5) กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานนิวเคลียร์ Electric Power Development Promotion Law 6) กฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยจากความเสียหายทางนิวเคลียร์ 7) The Law on Compensation for Nuclear Damage) กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการของเสียจากนิวเคลียร์ Specified Radioactive Waste Final Disposal Act 8) กฎหมายสิ่งแวดล้อม Environmental Law โดยในการออกกฎหมายแต่ละฉบับดังกล่าว ต่างมีจุดประสงค์ของการบังคับใช้ที่แตกต่างกัน ซึ่งกฎหมายกฎหมายหลักของประเทศญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับพลังงานนิวเคลียร์ คือ The Atomic Energy Basic Law เป็นกฎหมายหลักโดยกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่มีสาระสำคัญเพื่อสงวนรักษาแหล่งพลังงานในอนาคต ทำให้บรรลุความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

บทสรุป

ดังนั้นเพื่อเป็นหลักประกันต่อความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน หากในอนาคตประเทศไทยจะได้ดำเนินกิจกรรมด้านการใช้ประโยชน์จากพลังงานปรมาณูหรือจัดตั้งโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ต่อไปในอนาคต ซึ่งมีผลกระทบในวงกว้างต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องพัฒนาหลักกฎหมายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรมตามหลักการสากล ซึ่งในแง่ของกฎหมายในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมต้องอาศัยระบบความรับผิดชอบที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าประชาชนจะได้รับการเยียวยาอย่างเพียงพอและสมเหตุสมผล เนื่องจากพระราชบัญญัติพลังงาน

นิวเคลียร์เพื่อสันติ พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักยังไม่มีบทกฎหมายที่ชัดเจนในการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้า จึงทำให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติพลังงานนิวเคลียร์เพื่อสันติ พ.ศ. 2559 ในเรื่องอื่น ๆ ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องตามมาเช่นกัน เช่น กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความมั่นคง ด้านความปลอดภัยของอาคารสถานที่ เป็นต้น และเพื่อให้ผู้ประกอบการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์เองมีแรงจูงใจที่จะดำเนินการ จึงต้องมีการพัฒนาระบบความรับผิดชอบของผู้ประกอบการเสริมขึ้นในรูปของสนธิสัญญาพหุภาคีต่าง ๆ ด้วย รัฐที่ประสงค์จะดำเนินโครงการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ เช่น ประเทศไทย จำต้องพิจารณาความเหมาะสมในการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ไม่เพียงเพื่อให้ได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากประชาคมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐเพื่อนบ้านต่าง ๆ อันจะทำให้การดำเนินโครงการซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือและการอำนวยความสะดวกจากฝ่าย เนื่องจากทำให้เกิดความมั่นใจว่ามีระบบเยียวยาที่เหมาะสมหากเกิดอุบัติเหตุขึ้นจากโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในอนาคตอันใกล้เข้ามา

เอกสารอ้างอิง

เครือข่ายกาญจนาภิเษก. (2563). โรงไฟฟ้านิวเคลียร์. สืบค้น 10 มิถุนายน 2563, จาก <http://kanchanpisek.or.th>

ทบวงการปรมาณูระหว่างประเทศ. (2560). เอกสารแนะนำแนวปฏิบัติ เพื่อความปลอดภัยเฉพาะทางด้านการจัดวางระบบกระบวนการ อนุญาตการติดตั้งและก่อสร้างอุปกรณ์สำหรับการใช้ ประโยชน์ ด้านนิวเคลียร์ฯ ของทบวงการปรมาณูระหว่างประเทศ (IAEA) ตามเอกสารข้อกำหนด No.SSG-12. กรุงเทพฯ: ทบวงการปรมาณู ระหว่างประเทศ.

พระราชบัญญัติพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ พ.ศ. 2504 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2508). (2504, 14 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 78 ตอนที่ 36. หน้า 423 – 436.

พีรฤติ บุญสุวรรณ และ อนิรุทธิ์ ทรงจักรแก้ว. (2554). หกทศวรรษ ของอุบัติเหตุทางนิวเคลียร์การเฝ้าระวังความเสียหายและปัญหา การจัดการกากกัมมันตรังสี. กรุงเทพฯ: สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ.

วันชัย ธรรมวานิช. (2554). การผลิตไฟฟ้าด้วยนิวเคลียร์. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีนิวเคลียร์แห่งชาติ.

สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ. (2560). อนุสัญญาและสนธิสัญญา สำนักงาน ปรมาณูเพื่อสันติ กระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและ นวัตกรรมกรุงเทพมหานคร. สืบค้น 20 มีนาคม 2563. จาก <http://www.oap.go.th/about-us/treaties>.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2504). พระราชบัญญัติ พลังงานปรมาณู เพื่อสันติ พ.ศ. 2504 (ฉบับแก้ไขตามพระราชบัญญัติพลังงานปรมาณู เพื่อสันติ พ.ศ. 2508). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและ ราชกิจจานุเบกษา สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2559). *พระราชบัญญัติพลังงานนิวเคลียร์เพื่อสันติ พ.ศ. 2559*. สำนักงานกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ. (2553). *รายงานวิจัยการเฝ้าระวังความเสียหายจากการใช้พลังงานปรมาณู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ.
- โสภณ รัตนกร. (2551). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- Eisenhower, D. (1953). *Atoms for Peace*. Retrieve 25 November 2011. from <http://www.euronuclear.org/info/encyclopedia/n/nuclear-power-plant-world-wide.htm>
- Japan Atomic Energy Commission. (1995, 19 December). *The Atomic Energy Basic Law*. Retrieve 20 June 2021, from <http://www.aec.go.jp/jicst/NC/about/kettei/170605.pdf>
- International Atomic Energy Agency. (1992, May). *The Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention of 1988*.
- _____. (2009, 17 April). *Act on Compensation for Nuclear Damage*. Retrieve 20 June 2021, from <https://www.oecd-nea.org/law/legislation/japan-docs/Japan-Nuclear-Damage-Compensation-Act.pdf>
- Otto von Busekist. (1989). “A Bridge Between Two Conventions on Civil Liability for Nuclear Damage: the Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention” *Nuclear Law Bulletin*, 43, 10.
- Reyners, P. (1960). General principles governing liability for nuclear damage and international conventions. *OECD Nuclear energy agency*, 8(1), 13 – 26

ข้อกำหนดในการส่งต้นฉบับบทความ เพื่อลงพิมพ์เผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีรายละเอียด หลักเกณฑ์ และรูปแบบในการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ดังต่อไปนี้

บทความที่รับตีพิมพ์

- ผลงานที่รับตีพิมพ์ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ในสาขาที่เกี่ยวข้องทางศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- บทความต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น
- บทความเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ
- บทความที่จะได้รับการลงตีพิมพ์ผ่านการตรวจอ่านและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน โดยพิจารณาแบบ Double - Blind Peer Review และกลั่นกรองการตีพิมพ์โดยกองบรรณาธิการของวารสาร

ลิขสิทธิ์

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถือเป็นลิขสิทธิ์ของผู้เขียนบทความ ผู้ใดต้องการตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนก่อน บทความที่ได้รับการตอบรับเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจะต้องไม่ปรากฏในสิ่งพิมพ์อื่นใดก่อนที่จะปรากฏในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กองบรรณาธิการจะส่งวารสารที่มีบทความของผู้เขียนตีพิมพ์

ให้แก่ผู้เขียนจำนวน 2 ฉบับ หากผู้เขียนต้องการได้บทความที่ตีพิมพ์เพิ่มเติม สามารถดาวน์โหลดได้ที่เว็บไซต์ http://huso.bsru.ac.th/husocjournal/journal.php?article_cat=64

การส่งต้นฉบับ

1. ส่งต้นฉบับผ่านระบบ E-Journal ของวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ดำเนินการลงทะเบียนสมัครสมาชิกก่อนเข้าสู่ระบบ โดยเข้าไปยังหน้าเว็บไซต์ ลิงก์ไปที่วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (E-Journal) วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
2. ส่งต้นฉบับผ่านระบบเป็นไฟล์บันทึกข้อมูลในรูปของ MS Word และรอรับผลยืนยันการได้รับตีพิมพ์
3. กองบรรณาธิการพิจารณารูปแบบและเนื้อหาเบื้องต้น ก่อนส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน หากไม่เป็นไปตามข้อกำหนดจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบโดยไม่ส่งต้นฉบับคืน
4. รอรับผลการตรวจประเมินบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewer) และตรวจสอบผลการประเมิน
5. กรณีที่บทความผ่านเกณฑ์การประเมิน อนุญาตให้ตีพิมพ์ได้ ให้แก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิชี้แจง จากนั้นส่งต้นฉบับ (ฉบับแก้ไข) ผ่านระบบกลับมาอีกครั้ง เป็นไฟล์บันทึกข้อมูลในรูปของ MS Word
6. การอนุญาตตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่บทความเป็นสิทธิของกองบรรณาธิการ ด้วยเหตุที่บทความนี้ปรากฏในวารสารที่เข้าถึงได้ จึงอนุญาตให้นำบทความไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา แต่มิใช่เพื่อการพาณิชย์

สิ่งที่ผู้เขียนจะได้รับ

กองบรรณาธิการจะมอบวารสารฉบับที่บทความของผู้เขียนลงตีพิมพ์จำนวน 2 ฉบับ ในกรณีที่ผู้เขียนร่วมจะมอบให้ผู้เขียนชื่อแรก
การเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับต้องมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษขนาด A4 ระยะบรรทัด 1 เท่า พิมพ์หน้าเดียวพร้อมระบุเลขหน้า เป็นไฟล์ในรูปแบบ MS Word

2. กรณียกความมีภาพประกอบ ดำเนินการส่งไฟล์รูปภาพนามสกุลไฟล์ .jpeg ความละเอียด 100 - 300 Pixels ทางอีเมล husocjournal@bsru.ac.th

3. ตัวอักษรที่ใช้ในการพิมพ์ ใช้ฟอนต์ TH SarabunPSK

4. การตั้งค่าหน้ากระดาษ

4.1 ขอบบน และขอบซ้าย กั้นขอบกระดาษ 1.5 นิ้ว

4.2 ขอบขวาและขอบล่าง กั้นขอบกระดาษ 1 นิ้ว

4.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ใช้ตัวหนา
ขนาด 20 พอยต์ ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ

4.4 ชื่อผู้เขียนใช้ตัวเอียง ขนาด 16 พอยต์ ซิดขวา

4.5 หัวข้อหลักใช้ตัวหนา ขนาด 18 พอยต์ ซิดซ้าย

4.6 หัวข้อรองใช้ตัวหนา ขนาด 16 พอยต์ ซิดซ้าย
ให้เยื้องจากหัวข้อหลัก

4.7 หัวข้อย่อยใช้ตัวปกติ ขนาด 16 พอยต์

4.8 เนื้อเรื่องใช้ตัวปกติ ขนาด 16 พอยต์

ส่วนประกอบของต้นฉบับบทความ

1. ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

2. ชื่อผู้เขียนบทความ ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียนให้ระบุวุฒิการศึกษาตำแหน่งทางวิชาการ และสังกัด (ใส่ที่เชิงอรรถ)

3. บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 250 - 300 คำ และคำสำคัญ 3 - 5 คำ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

4. เนื้อเรื่อง

4.1 บทความวิจัย และบทความวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยบทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะการวิจัย เอกสารอ้างอิง

4.2 บทความวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อเรื่อง และสรุป

4.3 นอกเหนือจากเนื้อเรื่อง หากมีตารางหรือภาพประกอบ ที่มีขนาดใหญ่ ให้บันทึกไฟล์แยกต่างหากเพิ่มเติม และความละเอียด 300 Pixel/High resolution ขนาดไม่ต่ำกว่า 500 KB

4.4 ภาพประกอบควรมีความชัดเจนและคุณภาพดี ทั้งนี้ต้องอ้างอิง แหล่งข้อมูลแบบนาม - ปี ไว้ได้ภาพประกอบทุกครั้ง

การอ้างอิง

1. การอ้างอิงเอกสารในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม - ปี โดยระบุชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลัง ของข้อความที่ต้องการอ้างอิง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างอิงด้วยดังตัวอย่างข้างท้าย

2. กรณีบทความที่นำมาอ้างอิงแบบนาม - ปี นำมาจากอินเทอร์เน็ต เป็นภาษาต่างประเทศให้ใช้คำว่า “Online”

3. การอ้างอิงท้ายบทความ (เอกสารอ้างอิง) ให้รวบรวมเอกสารทั้งหมด ที่ใช้อ้างอิง (นาม - ปี) ไว้ท้ายบทความ โดยใช้คำว่า “เอกสารอ้างอิง” หรือ “References” ทั้งนี้ ให้จัดเรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้แต่ง (ก-ฮ, A-Z) ถ้ามีเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เรียงภาษาไทยไว้ก่อน สำหรับรูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง ให้ใช้ตามระบบ APA (American Psychological Association) ดังตัวอย่างข้างท้าย

การใช้เครื่องหมายวรรคตอน	
เครื่องหมาย . (จุด) ปิดท้ายแต่ละรายการหลังเครื่องหมายให้เว้น 2 ตัวอักษร	เครื่องหมาย : (จุดคู่) ให้เว้นหลัง 1 ตัวอักษร
การอ้างอิงแบบนาม – ปี	การอ้างอิงท้ายบทความ
หนังสือ	
ปัญญา ใบบางยาง (2555, น. 18)	ปัญญา ใบบางยาง. (2555). <i>พุทธประวัติฉบับโปรด</i> . (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธรรมบาลี.
Kaufman (2010, pp. 11-12)	Kaufman, F. (2010). <i>The African Roots of Jazz</i> . Sheman Oaks: Alfreds.
บทความในหนังสือ	
สุดารัตน์ ชาญเลขา (2556, น. 26)	สุดารัตน์ ชาญเลขา. (2556). เล่าเรื่อง การอนุรักษ์ของโบราณที่บ้านสมเด็จ. ใน <i>ที่ทัศนวัฒนธรรม</i> . กรุงเทพฯ: สำนักศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
วารสาร	
สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์, บุญยืน จันทร์สว่าง และศศิพิมล ประพินพงศกร (2552, น. 61)	สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์, บุญยืน จันทร์สว่าง และศศิพิมล ประพินพงศกร. (2552, มกราคม - มิถุนายน). บทบาทในการสอน การรู้สารสนเทศของครูบรรณารักษ์ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร, <i>วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย</i> . 2(1), 52 - 57.

อินเทอร์เน็ต	
ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (2552, ออนไลน์)	ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (2552). <i>การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย</i> . สืบค้น 22 มกราคม 2557, จาก http://truepookpanya.com/Knowledge_details.php?mul_content_id=2818
Wu, et al. (n.d., Online)	Wu, F. S., et al. (n.d.). <i>The Great Wall</i> . Retrieved April 1 2014. From http://www.hechinaaide.com/index.php?action=activity/greatwallofChina
วิทยานิพนธ์	
สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์,บุญยืน จันทร์สว่าง และศศิพิมล ประพินพงศกร. (2552, น. 61)	ดารารัตน์ กำเสริฐ. (2544). <i>บริการห้องสมุดสำหรับนักศึกษาหูหนวกและหูตึง: กรณีศึกษาวิทยาลัยราชสุดา</i> . [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
ฐานข้อมูลออนไลน์	
Murphy, P. C. (2006, Online)	Murphy, P. C. (2006). <i>What a Book Can Do: Silent Spring and Media Borne Public Debate</i> . PhD diss., University of North Carolina, 2000. In Proquest Dissertations and Theses.
สัมภาษณ์	
พยุณ กลิ่นขจร (2557, สัมภาษณ์)	พยุณ กลิ่นขจร. <i>นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาดี</i> . (สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2557).

การอ้างอิงแบบนาม – ปี	การอ้างอิงท้ายบทความ
รูปภาพ	
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม, ผู้ถ่ายภาพ (2560)	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. (2560). แหล่งเรียนรู้กรุงเทพมหานคร. [ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
รายงานการประชุม อบรม สัมมนา	
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. (2560, กรกฎาคม).	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. (2560, กรกฎาคม). ฟัฟาน้องนำชมแหล่งเรียนรู้กรุงเทพมหานคร ใน การอบรม เชิงปฏิบัติการยุวมัคคุเทศก์ ณ ห้องประชุมชั้น 15 อาคาร 100 ปี ศรีสุริยวงศ์ และแหล่งเรียนรู้กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
รายงานผลการวิจัย	
อารยา สุขสวัสดิ์. (2561, มีนาคม)	อารยา สุขสวัสดิ์. (2561). รายงานผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
เรื่อง อัตราการเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ
ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ตามที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้ดำเนินการจัดทำวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของบุคลากรทั้งภายในและภายนอก ซึ่งวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจึงกำหนดอัตราการเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความเพื่อใช้เป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ และค่าจัดทำวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 31(1), (2) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 จึงออกประกาศไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เรื่อง อัตราการเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ.2563

ข้อ 2 ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่ถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ประเภทบทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์ ได้แก่

3.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นผลงานวิจัยที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้วยตนเอง ประกอบด้วย บทคัดย่อ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะการวิจัย และเอกสารอ้างอิง

3.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นผลงานที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอความรู้ใหม่ในเชิงวิชาการ ประกอบด้วย บทคัดย่อ บทนำ เนื้อหา สรุป และเอกสารอ้างอิง

ข้อ 4 การสมัครสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมสมาชิกรายปี ปีละ 500 บาท โดยสมาชิกจะได้รับวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 2 ฉบับในรอบปีที่เป็นสมาชิก

ข้อ 5 ผู้ที่ประสงค์ส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา สามารถส่งบทความโดยชำระค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความเพื่อเป็นค่าดำเนินการและค่าตอบแทนการพิจารณาถ้อยแถลงบทความของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

5.1 อัตราค่าธรรมเนียมปกติ

5.1.1 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 2,000 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 3,000 บาท

5.1.2 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคคลภายนอก

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 2,500 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 3,500 บาท

5.1.3 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคคลภายนอกที่เป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ให้คงอัตราเดียวกันกับข้อ 5.1.1

5.2 อัตราค่าธรรมเนียมกรณีส่งแบบเร่งด่วน (Fast Track)

5.2.1 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 3,500 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 4,000 บาท

5.2.2 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคคลภายนอก

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 5,000 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 5,500 บาท

5.2.3 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคคลภายนอกที่เป็นสมาชิก วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ให้คงอัตราเดียวกันกับข้อ 5.2.1

ข้อ 6 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจะไม่คืนเงินค่าธรรมเนียมตามข้อ 5 ให้กับผู้ส่งบทความ ไม่ว่ากรณีใด ๆ

ข้อ 7 บทความต้องผ่านการตรวจสอบการคัดลอกผลงานวรรณกรรมทางวิชาการ (Plagiarism) โดยส่งผลการตรวจสอบพร้อมกับบทความ

ข้อ 8 บทความวิจัยต้องมีเอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (มคม.) ที่สอดคล้องกับชื่อบทความ

ข้อ 9 บทความภาษาต่างประเทศต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของไวยากรณ์โดยเจ้าของภาษาหรือผู้เชี่ยวชาญในภาษาต่างประเทศก่อนส่งบทความพิจารณา

ข้อ 10 หากไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขของประกาศฉบับนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

สถานที่ติดต่อ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

1061 ซอยอิสรภาพ 15 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

โทรศัพท์: 0 2473 7000 ต่อ 2073

มือถือ: 081 - 657 - 4023

อีเมล: husocjournal@bsru.ac.th

เว็บไซต์: <http://huso.bsru.ac.th/husocjournal/index.php>

บทความวิจัย

- กระบวนการกำหนดงบประมาณรายจ่ายในบกร่องราย จากพระราชบัญญัติเรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1
- การประเมินโครงการนิเทศภายในโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
- การพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษามหาวิทยาลัยสวนดุสิต ภายใต้วาทกรรมเพื่อสุขภาพในโฆษณา
- การศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทยโดยวิธีการเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนช่างตราครุฑคอนแวนต์
- เทคนิคการวาดภาพแบบเกลี้ยงสีด้วยสีพลาสติกชอล์ค
- นางบุษลค่อม: บทบาทนางค่อมในละครใน เรื่องอิเหนา
- ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมจีนเรื่อง “หงเหาเหลียงเจี๋ยจู” ของโม่เหยียน
- หลักการและขั้นตอนการประยุกต์ใช้แนวทางวະສະຫຼີຍະວິໄນในประเทศไทย

บทความวิชาการ

- การคิดเชิงบวก
- ข้อจำกัดของการอุ้มบุญตามกฎหมายไทย: ศึกษากรณีผู้ที่มีสิทธิขอให้ดำเนินการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน
- นางบุษมาลี: บทบาทตัวละครหญิงในละครนอกแบบหลวง เรื่องพระสมุท
- ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์

HU
SOC

คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

BS
RU

BANSOMDEJ
CHAOPRAYA
RAJABHAT UNIVERSITY

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
เลขที่ 1061 ถนนวิสุทธิภาพ ซอยวิสุทธิภาพ 15
แขวงศิริบุญชัย เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600
โทรศัพท์: 02-473-7000 ต่อ 2073 และ 081-657-4023
อีเมล: husocjournal@bsru.ac.th
เว็บไซต์: <http://huso.bsru.ac.th/husocjournal/>